ANKARA ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJESİ
KESİN RAPORU

Eğitim Bilimleri Enstitülerinde Tamamlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi (2000-2008)

The Investigation of Theses Completed at The Institutes of Educational Sciences (2000-2008)

Prof. Dr. Ezel TAVŞANCIL
Yrd. Doç. Dr. Ömay ÇOKLUK
Yrd. Doç. Dr. Göksu GÖZEN ÇITAK
Araş. Gör. Fatih KEZER
Araş. Gör. Özen YALÇIN YILDIRIM
Araş. Gör. Safiye BİLİCAN
Araş. Gör. Esin Bağcan BÜYÜKTURAN
Araş. Gör. Dr. Güçlü ŞEKERCİOĞLU
Araş. Gör. Necati YALÇIN
Araş. Gör. Devrim ERDEM
Araş. Gör. Deniz Tuğçe ÖZMEN

09B5250006
04.11.2009
04.12.2010
04.12.2010

Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri
Ankara - " 2010 "

Bilimsel araştırma yapmanın ciddiyetinin kavranması
ve paydaşlarca sorumluluğunun içselleştirilmesi dileğiyle...

Ankara,
Aralık-2010

ÖZET

Tez formatında raporlaştırılan bu projenin amacı, Türkiye'de devlet üniversiteleri bünyesinde yer alan eğitim bilimleri enstitülerinde (Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi) 2000-2008 tarihleri arasında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygunluğu açısından incelenmesidir. Doküman incelemesinin yapıldığı bu nitel türdeki araştırma, belirtilen amaçla ilgili olarak üç farklı kapsamda gerçekleştirilmiştir.

Birincisi, bir tezde bulunması gereken "Giriş", "Yöntem", "Bulgular ve Yorumlar", "Sonuç ve Önerler" ana bölüm başlıkları altındaki alt bölümlerin içeriğinin bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygunluğunun içerik açısından incelenmesidir. Bu çalışmanın evrenini, adı geçen beş enstitü'de 2000-2008 yılları arasında tamamlanmış 3789 yüksek lisans ve 770 doktora düzeyinde tez; örneklemini ise, hesaplanan örneklem büyüklüğüne göre, tezin tamamlandığı üniversite, yıl ve bilim dalları gözetilerek oluşturulmuş tabakalardan yansız olarak seçilen, 666 yüksek lisans ve 186 doktora düzeyinde tez oluşturmaktadır.

İkincisi, yüksek lisans tezlerinin "Yöntem" bölümü altında yer alan "Veriler ve Toplanması" ve "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması" alt bölümlerinin dilde birörneklik ve "ölçme ve değerlendirme" ile ilgili terimlerin kullanımları açısından incelenmesine ilişkindir. Bu çalışmada araştırmanın evrenini Gazi Üniversitesi dışında yukarıda adı geçen diğer dört devlet üniversitesinin eğitim bilimleri enstitülerinde 2000–2008 yılları arasında yüksek lisans düzeyinde tamamlanmış 1859 tez, örneklemini bu evrenden yukarıda belirtilen tabakalara göre yansız seçilen 287 tez oluşturmaktadır. Ayrıca Gazi Üniversitesinde tamamlanmış 27 teze ulaşılmış, toplam 310 tez incelenmiştir.

Üçüncüsü, Türkiye'de "Ölçme ve Değerlendirme" bilim dalında lisansüstü programı olan devlet üniversitelerinde (Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi) tamamlanmış lisansüstü tezlerin "Özet"lerinin Amerikan Psikologlar Derneği (American Psychological Association-APA) tarafından belirlenen standartlar da göz önünde bulundurularak belirlenen biçimsel ve içeriğe özgü kategoriler açısından incelenmesidir. Bu inceleme tamamlanmış bütün tezler üzerinde yapılmak istenmiş, ancak yüksek lisans düzeyinde 22, doktora düzeyinde 6 teze ulaşılamamış, 112 yüksek lisans tezinden 90; 27 doktora tezinden 21'i ile gerçekleştirilmiştir.

Lisansüstü tezlerin incelemesinin betimsel ve kategorik içerik çözümlemesi ile yapıldığı bu araştırmada veriler, belirtilen amaçlara bağlı olarak belirlenen kategoriler altında araştırmacılar tarafından geliştirilen üç farklı "İnceleme Formu" ile toplanmıştır.

İnceleme sonucuna göre lisansüstü tez çalışmalarının her iki düzeyde de benzer konular üzerinde yoğunlaştığı, tezlerin başlıklarının araştırmanın içeriğini yansıtması ile ilgili olarak ihmal edilenlerin başında araştırmada ele alınan değişken/lerin yazılmasının geldiği belirlenmiştir. Araştırma problemi ile amacın birbirine karıştırıldığı, problem cümlesinin amaç cümlesine benzer veya amaç cümlesiyle aynı yazıldığı da saptanan sorunlar arasındadır. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde en sık araştırmanın uygulamaya katkısının belirtildiği, genellikle doğruluğunun kontrolü araştırmacının elinde olan veya sınanabilme olanağı bulunan yargıların sayıltı olarak belirtildiği ve işlevsel tanımlar yerine çoğunlukla kavramsal tanımların yapıldığı gözlenmiştir.

Her iki düzeyde çoğunlukla nicel ve tarama modelinde araştırma yapıldığı, verilerin, evrenden olasılığa dayalı olmayan örnekleme yolu ile oluşturulan çalışma grubu/denekler/katılımcılar üzerinden toplandığı ve araştırmacıların evrenden olasılığa dayalı bir örneklem seçtikleri durumda seçme sürecine (özellikle örneklem büyüklüğünün belirlenmesine) ilişkin yeterli bilgi sunmadıkları belirlenmiştir. Ölçme işlemlerinde en sık

gözlenen hatanın ölçme araçlarının psikometrik nitelikleri üzerinde yapılan incelemelerde gerçekleştirilmiş olduğu, hataların büyük çoğunluğunun ölçme işlemlerinin hangi ölçek düzeyinde sonuç verdiğinin ayırt edilememesi ve buna bağlı olarak da ölçme araçlarının yapısına uygun olmayan güvenirlik ve geçerlik kestirme yöntemlerinin kullanılması olduğu belirlenmiştir. Hem yüksek lisans tezlerinde, hem de doktora tezlerinde çoğunlukla tek değişkenli parametrik istatistiksel tekniklerinin kullanıldığı, en sık kullanılan tekniklerin t-testi, ANOVA ve korelasyon teknikleri olduğu ve sayıltılarının denenmesinin çoğunlukla ihmal edildiği saptanmıştır. Tezlerde kullanılan parametrik istatistiksel tekniklerin amaca ve verinin tür veya düzeyine uygun olmadığı durumlar da karşılaşılan sorunlar arasındadır.

Özellikle yüksek lisans düzeyinde bulguların alanyazınla bağlantılı tartışmalar yapılmadan yorumlandığı belirlenmiştir. Her iki düzeyde de araştırma sonuçlarının bulguların tekrarı niteliğinde sunulduğu karşılaşılan sorunlar arasındadır. Araştırma önerilerin çoğunlukla ileriye dönük araştırmalar için yazıldığı saptanmıştır.

Araştırma kapsamında veriler ve toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin alt bölümlerinin terminoloji açısından incelenmesinde; yüksek lisans tezlerinin yarısında, terimlerin kullanımında dilde bir örneklik ihlalinin yapıldığı belirlenmiştir. Veriler ve toplanmasına ilişkin alt bölümde; ölçme araçlarının psikometrik özellikleri, ölçme araçlarının ve birimlerinin adlandırılması, ölçme araçlarının geliştirilme/uyarlanma süreci, veri toplama süreci ve verilerin toplandığı kaynağı tanımlayan terimlerde sıklıkla farklı ve yanlış kullanımlara rastlanmıştır. Ayrıca tezlerde bazı terimlerin yabancı dilde kullanıldığı gözlenmiştir. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin olarak verilerin çözümlenmesi sürecine, istatistiksel tekniklerin adlandırılmasına ve istatistiksel tekniklerin yorumlanmasına ilişkin terimlerin çoğunlukla farklı; istatistiksel tekniklerin adlandırılması ve istatistiksel tekniklerin yorumlanmasına ilişkin terimlerin ise yanlış kullanıldığı belirlenenler arasındadır.

Araştırma kapsamında incelenen ölçme ve değerlendirme alanında tamamlanmış her iki lisansüstü düzeydeki tezlerin "kuramsal araştırma" raporu türünde olanların en az olduğu, yüksek lisans düzeyindeki araştırma raporlarının büyük çoğunluğunun görgül türde, doktora düzeyindeki araştırma raporlarının ise görgül ve yöntembilimsel türlere yaklaşık olarak eşit dağıldığı saptanmıştır. Her iki düzeydeki tez özetlerinde genel, biçimsel ve içeriğe özgü özellikler açısından eksiklikler olduğu belirlenmiştir. Ancak içeriğe ilişkin yapılan incelemelerde, her iki düzeydeki tez özetlerinde çoğunlukla araştırma modeline, veri toplama sürecine ve veri çözümleme tekniklerine ilişkin bilgilerin eksik olması durumuyla en sık karşılaşılmıştır. Ayrıca araştırmanın amacı, yöntemi, bulguları ve sonuçlarına ilişkin diğer araştırmacıların yararlanabileceği yeterlikte veya araştırma raporlarının dizinlenmesinde yol gösterici nitelikte tanımlayıcı bilgilere tez özetlerinde yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bulgulara ek olarak her iki düzeydeki tezlerde alt bölüm başlık adlandırmalarının enstitülerin tez kılavuzlarındaki farklılıklarla açıklanamayacak kadar çok çeşitlilik gösterdiği saptanmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen bütün alt bölümlerde hatalar gözlenmekle birlikte, bunların en çok verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Bulgular, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki tezlerin "Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikler" ine uygunluğu ile ilgili göz ardı edilemeyecek önemde hatalar ve eksiklikler taşıdığını göstermektedir. Bu saptamalar lisansüstü düzeydeki öğrencilerin önemli bilgi eksikliklerinin olduğu sonucunu vermektedir. Lisansüstü tezlerin uygulamaya, kuramsal bilgi birikimine katkı getirici bir nitelik kazanabilmesi için lisansüstü öğrencilerinin "Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri" konusunda bilgi birikimini arttırmalarını sağlayıcı önlemler alınmasının yanı sıra, danışmanların, jüri üyelerinin ve enstitülerin gerek içerik gerekse biçimsel olarak lisansüstü tezleri denetlemelerini sağlayıcı önlemlerin alınması da gereklidir.

Bulgular aynı zamanda tez yazımı ile ilgili standart olmadığını da gösterir niteliktedir. Bu konu ile ilgili olarak ortak, standartlara dayalı bir "Tez Yazım Kılavuzu" hazırlanabilir. Tez yazım kılavuzu yanında tezin incelenmesinde kullanılabilecek, bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygunluğunun incelenmesini sağlayacak nitelikte "Tez İnceleme Formu"nun oluşturulması, tezlerin incelenmesinin bir standarda kavuşmasını sağlayabileceği gibi, lisansüstü öğrencilerine de kendilerinden ne beklendiği ile ilgili yol gösterici olabilecektir. Eğitim bilimleri alanında tamamlanan yüksek lisans tezlerinde dilde bir örnekliğin sağlanmasında ve terimlerin kullanılmasında temel hataların yapıldığı ve farklı kullanımların olduğu da belirlenmiştir. Alan uzmanlarınca "Terimler Sözlüğü"nün hazırlanması, en temel terimler üzerinde bile hala uzlaşmanın sağlanamadığı, terminoloji birliğinin oluşmadığı ve bu yönde belli bir standardın gelişmemiş olduğu göz önünde bulundurulduğunda bir gerekliliktir.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri, lisansüstü, tez, içerik analizi, terminoloji, özet

ABSTRACT

The aim of the project which has been reported in thesis format is to investigate the appropriateness of scientific research methods and techniques of master's theses and dissertations completed between 2000 and 2008 at the Institutes of Educational Sciences at state universities (Anadolu University, Ankara University, Dokuz Eylül University, Gazi University, Marmara University) in Turkey. As a qualitative research, the documentary analyses of which were applied was carried out within three contexts regarding the aforementioned purpose of the study.

The first one is the investigation of the appropriateness of the subparts, which are under the main chapter headings "Introduction", "Method", "Findings and Interpretations" and "Conclusion and Recommendations" being the main elements in a thesis, in terms of scientific research methods and techniques. The population of this study consists of 3789 master's theses and dissertations completed between the years of 2000-2008 at that five aforementioned institutes; the sample of the study consists of 666 theses and 186 dissertations selected randomly from stratas considering university, year and fields depending on the sample size calculated.

The second one is the investigation of the subparts "Data Collection", "Data Analysis and Interpretation", which are listed under the main chapter heading "Method" in terms of uniformness in speech and the terms related to "Measurement and Evaluation" in theses. In this study, the population consists of 1859 theses at master's degree completed at the Institutes of Educational Sciences of the aforementioned universities between the years of 2000-2008, where Gazi University was an exception. The sample of the study consists of 287 theses selected randomly from strata's mentioned above. Besides, 27 theses completed at Gazi University were found and 310 theses were examined in total.

The third one is to investigate the abstracts of theses and dissertations completed in the field of measurement and evaluation at state universities (Abant Izzet Baysal University, Ankara University, Hacettepe University and Mersin University) in Turkey in terms of categories of form and content considering the standards determined by American Psychological Association-APA. The investigation had been intended to be done on all theses and dissertations completed, however 22 theses and six dissertations could not be reached. So the study was carried out with 90 of 112 theses and 21 of 27 dissertations.

Descriptive and categorical content analyses were applied in this research. The data was collected by three types of review forms, which were developed by the researchers, under the categories determined in line with the stated goals.

According to the results, it was determined that the master's theses and dissertations were mainly on similar topics and regarding the headings of the theses reflecting the content of the study, the most neglected element was to specify the variable/s carried out in research. Confusing the research problem and aim, writing the problem statement in a similar or same way were the common problems that were pointed out in this study. At both master's and doctoral degrees, it was pointed out that the contribution of research to the applications was stated mostly, the accuracy of judgments under the control of the researcher or which could be tested were depicted as assumptions and instead of operational definitions, literal definitions were made.

At both degrees, it was revealed that quantitative and survey research were applied most, the data was collected from a research group/subjects/participants which was formed through non-probability sampling from the population and in the event that the researchers selected the sample through probability sampling, they did not provide adequate information

about the selection process (especially about determining the sample size). The common mistake in measurement procedure was the exploring of the psychometric features of a measurement tools, mostly not being able to distinguish the scale level which the measurement procedure resulted in and dependently it was determined that reliability and validity prediction techniques which were not appropriate for the construct of tools used. Both in theses and dissertations, it was realized that mostly univariate parametric statistics were used, the most frequently used statistics were t-test, ANOVA and correlation techniques and that testing hypotheses was usually ignored. Parametric statistics used were not appropriate for the aim and type or level of data.

It was also determined that the findings were not discussed in the context of the literature review, especially at master's degree. Also, among the problems were that at both degrees, the results of the study were presented as a repetition of findings. It was revealed that recommendations were done mostly for future studies.

In the investigation of subparts "Data Collection" and "Data Analysis and Interpretation" in terms of terminology, it was determined that in the half of the number of theses and dissertations, uniformness in speech was ignored. In "data collection" subpart, it was observed that the terms defining psychometric features of measurement tools, naming the tools and their units, procedure of developing and adapting them, process of data collection and the resource where the data was collected were mostly differentiated or misused. Besides, it was revealed that foreign terms were used. Moreover, in the process of data analysis, terms related to naming the statistics and interpreting the results were mostly used in different ways or misused.

It was also revealed that the theses which were investigated in the scope of this study and completed in the field of "Measurement and Evaluation", were rarely theoretical studies, most of the theses at master's degree were empirical and dissertations were distributed equally as empirical and methodological studies. At both degrees, abstracts had inadequacies in terms of general, formal and contextual features. However, in the investigation of the content of abstracts, it was determined that there was inadequate information mostly about research model, procedure of data collection and data analysis. Besides, the abstracts were not adequate for other researchers to get information about the aim of the study, method, findings and interpretations or they did not guide for research reports.

In addition to these results, it was revealed that at both degrees, headings of subparts were so differentiated that it cannot be explained with the differences at institutes' guides for theses.

In the scope of the study, it is determined that there are mistakes in all subparts of theses and dissertations, but mostly in data collection and analysis. Findings also indicate that there are inadequacies and mistakes which cannot be ignored in terms of "Scientific Research Methods and Techniques" in theses and dissertations. This situation indicates that postgraduate students are lack of knowledge about scientific research methods and techniques. In order to enable theses and dissertations to contribute to the applications and theoretical knowledge, precautions need to be taken for postgraduate students to enhance their knowledge about scientific research methods and techniques, also advisors, the committee members, and institutes need to take some precautions about monitoring and examining the theses and dissertations in terms of morphological properties and content. Findings also reveal that there is not standardization in writing a thesis or a dissertation. A guide for theses and dissertations depending on common standards can be prepared. In addition to the guide, "Thesis Review Form" which can be used for examining theses and dissertations in terms of appropriateness for scientific research methods and techniques can be formed, so it will provide standardization and it will be instructive for postgraduate students to understand what

is expected from them while writing a thesis or a dissertation. The findings also show that there are basic mistakes and differences in uniformness in speech and the terms used in master's theses. It is vital that an educational terms dictionary needs to be written by specialists as a result of the fact that there is still no negotiation even on using the basic terms, there is no unity in terms and there is not a specific standard in this field.

Keywords: Scientific research methods and techniques, postgraduate degree, thesis, dissertation, content analysis, terminology, abstract

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ii
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER viii
ÇİZELGELER LİSTESİ xiii
I.GİRİŞ 1
Problem 1
İlgili Araştırmalar 7
Amaç 15
Önem 18
Sınırlılıklar 19
Tanımlar 20
II.YÖNTEM 21
Araştırma Modeli 21
Evren ve Örneklem 21
Veriler ve Toplanması 25
Tez İnceleme Formu 26
Tezlerde Terminoloji İnceleme Formu 28
Tez Özeti İnceleme Formu 29
Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 31
III.BULGULAR VE YORUMLAR 32
Lisansüstü Tezlerde Giriş 32
Lisansüstü Tezlerde Problem 32
Başlık 32
Problem Cümlesi 32
Lisansüstü Tezlerde Amaç 36
Başlık 36
Genel Amaç 36
Alt Amaçlar 37
Problem Cümlesi-Amaç Tutarlılığı 40
Genel Amaç-Alt Amaç Tutarlılığı 40
Lisansüstü Tezlerde Önem 41
Başlık 41

Önem Alt Bölümünün İçeriği 41
Lisansüstü Tezlerde Sayıltılar 44
Başlık 44
Sayıltı Türü 44
Sayıltıların Nitelik Olarak Uygunluğu 45
Sayıltıların İfade Olarak Uygunluğu 48
Lisansüstü Tezlerde Sınırlılıklar 50
Başlık 50
Sınırlılıkların Nitelik Olarak Uygunluğu 50
Sınırlılıkların İfade Olarak Uygunluğu 52
Lisansüstü Tezlerde Tanımlar ve Kısaltmalar 54
Başlık 54
Tanımların Türü 55
Lisansüstü Tezlerde Yöntem 56
Lisansüstü Tezlerde Araştırma Türü/Modeli 56
Başlık 56
Araştırma Türü/Modeli 56
Nicel Araştırmalar 57
Tarama Modelinin Türü 58
Deneme Modelinin Türü 59
Nitel Araştırmalar 60
Lisansüstü Tezlerde Evren ve Örneklem 62
Başlık 62
Başlık-İçerik Tutarlılığı 63
Verilerin Toplandığı Kaynak 64
Verilerin Toplandığı Kaynağın Niteliği 65
Verilerin Toplandığı Kaynağın Tanımı 65
Evren 66
Örneklem 66
Çalışma Grubu 66
Lisansüstü Tezlerde Veriler ve Toplanması 68
Başlık 68
Veri Toplama Teknikleri 68
Yazılı Veri Toplama Tekniği 70
Araştırmacı Tarafından Geliştirilen Ölçme Araçları 71
Güvenirlik Kanıtları 83

Geçerlik Kanıtları 89
Araştırmacı Tarafından Uyarlanan Ölçme Araçları 94
Orijinal Güvenirlik Kanıtları 100
Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları 103
Orijinal Geçerlik Kanıtları 106
Araştırma Kapsamında Belirlenen Geçerlik Kanıtları 108
Başka Araştırmacılar Tarafından Geliştirilmiş Ölçme Araçları 109
Orijinal Güvenirlik Kanıtları 116
Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları 119
Orijinal Geçerlik Kanıtları 121
Araştırma Kapsamında Belirlenen Geçerlik Kanıtları 124
Başka Araştırmacılar Tarafından Uyarlanmış Ölçme Araçları 125
Orijinal Güvenirlik Kanıtları 131
Aracı Türk Kültürüne Uyarlayan Araştırmacılar Tarafından Belirlenen Güvenirlik Kanıtları 135
Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları 140
Orijinal Geçerlik Kanıtları 142
Aracı Türk Kültürüne Uyarlayan Araştırmacılar Tarafından Belirlenen Geçerlik Kanıtları 144
Araştırma Kapsamında Belirlenen Geçerlik Kanıtları 146
Görüşme 147
Gözlem 153
Hazır Veri 161
Belgesel Tarama 162
Lisansüstü Tezlerde Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 175
Başlık 175
Başlık-İçerik Tutarlılığı 176
Veri Çözümleme Teknikleri 176
Parametrik Teknikler 178
Sayıltıların Denenme Durumu 178
Amaca, Verinin Tür ve Düzeyine Uygunluk 179
Parametrik Olmayan Teknikler 180
Amaca, Verinin Tür ve Düzeyine Uygunluk 181
Betimsel İstatistikler 181
Amaca, Verinin Tür ve Düzeyine Uygunluk 181
Lisansüstü Tezlerde Bulgular ve Yorumlar 183

Başlık....183
İçerik....184
Bulgu-Amaç Uygunluk Sırası....184
Bulgu-Amaç İçerik Tutarlılığı....185
İstatistiksel Çözümleme....187
Yorum....187
Nitel Çözümleme....191
Yorum....191
Bulguların Yorumlanması....192
Veri Çözümleme – Bulgu Tutarlılığı....193
Lisansüstü Tezlerde Sonuç ve Öneriler....194
Başlık....194
Sonuç....195
Öneriler....197
Öneri-Bulgu Uyumu....197
Önerilerin Niteliği....199
Lisansüstü Tezlerde Terminoloji....200
Dilde Bir Örneklik....200
Veriler ve Toplanmasına İlişkin Terminoloji....201
Terimlerin Farklı Kullanımı....201
Terimlerin Yanlış Kullanımı....202
Terimlerin Yabancı Dilde Kullanımı....204
Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanmasına İlişkin Terminoloji....204
Terimlerin Farklı Kullanımı....204
Terimlerin Yanlış Kullanımı....205
Terimlerin Yabancı Dilde Kullanımı....205
Lisansüstü Tezlerde Özet....207
Lisansüstü Tezlerin Araştırma Raporu Türü....207
Lisansüstü Tez Özetlerinin Genel Özellikleri....207
Doğruluk....207
Kendi İçinde Yeterlik....208
İfadelendirme....209
Nesnellik....209
Anlam Bütünlüğü ve Okunabilirlik....210
Lisansüstü Tez Özetlerinde Biçimsel Özellikler....211
Lisansüstü Tez Özetlerinde İçerik....211

Anahtar Kelimeler 211
Araştırmanın Amacı 212
Araştırmanın Yöntemi 212
Bulgular 212
Sonuç ve Öneriler 212
Lisansüstü Tezlerin Konusu ve Tez Başlığının İçeriği Yansıtma Durumu 214
Eğitim Düzeyi/Alanı 215
Veri Toplama Kaynağı 216
Hedef Konu 218
Değişken 220
İşlem Türü 222
Tezin Başlığının Amacı Yansıtma Durumu 223
IV. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 224
Sonuçlar 224
Öneriler 234
KAYNAKÇA 236
EKLER 240

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1. Evren ve örneklemin üniversitelere göre dağılımı **22**

Çizelge 2. Evren ve örneklemde yer alan tezlerin yıllara göre dağılımı **22**

Çizelge 3. Evren ve örneklemin bilim dallarına göre dağılımı **23**

Çizelge 4. İncelenen tezlerde danışmanların unvanlarına göre dağılımı **24**

Çizelge 5. Ölçme ve değerlendirme bilim dalında tamamlanmış lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı **25**

Çizelge 6. Problem başlığının yazılmasına ilişkin dağılım **32**

Çizelge 7. Problem cümlesinin yazılmasına ilişkin dağılım **33**

Çizelge 8. Problem cümlesinin ifade edilişine ilişkin dağılım **33**

Çizelge 9. Amaç başlığının yazılmasına ilişkin dağılım **36**

Çizelge 10. Genel amacın yazılma durumuna ilişkin dağılım **37**

Çizelge 11. Alt amaçların yazılma durumuna ilişkin dağılım **37**

Çizelge 12. Alt amaçların ifade ediliş biçimine ilişkin dağılım **37**

Çizelge 13. Alt amaçların yer aldığı başlığa ilişkin dağılım **39**

Çizelge 14. Problem cümlesi-amaç tutarlılığına ilişkin dağılım **40**

Çizelge 15. Genel amaç ile alt amaçların tutarlılığına ilişkin dağılım **41**

Çizelge 16. Önem başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım **41**

Çizelge 17. Önem alt bölümünün içeriğine ilişkin dağılım **42**

Çizelge 18. Sayıltılar başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım **44**

Çizelge 19. Sayıltıların türüne ilişkin dağılım **44**

Çizelge 20. Sayıltıların nitelik olarak uygunluğuna ilişkin dağılım **45**

Çizelge 21. Sayıltıların ifade olarak uygunluğuna ilişkin dağılım **48**

Çizelge 22. Sınırlılıklar başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım **50**

Çizelge 23. Sınırlılıkların nitelik olarak uygunluğuna ilişkin dağılım **50**

Çizelge 24. Sınırlılıkların ifade olarak uygunluğuna ilişkin dağılım **52**

Çizelge 25. Tanımlar ve Kısaltmalar başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım **54**

Çizelge 26. Tanımlar ve Kısaltmalar başlığına ilişkin dağılım **55**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 27. Tanımların türüne ilişkin dağılım **55**

Çizelge 28. Başlığın belirtilme durumuna ilişkin dağılım **56**

Çizelge 29. Araştırma modelinin belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**57**

Çizelge 30. Araştırma türüne ilişkin dağılım **57**

Çizelge 31. Nicel araştırma modeline ilişkin dağılım **57**

Çizelge 32. Tarama modeli türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım **58**

Çizelge 33. Tarama modeli türüne ilişkin dağılım.....**58**

Çizelge 34. Deneme modeli türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım **59**

Çizelge 35. Deneme modeli türüne ilişkin dağılım.....**60**

Çizelge 36. Nitel araştırma türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım **60**

Çizelge 37. Verilerin toplandığı kaynağa ait başlığın yazılma durumuna ilişkin dağılım **62**

Çizelge 38. Verilerin toplandığı kaynağa ait başlığın yazıldığı tezlerde başlık içerik tutarlığına ilişkin dağılım **63**

Çizelge 39. Verilerin toplandığı kaynağın niteliğine ilişkin dağılım **65**

Çizelge 40. Verilerin toplandığı kaynağın tanımına ilişkin dağılım **65**

Çizelge 41. Evrene ait tanım ve dağılım bilgilerinin sunulma durumlarına ilişkin dağılım **66**

Çizelge 42. Örnekleme bilgilerinin sunulma durumuna ilişkin dağılım **66**

Çizelge 43. Çalışma grubu /denekler/ katılımcılara ait tanım ve dağılım bilgilerinin sunulma durumuna ilişkin dağılım.....**67**

Çizelge 44. Başlığın yazılma durumuna ilişkin dağılım **68**

Çizelge 45. Veri toplama tekniklerinin kullanılma durumuna ilişkin dağılım.....**69**

Çizelge 46. Veri toplama tekniklerinin toplam sayısına ilişkin dağılım **69**

Çizelge 47. Yazılı veri toplama tekniklerinin toplam sayısının ölçme aracının geliştirilme/uyarlanma durumuna göre dağılımı **70**

Çizelge 48. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının en çok yer aldığı kategori dağılımı .**73**

Çizelge 49. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının en az yer aldığı kategori dağılımı ...**74**

Çizelge 50. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım **74**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 51. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme aracının kullanılma amacına ilişkin dağılım **75**

Çizelge 52. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme aracını uygulama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım **76**

Çizelge 53. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı **77**

Çizelge 54. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**78**

Çizelge 55. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım.....**79**

Çizelge 56. Araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerde eksik adımlara ilişkin dağılım **79**

Çizelge 57. Araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinde eksik adımlara ilişkin dağılım **80**

Çizelge 58. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde eksik adımlara ilişkin dağılım **81**

Çizelge 59. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarının doğru/yanlış olma durumuna ilişkin dağılım.....**82**

Çizelge 60. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**84**

Çizelge 61. Araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinde güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım **85**

Çizelge 62. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım **88**

Çizelge 63. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**90**

Çizelge 64. Araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerde kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım.....**91**

Çizelge 65. Araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinde kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım.....**91**

Çizelge 66. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım.....**93**

Çizelge 67. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının yer aldığı kategori dağılımı.....**94**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 68. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım....**95**

Çizelge 69. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme aracını kullanma izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım....**96**

Çizelge 70. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme aracını uygulama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım....**96**

Çizelge 71. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı **97**

Çizelge 72. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında uyarlama adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım **98**

Çizelge 73. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında uyarlama adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım....**98**

Çizelge 74. Araştırmacı tarafından uyarlanan başarı/yetenek testlerinde eksik uyarlama adımlarına ilişkin dağılım....**99**

Çizelge 75. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde eksik uyarlama adımlarına ilişkin dağılım ..**99**

Çizelge 76. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında geliştirme adımlarının doğru/yanlış olma durumuna ilişkin dağılım....**100**

Çizelge 77. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım **101**

Çizelge 78. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde orijinal güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım....**102**

Çizelge 79. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım **103**

Çizelge 80. Araştırmacı tarafından uyarlanan başarı/yetenek testlerinde araştırma kapsamında güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım **104**

Çizelge 81. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde araştırma kapsamında güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım....**105**

Çizelge 82. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım....**106**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 83. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım.....**107**

Çizelge 84. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**108**

Çizelge 85. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde araştırma kapsamında kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım.....**109**

Çizelge 86. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının en çok yer aldığı kategori dağılımı.....**110**

Çizelge 87. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının en az yer aldığı kategori dağılımı.....**111**

Çizelge 88. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım.....**111**

Çizelge 89. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme aracını kullanma izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**112**

Çizelge 90. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme aracını uygulama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**112**

Çizelge 91. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı.....**113**

Çizelge 92. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılım.....**114**

Çizelge 93. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş anketlerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım.....**114**

Çizelge 94. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş başarı/yetenek testlerinin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım.....**115**

Çizelge 95. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım.....**115**

Çizelge 96. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarında orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**116**

Çizelge 97. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde orijinal güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım.....**118**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 98. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım **119**

Çizelge 99. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde araştırma kapsamında güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım.....**121**

Çizelge 100. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarında orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**122**

Çizelge 101. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım.....**123**

Çizelge 102. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**124**

Çizelge 103. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde araştırma kapsamında kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım **124**

Çizelge 104. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının en çok yer aldığı kategori dağılımı **126**

Çizelge 105. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının en az yer aldığı kategori dağılımı **126**

Çizelge 106. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım **127**

Çizelge 107. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme aracının kullanılma amacına ilişkin dağılım.....**127**

Çizelge 108. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme aracını kullanma izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım **127**

Çizelge 109. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme aracını uygulama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**128**

Çizelge 110. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı **128**

Çizelge 111. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılım **129**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 112. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım **130**

Çizelge 113. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım..... **131**

Çizelge 114. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım..... **132**

Çizelge 115. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinde orijinal güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılım **133**

Çizelge 116. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde orijinal güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılım..... **134**

Çizelge 117. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım..... **135**

Çizelge 118. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinde aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılım **136**

Çizelge 119. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılım **138**

Çizelge 120. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım **140**

Çizelge 121. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin araştırma kapsamında güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım..... **141**

Çizelge 122. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım..... **143**

Çizelge 123. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım..... **143**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 124. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**144**

Çizelge 125. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde aracı Türk kültürüne uyarlayanlar tarafından belirlenen geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım.....**145**

Çizelge 126. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**146**

Çizelge 127. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde araştırma kapsamında kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım.....**147**

Çizelge 128. Görüşme tekniğinin kullanılma amacına ilişkin dağılım **148**

Çizelge 129. Görüşme türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**148**

Çizelge 130. Görüşme türlerine ilişkin dağılım **148**

Çizelge 131. Görüşmenin kim tarafından yapıldığına ilişkin dağılım **149**

Çizelge 132. Görüşme kayıtlarının tutulma şekline ilişkin dağılım.....**149**

Çizelge 133. Görüşme tekniği için kullanılan ölçme araçlarının yer aldığı kategori dağılımı.....**150**

Çizelge 134. Görüşme tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım.....**150**

Çizelge 135. Görüşme formunda geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım **151**

Çizelge 136. Görüşme formunda geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım .**151**

Çizelge 137. Görüşme formunda eksik geliştirme adımlarına ilişkin dağılım.....**152**

Çizelge 138. Görüşme formunda geçerliğin belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**152**

Çizelge 139. Görüşme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**152**

Çizelge 140. Görüşme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım.....**153**

Çizelge 141. Görüşme ve kayıt izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım **153**

Çizelge 142. Gözlem tekniğinin kullanılma amacına ilişkin dağılım **154**

Çizelge 143. Gözlem türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım **154**

Çizelge 144. Gözlem türlerine ilişkin dağılım **154**

Çizelge 145. Gözlemin kim tarafından yapıldığına ilişkin dağılım **155**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 146. Gözlem kayıtlarının tutulma şekline ilişkin dağılım **155**

Çizelge 147. Gözlem tekniği için kullanılan ölçme araçlarının yer aldığı kategori dağılımı.....**156**

Çizelge 148. Gözlem tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım.....**156**

Çizelge 149. Gözlem formunda geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım **157**

Çizelge 150. Gözlem formunun geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım **157**

Çizelge 151. Gözlem formunda eksik geliştirme adımlarına ilişkin dağılım.....**158**

Çizelge 152. Gözlem formunda ilk geliştirme adımındaki eksik alt adımlara ilişkin dağılım.....**158**

Çizelge 153. Gözlem formunda güvenirliğin belirtilme durumuna ilişkin dağılım **159**

Çizelge 154. Gözlem formunda güvenirliğin kestirilme durumuna ilişkin dağılım.....**159**

Çizelge 155. Gözlem formunda güvenirliğin uygunluğu ve düzeyine ilişkin dağılım.....**159**

Çizelge 156. Gözlem formunda geçerliğinin belirtilmesi durumuna ilişkin dağılım **160**

Çizelge 157. Gözlem adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım.....**160**

Çizelge 158. Gözlem adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım.....**160**

Çizelge 159. Gözlem için izin alma durumuna ilişkin dağılım.....**161**

Çizelge 160. Hazır verinin alındığı kurum ve/veya kaynağa ilişkin dağılım.....**161**

Çizelge 161. Hazır veri için kullanım izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım **162**

Çizelge 162. Belge türüne ilişkin dağılım.....**163**

Çizelge 163. Belgesel tarama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım **163**

Çizelge 164. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ait başlığın yazılma durumuna ilişkin dağılım.....**175**

Çizelge 165. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ait başlığın yazıldığı tezlerde başlık-içerik tutarlılığına ilişkin dağılım **176**

Çizelge 166. Veri çözümleme tekniklerinin belirtilme durumuna ilişkin dağılım **177**

Çizelge 167. Veri çözümleme tekniklerine ilişkin dağılım **177**

Çizelge 168. Parametrik teknik türlerine ilişkin dağılım **178**

Çizelge 169. Parametrik olmayan teknik türlerine ilişkin dağılım **180**

Çizelge 170. Bulgular ve yorumlar bölümüne ait başlığın yazılma durumuna ilişkin dağılım **183**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 171. Bulgular ve yorumlar bölümünün içeriğine ilişkin dağılım **184**

Çizelge 172. Bulguların ve amaçların bulunduğu tezlerde bulgu-amaç uygunluk sırasına ilişkin dağılım **184**

Çizelge 173. Bulguların ve amaçların bulunduğu tezlerde bulgu-amaç içerik tutarlılığına ilişkin dağılım **185**

Çizelge 174. İstatistiksel çözümleme yapılma durumuna ilişkin dağılım.....**187**

Çizelge 175. İstatistiksel çözümlemelere ait yorumların yapılma durumuna ilişkin dağılım **187**

Çizelge 176. İstatistiksel çözümlemelere uygun yorumların yapılma durumuna ilişkin dağılım **187**

Çizelge 177. Kabul edilen manidarlık düzeyinde yorum yapılma durumuna ilişkin dağılım.....**190**

Çizelge 178. Nitel çözümlemelere ait yorumların yapılma durumuna ilişkin dağılım **191**

Çizelge 179. Nitel çözümlemelere uygun yorumların yapılma durumuna ilişkin dağılım **191**

Çizelge 180. Bulgular ve Yorumlar bölümünde yorumun yapılma durumuna ilişkin dağılım.....**192**

Çizelge 181. Bulgular ve Yorumlar bölümünde alanyazına dayalı tartışmaların yapılma durumuna ilişkin dağılım **192**

Çizelge 182. Verilerin çözümlenmesi-bulgu tutarlılığına ilişkin dağılım.....**193**

Çizelge 183. Sonuç ve öneriler başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım **194**

Çizelge 184. Sonuçların niteliğine ilişkin dağılım.....**195**

Çizelge 185. Önerilerin bulunma durumuna ilişkin dağılım **197**

Çizelge 186. Bulgu ve önerilerin bulunduğu tezlerde öneri-bulgu uyumuna ilişkin dağılım **197**

Çizelge 187. Önerilerin ileriye dönük araştırmalar için yazılma durumuna ilişkin dağılım **199**

Çizelge 188. Önerilerin uygulamaya dönük yazılma durumuna ilişkin dağılım **199**

Çizelge 189. Dilde bir örneklik ihlali yapılan terimlerin dağılımı.....**200**

Çizelge 190. Lisansüstü tezlerin araştırma raporu türüne ilişkin dağılım **207**

Çizelge 191. Lisansüstü tez özetlerinde amaç ve içeriğin başlıkla tutarlılığına ilişkin dağılım **208**

Çizelge 192. Lisansüstü tez özetlerinin kendi içinde yeterliğine ilişkin dağılım **208**

Çizelge 193. Lisansüstü tez özetlerinde ifadelendirme biçimine ilişkin dağılım **209**

Çizelge 194. Lisansüstü tez özetlerinde anlam bütünlüğü ve okunabilirliğe ilişkin dağılım **210**

ÇİZELGELER LİSTESİ-Devam

Sayfa

Çizelge 195. Lisansüstü tez özetlerinde anahtar kelimelere ilişkin dağılım **211**

Çizelge 196. Lisansüstü tez özetlerinde araştırmanın yöntemine ilişkin dağılım **212**

Çizelge 197. Lisansüstü tez özetlerinde sonuç ve önerilere ilişkin dağılım.....**212**

Çizelge 198. Tezlerde eğitim düzeyi/alanına ilişkin dağılım **215**

Çizelge 199. Tez başlıklarından belirlenen eğitim düzeyi/alanına ilişkin dağılım **216**

Çizelge 200. Tez başlıklarının eğitim düzeyini/alanını yansıtma durumuna ilişkin dağılım **216**

Çizelge 201. Tezlerde veri toplama kaynağına ilişkin dağılım **217**

Çizelge 202. Tez başlıklarından belirlenen veri toplama kaynağına ilişkin dağılım **217**

Çizelge 203. Tez başlıklarının verinin toplandığı kaynağı yansıtma durumuna ilişkin dağılım **218**

Çizelge 204. Tezde hedef konuya ilişkin dağılım **218**

Çizelge 205. Tez başlıklarından belirlenen hedef konuya ilişkin dağılım **219**

Çizelge 206. Tez başlıklarının hedef konuyu yansıtma durumuna ilişkin dağılım.....**220**

Çizelge 207. Tezlerdeki değişkenlere ilişkin dağılım **220**

Çizelge 208. Tez başlıklarından belirlenen değişkenlere ilişkin dağılım **221**

Çizelge 209. Tez başlıklarının değişkenleri yansıtma durumuna ilişkin dağılımı **222**

Çizelge 210. Tez başlıklarının yapılan işlem türünü yansıtma durumuna ilişkin dağılım **222**

Çizelge 211. Tez başlıklarının amacı yansıtma durumuna ilişkin dağılım **223**

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Üniversitenin dört temel işlevi.....**1**

Şekil 2. Üniversitenin ayrıntılı dört temel işlevi **2**

I. GİRİŞ

Bu bölümde projenin problemi, amacı, önemi, sınırlılıklar ve tanımlar sunulmuştur.

Problem

Gelişmenin en önemli faktörü şüphesiz ki insan gücüdür. Bu nedenle de geleceğe yatırım yapmak isteyen toplumlar eğitime büyük önem verir ve sağlam temellere dayalı modern bir eğitim sistemi ile kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikte insan gücünü yetiştirirler. Böylece eğitilmiş insanlar tarafından ülkenin kaynakları daha etkili ve planlı bir şekilde değerlendirilir. Bir toplumun gelişmişliği ya da geri kalmışlığı ile o toplumun eğitim sistemi arasında yakın ve güçlü ilişkiler vardır (Köksal, 1997).

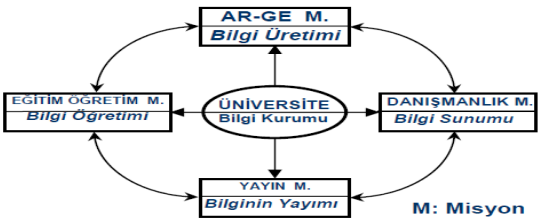
Dünyanın her yerinde yükseköğretim formel kurumlar aracılığıyla yürütülmektedir (Köksal, 1997). Üniversiteler, toplumların hayatında en önemli yere sahip kurumların başında gelen ve evrensel özellikler taşıyan kurumlardır. Bilgi toplumunda üniversitelerin rollerinin önemi, toplumları değiştirici, dönüştürücü, toplumdaki dinamizmi sağlayıcı işlevlere sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için de üniversite Gasset'in (1997) nitelemesi ile daima "formda" bir topluluk olmak durumundadır; çünkü kitlelere etki edebilmek, o kitleden farklı olmayı gerektirir. Evrensel kurumlar olmaları ise, ele aldıkları sorunların evrensel boyutta olmasından kaynaklanmaktadır (Ortaş, 2004).

"Üniversite" kavramı farklı şekillerde tanımlanabilir; en yaygın ifade ile kamu yararı için bilgi üreten, bilgiyi ileten ve yayan özerk bir öğretim ve araştırma kurumudur (Ortaş, 2004). Tarihi gelişim süreci içerisinde mezun ettiği öğrencilerine bir meslek ve statü kazandırma fonksiyonuyla ön plana çıkar gibi görünse de, üniversitelerin en temel işlevleri bilimsel araştırma faaliyetleri olarak değerlendirilebilir (Karadağ, 2009). Çağdaş üniversite modellerinde bu kurumlara atfedilen roller incelendiğinde de, sürekli gelişim ve değişimin, bilimsel araştırmaların ön plana çıktığı görülmektedir.

Benzer şekilde Gasset (1997) de yükseköğretimin iki temel noktadan ibaret olduğuna dikkat çekmektedir. Birincisi, bilgi alanı geniş mesleklerin öğretimidir (mesleki eğitim). Diğeri bilimsel araştırma ve geleceğin bilim adamlarının yetiştirilmesidir. Kültürün aktarımının da kaçınılmaz olarak eklenmesi ile üniversitenin işlevlerini üç temel noktada toplamak mümkün olmuştur.

Günay (2004), üniversiteyi "bilgi üretmek için varolan bir kurumdur" şeklinde tanımlamakta ve üniversitelerin yarar (kâr) sağlama amacı olmaksızın, bilimsel faaliyetler yoluyla doğru bilgi üretme peşinde olduklarını vurgulamaktadır. Üniversite: bilgiyi üretir, öğretir, sunar ve yayar. Bu dört işlev, üniversitenin varoluş sebebidir; misyonudur. Bilgi üretme işlevini araştırma-geliştirme (AR-GE) faaliyetiyle, öğretme işlevini eğitim-öğretim faaliyetiyle, sunma işlevini topluma danışmanlık yapma faaliyetiyle ve yayma işlevini de yayın yapmak suretiyle gerçekleştirir.

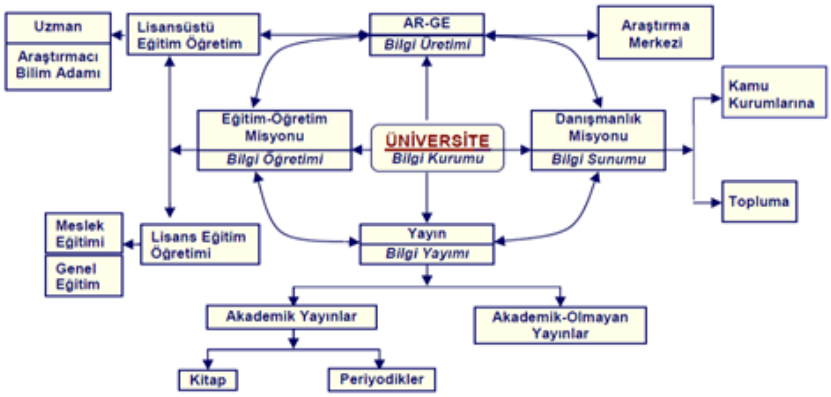
Üniversitenin söz konusu işlevleri Şekil 1.'de sunulmuştur.

Şekil 1. Üniversitenin dört temel işlevi (Günay, 2004, s.5)

Şekil 1. incelendiğinde, üniversitenin işlevlerinin döngüselliği dikkat çekmektedir. Aynı zamanda bu işlevler karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir.

Şekil 2.'de de üniversitenin dört temel işlevi daha ayrıntılı olarak görülmektedir.

Şekil 2. Üniversitenin ayrıntılı dört temel işlevi (Günay, 2004, s.6)

Üniversite yukarıda sunulan işlevlerinin tümünü birlikte, eşzamanlı yerine getirip sürdürebildiğinde, kendini tanımlayan özniteliklere kavuşmuş sayılabilir. Anılan işlevlerin bir kısmını yerine getirebilen, ancak diğerlerini gerçekleştirmekte yetersiz kalan bir kurum, adeta bazı uzuvlarında eksiklikleri olan bir vücut gibidir, adı "üniversite" olsa da gerçekte üniversite kavramı ile örtüşmez ve üniversitenin bütüncül, çok yönlü niteliği ile bağdaşmaz. Çünkü bu işlevler birlikte var olabilen ve birbirini destekleyip geliştiren etkinliklerdir (Günay, 2004).

Bu noktada üniversite tarihine geri dönülmesi ve yukarıda söz edilen işlevlerin yüklendiği çağdaş üniversite kavramı ile ortaçağ üniversitelerinin karşılaştırılması yararlı olacaktır. Üniversite tarihi incelendiğinde, 19.Yüzyıl başında kurulan Humbold Üniversitesi'nin ilk "modern üniversite" olarak nitelendirildiğine rastlanmaktadır. Ancak "çağdaş üniversite" kavramının özellikle 1980'lerden sonra, yaşanan ve süren değişim ve dönüşümleri sağlayıcı özellikler taşıyan günümüz üniversiteleri için geçerli olduğu ifade edilmektedir (Güler, 1997). Çağdaş üniversiteden söz ederken de aşağıdaki özellikler yardımıyla "çağdaş üniversitenin işlevleri nelerdir?" sorusunu yanıtlamak gerekmektedir.

Çağdaş bir üniversite:

- Öğretim içeriği ve yöntemi, öğretim programı ve yetiştirme düzeni en son yapılan araştırmalar ışığında sürekli olarak yinelenen bir öğretim sürecine sahiptir.
- Birbirini tamamlayan ve zenginleştiren öğretim ve araştırma programları arasında uyum ve dengeyi sağlar.
- Öğrencilere yaşamları boyunca kullanabilecekleri uygulamaya dönük bilgiler verebilmek mümkün olmadığından, bilgilerini yenilemenin kurallarını öğretir.
- Bilimsel araştırma alanında uluslararası ölçütlere uygun çalışmalar yapmayı özendirir.
- Eğitim sistemini geliştirmek ve araştırma yapmak amacıyla yüksek niteliklere sahip uzmanlar yetiştirir.
- Ekonomik gelişmeye doğrudan katkı sağlayacak çeşitli dallardaki uzmanların niteliklerini geliştirir ve bilgilerini yeniler.
- Yükseköğretimi de içine alacak şekilde tüm eğitim sisteminin öğretim yöntemi, donanım, ders kitabı gibi yönlerini geliştirici işlevler benimser ve yapar.
- Öğretim süreci ve araştırma arasında denge ve uyum sağlamak için kısa, orta ve uzun vadeli çalışmalar planlar.

- Eğitim sisteminin her düzeyine öğretmen yetiştirme görevini üstlenir; öğretmenlerin bilgilerini yenilemelerini sağlayacak kurs, eğitim ve seminerler düzenler (Güler, 1997).

Gasset (1997), çağdaş üniversite ile Ortaçağ üniversitesine ilişkin karşılaştırmasında, Ortaçağ üniversitesinin araştırma yapmadığını vurgulamaktadır. Elbette bu durum Ortaçağda hiçbir araştırma yapılmadığı anlamına gelmez. Yine Ortaçağ üniversitesinin bir başka farklılığı da mesleklere ilgisinin çok az olmasıdır; her şey teoloji, felsefe, sanat vb. genel kültür düzeyindedir. Ortaçağ üniversitesiyle karşılaştırıldığında çağdaş üniversite, mesleki eğitimi mükemmel bir faaliyete dönüştürmüştür ve buna araştırma işlevini de eklemiştir (Günay, 2004).

Dünyadaki çağdaş üniversiteler gibi, Türk üniversitelerinin işlevleri de, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve topluma hizmet olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Söz konusu işlevler, 1982 Anayasası'nın 130. ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası'nın 4. maddesinde aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

Anayasa Madde 130:

*Çağdaş eğitim - öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile orta öğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, **bilimsel araştırma**, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.*

2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası Madde 4:

Yükseköğretimin amacı:

a) Öğrencilerini;

(1) ATATÜRK İnkılapları ve ilkeleri doğrultusunda ATATÜRK milliyetçiliğine bağlı,

(2) Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini taşıyan, Türk olmanın şeref ve mutluluğunu duyan,

(3) Toplum yararını kişisel çıkarının üstünde tutan, aile, ülke ve millet sevgisi ile dolu,

(4) Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren,

(5) Hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı,

(6) Beden, zihin, ruh, ahlak ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş,

*(7) İlgi ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin **bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip, vatandaşlar olarak yetiştirmek,***

*b) Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak, refah ve mutluluğunu artırmak amacıyla; **ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına** katkıda bulunacak ve hızlandıracak programlar uygulayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline gelmesini sağlamak,*

*c) Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde **bilimsel çalışma** ve **araştırma yapmak**, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, **ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak**, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle **bilim dünyasının seçkin bir üyesi** haline gelmek, **evrensel ve çağdaş gelişmeye** katkıda bulunmaktır.*

Yasalarda da belirtildiği gibi üniversiteler, bir ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirmesinin yanı sıra, nitelikli bilimsel bilginin üretiminde de en önemli kurumlardan biridir. Üniversiteler sözü edilen bu işlevleri yerine getirmek için çeşitli düzeyde

programlar düzenlemektedirler. Daha önce de değinildiği gibi, dünyanın her yerinde bu programlar formel yükseköğretim kurumları aracılığıyla yürütülmektedir (Köksal, 1997). Türkiye'de yükseköğretim sistemi üniversitelere bağlı fakülteler, yüksekokullar, meslek yüksekokulları, enstitüler ve araştırma merkezlerinden oluşmaktadır. Adı ve kendisi üniversite değil de akademi olan tek kurum "Gülhane Askeri Tıp Akademisi"dir (Arın, 1985). Yükseköğretim kurumlarında yürütülen programlar ise; ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora basamaklarından oluşur. Yüksek lisans ve doktoranın birlikte oluşturduğu lisansüstü öğretim, lisans derecesi ya da diploması almış olanlara, ilgi duydukları bir bilim dalında yüksek lisans ya da doktora öğrenimi yaparak uzmanlaşma olanağı sağlamak üzere düzenlenen eğitim olarak tanımlanabilir. Lisansüstü öğretimin, "diploma sonrası eğitim", "mezuniyet sonrası eğitim" gibi farklı şekillerde adlandırıldığına da rastlanmaktadır (Karakütük, 2002).

Genel olarak eğitim bilimleri alanı da, her dalda ve düzeyde öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştirmeye yönelik lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde programları kapsamaktadır. Eğitim bilimleri alanındaki lisansüstü eğitim programları gerek ulusal, gerekse evrensel düzeyde kabul gören akademik değer ve niteliklere sahip bilim insanlarının yetiştirilmesine katkıda bulunmakla, hem geleceğin öğretim üyesi adaylarının niteliklerinin, hem de özellikle eğitim bilimleri alanında lisansüstü öğretime devam eden adayların büyük çoğunluğunun öğretmen oldukları gerçeği dikkate alındığında, öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi gibi bir anlam taşımaktadır. Öğretmenlik, geniş kitlelerin etkilenmesini sağlayacak güçte bir meslektir. Dolayısıyla da öğretmenlerin nitelikli bireyler yetiştirebilmeleri, kendilerinin yüksek nitelikli olması ile yakından ilişkilidir. Ayrıca farklı alanlarda lisansüstü eğitim almış eğitim uzmanlarının ülkenin eğitim alanındaki sorunlarına bilimsel çözüm üretmeleri beklenmektedir. Şüphesiz ki Türkiye'nin bilim dünyasındaki yerinin belirleyicisi de sözü edilen bu yüksek nitelikli bireyler ve bu bireylerce üretilen bilimsel çalışmalar ile olmaktadır. Bu noktada lisansüstü öğretim programlarının "ders" ve "tez" aşaması olmak üzere iki aşamadan oluştuğu ve bilimsel araştırmaların tez aşaması olarak nitelendirilen süreçte üretildiği gerçeği hatırlanmalıdır.

Lisansüstü öğretim programlarının ders aşaması, üniversitenin eğitim-öğretim faaliyetleri içerisindedir. Üniversite eğitim-öğretimi, özünü ders kavramında bulur (Günay, 2004). Dersler, çoğu zaman öğrencilerin ilgili alanda uzmanlaşmaya giden yolda bilgi birikimlerinin arttırılmasının bir yolu olarak kullanılır. Kendi kendine yeterli bir bilim insanı olmanın yolu, alanındaki gelişmeleri zamanında takip edebilmekten geçtiğinden, lisansüstü derslerin bu amaca hizmet etmesi gerekir (Vella, Meis, Mehler, Rombauts, White III, Wood, 2008). Aynı zamanda bu süreçte adayların nitelikli bilimsel araştırmalar üretebilen araştırmacılara dönüşmesi de beklenir. Çünkü ders sürecini başarıyla tamamlayan adayların, ardından gelen tez sürecinde nitelikli bilimsel araştırmalar üretmesi gerekmektedir.

Lisansüstü öğretim programlarının ve özellikle de doktora programlarının amaçları incelendiğinde, "kişilere bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısıyla irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırma, kişileri yeni teknolojilere uyum sağlayabilecek bilgi ve beceriye sahip kılabilme" gibi nitelikler kazandırmanın ön plana çıktığı görülmektedir (Karakütük, 2002). Yine doktora öğretimi görenlerin, bilime yenilik getirme, ülke için özgün (orijinal) araştırma/lar yapması beklenmektedir.

Bilimsel araştırma raporu olarak tezler, öğrencilerin bağımsız araştırma yapabilecek alan bilgisine, yeterliğine sahip olduğunun ve çalışma alanına katkı sağlayacak nitelikte bilimsel bilgi üretebildiğinin bir göstergesidir. Her bilim dalında olduğu gibi, eğitim bilimleri alanında çalışan veya çalışacak olan araştırmacıların, alanda tamamlanmış tezleri ve yayımlanmış akademik çalışmaları izleme yoluyla gelişecekleri düşünülürse, üretilen çalışmaların nitelikli olması gerekliliği bir kez daha ön plana çıkmaktadır. Buna ek olarak, bir

öğretim üyesinin danışmanlığında tamamlanan ve öğretim üyelerinden oluşan bir jüri tarafından değerlendirilen tezler aynı zamanda alanda yetişenler için yöntem açısından da örnek oluşturmaktadır.

Üniversite, aklın kurumsallaştırılmasıdır. Üniversitede her şeyden önce bilim olmalıdır. Bir problemin ortaya konulması, hipotezin ileri sürülmesi, hipotezin sınanması araştırma faaliyetleri ile sürdürülür (Gasset, 1997). Bilimsel araştırma, sağlam teorik temellere dayalı olarak yapılmalıdır ve yeni bir şeyler ortaya koyabilmelidir ki, yapılması bir anlam ifade edebilsin. Aksi takdirde zaman ve parasal kaynakların israfından başka bir anlam taşımaz (Işık, 2002). Bilim araştırmadır; keşiftir. Bilineni öğretmek ya da öğrenmek gerçek anlamda bilim değildir. Araştırma sonucunda çözüm elde edildikten sonra yapılacak hiçbir şey bilim değildir; çünkü bilim daha önce bilinmeyen (mevcut olmayan) bir bilgi ortaya koymaktır; insanlığın mevcut bilgi birikimine yeni bir katkı getirmektir (Gasset, 1997).

Dolayısıyla lisansüstü öğretimin gerek adayların gelişimleri üzerindeki etkilerini, gerekse ulusal ve evrensel düzeyde sonuçlarını gözlemeyi mümkün kılan en somut göstergeler "tezlerdir". Üniversiteler tez/sanat eseri çalışmaları yoluyla bilim ve sanat üretimine kaynaklık ederler. Bilimsel araştırmalar ve bunlara bağlı olarak üretilen yayınlar, bilim dünyasının önemli iletişim araçlarıdır. Farklı nedenlerle (nüfus artışı, uzmanlaşmaya yönelik ihtiyacın artması, yeni üniversitelerin kurulması ile öğretim üyesi ihtiyacının artması vb.) lisansüstü öğretime yönelik taleplerin her geçen gün artması, ülkede üretilen bilimsel araştırmalar içerisinde tezlerin önemli bir paya sahip olmasına neden olmaktadır. ÖSYM'nin yükseköğretim istatistiklerine göre, Türkiye'de lisansüstü eğitim kapasitesi 1997 ile 2003 yılları arasında %20; 2003 ile 2006 yılları arasında ise yaklaşık %37 artış göstermiştir (Erkılıç, 2007). Türkiye'de 2009 yılı itibariyle 130 kamu ve özel üniversite, çok sayıda enstitü vardır. Bu kurumlarda 1970'lerin başından bu yana çeşitli alanlara ilişkin yaklaşık 40 000 üzerinde doktora tezi, 170 000 civarında da yüksek lisans tezi hazırlanmıştır (Benligiray, 2009). Bilimsel çalışma olarak bakıldığında oldukça önemli bir bilgi birikimi yaratıldığından söz etmek mümkün görünse de, bu çalışmaların bilime katkı dereceleri tartışma konusudur. Bir diğer deyişle, nicelikte gözlenen bu artışın, aynı zamanda niteliğe de yansıdığını söylemek mümkün görünmemektedir. Çünkü çeşitli alanlarda bilgi üretilebilir ama her bilgi bilimsel nitelik taşımayabilir (Benligiray, 2009).

Bir probleme çözüm üretebilmek, ancak doğru kurgulanmış araştırmalarla mümkün olabilir. Bilimsel bilgininin üretilmesi, bir diğer deyişle bilimsel araştırma süreci "araştırma yöntemleri" alanının temel uğraşıdır. Nicel ve nitel araştırma süreçlerinde bazı farklılıklar olmasına karşın, söz konusu alan, araştırma sürecinin aşamalarını en genel ifadeyle; araştırma konusunun belirlenmesi, problemin tanımlanması, genel amaç ve alt amaçların, önemin, sınırlılıkların ve sayıltı/varsayımların belirlenmesi, modelin seçimi, veri toplama araçlarının belirlenmesi, evren ve örneklemin (çalışma grubunun) belirlenmesi, verilerin toplanması, çözümlenmesi, bulgular ve yorumlar ile sonuç ve öneriler olarak tanımlamaktadır. Bilimsel bilgi üretimi bu sürece ilişkin aşamaların hatasız bir biçimde gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Bir diğer deyişle, ele alınan probleme uygun bir araştırma modeli, veri toplama ve çözümleme yöntemleri kullanılmadığı sürece, elde edilen bulguların geçerliğine ve güvenirliğine şüpheyle bakılır. Ayrıca, bilimsel araştırma sürecini yukarıda söz edilen adımlar ile de sınırlandırmak yeterli değildir; bu sürece mutlaka raporlaştırmanın da eklenmesi gerekir. Bilimsel bilgide birikimliliği ve denetlenebilirliği sağlamak açısından araştırmanın bir ürüne dönüştürülmesinin yolu raporlaştırmadır. Araştırmanın sonuçlarının paylaşılabilirliğini, sürecin tüm aşamalarının ayrıntılı ve sistemli bir dökümünü içeren bilimsel araştırma raporları sağlar. Bir araştırmacı adayının belli bir olgunluğa ulaştığının, hem bilim yapıp, hem de bilimi yazabildiğinin en temel göstergesi ise kapsamlı bir araştırma raporu olan "tez"lerdir (Day, 2005).

Raporlaştırmada ve bir rapor türü olan tezlerin yazımında uyulması gereken belli kurallar vardır. Bu kuralların bir kısmı biçimsel olmakla birlikte, sadece bununla sınırlı değildir. Raporlaştırmanın en önemli yönlerinden birini bir örneklik ve doğru terminoloji kullanımı oluşturur. Eğitim bilimleri alanındaki çoğu Türkçe kaynakta ister alandaki çeşitli kurum ve kuruluşlarca ister akademisyenlerce yapılmış çevirilerde olsun aynı terimlerin farklı kullanıldığı dikkati çekmektedir. Bunun yanında terimlerin yanlış kullanımı ve/veya yabancı dilde kullanımı da başı çeken diğer sorunlar arasında sıralanabilir. Ayrıca Türkçede bilim dili terimlerinin orijinal dilindeki kavramları anlatacak keskinlik, derinlik ve açıklıkta karşılıklarının bulunamaması başka bir önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bilimin üretildiği ve bilim insanının yetiştirildiği kurumlar olan üniversitelerde bir öğretim üyesinin danışmanlığında tezlerini tamamlamış olan kişiler araştırmacı olarak kabul edilirler. Bu araştırmacılardan, bilim dilini ana dilin bütünlüğünü içinde kullanabilmeleri beklenir.

Araştırma raporlarının bir diğer önemli yönünü ise "Özet" oluşturur. Özet bölümü; araştırma içeriğinin kısa, ancak bir o kadar kapsamlı bir tanıtıcısıdır. "Özet" veya "Öz", diğer araştırmacıların araştırma içeriğini hızla gözden geçirmelerine olanak sağlar ve farklı türlerdeki araştırma raporlarının dizinlenmesinde de bilgilendiricidir. APA tarafından 1984 yılında yayınlanan kılavuzda, makale türündeki bilimsel yazılar için iyi hazırlanmış bir "öz" bölümünün bir makaledeki en önemli paragraf olabileceğine; ister kâğıt, ister bilgisayar üzerinde olsun makale özünün, bir dergide basıldıktan sonra toplama özlerin bir parçası olarak aktif ve büyük olasılıkla uzun bir yaşama başlıyor olmasına işaret edeceğine vurgu yapılmaktadır. Kuşkusuz bu işlev, tezlerdeki "özet" bölümü için de geçerlidir. Bununla birlikte, araştırmacılar çoğunlukla bir bilimsel yazıyı okuyup okumayacaklarına da "öz" ya da "özet" bölümlerini dikkate alarak karar verirler. Bilimsel araştırmaların paylaşılabilirliğinin önemi göz önünde bulundurulduğunda; "öz" ya da "özet" bölümlerinin içeriğinin mümkün olduğunca fazla bilgi içermesi, iyi düzenlenmiş olması ve kendi içinde yeterli olması, bununla birlikte bu bölümlerin bir "özet"in taşıması gereken biçimsel özellikler ile içeriği doğru şekilde yansıtması, kısaltma ve adların tanımlanması, ölçme araçlarının isimlerinin açık yazılması, giriş cümlesinin en üst düzeyde bilgilendirici olması, bilgilerin değerlendirilmeden sunulması, anlam bütünlüğünün ve okunabilirliğin sağlanması vb. genel özellikleri içermesi gerekmektedir.

Tez başlığı da olabildiğince kısa ve içeriği yansıtır nitelikte olmalıdır. Başlıktaki sözcüklerin amaca uygun, anlamlı ve araştırmanın sınırlılıklarını belirtir biçimde titizlikle seçilmesi alanyazın taramasında çok önem kazanmaktadır.

Tezlerde araştırma sürecine ve raporlaştırmaya ilişkin sorunlar kimi zaman araştırmalara konu olmuştur. Ancak farklı bilim alanlarında yapılmış olan benzer çalışmalar, üniversite, yıl, tezin bazı alt bölümlerinin incelenmesi gibi sınırlılıklara sahiptirler. Ayrıca raporlaştırmada doğru terminoloji kullanımı, raporlarda yer alan özet bölümlerinin ve tez başlıklarının değerlendirildiği çalışmalar son derece sınırlıdır (Adams ve White, 1994; Coorough ve Jack, 1997; Nelson ve Coorough, 1994). Bu araştırmalarda; tezlerde problemlerin benzerlik gösterdiği, yeni ve orijinal konular yerine, daha önceden ele alınmış konuların farklı evren ve örneklemler üzerinde tekrarlandığı, genellikle nicel araştırma modellerinin kullanıldığı, ancak modellerin betimlenmesiyle ilgili eksikler olduğu, yazılı veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenirlik kanıtlarının sunulmadığı ya da yeterli olmadığı, çoğunlukla tek değişkenli çözümleme tekniklerinin kullanıldığı gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Eğitim bilimlerinin bilimsel araştırma konusunda diğer bilim alanlarına öncülük eden bir konuma sahip olması gerekmektedir (Işık, 2002). Eğitimde önemli ve öncelikli olan, eğitim hizmetlerine faydalı olabilmek için varolan duruma dair farkındalık yaratmak ve gereksinim duyulan alanlarda gerçekleştirilmiş çalışmalar üretmektir. Eğitim alanında yapılan bilimsel çalışmaların da, eğitim hizmetlerine faydalı olabilmesi beklenir.

Söz konusu sorun ve tartışmalar, eğitim bilimleri alanının konumunu ortaya koyacak araştırmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Lisansüstü tez çalışmalarının önemli ya da öncelikli (evrensel boyutta bir problemin yanı sıra ülke sorunlarının çözümlenmesine de yönelik) bir problemi bilimsel yöntemin aşamalarına uygun olarak incelemesi ve sunması, bunun sonucunda bilim alanının uygulamada yaşanan problemlerine çözüm önerileri üretmesi, alana özgün katkı ve yenilik getirmesi istenir.

Bir probleme çözüm üretebilmek, daha önce söz edildiği gibi, ancak doğru kurgulanmış araştırmalarla mümkün olabilir. Bir diğer deyişle, ele alınan probleme uygun bir araştırma modeli, veri toplama ve veri çözümleme teknikleri kullanılmadığı sürece, elde edilen bulguların geçerliğine ve güvenirliğine şüpheyle bakılır. Çeşitli alanlarda bilgi üretilebilir ama her bilgi bilimsel nitelik taşımayabilir. Bilimsel bilgi üretimi bilimsel araştırma sürecine ilişkin aşamaların hatasız bir biçimde gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Bilgilerin paylaşılması ve akademik iletişim, bilim alanlarında yürütülen akademik çalışmalarda yeni fikirler ve tartışmaların üretilmesi ile sağlanır. Diğer bilim dallarında olduğu gibi, eğitim bilimleri alanında da yapılan araştırmalara dair nicelik ve nitelik bilgisi, alanın konumu ile ilgili açıklayıcı bilgiler verir, Belirtilen bu nedenlerle Türkiye'de devlet üniversitelerinde Eğitim Bilimleri Enstitüleri'nin kuruluşundan 2009 yılı başına kadar, tüm bilim dallarında tamamlanmış olan lisansüstü tez çalışmalarının, dört ana bölümünün bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygunluğu, raporlamada kullanılan terminoloji, dilde bir örneklik ile özet sunumu, tezlerde ele alınan konuları ve tezlerin başlıklarının içeriğini yansıtması açısından incelenmesi bir gereklilik olarak görülmüştür.

İlgili Araştırmalar

Yurt içinde ve yurt dışında lisansüstü tezlerin incelenmesini konu edinen araştırmalardan ulaşılabilenler aşağıda özetlenmiştir.

Taymaz (1985), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde yapılan doktora tezleri isimli çalışmasında, sadece fakülte kütüphanesinde bulunan doktora tezlerinin bir listesini sunmuştur.

Balcı (1990), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin kuruluşundan itibaren yapılmış olan 54 doktora tezini problem, evren-örneklem, araştırma modeli, veri toplama yöntemleri ve veri çözümleme yaklaşımları açısından incelemiştir. Bu incelemeler sonucunda, doktora tezlerinde ele alınan problemlerin benzerlik gösterdiği, bir başka deyişle yeni ve orijinal konuları ele almak yerine, daha önceden ele alınmış konuların farklı evren ve örneklemler üzerinde tekrarlandığı belirtilmiştir. Evren-örneklem açısından tezler "iyi" düzeyde değerlendirilmiş, araştırma modelleri incelendiğinde yarısının deneme, yarısının tarama modeliyle yapıldığı ve araştırma problemine uygun model seçildiği saptanmıştır. Ancak araştırma modellerinin betimlenmesiyle ilgili eksikler olduğu dile getirilmiştir. Veri toplama yöntemleri incelendiğinde, genellikle yazılı veri toplama yöntemlerinin (anketler) kullanıldığı ve birden fazla veri toplama aracı kullanıldığı belirlenmiştir. Kullanılan veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenirliklerinin "orta" düzeyde olduğu ifade edilmiş, araştırmaların neredeyse tamamının nicel araştırma modelleriyle uyumlu olduğu ve araştırmalarda tek değişkenli çözümleme tekniklerinin kullanıldığı saptanmıştır.

Işıksoluğu (1994) tezler ve danışmanlık konulu çalışmasında, tezlerin ve araştırmaların niteliklerinin arttırılmasında tez danışmanlarının rolü, tezlerin değerlendirilme sürecine ilişkin gözlenen olumsuzluklar (tezlerin okunmasına jüri üyelerinin yeterince zaman ayırmaması, değerlendirme ölçütlerinin belirsiz olması vb), tez yazım yönergelerindeki farklılıklar ve buna bağlı olarak farklı yönlendirmeler gibi olumsuzlukları tartışmıştır. Tartışmasının sonunda tezlerin değerlendirilmesine ilişkin ölçüt geliştirme gerekliliği üzerine vurgu yapmış, öğretim üyelerinin danışmanlık sayılarının fazlalığı, araştırma eğitiminin sadece üniversite düzeyinde verilmesinin çok geç olduğu gibi noktalara dikkat çekmiştir.

Erkuş (1999), Hacettepe, ODTÜ ve Ankara Üniversitesinin Eğitimde Psikolojik Hizmetler / Ölçme ve Değerlendirme anabilim dalları ve psikoloji bölümlerinde 1990-1996 yılları arasında tamamlanan 93 lisansüstü tezi; kullanılan ölçme araçlarının nitelikleri, yapılan çözümlemelerin uygunluğu ve kullanılan psikometrik terimler açısından incelemiştir. Yazar, sözü edilen konularda tezlerde pek çok sorun (geçerliği güvenirliği olmayan ölçme araçlarının kullanımı, uygun olmayan çözümleme tekniklerinin kullanımı, psikometrik terimlerin yanlış kullanımı ve kavram kargaşasının gözlenmesi vb.) saptamasına paralel olarak, Türkiye'de bu alanlarda yapılmış tezlerin niteliğinin yeterli düzeyde olmadığını ifade etmiştir. Ek olarak, belirlenen sorunların sadece adı geçen üniversitelerle sınırlı olmadığı, diğer üniversite ve bölümlerde de benzer sorunların gözlendiği vurgulanmıştır.

Altıparmak ve Nakiboğlu (2001) Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde 1999-2001 yılları arasında Fen Bilimleri bölümünde tamamlanan yüksek lisans ve doktora tezlerini kullanılan araştırma yöntemi bakımından incelemiştir. Tarama modelindeki araştırmaya ilgili alanlardan 37 yüksek lisans ve altı doktora tezi dâhil edilmiştir. Araştırma bulguları incelenen yüksek lisans tezlerinin büyük bir kısmında ve doktora tezlerin tamamında nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığını gösterirken, sadece nitel araştırma yönteminin kullanıldığı herhangi bir teze rastlanmamıştır.

Altın (2004) tarafından yapılan çalışmada Ankara, Gazi ve Hacettepe Üniversiteleri'nin Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Enstitüleri'nde 1985–2002 yılları arasında eğitim programları ve öğretim alanında yapılmış 397 yüksek lisans tezi; cinsiyet, tez konusu, yöntem, veri toplama aracı, danışman-jüri üyeleri ve tezlerin yapıldığı öğretim kademeleri bakımından incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre tezlere danışmanlık yapan öğretim üyelerinin %45'inin profesör, %28'inin doçent, %26'sının yardımcı doçent ve %1'inin doktor ünvanlı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte hazırlanan tez konularının "ilk ve orta öğretim kademesinde" yoğunlaştığı, program geliştirme ve program değerlendirme çalışmalarına çok fazla yer verilmediği, tezlerde genel olarak betimsel yöntemlerin ağırlıklı olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Yıldız (2004), Türkiye'de yetişkin eğitimi alanında 1978-Mayıs 2001 arasında Boğaziçi ve Ankara Üniversitelerinde tamamlanmış olan 110 lisansüstü tez çalışmasını, niceliksel durum, süreklilik, araştırma konusu, yaklaşımları ve yöntemleri açısından incelemiştir. Sonuçta Türkiye'de yetişkin eğitimi araştırmalarının az sayıda olduğu, tamamlanan tez çalışmalarının ağırlıklı olarak pozitivist paradigmanın uzantısı olan nicel araştırma türünde olduğu ve durum tespitine, ihtiyaç belirlemeye yönelik betimsel araştırma modelinin sıklıkla kullanıldığı vurgulanmıştır.

Balcı (2004) yaptığı çalışma Türkiye'de 1987 yılından beri yazılmış olan fen bilimleri eğitimi ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerini yıllara, kurumlara, yazım diline ve cinsiyete göre incelemiştir. 1987 yılından itibaren fen bilimleri eğitimi alanında tamamlanan yüksek lisans ve doktora tezleri seçilirken tezlerin Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı'ndan erişilebiliyor olması ölçüt olarak kabul edilmiş ve bu doğrultuda ulaşılan 17 doktora, 276 yüksek lisans tezi incelenmiştir. Lisansüstü tezlerin yıllara, kurumlara, dile, cinsiyete göre frekans dağılımları, tamamlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısının her yıl giderek arttığını, en fazla sayıda tezin Gazi Üniversitesi'nde tamamlandığını, tezlerin büyük bir kısmının (%87.40) dilinin Türkçe olduğunu ve cinsiyet bakımından bayanların yüzdesinin (%54.30), erkeklerden (%45.70) daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Gürdal, Bakioğlu ve Öztuna (2005) yaptıkları çalışmada, 1997-2003 yılları arasında Marmara Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde fen bilgisi eğitimi ve öğretimi alanında tamamlanmış ikisi doktora ve 34'ü yüksek lisans olmak üzere toplam 36 tezi incelemişlerdir. Araştırma kapsamındaki tezler, tezi tamamlayanların cinsiyetleri, danışmanların unvanları, kaynak, yöntem ve evrensel bilime katkı boyutlarında incelenmiştir. Tezlerin belirtilen boyutlarda

değerlendirilmesi için araştırmacılar tarafından bir tez değerlendirme formu geliştirilmiştir. Araştırma bulguları, incelenen tezlerin büyük oranda fen bilgisi öğretmenliği ve fizik öğretmenliği bilim dallarında tamamlandığını, cinsiyet bakımından bayanların yüzdesinin erkeklere yakın olduğu olduğunu ve tez danışmalarının dağılımı bakımından profesör ağırlıklı olduğunu ortaya çıkartmıştır. Ayrıca, incelenen tezlerin çoğunlukla deneme modelinde olduğu, tezlerin örneklem grubunun yarısından fazlasını devlet okullarında okuyan öğrencilerin oluşturduğu belirlenmiştir. Tezlerin tamamlandıktan sonra büyük oranda kütüphanelerde kaldığı, tezlerden herhangi bir yayın üretilmediği belirlenmiştir.

Ramazan, Öztuna ve Dibek (2005) tarafından yapılan bir çalışmada, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalına bağlı beş bilim dalında (Okul Öncesi Eğitim, Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Matematik Öğretmenliği) 2000-2004 yılları arasında tamamlanan ve tesadüfi olarak seçilen 91 yüksek lisans tezi incelenmiştir. Tezlerde gözlenen hatalar; tez danışmanlarının araştırma yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, tezleri dikkatli okumamaları, araştırma yöntemleri kitaplarında farklı bilgilerin hatta yanlış bilgilerin yer alması, öğrencilerin tezlerini yazarken kaynak kitaplar yerine yapılmış tezlerden yararlanması, tez yazımı konusunda kapsamlı bir el kitabının bulunmaması gibi nedenlerle ilişkilendirilmiştir.

Ramazan ve Balat (2007) yaptıkları çalışmada, çeşitli üniversitelerde okul öncesi dönem ve okul öncesi eğitim ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans tezlerini konu alanı açısından incelemişlerdir. Tarama modelindeki bu çalışmaya 34 üniversitenin eğitim bilimleri ve sosyal bilimler enstitülerinde 1996-2006 yılları arasında tamamlanmış ve Yüksek Öğretim Kurumu'nun tez merkezinden internet yolu ile ulaşılabilen 228 yüksek lisans tezi dâhil edilmiştir. Tezlerde konu alanı olarak eğitim programlarına sıklıkla yer verildiği, bu programlar içerisinde de oyun ve hareket ile ilgili çalışmaların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Gelişim ile ilgili tezlerde çoğunlukla dil gelişimi alanının, tutum ve görüşlerle ilgili tezlerde ise öğretmen ve aile görüşlerinin sıklıkla yer verilen konular olduğu belirlenmiştir.

Ramazan, Güven ve Efe (2007) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde 2000–2006 yılları arasında sosyal bilgiler öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği, matematik öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında tamamlanmış 131 yüksek lisans tezini konu alanları ve araştırma modelleri bakımından incelemişlerdir. Yapılan incelemeler sonucunda sosyal bilgiler öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği bilim dallarındaki yüksek lisans tezlerinin ağırlıklı olarak tarama modelinde olduğu, matematik öğretmenliği ve fen bilgisi öğretmenliği alanındaki tezlerin ise ağırlıklı olarak deneme modelinde olduğu belirlenmiştir. İncelenen 131 yüksek lisans tezinin 120'sinde nicel yöntemlerin, yedisinde nitel yöntemlerin, dört tezde ise hem nicel, hem nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bilim dallarında yapılan tezlerin konu bakımından öğretim programı, öğretim yöntemleri ve öğrenme modelleri ağırlıklı olduğu belirlenmiştir.

Semercioöz ve Dikmenli'nin (2007) 1995-2004 yılları arasında İstanbul'daki dört büyük üniversitede yönetim alanında yazılan doktora tezlerini değerlendirdiği çalışmada, yazılan 185 tezden 124'ünün nicel olduğu, bu tezlerin %41.90'ında betimleyici istatistik, %53.20'sinde anlam çıkartıcı istatistik kullanıldığı belirlenmiştir. Çalışmada anlam çıkartıcı istatistiklerin daha fazla kullanıldığı gözlense de, betimleyici istatistiklerin de azımsanmayacak düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmada çıkan bir diğer sonuç da, çok değişkenli istatistiklerin kullanım oranının çok düşük (%4.80) olmasıdır.

Şimşek, Özdamar, Becit, Kılıçer, Akbulut ve Yıldırım (2007) tarafından Türkiye'deki beş büyük üniversitede (Anadolu, Ankara, Ortadoğu Teknik, Hacettepe ve Marmara üniversiteleri) son on yıl içinde eğitim teknolojisi alanında tamamlanmış olan 64 doktora tezi biçim, içerik ve yöntem boyutlarıyla değerlendirilmiştir. Bulgular, eğitim teknolojisi

araştırmalarının nicelik ve nitelik bakımından üniversitelere göre ciddi oranda farklılaştığını ortaya çıkartmıştır. Her dört tezden üçü yalnızca Ankara ve Anadolu üniversitelerinde tamamlanmıştır. Her üç araştırmadan ikisi deneysel, biri genel tarama modelinde yapılmıştır. Bu tezlerde toplanan verilerin çözümlenmesinde sırasıyla betimsel istatistikler, t-testi, varyans analizi veya korelasyonlar sıklıkla kullanılmıştır. Araştırmaların tamamına yakın bir bölümü örgün eğitim sisteminde öğrenim görmekte olan denek ya da katılımcılar üzerinde yapılmış, yalnızca birkaç araştırma örgün eğitim sisteminin dışındaki eğitsel ortamlarda tamamlanmıştır. Veri toplama aracı olarak deneysel modeldeki araştırmalarda çoğunlukla başarı testleri ve tutum ölçekleri kullanılmıştır. Tarama araştırmaları ise anket uygulaması, örnek olay incelemesi ve içerik çözümlemesini temel almıştır. Araştırmalar konularına göre ele alındığında, bilgisayarlı sistemlerde öğrenme konusunun ağırlıklı olarak ele alındığı görünmekte, bunu öğretim tasarımı değişkenleri ve öğrenme yaklaşımlarıyla ilgili araştırmalar izlemektedir.

Altınkurt (2007), Sanat Eğitimi alanında yapılan lisansüstü tezleri incelediği çalışmasında, 1990 yılından sonra Türkiye'de Sanat Eğitimi alanında tamamlanmış toplam 107 tezi incelemiştir. Tarama modelindeki çalışmada 'Sosyal Bilimler Araştırmalarını Değerlendirme Ölçütleri' kullanılarak ilgili tezlerin türü, yılı, yapıldığı üniversite, başlığı, amacı, yöntemi, sonucu ve önerileri ile ilgili dağılımları ortaya konmuştur. İncelenen tezlerin büyük bir kısmı yüksek lisans tezi olup 2001–2005 yılları arasında yapılmıştır. Araştırma sonucunda, lisansüstü tezlerin raporlaştırılmasında, amaç, yöntem (model, evren, örneklem, geçerlik, güvenirlik), sonuç ve öneriler boyutlarında önemli eksikliklerin olduğu belirlenmiştir. İncelenen tezlerin üçte birinden daha fazlasında araştırma modelinin, evren ve örnekleminin belirtilmediği görülmüştür. Ölçme aracı kullanılan tezlerin yarısına yakınında ölçme aracına ilişkin geçerlik ve güvenirlik kanıtları sunulmadığına dikkat çekilmiştir. İncelenen tezlerin yarısından fazlası betimsel araştırmadır. Tezlerin büyük bölümünde sonuç bölümü bulunduğu ve sonuçların öneriler ile örtüştüğü vurgulanmıştır.

Tavşancıl (2008) yaptığı çalışmada, 2000-2007 yılları arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde tamamlanmış 82 yüksek lisans ve 38 doktora olmak üzere toplam 120 tez incelenmiştir. Araştırma kapsamındaki tezlerin, bilim dalı, danışmanın akademik unvanı tezin kabul edildiği yıla göre dağılımları elde edilmiş ve tezler araştırma yaklaşımı ve modeli, evren ve örneklem/çalışma grubu, veri toplama tekniği/araçları ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel teknikleri, bu tekniklere ilişkin varsayımlar ve manidarlık düzeyleri açısından incelemiştir. Belge taramasının yapıldığı tarama modelindeki bu araştırmada veriler içerik çözümlemesi yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, yüksek lisans düzeyinde en çok Eğitim yönetimi ve Teftişi, en az Özel eğitim bilim dalında tez yapıldığını, bu tezlerin yaklaşık yarısının tezin yapıldığı tarihte profesör unvanına sahip danışmanlar tarafından yönetildiği; doktora düzeyinde en çok Eğitim Teknolojisi en az Halk Eğitimi bilim dalında tez yapıldığı, tez danışmanlarının dörtte üçünün profesör unvanına sahip olduğu belirlenmiştir. Her iki düzeyde tüm bilim dallarında 2007 yılında tamamlanan tez sayısı en fazladır. Araştırma kapsamında incelenen yüksek lisans ve doktora düzeyindeki tezleri çoğunlukla nicel araştırma yaklaşımı ile yapıldığı, yüksek lisans tezlerinde çoğunlukla çalışma grubu ve doktora tezlerinde ise evrenden yansız alınan örneklem üzerinde yapıldığı belirlenmiştir. Veri toplama tekniği olarak yüksek lisans tezlerinde anket sıklıkla kullanılırken, doktora tezlerinde farklı türde ölçme araçları kullanılmıştır. Veri çözümleme teknikleri bakımından yüksek lisans tezlerinde parametrik testlerden t testi ve tek boyutlu varyans analizi, parametrik olmayan tekniklerden ise ki-kare analizinin çoğunlukla kullanıldığı ve yalnızca betimsel istatistiklerin hesaplandığı yüksek lisans tezlerinin de bulunduğu gözlenmiştir. Doktora düzeyinde ise ağırlıklı olarak çok değişkenli istatistiksel tekniklerin kullanıldığı belirlenmiştir. Manidarlık düzeyinin

belirtilmesi ve istatistiksel çözümlemelere ilişkin varsayımların sınanması her iki düzeyde de önemli oranda ihmal edilmiştir.

Kolaç (2008) çalışmasında YÖK (Yüksek Öğretim Kurumu) Dokümantasyon Merkezi aracılığı ile ulaştığı ve Türkiye'de 2007 Aralık ayı sonuna kadar tamamlanmış ilk okuma yazma alanında hazırlanmış 37 lisansüstü tezini incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre ilk okuma yazma alanı ile ilgili tezler çoğunlukla (%75.68) yüksek lisans düzeyindedir. Tezlerin yapıldığı enstitüler incelendiğinde ise çalışmaların 29'unun Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu alanla ilgili yapılan tezlerde cinsiyete göre araştırmacıların eşit olarak dağıldığı görülmektedir. İlk okuma yazma alanında yapılmış olan lisansüstü tezlerde kullanılan başlıkların "sözcük" ve "cümle" temelli değerlendirilmesi ile elde edilen bulgular incelendiğinde ise lisansüstü tezlerin başlıklarında 405 sözcük yer aldığı ve sözcüklerden 199'unun başlıklarda tekrarlanmış, 206'sının ise tekrarlanmamış olduğu belirlenmiştir. Hazırlanmış olan lisansüstü tezlerin 26'sında veri toplama aracı olarak anket kullanıldığı ve bunlardan 19'unun nicel araştırma olduğu belirlenmiştir.

Oruç ve Ulusoy (2008), Türkiye'de 2000–2007 yılları arasında sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan yüksek lisans tez çalışmalarını inceledikleri araştırmalarında, temel olarak iki önemli eksiklik belirlemişlerdir. İlk eksikliğin yöntemlerin tam ve doğru olarak belirlenememesine ilişkin olduğunu, ikinci eksikliğin ise araştırma konularına ilişkin olduğunu ifade etmişlerdir.

Benligiray (2009) yaptığı çalışmada, insan kaynakları yönetimi alanında 1983–2008 yılları arasındaki 25 yıllık süreçte 263'ü doktora, 1953'ü yüksek lisans düzeyinde toplam 2216 tezi, yapıldıkları yıllara, üniversitelere, enstitülere, anabilim dallarına, özgün dillerine, ilgili oldukları konulara ve uygulama alanlarına göre incelemiştir. İlgili tezlere YÖK Elektronik Tez Arşivi'nden (http://tez2.yok.gov.tr/) ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere içerik çözümlemesi yapılmış ve elde edilen bulgular bir durum saptaması olarak sunulmuştur. Araştırma bulguları, insan kaynakları yönetimi alanında yapılan tezlerde 2001 yılından itibaren büyük bir artış olduğunu, tezlerin büyük bir kısmının Marmara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde tamamlandığı, en fazla yüksek lisans tezinin Marmara Üniversitesi'nde, en fazla doktora tezinin ise İstanbul Üniversitesi'nde tamamlandığı belirlenmiştir. Tezlerin tamamına yakınının Türkçe yazılmış olduğu, ancak çok az sayıda İngilizce ve Fransızca yazılmış tezlerin de olduğu saptanmıştır. Ek olarak tezlerin yarısına yakının işletme ve işletme yönetimi alanında yapıldığı, yüksek lisans ve doktora tezlerinin büyük kısmının insan kaynakları konulu olduğu belirlenmiştir.

Arı, Armutlu, Tosunoğlu ve Toy (2009), doküman çözümlemesi yoluyla yaptıkları çalışmada yönetim ve pazarlama alanlarında nicel yöntemle yapılan yüksek lisans tezlerine ilişkin metodolojik açıdan bir durum saptaması yapmışlardır. Bu amaçla 1990-2005 yılları arasında Gazi Üniversitesi İşletme Bölümü'nde yönetim ve pazarlama alanlarında nicel yöntemler kullanılarak tamamlanan toplam 106 tez, araştırma süreci açısından değerlendirilmiştir. Söz konusu tezler, araştırma yöntemi yazını dikkate alınarak hazırlanan 'tez değerlendirme ölçeği' kullanılarak incelenmiştir. Bu doğrultuda tezler öncelikle araştırma amacı, araştırma deseni, veri toplama aracı ve veri çözümleme yöntemleri açısından incelenmiş, sonrasında tezlerde karşılan sorunlar belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, her iki alanda da yıllar itibari ile tamamlanan tez sayısında artış olduğunu ve araştırma amacı bakımından incelenen tezler içerisinde açıklayıcı amaçlı tez sayısının son yıllarda arttığını göstermektedir. İncelenen tezlerde yönetim ve pazarlama alanında veri toplama aracının büyük bir çoğunlukla anket olduğu belirlenmiştir. Veri çözümleme teknikleri olarak ise yönetimde yordamsal istatistiklerin, pazarlamada betimsel istatistiklerin daha fazla kullanıldığı görülmüştür. Tezlerde karşılan önemli metodolojik sorunların; hipotezlerin kurulma biçimi, hipotez kurulmadan istatistik testlerin yapılması, evren ve örnekleme ilişkin

ya hiç açıklama yapılmamış olması ya da yapılan açıklamalarda yetersizlikler bulunması ve örneklemin belirlenmesinde yapılan hatalar olduğu tespit edilmiştir.

Karadağ (2009), çalışmasında Türkiye'de eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin eğitim bilimleri uzmanlık alanlarına göre tematik dağılımları ile metodolojik nitelik düzeyleri ve hata tipleri belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, durum çalışması modeli benimsenmiş ve iç içe geçmiş durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye'de eğitim bilimleri alanında son 5 yılda (2003–2007) tamamlanan 211 doktora tezi incelenmiştir. Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Tematik Yapı Belirleme Formu; eğitim bilimleri alanında yapılan doktora tezlerinin tematik yapılarını belirlemekte ve 26'sı yapılandırılmış 1'i de yapılandırılmamış toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Eğitim Araştırmaları Değerlendirme Ölçütleri Formu; eğitim bilimleri alanında yapılan doktora tezlerinin metodolojik özelliklerini değerlendirmek üzere geliştirilmiş, gözlenen nitelik hakkında 0 ile 10 puan arasında değerlendirme yapmayı mümkün kılan toplam 150 maddeden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre çalışma kapsamında incelenen 211 doktora tezinde toplam 187 konunun ele alındığı saptanmıştır. Bu 187 tema içerisinde; basarı (%8.8), tutum (%6.9), yapılandırmacı öğrenme (%4.2), öğrenme stilleri (%3.1), sosyal bilgiler öğretimi (%2.7) ve ilk okuma-yazma öğretimi (%2.5) yüzdesi en yüksek olan temaları oluşturmaktadır. Ayrıca tezlerin bir kısımda çalışılan temaların eğitim bilimleri alanıyla ilişkisi bulunmadığı belirlenmiştir. Eğitim bilimleri alanında yapılan 211 doktora tez çalışmasının 73'ünde öğrenci başarısının karşılaştırılmasına yönelik araştırma modeli olarak deneme modeli kullanılmıştır. Tezler metodolojik nitelik ve hatadan arınık olma açısından ise yeterli düzeyde bulunmamıştır.

Erdoğmuş ve Çağıltay (2009), Türkiye'de Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri alanında yapılan ve yükseköğretim veri tabanından belirlenen 216 yüksek lisans ve 32 doktora tezi araştırma konusu, araştırma modeli ve örneklem oluşturma teknikleri açısından incelemiştir. Tarama modelinde olan bu çalışmada frekans ve yüzdeye dayalı olarak veriler çözümlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre tezlerin çoğunluğunun araştırma konusu olarak medya ve medya karşılaştırması üzerinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Araştırma modeli olarak modeli olarak sırasıyla deneme ve tarama modellerinin kullanıldığı ve genellikle kolay ve amaca uygun örnek oluşturma yöntemlerinin araştırmacılar tarafından tercih edildiği belirlenmiştir.

Üstündağ (2009) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında 2002-2007 yılları arasında bilgisayar ve öğretim teknolojileri yüksek lisans programında yapılan tezler ele alınan konular, bağımlı değişkenler; araştırmanın modeli, örneklemi, örneklem seçim yöntemi, araştırmada kullanılan materyal ve materyalin kimin tarafından yapıldığı, uygulamanın süresi, kullanılan ölçeğin özelliklerine göre sınıflandırılarak tezlerdeki eğilimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada içerik çözümleme türlerinden kategorisel çözümleme kullanılarak sınıflandırmalar yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre 2007 yılında araştırma modeli olarak nicel araştırma modellerinden tarama/ilişkisel araştırma modeli kullanılmış olan tezlerde artış olduğu; deneysel/yarı deneysel araştırma modellerini kullanan tezlerde de, tarama/ilişkisel araştırma modelini kullananların aksine azalma olduğu gözlenmiştir. Diğer yıllarda bu iki araştırma modelinin kullanılma durumlarının yaklaşık olarak denk olduğu sonucuna varılmıştır. Örneklem seçimi yapılırken genel olarak herhangi bir yöntem kullanılmadığı gözlenmiştir. Örneklem seçim yöntemi kullanılmış olan tezlerde ise, en çok tercih edilen yöntemin Olasılıklı Örneklem Seçim Yöntemi olduğu belirlenmiştir. Araştırmacılar tezlerinde genellikle var olan veri toplama aracı yerine, kendilerinin geliştirdikleri veri toplama araçlarını kullanmayı tercih etmektedir. Bu araçların için özellikle geçerlik ve güvenirliğin kontrol edildiği belirlenmiştir.

Girmen, Kaya ve Bayrak (2010), doküman incelemesi yolu ile 2006-2010 yılları arasında Türkçe Eğitimi alanında tamamlanmış 150 yüksek lisans ve 28 doktora tezini araştırma konuları bakımından incelemişlerdir. Araştırma kapsamındaki tezler araştırmacılar tarafından bağımsız olarak kodlanmış ve temalaştırılmıştır. Oluşturulan tema ve alt temalar sayısallaştırılarak frekans dağılımları alınmıştır. Lisansüstü tezler konularına göre sekiz temada toplanmıştır. Araştırma bulguları lisansüstü tezlerin sırasıyla ders kitapları, yazılı anlatım, okuduğunu anlama, ilk okuma yazma alanlarında yoğunlaştığını, buna karşılık dinlediğini anlama, sözlü anlatım, görsel okuma ve görsel sunu, ölçme ve değerlendirme alanlarında yapılmış tez sayısının oldukça sınırlı olduğu saptanmıştır.

Saraçoğlu ve Dursun (2010) tarafından Türkiye'deki eğitim programları ve öğretimi alanında tamamlanan ve yükseköğretim veri tabanından erişime açılmış olan toplam 72 tez (59 Yüksek lisans, 13 doktora) danışman unvanları, tezin konusu, kullanılan araştırma modeli, örneklem özellikleri, kullanılan ölçme araçları ve yapılan istatistiksel teknikler açısından incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre eğitim programları ve öğretimi alanında tamamlanan tezlerin çoğunluğu yardımcı doçent unvanlı öğretim üyeleri tarafından yaptırılmıştır ve bu tezlerde çalışma konularının ağırlıklı olarak ders programları, öğrenme yaklaşımları, öğrenme stil ve stratejileri olduğu belirlenmiştir. Tezlerde araştırma modeli olarak en sık nicel tarama modellerinin kullanıldığı ve nitel, nitel-nicel araştırmaların sıklığının daha az olduğu gözlenmiştir. Ayrıca tezlerde çalışma evreni veya çalışma grubu üzerinde çalışıldığı, uygulama yapılan grupların ilköğretim öğrencisi, öğretmen, üniversite öğrencisi ve lise öğrencileri şeklinde sıralandığı belirlenmiştir. Bu tezlerde ölçme araçları olarak en çok anket, başarı testi, kişisel bilgi formu ve tutum ölçeğinin kullanıldığı saptanmıştır. Söz konusu ölçeklerin genel olarak araştırmacıların kendisi tarafından geliştirildiği görülmüş ve var olan durumu ortaya koymak amacıyla betimsel istatistiklerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra t-testi, korelasyon tekniklerinin diğer istatistiksel tekniklere göre daha fazla sıklıkta kullanıldığı belirlenmiştir.

Adams ve White (1994), 1992 yılında kamu yönetimi, kriminoloji, yönetim, planlama, sosyal çalışmalar, kadın çalışmaları alanlarında tamamlanmış olan toplam 1152 doktora tezinin özetini incelemiştir. Araştırmacılar, özetlerin belirli bir sistematik çerçevesinde okunabilmesi için bir veri toplama formu geliştirmişlerdir. Geliştirilmiş olan form, teze ilişkin genel bilgileri, tezin niteliğine yönelik bazı göstergeleri ve araştırma yöntem ve tekniklerine ilişkin belirli bilgileri içermektedir. Her bir tez özeti, araştırmacılar tarafından birbirlerinden bağımsız olarak incelenmiştir. Veri toplama formları karşılaştırıldığında araştırmacılar arasında büyük ölçüde uyumun sağlandığı belirtilmiştir. Farklılığın olduğu yerlerde ise özetler tekrar okunmuş, farklılığa ilişkin noktalar üzerinde tartışılarak bir sonuca ulaşılmıştır. Bulgular genel olarak ele alındığında, bütün alanlarda kuramsal araştırmaların yokluğunun dikkat çekici olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu alanlarda örnek olay çalışmasının tezlerde çoğunlukla kullanılmış olduğu ifade edilmiştir. Araştırmacılar, doktora tezlerinin niteliğinin artırılması gereğine vurgu yapmışlardır.

Coorough ve Nelson'un (1994) yaptıkları bir çalışmada ise araştırmacılar felsefe ve eğitim alanında yapılan doktora tezlerini; araştırma modelleri, örneklemler, sonuçların anlamlılığı, katılımcıların yaşı bakımından incelemişlerdir. Örneklemi 1950–1990 yılları arasında yayınlanmış 1007 felsefe ve 960 eğitim doktora tez özeti oluşturmaktadır. Felsefe alanında yapılan tezlerin çoğunluğunda çoklu istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Eğitim alanında yapılmış doktora tezleri ise daha çok tarama modelinde olup, özellikle bu durum eğitim yönetimi alanında yapılan araştırmalarda gözlenmektedir.

Coorough ve Nelson (1997), yaptıkları farklı bir araştırmada 1950–1990 yılları arasında eğitim alanında yayınlanmış 10279 tez özetini içerik çözümlemesi ile incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre tezlerde çoğunlukla tarama modelinin kullanıldığı ve betimsel çalışmalara yer verildiği belirlenmiştir. Tezlerin dörtte birinde hiçbir istatistiksel

bilgiye rastlanmamakta ve üçte birinde ise istatistiksel anlamlılık sonuçlarında hataya rastlanmaktadır. Yılların ilerlemesiyle birlikte tezlerde yer alan hataların azaldığı gözlenmiştir.

Caffarella (1999) yaptığı çalışmada, 1977- 1998 tarihleri arasındaki 22 yıllık süreçte eğitim teknolojileri alanında 55 farklı Amerikan üniversitesinde tamamlanmış toplam 2689 doktora tezini araştırma konuları ve kullanılan yöntemler açısından incelemiştir. Çalışmada içerik çözümlemesi yapılmıştır. Çalışma kapsamındaki ilgili tez isimlerine http://www.edtech. unco.Edu/disswww /dissdir.htm web tabanından ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, tezlerin araştırma konusu bakımından büyük çeşitlilik gösterdiğini, ancak öne çıkan konuların bilgisayar, öğretici /eğitsel programların geliştirilmesi, simülasyon ve oyunlar ve televizyon ve video olduğunu ortaya çıkartmıştır. Araştırma yöntemleri bakımından karşılaştırmalı araştırmalar ile deneysel araştırmaların sayısında bir azalma eğilimi olduğu, buna karşın nitel araştırma sayısında ise artış olduğu göze çarpmıştır.

Kıvırauma (1999), 1904 ve 1995 yılları arasında Finlandiya'da tamamlanmış olan 335 doktora tezini eğitim araştırmaları paradigmalarındaki değişimler çerçevesinde incelemiştir. 1900'lü yılların başlarında doktora tezlerinin ağırlıklı olarak eğitim tarihi alanında olduğu, ancak 1950'li yıllarda eğitim tarihi ile ilgili araştırmaların azaldığı ve deneysel çalışmaların alana hakim olmaya başladığı belirtilmiştir. Bu dönemde, eğitim araştırmalarında faktör analizinin yaygın olarak tercih edildiğini ifade edilmiştir. 1970'li yıllara gelindiğinde araştırmacıların %80'inin faktör analizini kullandığı vurgulanmıştır. Bu yıllarda deneysel araştırmaların başatlığına ilişkin eleştiriler artmış olmasına karşın, bu değişim doktora tezlerine ancak 1980'li yıllardan sonra yansıyabilmiştir. 1990'lı yıllarda ise nitel araştırmalarda artış gözlenmiştir. Araştırmacı, nitel araştırmaların özellikle kadın araştırmacılar tarafından kullanıldığını belirtmiştir. Bulgular doğrultusunda araştırmacı, akademik alana girme çabası içerisindeki doktora adaylarının yeni ve özgün bir çalışmadan çok, geleneksel ve halihazırda belirgin bir yolu tercih etmelerinin nedenlerinin oldukça anlaşılabilir olduğunu belirtmiştir.

Cleary (2000), 1998 yılında Amerikan üniversitelerinde tamamlanmış olan 168 doktora tezini incelemiştir. Araştırmacı, bu çalışmasını 1981 yılında yapmış olduğu 142 doktora tez incelemesi (McCurdy ve Cleary, 1984) ve 1990 yılındaki 165 tez incelemesi (Cleary, 1990) çalışmalarının bir devamı olarak ele almış ve bu araştırmayı, daha önce yapılan incelemelere göre doktora tezlerinin niteliğinde bir gelişme olup olmadığını saptamak amacı ile gerçekleştirmiştir. Tezler yöntemsel geçerlik, araştırmacının amacı, kuram test etme, nedensel ilişkiler, konunun önemi ve konunun özgünlüğü olmak üzere altı ölçüte göre değerlendirilmiştir. 1981, 1990 ve 1998 yıllarında belirtilen altı ölçüte göre karşılaştırmalı olarak incelenen tezlere ilişkin frekans, yüzde ve değişim oranları (1981'den 1990'a, 1990'dan 1998'e ve 1981'den 1998'e) hesaplanmıştır. Bu altı ölçüt dikkate alındığında genel olarak yıllara göre doktora tezlerinin doğası ve niteliğinde önemli ölçüde değişimlerin olduğu gözlenmiştir. Ölçütlerin karşılanmasına ilişkin 1981 yılına ait ortalama 1.82, 1990 yılına ait ortalama 2.82 ve 1998 yılına ait ortalama 3.30 olarak belirtilmiştir. Benzer şekilde, 1981 yılında en az dört ölçütü karşılayan araştırma %13.4 seviyesinde iken, 1990 yılında bu %34.5 ve 1998 yılında en az beş ölçütü karşılayan araştırmaların %32.7 seviyesinde olduğu belirtilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, söz konusu ölçütler göz önünde bulundurulduğunda tezlerin niteliğinin önemli ölçüde gelişme sağlandığı ifade edilmiştir.

Costa'nın (2007) eğitim teknolojisi alanında tamamlanmış yüksek lisans tezlerini incelediği çalışmasında, bu alanda yapılan tezlerin 2001-2005 yılları arasında daha çok olduğunu belirlemiştir. Araştırma konusu olarak ağırlıklı biçimde bilgi/iletişim teknolojileri ve bunların eğitim uygulamalarında kullanılması araştırılmıştır. Tezlerde evrenin tümü üzerinde çalışmak ya da sınırlı bir çalışma kümesi seçmek yerine, genellikle örneklem alma yoluna gidilmiş, örneklem tabanı olarak da materyaller üzerinde çalışılmıştır. İncelenen

tezlerin genelinde nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı, veri toplama yöntemi olarak da gözlem ve görüşmenin sıklıkla tercih edildiği saptanmıştır.

Juodaitytė ve Aušra (2008) çalışmalarında on yıl boyunca Litvanya'daki Kaunas Technological, Vilnius Pedagogical ve Lithuanian Academy of Physical Culture üniversitelerinde eğitim bilimleri alanında yayınlanmış doktora tezlerini kullanılan araştırma yöntemleri açısından incelemişlerdir. İncelemelere göre doktora tezlerinin çoğunlukla nicel araştırma türünde olduğu, bu araştırmalarda anketlerin ve testlerin kullanıldığı belirlenmiştir. Ayrıca nitel ve nicel araştırma türlerinin birlikte ele alındığı çalışmalara da rastlanmıştır.

Yurt içinde ve dışında, doktora veya yüksek lisans tezlerinin incelenmesini konu edinen araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde, yurt içinde yapılan çalışmalarda incelenen tezlerin genellikle tek bir üniversite, yıl, bölüm ya da anabilim dalı ile sınırlı olduğu ifade edilebilir. Bu araştırmaların sonuçları, tezlerin çoğunlukla nicel araştırma türünde yapıldığını ve tarama modellerinin sıklıkla kullanılan modeller olduğunu göstermektedir. Tezlerde bilgi toplama kaynaklarının büyük bir bölümünü ilk ve ortaöğretim kademesindeki bireyler (öğrenci, öğretmen vb.) oluşturmaktadır. Tezlerde veriler çoğunlukla yazılı veri toplama araçları ile toplanmakta ve bu araçların bir kısmının geçerlik ve güvenirlik gibi teknik özelliklerine ilişkin sorunlar olduğu belirtilmektedir. Veri çözümlemede de genellikle betimsel çözümlemelerin ve tek değişkenli istatistiklerin kullanıldığı ifade edilmektedir.

Yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmalarda da tezlerin yurt içindeki çalışmalara benzer olarak, özet, araştırma konusu, araştırma yöntem ve teknikleri ve söz konusu bölümlerde yapılan hatalar bakımından incelendiği ifade edilebilir. Araştırmalardan elde edilen sonuçlar, tezlerin araştırma konusu bakımından çeşitlik gösterdiğini, nicel araştırmalar çoğunlukta olmakla birlikte nitel araştırmaların da yapıldığını ve nitel araştırma oranının yıllar içerisinde artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu tezlerde de verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistiklerin ve tek değişkenli istatistiklerin sıklıkla kullanıldığı ifade edilmiştir.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçların, tezlerin çoğunlukla nicel araştırma türünde yapılması, tarama modellerinin sıklıkla kullanılan modeller olması, verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistiklerin ve tek değişkenli istatistiklerin sıklıkla kullanılması gibi noktalarda benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygunluğu açısından incelenmesidir.

Bu genel amaç doğrultusunda;

A. Türkiye'deki beş devlet üniversitesi bünyesinde yer alan Eğitim Bilimleri Enstitüleri'nde 2000-2008 yılları arasında tamamlanmış lisansüstü tezler, geliştirilen veri toplama aracı ile incelenirken, bilimsel araştırma raporlarında bulunması gereken dört ana bölüm (giriş, yöntem, bulgular ve yorumlar, sonuç ve öneriler) altında yer alan alt bölümlere ilişkin aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Giriş
    - 1.1. Problem, amaç (genel amaç, alt amaç), önem, sayıltı, sınırlılık, tanımlar başlıklarının yazılma durumu
    - 1.2. Problem cümlesinin, alt amaçların yazım biçimi
    - 1.3. Problem cümlesi-Amaç tutarlılığı
    - 1.4. Genel amaç- alt amaç tutarlılığı
    - 1.5. Sayıltıların içeriği, niteliği, ifade biçimi
    - 1.6. Sınırlılıkların niteliği, ifade biçimi
    - 1.7. Tanımların türü (kavramsal/işlevsel)

    nasıl bir dağılım göstermektedir?

2.Yöntem

2.1. Araştırma türü/modeli/deseni, evren-örneklem/çalışma grubu/araştırma grubu/denekler, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması başlığının yazılma durumu

2.2. Araştırma türü/modeli/deseni başlığının, evren- örneklem/çalışma grubu/ araştırma grubu/denekler başlığının, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması başlıklarının içerikleri ile tutarlılığı

2.3. Araştırma türünün (nicel, nitel, karma), modelinin (tarama, deneme, örnek olay, tarihi vb.) belirtilme durumu

2.4. Tezde çalışılan kaynak (birey/dokuman/diğer)

2.5. Evren, örneklem, çalışma/araştırma grubu, denekler/katılımcılar, doküman vb. bilgi toplama kaynaklarının tanımı, dağılımı, gerekli olduğu hallerde türü, yansızlık kuralı ve yansız atamanın belirtilme durumu

2.6. Veriler ve toplanması:

a. Yazılı veri toplama araçlarının (araştırmacı tarafından geliştirilmiş, uyarlanmış, diğer araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, uyarlanmış): Adı, kategorisi, yapısı, konusu, kullanım amacı, uygulama/kullanma/uyarlama izni, geliştirme adımlarının belirtilme durumu, geliştirme adımlarında yanlış/eksik adım bulunma durumu, geçerlik ve güvenirlik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu,

b. Görüşme: Görüşme adımlarının belirtilme durumu, yanlış/eksik adım bulunma durumu, görüşme türü, görüşmecilerin eğitilmesi, görüşme kayıtlarının tutulma şekli, görüşme izni ve kayıt izninin belirtilme durumu, görüşme formu kullanılmış ise, adı, kategorisi, yapısı, konusu, kullanım amacı, görüşme formu geliştirme adımlarının belirtilme durumu, geliştirme adımlarında yanlış/eksik adım bulunma durumu, görüşme formunun geçerlik ve güvenirlik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu,

c. Gözlem: Gözlem adımlarının belirtilme durumu, yanlış/eksik adım bulunma durumu, gözlem türü, gözlemcilerin eğitilmesi, gözlem kayıtlarının tutulma şekli, gözlem izni ve kayıt izninin belirtilme durumu, gözlem formu kullanılmış ise, adı, kategorisi, yapısı, konusu, kullanım amacı, gözlem formu geliştirme adımlarının belirtilme durumu, geliştirme adımlarında yanlış/eksik adım bulunma durumu, gözlem formunun geçerlik ve güvenirlik tür ve düzeylerinin belirtilme durumu,

d. Belgesel tarama için: Belge türü, belgenin güvenirliğine ilişkin kanıtın sunulma durumu, izin durumu,

e. Hazır veri için: Verinin hangi kurum ve/veya kaynaktan alındığı, hazır veriye ilişkin iznin belirtilme durumu,

2.7. Verilerin çözümlenmesinde kullanılan parametrik ve parametrik olmayan teknikler (adı, gerekli olduğu hallerde sayıltılarının test edilmesi, kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu, kullanılan tekniğin amaca uygunluğu) belirtilme durumu,

2.8. Manidarlık düzeyinin belirtilme durumu,

2.9. Nitel çalışmalarda betimsel / içerik çözümlemesi yapılma durumu,

nasıl bir dağılım göstermektedir?

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Bulgular ve yorumlar başlığının yazılma durumu,

3.2. Bulgular ve yorumların içeriği,

3.3. Bulgu-amaç uygunluk sırası ve içerik tutarlılığı,

3.4.İstatistiksel çözümlemelerin ve bunlara uygun yorumların yapılma durumu,
3.5. Nitel çözümlemelerin ve bunlara uygun yorumların yapılma durumu
3.6.Bulgular ve yorumlar başlığı altında alanyazına dayalı tartışma ve yorumların yapılma durumu,
3.7.Verilerin çözümlenmesi-bulgu tutarlılığı
nasıl bir dağılım göstermektedir?

4. Sonuçlar ve Öneriler
   4.1. Sonuçlar ve öneriler başlığının yazılma durumu
   4.2. Sonuçlar ve önerilerin içeriği
   4.3. Öneri-bulgu tutarlılığı
   4.4. Önerilerin niteliği (ileriye dönük araştırmalar ve/veya uygulamaya dönük)
   nasıl bir dağılım göstermektedir?

B. Genel amaç doğrultusunda 2000-2008 yılları arasında Türkiye'deki beş devlet üniversitesi bünyesinde yer alan Eğitim Bilimleri Enstitüleri'nde tamamlanmış yüksek lisans tezleri, geliştirilen veri toplama aracı ile yöntem bölümü altında yer alan "veriler ve toplanması" ve "verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması" alt bölümleri "terminoloji ve dilde bir örneklik açısından incelenirken aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

5.1.Başlık-içerik tutarlılığı,
5.2. Terimlerin kullanımında bir örneklik sağlanma durumu,
5.3. Farklı, yanlış, yabancı dilde kullanılmış terim kullanılma durumu,
nasıl bir dağılım göstermektedir?

C. Genel amaç doğrultusunda 2000-2009 yılları arasında Türkiye'deki devlet üniversitelerindeki ölçme ve değerlendirme lisansüstü programlarında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin özetleri, geliştirilen veri toplama aracı ile incelenirken aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

6. Araştırma türü (görgül, değerlendirme, kuramsal, yöntem-bilimsel) nasıl bir dağılım göstermektedir?

7.Özet:
   7.1. Doğruluk, kendi içinde yeterlik, ifadelendirme, nesnellik, anlam bütünlüğü ve okunabilirlik olarak belirlenen genel özellikler
   7.2. Kelime sayısı, sayıların yazımı, dilde bir örneklik olarak belirlenen biçimsel özellikler
   7.3. Anahtar kelimelerin kullanımı, araştırmanın amacı, yöntem, bulgular, sonuçlar ve öneriler olarak belirlenen içerik özellikleri
   bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?

8. İncelenen tezlerde konular;
   8.1.Araştırma yapılan eğitim düzeyi/alanı (okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yetişkin eğitimi vb.) ya da eğitim dışı olma durumu
   8.2. Bilgi toplama kaynağı (öğrenci, öğretmen, öğretim materyali vb.)
   8.3. Hedef konu (fiziksel ve çevresel koşullar/olanaklar, öğrenme öğretme yöntemleri stil ve stratejileri, ölçme araçlarının teknik incelemeleri vb.)
   8.4..Değişken/ler (başarı, tutum, görüş, performans vb.)
   8.5. İşlem türü (Tekil tarama, ilişki, karşılaştırma, etki)
   bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?

9. Tezlerin başlıklarına göre,

9.1.Tezin yapıldığı eğitim düzeyi/alanı (okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yetişkin eğitimi vb.) ya da eğitim dışı olma durumu

9.2. Veri toplama kaynağı (öğrenci, öğretmen, öğretim materyali vb.)

9.3. Hedef konu (fiziksel ve çevresel koşullar/olanaklar, öğrenme öğretme yöntemleri stil ve stratejileri, ölçme araçlarının teknik incelemeleri vb.)

9.4..Değişken/ler (başarı, tutum, görüş, performans vb.)

9.5. İşlem türü (Tekil tarama, ilişki, karşılaştırma, deneme)

bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?

9.6. Tez başlığına göre belirlenen yukarıda belirtilen kategorilere ilişkin dağılımlar ile tezlerin inceleme sonuçlarına göre aynı kategorilere ilişkin dağılımlar karşılaştırıldığında benzerlik göstermekte midir?

Önem

Bilim alanlarında yürütülen akademik çalışmalarda yeni fikirler ve tartışmalar üretilerek, bilgiler paylaşılır ve akademik iletişim sağlanır. Her bilim dalı ya da disiplin geçerli ve güvenilir bilgi üretmeye çalışır. Hempel (1968) ve Reischer (1970), bilimsel bilgiyi diğer bilgi türlerinden ayıran en önemli ölçütün "yöntem", bir diğer deyişle bilginin nasıl ve hangi yoldan elde edildiğine ilişkin izlenen sistematik olduğunu vurgulamaktadır (Akt. Güvenç, 1994). Eğitim bilimleri alanın temel uğraşı olan önemli eğitsel kararlar (tanıma, biçimlendirme, seçme ve yerleştirme, yönlendirme vb.) için yanlılıktan uzak, geçerli ve güvenilir bilimsel bilgi üretmenin yolu, alanda yapılan araştırmalarda üretilen bilgilerin niteliği ile doğrudan bağlantılıdır. Lisansüstü tez çalışmalarının bilimsel araştırma niteliği taşıyıp taşımadıklarının sorgulanması, üretilen bilgilerin bilimsel niteliğinin ortaya konmasına yönelik bir çaba olması açısından önem taşımaktadır.

Alanyazında Türkiye'de lisansüstü tez çalışmalarının incelendiği bazı araştırmalara rastlanmakla birlikte, bu çalışmanın "İlgili Araştırmalar" bölümünde de görülebileceği gibi, bunların genellikle tek bir bilim dalı ile sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye'de devlet üniversitelerine bağlı tüm Eğitim Bilimleri Enstitü'lerinde yer alan bilim dallarını kapsayan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca bu çalışma lisansüstü tezlerin tüm ana (giriş, yöntem, bulgular ve yorumlar, sonuç ve öneriler) ve alt bölümlerinin incelenmesini konu edindiğinden, Türkiye'de eğitim bilimleri alanındaki lisansüstü eğitim programlarındaki tez çalışmalarının genel bir profilini belirleyen, kapsamlı bir çalışma özelliği taşıması açısından önemlidir. Bu çalışma geniş kapsamlı olması nedeniyle, bir yandan Türkiye'de eğitim bilimleri enstitülerinin araştırma işlevlerini yerine getirmedeki yeterliklerini, bir diğer deyişle eğitim bilimleri alanının mevcut durumunu gözler önüne sermekte, diğer yandan da Türkiye'de eğitim bilimleri alanının geleceğine ilişkin çıkarımlar yapmayı sağlayıcı bilgiler sunmaktadır.

Türkiye'de lisansüstü öğretimin sorunları incelendiğinde, bu sorunlardan bir kısmının da tezlerle ilgili olduğu görülmektedir. Lisansüstü düzeyde yapılan tez çalışmalarının, belli gerekleri yerine getirmek dışında bir anlam taşımadığı ve tezlerde ele alınan sorunların ülkenin gereksinimleri ile ilgili olmadığı, ülke kalkınmasına katkı sağlayacak nitelikte bilgilerin üretilmediği ifade edilmektedir. Diğer yandan, lisansüstü öğretimin sorunlarının, ancak lisansüstü öğretimi konu edinen bilimsel araştırmalarla çözülebileceği vurgulanmaktadır (Karakütük, 1990). Bu çalışma da Türkiye'de eğitim bilimleri alanında lisansüstü öğretimin sorunlarından biri olan lisansüstü tezlerle ilgili bir çalışma olması açısından önem taşımaktadır.

Lisansüstü eğitim, maliyeti yüksek bir eğitimdir. Karakütük, Soydan ve Özen (2007) tarafından yapılan çalışmada, lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin tez konularını kişisel ilgileri ve danışman öğretim üyelerinin isteklerine bağlı olarak belirledikleri saptanmıştır. Oysa ki her zaman kişisel ilgiler ve tercihler ile toplumsal, ekonomik, teknolojik vb. ihtiyaçlar

örtüşmez. Dolayısıyla da tez konuları, adayların ya da danışman öğretim üyelerinin kişisel ilgi ve merakları ile belirlenemeyecek kadar önemlidir., Eğitim bilimleri alanında ele alınan tez konularının bu çalışma ile ayrıntılı olarak ortaya konması, bundan sonra yapılacak tez çalışmalarında problem seçiminde yol gösterici olabilecektir.

Doğal olarak Eğitim Bilimleri Enstitülerinde lisansüstü eğitim görenler çoğunlukla eğitimcilerdir. Bu grup içerisinde öğretmenlerin yanısıra eğitimin farklı alanlarında görev yapan uzmanlar da (program geliştirme uzmanı, ölçme ve değerlendirme uzmanı vb.) yer almaktadır. Eğitim sisteminin en önemli unsurlarından olan öğretmenler ve eğitim uzmanları tarafından üretilen tezlerin değerlendirilmesi, hem Türk Eğitim Sisteminin farklı sorunlarının gözler önüne serilmesini sağlamakta, hem de öğretmenlerin bilimsel araştırma yeterliklerinin ortaya çıkartılmasını sağlayıcı bir işlev görmektedir. Bu durum da çalışmanın bir başka önemli yönünü ortaya çıkartmaktadır.

Günümüzde üniversitelerde hakim olan bilimsel paradigmanın pozitivist paradigma olduğu görülmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Bu çalışma eğitim bilimleri alanında hangi bilimsel paradigmaları (pozitivist ya da yorumlayıcı / post-pozitivist) temel alan çalışmaların daha fazla yapıldığının ortaya çıkartılmasını da sağlayıcı niteliktedir. Ayrıca tez formatında raporlaştırılan bu çalışmada nitel araştırma modelinin benimsenmiş olması, çalışmanın başlı başına yorumlayıcı paradigmayı temel alan kapsamlı bir çalışma örneği olmasını sağlamaktadır.

Araştırmacı adayının belli bir olgunluğa ulaştığının, hem bilim yapıp hem de bilimi yazabildiğinin en temel göstergesi ise "tez"lerdir (Day, 2005). Bilimsel bir tez tasarlayan ve tamamlayan bir araştırmacının öncelikle bilim okur-yazarı olduğu kabul edilir. Bu kabul, araştırmacının yazı dilini, alana ait terimleri yerinde ve yetkin bir biçimde kullanma becerisine sahip olduğu beklentisini doğurur. Sınırlı da olsa "ölçme ve değerlendirme" alanına ilişkin terimlerin ve raporlaştırmada bir ilke olan birörnekliğin yüksek lisans tezlerinde incelenmesi ile terimlerin kullanımı ile ilgili durumunu belirlenmesi araştırmanın önemini gösteren bir başka nedendir.

Alanyazın taramaları, araştırma raporu başlıklarına göre araştırmaların özetlerine ulaşılarak gerçekleştirilir. Bir çalışmaya ulaşmada araştırma raporunun başlığı öncelik taşır. Araştırmacılar çoğunlukla bir bilimsel yazıyı okuyup okumayacaklarına da "Özet" bölümlerini temel alarak karar verirler. Bir bilimsel araştırma raporu türü olarak bir tezin amaç ve sınırlılıklarını yansıtan başlığının olması ve araştırma içeriğini kısa, ancak bir o kadar kapsamlı tanıtan "Özet" içermesi gerekmektedir. Bu çalışmanın bir diğer önemli yönünü, lisansüstü tezlerdeki "tez başlıklarının" ve "Özet"lerin incelenmesi ve böylece üniversitelerde üretilen bilimsel bilginin iletilmesi ve yaygınlaştırılması kapsamında var olan durumun belirlenmesi oluşturmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda verilmiştir.

A. Lisansüstü tezlerin dört ana bölüm başlığının (giriş, yöntem, bulgular ve yorumlar, sonuç ve öneriler) alt bölümlerine ilişkin incelemede;
   1. Belirtilen ana bölümler altındaki alt bölümlerin içeriklerinin incelenmesi ile sınırlıdır.
   2. Türkiye'de beş devlet üniversitesine (Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi) bağlı Eğitim Bilimleri Enstitüleri'nde 2000-2008 yılları arasında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri ile sınırlıdır. Tamamlanmış tez sayısı beşin altında olan bilim dalları ve rapor dili çoğunlukla Türkçe olmadığından yabancı diller ile ilgili bilim dalları araştırma kapsamına alınmamıştır.

B. Tezlerin terminolojik ve dilde birörneklik açısından incelenmesi;

3. Araştırmacılarının uzmanlık alanının ölçme ve değerlendirme olması nedeniyle, tezlerin "yöntem" bölümü altındaki "veriler ve toplanması" ve "verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması" ile ilgili alt bölümlerindeki "ölçme ve değerlendirme" ile ilgili terimlerin kullanımı ve söz konusu terimlerin dilde bir örneklik açısından incelenmesi ile sınırlıdır.
4. Türkiye'de beş devlet üniversitesine (Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi) bağlı Eğitim Bilimleri Enstitüleri'nde 2000-2008 yılları arasında tamamlanmış yüksek lisans tezlerinin incelenmesi ile sınırlıdır.

C. Tez özetlerinin incelenmesi:

5. Türkiye'de ölçme ve değerlendirme lisansüstü programı olan Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi bünyesinde 2000-2009 yılları arasında yüksek lisans ve doktora düzeyinde tamamlanmış tezlerin Amerikan Psikologlar Derneği (American Psychological Association-APA) tarafından belirlenen standartlar çerçevesinde içerik ve biçimsel olarak incelenmesi ile sınırlıdır.

Tanımlar

İçerik çözümlemesinde sonuçlar sunulurken, çözümleme işleminde kullanılan kategorilerin tanımlanması gerekir. Elde edilen ölçümler ancak bu tanımlara ilişkin olarak geçerlilik kazanırlar; bu tanımlamaların dışında bağımsız bir ölçüm ölçeği yoktur. Geçerliğin dolaysız olarak sınanması hemen hemen olanaksız olduğundan çözümlemelerde kullanılan kategori tanımlamalarının yapılması gerekir (Tavşancıl, Aslan, 2001). Kategorisel çözümleme yapılan bu çalışmada inceleme için belirlenen kategoriler "veriler ve toplanması" alt bölümünde verilmiştir. Kategorilerin tanımları okuyucuların daha kolay izleyebilmesi için "Bulgular ve Yorumlar" bölümünde, her bir alt bölümün başında sunulmuştur.

II. YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, lisansüstü tezlerin derinlemesine betimlenebilmesi, var olan durumun yorumlanabilmesi için doküman incelemesinin yapıldığı nitel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Nitel araştırmalarda doküman incelemesi olasılığa dayalı örnekleme ile geniş bir örneklem oluşturulmasına olanak tanımaktadır. Bu yolla, nitel araştırmanın en önemli sınırlılıklarından birisi olan ve büyük ölçüde örneklem büyüklüğünden kaynaklanan "genelleme" sorunu çözülebilmektedir. Bu araştırmada olasılığa dayalı örnekleme içinde yer alan, sınırları saptanmış bir evrende alt tabakalar veya alt birim gruplarının var olduğu durumlarda kullanılan tabakalı örnekleme yöntemi ile evrenden örneklem alınmıştır.

Tezlerin bilimsel araştırma raporlarında yer alması gereken dört ana bölüm başlığının (giriş, yöntem, bulgular ve yorumlar, sonuç ve öneriler) alt bölümlerine ilişkin yapılan incelemede; evren, Türkiye'de devlet üniversitelerinde yer alan Eğitim Bilimleri Enstitülerindeki tamamlanmış lisansüstü tezlerdir.

Üniversiteler, tezlerin tamamlandığı yıl ve bilim dalları gözetilerek tabakalar oluşturulmuştur. Örneklem, hesaplanan örneklem büyüklüğüne göre bu tabakaların evrendeki oranları dikkate alınarak, alt evrenlerdeki tüm tezlerin örnekleme girme olasılığının eşit olduğu tabakalı örnekleme yöntemi ile yansız olarak seçilmiştir. Örneklem seçiminde, bilim dalındaki tamamlanmış tez sayısının beş'ten çok ve tezin rapor dilinin Türkçe olması ölçüt olarak belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen ölçütlere göre Türkiye'de eğitim bilimleri enstitüsü olan beş devlet üniversitesinde (Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi) 2000–2008 yılları arasında, yüksek lisans düzeyinde 3789, doktora düzeyinde 770 tamamlanmış tez bulunmaktadır. Örneklem büyüklüğü belirlenirken:

$$n = \frac{p(1-p)z^2}{e^2}$$

formülünden yararlanılmıştır. Bu formülle yüksek lisans tezleri için örneklem büyüklüğü hesaplanırken p değeri için örneklemi en büyük yapacak .50 oranı, güven düzeyi olarak %99'un karşılığı olan 2.58 z değeri, e değeri olarak da %5 alınmıştır. Belirlenen bu değerlere göre yüksek lisans düzeyinde örneklem büyüklüğü 666 olarak bulunmuştur. Doktora tezleri için örneklem büyüklüğü de yüksek lisans tezleri için belirlenen örneklem büyüklüğünün evrenine oranından yararlanılarak, bu orana uygun olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini yukarıda belirtilen evrendeki tabakaların oluşturduğu alt evrenlerden yansız olarak seçilen yüksek lisans düzeyinde 666, doktora düzeyinde 186 tez oluşturmaktadır. Evren ve örneklemin üniversitelere göre dağılımı Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Evren ve örneklemin üniversitelere göre dağılımı

	Yüksek Lisans				Doktora			
	Evren		Örneklem		Evren		Örneklem	
Üniversite	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**
Anadolu Üniversitesi	211	5.57	37	5.56	59	7.66	22	11.83
Ankara Üniversitesi	418	11.03	82	12.31	154	20.00	35	18.82
Dokuz Eylül Üniversitesi	525	13.86	103	15.46	130	16.88	33	17.74
Gazi Üniversitesi	1924	50.78	331	49.70	344	44.68	71	38.17
Marmara Üniversitesi	711	18.76	113	16.97	83	10.78	25	13.44
Toplam	**3789**	**100.00**	**666**	**100.00**	**770**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 1 incelendiğinde, araştırma kapsamında ele alınan 2000–2008 yılları arasında yüksek lisans tezlerinin 1924'ünün (%50.78) Gazi Üniversitesi'nde, 711'inin (%18.76) Marmara Üniversitesi'nde, 525'inin (%13.86) Dokuz Eylül Üniversitesi'nde, 418'inin (%11.03) Ankara Üniversitesi'nde ve 211'inin (5.57) Anadolu Üniversitesi'nde tamamlandığı görülmektedir. Doktora tezlerinin ise, 344'ü (%44.48) Gazi Üniversitesi'nde, 154'ü (%20.00) Ankara Üniversitesi'nde, 130'u (%16.88) Dokuz Eylül Üniversitesi'nde, 83'ü (%10.78) Marmara Üniversitesi'nde, 59'u (%7.66) Anadolu Üniversitesi'nde tamamlanmıştır. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde en çok tez Gazi Üniversitesi'nde, her iki düzeyde de en az tez Anadolu Üniversitesi'ndedir. Çizelge 1'de görüldüğü gibi örneklemin oluşturulmasında evren dağılımı ile paralellik sağlanmıştır.

Çizelge 2'de görüleceği gibi örneklemin oluşturulmasında yıllara göre de evrendeki tez dağılımı dikkate alınmıştır.

Çizelge 2. Evren ve örneklemde yer alan tezlerin yıllara göre dağılımı

	Yüksek Lisans				Doktora			
Yıl	Evren		Örneklem		Evren		Örneklem	
	f	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**
2000	70	1.85	10	1.50	20	2.60	4	2.15
2001	191	5.04	28	4.20	26	3.38	7	3.76
2002	369	9.74	51	7.66	41	5.32	11	5.91
2003	458	12.09	79	11.86	69	8.96	15	8.06
2004	439	11.59	73	10.96	64	8.31	19	10.22
2005	495	13.06	98	14.71	80	10.39	18	9.68
2006	631	16.65	119	17.87	120	15.58	26	13.98
2007	588	15.52	107	16.07	176	22.86	44	23.66
2008	548	14.46	101	15.17	174	22.60	42	22.58
Toplam	**3789**	**100.00**	**666**	**100.00**	**770**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 2 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde en çok sayıda (631, %16.65) tezin 2006 yılında tamamlandığı görülmektedir. Bunu, 588 tez (%15.52) ile 2007 yılı izlemektedir. En az sayıda (70, %1.85) tez 2000 yılında tamamlanmıştır. Doktora düzeyinde ise en çok sayıda (176, %22.86) tez 2007 yılında tamamlanmıştır. Bunu, 174 tez (%22.60) ile 2008 yılı izlemektedir. en az sayıda (20, %2.60) doktora tezi 2000 yılında tamamlanmıştır. Eğitim Bilimleri Enstitülerinin 2000 yılında kurulmasının doğal sonucu olarak bu yılda en az tez tamamlanmıştır.

Evren ve örneklemin bilim dallarına göre dağılımı Çizelge 3'te verilmiştir. Çizelge'de görüleceği gibi yüksek lisans ve doktora düzeyinde en çok tezin "Güzel Sanatlar (Resim, Müzik, Seramik, Grafik)" bilim dalında tamamlandığı görülmektedir. "Güzel Sanatlar (Resim, Müzik, Seramik, Grafik)" bilim dalında yüksek lisans düzeyinde 578 (%15.25) tez: doktora düzeyinde 120 (%15.58) tez tamamlanmıştır. Bunu sırasıyla, yüksek lisans düzeyinde 321

(%8.47) tez ile "Eğitim Yönetimi, Teftişi ve Planlaması" bilim dalı, 184 (%4.86) tez ile "Coğrafya Öğretmenliği" bilim dalı, 171 (%4.51) tez ile "Sınıf Öğretmenliği" bilim dalı izlemektedir. Doktora düzeyinde ise yine 90 tez (%11.74) ile "Eğitim Yönetimi, Teftişi ve Planlaması" bilim dalı, 61 tez (%7.92) ile "Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık" bilim dalı ve 58 (%7.53) tez ile "Sınıf Öğretmenliği" bilim dalı izlemektedir.

Çizelge 3. Evren ve örneklemin bilim dallarına göre dağılımı

Bilim Dalı	Yüksek Lisans				Doktora			
	Evren		Örneklem		Evren		Örneklem	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi	74	1.95	17	2.55	9	1.17	1	0.54
Bankacılık/İşletme/Dış Ticaret	107	2.82	18	2.70	0	0.00	0	0.00
Beden Eğitimi Öğretmenliği	76	2.01	17	2.55	16	2.08	3	1.61
Bilgisayar Öğretim Teknolojileri ve Öğretmenliği	130	3.43	25	3.75	51	6.62	10	5.38
Biyoloji Öğretmenliği	109	2.88	22	3.30	19	2.47	4	2.15
Büro Eğitimi	37	0.98	4	0.60	0	0.00	0	0.00
Coğrafya Öğretmenliği	184	4.86	29	4.35	28	3.64	6	3.23
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	95	2.51	14	2.10	15	1.95	4	2.15
Dekoratif Ürünler Eğitimi	15	0.40	2	0.30	0	0.00	0	0.00
Eğitim Bilimleri	0	0.00	0	0.00	13	1.69	5	2.69
Eğitimde Psikolojisi	130	3.43	16	2.40	7	0.91	2	1.08
Eğitim Programları ve Öğretimi	150	3.96	31	4.65	57	7.40	15	8.06
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	40	1.06	11	1.65	11	1.43	4	2.15
Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri	47	1.24	14	2.10	14	1.82	4	2.15
Eğitim Yönetimi, Teftişi ve Planlaması	321	8.47	59	8.86	90	11.69	18	9.68
Felsefe Grubu Öğretmenliği	22	0.58	2	0.30	0	0.00	0	0.00
Fen Bilgisi Öğretmenliği	124	3.27	22	3.30	32	4.16	9	4.84
Fizik Öğretmenliği	77	2.03	17	2.55	14	1.82	3	1.61
Geleneksel Türk El Sanatları/Dokuma ve Örgü Eğitimi/Nakış	83	2.19	13	1.95	0	0.00	0	0.00
Giyim Endüstrisi ve Giyim Sanatları Eğitimi	70	1.85	10	1.50	11	1.43	2	1.08
Güzel Sanatlar (Resim, Müzik Seramik, Grafik)	578	15.25	83	12.46	120	15.58	26	13.98
Kuaförlük ve Güzellik Bilgisi Eğitimi	15	0.40	3	0.45	0	0.00	0	0.00
Halk Eğitimi	71	1.87	14	2.10	0	0.00	0	0.00
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	83	2.19	12	1.80	0	0.00	0	0.00
Kimya Öğretmenliği	85	2.24	15	2.25	7	0.91	2	1.08
OFMA Matematik Öğretmenliği	78	2.06	14	2.10	23	2.99	8	4.30
Okul Öncesi Öğretmenliği	92	2.43	19	2.85	0	0.00	0	0.00
Özel Eğitim	122	3.22	25	3.75	29	3.77	10	5.38
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	146	3.85	31	4.65	61	7.92	10	5.38
Sınıf Öğretmenliği	171	4.51	26	3.90	58	7.53	14	7.53
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	114	3.01	24	3.60	22	2.86	5	2.69
Tarih Öğretmenliği	104	2.74	15	2.25	15	1.95	3	1.61
Turizm İşletmeciliği Eğitimi	64	1.69	10	1.50	18	2.34	5	2.69
Türk Dili ve Edebiyatı	83	2.19	13	1.95	6	0.78	2	1.08
Türkçe Öğretmenliği	92	2.43	19	2.85	24	3.12	11	5.91
Toplam	**3789**	**100.00**	**666**	**100.00**	**770**	**100.00**	**186**	**100.00**

Bilim dalındaki tez sayısının beş ve beşten fazla ve rapor dilinin Türkçe olması ölçütlerine göre belirlenmiş evrende, yüksek lisans düzeyindeki toplam 34 bilim dalından Çizelge 2'de görüldüğü gibi, en az tez, "Kuaförlük ve Güzellik Bilgisi Eğitimi" (15, %0.40) ve "Dekoratif Ürünler Eğitimi" (15, %0.40) bilim dalında tamamlanmıştır. Frekansı en az bilim dalları arasında 22 (%0.58) tez ile "Felsefe Grubu Öğretmenliği" ve 37 (%0.98) tez ile "Büro Eğitimi" yer almaktadır. Doktora düzeyinde aynı ölçütlere göre belirlenen toplam 26 bilim dalından "Türk Dili ve Edebiyatı" altı (%0.70) tez ile en az frekansa sahip bilim dalıdır. "Kimya Öğretmenliği" ve "Eğitim Psikolojisi" bilim dallarında ise yedişer (%0.91) tez yer almaktadır. Araştırma kapsamındaki yıllar arasında, "Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi" bilim dalında dokuz (%1.17), "Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme" bilim dalı ve "Giyim Endüstrisi ve Giyim Sanatları Eğitimi" bilim dalında ise 11'er (%1.43) tez tamamlanmıştır. Örneklem oluşturulurken bilim dallarının evren dağılımına uygun olmasına özen gösterilmiştir.

İncelenen tezlerde danışmanların unvanlarına göre dağılımı Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4. İncelenen tezlerde danışmanların unvanlarına göre dağılımı

Danışman	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Profesör Doktor	228	34.23	135	72.58
Doçent Doktor	101	15.17	21	11.29
Yardımcı Doçent Doktor	316	47.45	29	15.59
Doktor	10	1.50	0	0.00
Bilgi yok	11	1.65	1	0.54
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 4 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki tezlerin 316'sında (%47.45) tez danışmanları "yardımcı doçent"; 228'inde (%34.23) "profesör" unvanına sahiptir. Doktora düzeyinde ise tezlerin 135'inde (%72.58) danışmanlar "profesör" unvanına: 29'unda (%15.59) "yardımcı doçent" unvanına sahiptir. Her iki düzeyde de "doçent" unvanına sahip danışmanların yürüttüğü tez sayısı üçüncü sırada yer almaktadır. Sırasıyla 101 (%15.17) ve 21 (%11.29) olarak belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 11'inde (%1.55); doktora tezlerinin birinde (%0.54) danışmana ilişkin bilgiye ulaşılamamıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre yüksek lisans tezlerinin yarıya yakınında danışman "yardımcı doçent" unvanına sahiptir. Doktora tezlerinde ise tez danışmanlarının yaklaşık dörtte üçünün "profesör" unvanına sahip olduğu belirlenmiştir Altın'ın (2004) Ankara, Gazi ve Hacettepe Üniversiteleri'nin Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Enstitüleri'nde 1985–2002 yılları arasında eğitim programları ve öğretim alanında 397 yüksek lisans tezini danışmanları bakımından incelediği çalışmanın bulgularına göre, tezlere danışmanlık yapan öğretim üyelerinin %45'inin profesör, %28'inin doçent, %26'sının yardımcı doçent ve %1'inin doktor unvanına sahiptir. İki araştırma arasındaki bulgu farkı, özellikle danışmanlardan "doçent" unvanına sahip olanların az sayıda (yüksek lisansta %15.57, doktorada %11.29) olması üniversitelerdeki kadrolarda zaman içerisinde oluşan bir dengesizlik olduğunu da gösterir niteliktedir. Danışmanların unvanlara göre dağılımı ilgili bulgu, örneklemin evreni temsil eder nitelikte olduğunun bir kanıtı olarak alınabilir. Örneklemin temsililiğinin, bir diğer deyişle yansızlık kuralının ne ölçüde çalıştığının sınanması için örneklemdekilerle evrenin bazı özellikleri karşılaştırılır (Karasar, 2009). Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin "2009-2010 Öğretim Elemanları Sayıları Özet Tablosu"na göre toplam 14 379 "profesör", 7637 "doçent" ve 19 537 "yardımcı doçent" bulunmaktadır. Bunların yüzdeleri sırasıyla %34.60, %18.38, %47.02'dir. Yüksek lisans düzeyindeki danışmanların dağılımına bakıldığında ise yine sırasıyla %34.23, %15.17, %47.45 olduğu görülmektedir.

Tamamlanmış yüksek lisans tezlerinde "ölçme ve değerlendirme" alanına ilişkin terimlerin kullanımı ve birörnekliği açısından yapılan incelemede evreni, dört devlet üniversitesinin (Anadolu, Ankara, Dokuz Eylül, Marmara) Eğitim Bilimleri Enstitülerinde 2000–2008 yılları arasında yüksek lisans düzeyinde tamamlanmış 1865 tez oluşturmaktadır. Örneklemini üniversiteler, bilim dalları ve tezlerin tamamlandığı yıl gözetilerek oluşturulan tabakaların evrendeki oranları dikkate alınarak, tabakalı örnekleme yöntemi ile evrenden yansız olarak seçilen 283 yüksek lisans tezi oluşturmaktadır. Buna ek olarak araştırma verilerinin toplandığı sırada veri toplama izni alınamadığı için YÖK'ün Ulusal Tez Tarama Merkezinden internet ortamında erişime açılmış Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde tamamlanmış 27 yüksek lisans tezi incelemeye dâhil edilmiştir. Toplam 310 tez incelenmiştir.

Ölçme ve değerlendirme bilim dalında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin "özet"leri incelenirken evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak, yüksek lisans düzeyinde ulaşılabilen 90 tez; doktora düzeyinde ise ulaşılabilen 21 tez olmak üzere toplam 111 tezin özeti incelenmiştir**.** Türkiye'de ölçme ve değerlendirme alanında lisansüstü programı olan Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi bünyesinde 2000-2009 yılları arasında tamamlanmış yüksek lisans düzeyinde 112, doktora düzeyinde ise 27 olmak üzere toplam 139 tez bulunmaktadır. İncelenen lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı Çizelge 5'te verilmiştir.

Çizelge 5. Ölçme ve değerlendirme bilim dalında tamamlanmış lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı

Yıllar	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
2000	1	0
2001	7	0
2002	14	3
2003	9	3
2004	9	2
2005	7	3
2006	16	2
2007	11	4
2008	8	4
2009	8	0
Toplam	**90**	**21**

Çizelge 5'te görüldüğü gibi, yüksek lisans düzeyinde en çok tez (16) 2006 yılında tamamlanmıştır. Doktora düzeyinde 2007 ve 2008 dörder tez ile en fazla tez yapılan yıllardır.

Veriler ve Toplanması

Araştırma amaçları doğrultusunda, Türkiye'de eğitim bilimleri enstitüsü olan beş devlet üniversitesinde (Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi) 2000-2008 yılları arasında tamamlanan yüksek lisans düzeyinde 666, doktora düzeyinde 186 tezin, bilimsel araştırma raporlarında yer alması gereken "Giriş", "Yöntem", "Bulgular ve Yorumlar" ve "Sonuç ve Öneriler" şeklindeki dört ana bölüm başlığı kapsamında incelenmesinde veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen "Tez İnceleme Formu" kullanılmıştır.

Araştırmanın bir diğer amacı doğrultusunda, yukarıda adı geçen beş devlet üniversitesinin eğitim bilimleri enstitülerinde 2000–2008 yılları arasında yüksek lisans düzeyinde tamamlanmış 310 tezin, "Veriler ve Toplanması" ile "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması"na alt bölümlerinin, ölçme ve değerlendirme ile ilgili terimlerin

(terminolojinin) farklı, yanlış ve yabancı dilde kullanımı ve bir örnekliği açısından incelenmesinde araştırmacılar tarafından geliştirilen "Tezlerde Terminoloji İnceleme Formu" kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen amaçların diğer bir parçası olarak, Türkiye'de ölçme ve değerlendirme alanında lisansüstü programı olan Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi bünyesinde 2000-2009 yılları arasında tamamlanmış yüksek lisans düzeyinde ulaşılabilen 90 tez; doktora düzeyinde ise ulaşılabilen 21 tez olmak üzere toplam 111 tez özetinin incelenmesinde, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Tez Özeti İnceleme Formu" kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında farklı amaçlar için geliştirilen bu üç ölçme aracı aşağıda ayrı başlıklar altında tanıtılmıştır.

Tez İnceleme Formu

Araştırma kapsamında yüksek lisans düzeyinde 666, doktora düzeyinde 186 tezin, bilimsel araştırma raporlarında yer alması gereken "Giriş", "Yöntem", "Bulgular ve Yorumlar" ve "Sonuç ve Öneriler" şeklindeki dört ana bölüm başlığı kapsamında incelenmesi amacıyla, öncelikle bir tez inceleme deneme formu hazırlanmıştır. Tez inceleme deneme formunun içerdiği ölçütleri belirlemek amacıyla; bilimsel yöntemin aşamalarına uygun olarak araştırmaların yürütülmesinde kullanılan süreç ve tekniklerin akademik bir standart çerçevesinde araştırma raporlarına yansıtılması konusunda yol göstermek amacıyla üniversitelerin Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Enstitüleri'nce yayınlanan "Tez Önerisi Hazırlama ve Tez Yazım Kılavuzları"ndan yararlanılmıştır. Enstitüler tarafından yayınlanan "Tez Önerisi Hazırlama ve Tez Yazım Kılavuzları" çoğunlukla, Amerikan Psikologlar Derneği'nin (American Psychological Association-APA) yayım el kitapları dikkate alınarak hazırlanmakta, yazım kurallarının belirlenmesinde Türk diline uygunluk bakımından önemli görülen bazı farklı uygulamalara da bu kılavuzlar içinde yer verilmektedir. Bununla birlikte benzer çalışmalarda kullanılan kontrol listeleri ile bilimsel makaleleri incelemek, ulusal ve uluslar arası kongrelerin ise sözlü bildiri, poster bildiri vb. bilimsel çalışmaları değerlendirmek amacıyla çeşitli ulusal ve uluslar arası hakemli dergilerin belirlediği ölçütler de dikkate alınmıştır.

Sözü edilen kaynaklara dayalı olarak yapılan çalışmalar sonucunda, deneme formunda yer verilen inceleme kategorilerinin; "Giriş", "Yöntem", "Bulgular ve Yorumlar" ve "Sonuç ve Öneriler" olmak üzere dört bölüm başlığı altındaki 13 alt boyuta ek olarak tezin başlığını da içeren toplam 14 alt boyutu kapsamasına karar verilmiştir. Deneme formunun içerdiği inceleme kategorileri aşağıdaki gibidir:

- ***Tezin Başlığı*:** Başlığın amacı ve sınırlılıkları yansıtıp yansıtmadığı bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Giriş***

  Problem: Bir problem cümlesinin olup olmadığı, tanımlanmış bir problem cümlesi varsa uygun bir biçimde ve doğru yerde yazılıp yazılmadığı vb. belirlemeler bu kategori altında ele alınmıştır.

  Amaç: Genel amaç ve alt amaçların ifade edilişi, genel amacın problemle, alt amaçların ise genel amaçla tutarlılığı vb. göstergeler bu kategori altında ele alınmıştır.

  Önem: Araştırmanın uygulamaya, kuramsal bilgi birikimine ve diğer araştırmacılara katkısı ile ilgili göstergeler bu kategori altında ele alınmıştır.

  Sayıltılar: Probleme ve veri çözümlemede kullanılan istatistiklere ilişkin sayıltıların gerekliliği, yazılıp yazılmadığı ve denenip denenmediği ile ilgili belirlemeler bu kategori altında ele alınmıştır.

Sınırlılıklar: Sınırlılıkların belirtilip belirtilmediği, belirtilmişse uygunluğu vb. belirlemeler bu kategori altında ele alınmıştır.

Tanımlar: Tanımların kavramsal veya işlevsel olup olmadığının belirlenmesi bu kategori altında ele alınmıştır.

- ***Yöntem***

  Araştırmanın türü/modeli: Araştırmada nicel, nitel türlerinden veya tarama, deneme modelinden hangisinin kullanıldığına ilişkin belirlemeler bu kategori altında ele alınmıştır.

  Evren ve örneklem/çalışma grubu: Evren/örneklem/çalışma grubu dağılımı, örneklem büyüklüğü, örnekleme türü, yansızlık kuralının uygulanıp uygulanmadığı vb. bilgiler bu kategori altında ele alınmıştır.

  Veriler ve toplanması: Veri toplama araç ve yöntemlerinin tanımlanması, araç geliştirme/uyarlama çalışmalarının aşamalarının, gerekli izinlerin alınıp alınmadığının, araçların geçerlik ve güvenirlik gibi psikometrik özelliklerinin belirlenmesi bu kategori altında ele alınmıştır.

  Verilerin çözümlenmesi: Veri çözümleme tekniklerinin tanımlanması ve verilere uygunluğu açısından değerlendirilmesi bu kategori altında ele alınmıştır.

- ***Bulgular ve Yorumlar***

  Bulgular ve yorumlar: Bulgu ve yorumların amaca ve istatistiksel çözümlemelere uygun biçimde ve alanyazına dayalı olarak sunulup sunulmadığı ile ilgili tüm bilgiler bu kategori altında ele alınmıştır.

- ***Sonuç ve Öneriler***

  Sonuç: Sonucun, problemin bütününe cevap verir nitelikte sunulup sunulmadığı, bulguların tekrarı niteliğinde olup olmadığı vb. belirlemeler bu kategori altında ele alınmıştır.

  Öneriler: Önerilerin bulgulara uygun ve uygulamaya dönük biçimde veya ileriye dönük araştırmalar için yazılmış olup olmadığı bu kategori altında ele alınmıştır.

Betimsel çözümlemeleri de içeren bu araştırmada kullanılacak deneme formu hazırlanırken bu formun, araştırmacıların hem kategorilerin ve alt boyutlarla ilgili ölçütlerin karşılanıp karşılanmadığına ilişkin işaretleme yapmalarına, hem de ölçütlerin karşılanmadığı durumları örnekleyebilmelerine olanak verecek şekilde oluşturulmasına özen gösterilmiştir.

Hazırlanan tez inceleme deneme formu, içerdiği ölçütlerin açıklığı ve anlaşılırlığı, araştırmanın amacına uygunluğu, kullanışlılığı ve yeterliği açısından araştırmacılar tarafından üç ayrı oturumda denenmiş; her bir oturumda Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde 2000-2008 yılları arasında tamamlanmış tezler arasından yansız seçilen on tez bu form ile incelenmiştir.

Oturumlarda on kişilik araştırma grubu ikişer kişilik alt gruplara ayrılmış, her bir alt gruptaki araştırmacılar iki farklı tezi birbirinden bağımsız olarak belirlenen ölçütler dâhilinde incelemiştir. Yapılan değerlendirmeler alt gruplar içinde karşılaştırılmış, böylelikle tez inceleme deneme formunda yer alan ölçütlerin her bir araştırmacı tarafından aynı şekilde anlaşılıp anlaşılmadığı ve yapılan değerlendirmeler arasında tutarlılık olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Üzerinde uzlaşma sağlanamayan ölçütler yeniden gözden geçirilmiş, öneriler doğrultusunda ölçütlerde düzeltme ve yenileme çalışmaları yapılmıştır. Tekrarlı oturumlarla gerçekleştirilen deneme çalışmaları sonucunda tez inceleme deneme formuna son şekli verilmiş, "Amaç" alt başlığı altında sunulan tüm inceleme kategorilerini içerecek biçimde hazırlanan ve yüksek lisans düzeyinde 666, doktora düzeyinde 186 tezin incelenmesinde kullanılan tez inceleme formu Ek 1'de verilmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan tez inceleme formu için kodlayıcılar arası uzlaşmayı (güvenirliği) belirlemek için iki ayrı kodlayıcının aynı teze ilişkin kodlamaları arasında

uzlaşma katsayısı bulunmuştur. Ayrıca aynı kodlayıcının iki farklı zamanda yaptığı kodlamalar arasında fark olup olmadığını (zaman açısından güvenirliği) belirlemek üzere incelenen tezlerden yansız olarak seçilenler aynı araştırmacılar tarafından altı ay ara ile tekrar kodlanmış ve yine aynı kodlayıcıların kodlamaları arasında uzlaşma katsayısı hesaplanmıştır. Bu hesaplamalarda aşağıda verilen eşitlikten (Tavşancıl ve Aslan, 2001) yararlanılmıştır:

$$Güvenirlik = \frac{Uzlaşma\ Sayısı}{Uzlaşma\ Sayısı + Uzlaşmama\ Sayısı}$$

Verilen eşitliğin kullanılmasıyla, bir araştırmacının aynı tezi ilk ve son incelemesi arasındaki uzlaşma yüzdesi %85 olarak bulunmuştur. Bu durum kodlamayı yapan araştırmacının kendi içinde tutarlı olduğunu, bir başka deyişle tez inceleme formunun kodlamalar arası tutarlılık anlamındaki güvenirliğinin sağlandığını göstermektedir. Aynı tezin iki farklı araştırmacı tarafından incelenmesi sonucu hesaplanan uzlaşma yüzdesi ise %96 olarak bulunmuştur. Buna dayalı olarak; kodlamayı yapan araştırmacılar arasında da tutarlılık olduğu, bir diğer deyişle kodlayıcılar arası uzlaşma anlamındaki güvenirliğin de sağlandığı belirlenmiştir.

Tezlerde Terminoloji İnceleme Formu

Araştırma kapsamında, yüksek lisans düzeyinde tamamlanmış 310 tezin, "Veriler ve Toplanması" ve "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması" alt bölümlerinde, başlıkların içerikleri ile tutarlılığı, ölçme ve değerlendirme ile ilgili terimlerin (terminolojinin) farklı, yanlış ve yabancı dilde kullanımı ve bir örnekliği açısından incelenmesinde kullanılan "Tezlerde Terminoloji İnceleme Formu"nun geliştirilmesi sürecinde, öncelikle bir deneme formu hazırlanmıştır. Bu deneme formunun içerdiği inceleme kategorileri aşağıda verilmiştir.

- ***Dilde Bir Örneklik:*** İncelenen tezlerde, veriler ve toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin alt bölümlerde kullanılan bir terimin, sözü edilen bölümler içinde tutarlı olarak aynı şekilde yazılıp yazılmadığına ilişkin göstergeler bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Veriler ve Toplanmasına İlişkin Terminoloji***

  Terimlerin farklı kullanımı: Ölçme araçlarının psikometrik özellikleri ile ilgili terimlerde, ölçme araçlarının adlandırılmasında, ölçme araçlarının birimlerinin adlandırılmasında, ölçme aracını geliştirilme/uyarlanma sürecine ilişkin terimlerde, veri toplama sürecine ilişkin terimlerde ve verilerin toplandığı grubu tanımlayan terimlerde gözlenen farklı kullanımlar bu kategori altında ele alınmıştır.

  Terimlerin yanlış kullanımı: Ölçme araçlarının psikometrik özellikleri ile ilgili terimlerde, ölçme araçlarının adlandırılmasında, ölçme araçlarının birimlerinin adlandırılmasında, ölçme araçlarının geliştirilmesi sürecine ilişkin istatistiksel terimlerde, veri toplama sürecine ilişkin terimlerde ve verilerin toplandığı grubu tanımlayan terimlerde gözlenen yanlış kullanımlar bu kategori altında ele alınmıştır.

  Terimlerin yabancı dilde kullanımı: Veriler ve toplanmasına ilişkin yabancı dilde kullanıldığı gözlenen tüm terimler bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanmasına İlişkin Terminoloji***

  Terimlerin farklı kullanımı: Verilerin çözümlenmesi sürecine ilişkin terimlerde, istatistiksel tekniklerin adlandırılmasına ilişkin terimlerde ve istatistiksel tekniklerin yorumlanmasına ilişkin terimlerde gözlenen farklı kullanımlar bu kategori altında ele alınmıştır.

  Terimlerin yanlış kullanımı: İstatistiksel tekniklerin adlandırılmasına ve yorumlanmasına ilişkin terimlerde gözlenen yanlış kullanımlar bu kategori altında ele alınmıştır.

Terimlerin yabancı dilde kullanımı: Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin yabancı dilde kullanıldığı gözlenen tüm terimler bu kategori altında ele alınmıştır.

Yukarıda verilen kategorileri içerecek şekilde hazırlanan deneme formu, üç ayrı oturumda her bir araştırmacı tarafından üç tezin incelenmesiyle toplam 24 tez üzerinde denenmiştir. Uzlaşma sağlanamayan ölçütler yeniden gözden geçirilmiş, öneriler doğrultusunda ölçütlerde düzeltme ve yenileme çalışmaları yapılmıştır. Tekrarlı oturumlarla gerçekleştirilen deneme çalışmaları sonucunda forma son şekli verilmiş, yüksek lisans düzeyinde tamamlanmış 310 tezin incelenmesinde kullanılan "Tezlerde Terminoloji İnceleme Formu" Ek 2'de sunulmuştur.

Araştırma kapsamında kullanılan terminoloji inceleme formu için kodlayıcılar arasında uzlaşmanın (güvenirliğin) belirlenmesinde, yukarıda tanımlanan ilk araç olan "Tez İnceleme Formu" için yapılmış olduğu gibi; iki ayrı kodlayıcının aynı tezin veriler ve toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt başlıklarına ilişkin kodlamaları arasında uzlaşma katsayısı bulunmuş, bununla birlikte aynı kodlayıcının iki farklı zamanda yaptığı kodlamalar arasında fark olup olmadığını (zaman açısından güvenirliği) belirlemek üzere incelenen tezlerden yansız olarak seçilenler aynı araştırmacılar tarafından tekrar kodlanmıştır. Bir araştırmacının aynı tezin ilgili alt başlıklarına ilişkin ilk ve son kodlamaları arasındaki uzlaşma yüzdesi %93, aynı tezlerin iki farklı araştırmacı tarafından incelenmesi sonucu elde edilen kodlayıcılar arası uzlaşma yüzdesi ise %90 olarak elde edilmiştir. Buna göre, tezlerde terminoloji inceleme formu için kodlamalar ve kodlayıcılar arasındaki tutarlılık anlamındaki güvenirliğin sağlandığı belirlenmiştir.

Tez Özeti İnceleme Formu

Bilimsel alanda üretilen araştırmaların yazımında çoğunlukla Amerikan Psikologlar Derneği'nin (American Psychological Association-APA) yayımladığı kılavuz dikkate alınmaktadır. Bu kılavuza göre bir araştırma özetinin sınırlı sayıda kelime ile araştırmanın amacını ve içeriğini doğru ve yeterli bir biçimde iletmesi, deneklerin ya da katılımcıların özelliklerini, hipotezleri, veri toplama araçlarını ve önemli bulguları içermesi gerekmektedir. Araştırma kapsamında, ölçme ve değerlendirme alanında yüksek lisans düzeyinde ulaşılabilen 90 tez; doktora düzeyinde ise ulaşılabilen 21 tez olmak üzere toplam 111 tez özetinin belirli bir sistematik çerçevesinde okunabilmesi için bir "Tez Özeti İnceleme Formu" geliştirilmiş, APA standartları göz önünde bulundurularak tez özeti inceleme formunda; araştırma raporu türüne, genel özelliklere, biçimsel özelliklere ve içeriğe özgü belirlenen kategorilere yer verilmiştir. Tez özetlerinin içeriği bu kategorilere göre kodlama yapılarak incelenmiş, kodlamaya esas olan ana kategoriler, kategoriler ve alt boyutlar ile bu ana kategori/ kategori/ alt boyutlara ilişkin tanımlara aşağıda yer verilmiştir.

- ***Araştırma Raporu Türü***

  Görgül Araştırma Raporu: Görgül verilere dayanan ve araştırma sürecindeki aşamaları (giriş, yöntem, sonuç, tartışma) yansıtan özgün raporlar bu kategori altında ele alınmıştır.

  Değerlendirme Araştırması Raporu: Meta analizler dahil olmak üzere, halihazırda yayımlanmış materyallerin çözümsel değerlendirmelerini içeren; önceden yayımlanmış çalışmaları düzenleme, bir bütün haline getirip değerlendirilme ve üzerinde çalışılan araştırma alanındaki bir problemi göz önüne sermeye çalışan öğretici araştırma raporları bu kategori altında tanımlanmıştır.

  Kuramsal Araştırma Raporu: Bir alanda bir kuram geliştirmek amacıyla araştırma alanyazınına yoğunlaşan, kuramsal yapıları genişletmek ve netleştirmek için bir kuramın gelişimini inceleyen, mevcut bir kuramı analiz edip kusurlarını ortaya

çıkaran ya da bir kuramın diğer bir kurama üstünlüğünü belirlemeye çalışan araştırmaların raporları bu kategori altında tanımlanmıştır.

Yöntembilimsel Araştırma Raporu: Metodolojinin, araştırma problemi üzerinde uygulanabilirliğini değerlendirmeyi amaçlayan; önerilen yaklaşımın halihazırda kullanılan alternatif yaklaşımlarla karşılaştırılabilmesine olanak sağlayan bilgileri, açıklamaları, kanıtları ve simülasyonları içeren raporlar bu kategori altında ele alınmıştır.

- ***Genel Özellikler***

  Doğruluk: Özetin, araştırmanın amacını ve içeriğini doğru bir şekilde yansıtması ile ilgili göstergeler bu kategori altında ele alınmıştır. Doğruluğun belirlenmesinde; özette yer verilen amaç ve içeriğin başlıkla karşılaştırılması yoluyla özetin içeriği ne kadar doğru biçimde yansıtıp yansıtmadığı kontrol edilmiştir.

  Kendi İçinde Yeterlik: Kısaltma ve kısa adların bulunup bulunmaması, bulunması durumunda tanıtılması ve testlerin isimlerinin açık yazılması ile ilgili özet içerisinde yer alan göstergeler bu kategori altında kodlanmıştır.

  İfadelendirme: Giriş cümlesinin amaç veya sonucu bildirir nitelikte önemli bir bilgiyi içermesi, giriş cümlesinin başlığın tekrarı olmaması ve araştırmadaki en önemli kavramların, bulgu veya sonuçların en fazla beş tanesine yer verilmesi ile ilgili belirlemeler bu kategori altında kodlanmıştır.

  Nesnellik: Bilgilerin değerlendirmesi ve yorumlanması yerine sadece bildirilmesi ile ilgili belirlemeler bu kategori altında kodlanmıştır.

  Anlam Bütünlüğü ve Okunabilirlik: Uygulanabilirliği hala geçerli sonuçların veya araştırma sonucunda yapılabilecek çıkarımların sunumunda geniş zaman kipinin, uygulanan testler veya değişkenlerle ilgili bilgilendirmelerde geçmiş zaman kipinin vb. kullanımını, bir başka deyişle özetin rapor diline uygun olarak yazılmasını, anlatımın bütününde üçüncü tekil şahıs ekinin kullanımını ve bilgi içermeyen ifadelerden kaçınıldığını gösteren tüm belirlemelere bu kategori altında yer verilmiştir.

- ***Biçimsel Özellikler***

  Kelime Sayısı: Bu kategori altında, incelenen her bir tez özetinde kullanılan kelime sayısı belirlenmiştir.

  Sayıların Yazımı: Cümle başında yer alanlar haricinde diğer sayıların metin içinde Arap rakamlarıyla yazılması ile ilgili belirlemeler bu kategori altında ele alınmıştır.

  Dilde Bir Örneklik: Özet içinde yer veriler herhangi bir terimin ya da gösterim şeklinin özetin tüm içeriğinde aynı şekilde kullanımı ile ilgili göstergeler bu kategori altında ele alınmıştır.

- ***İçerik***

  Anahtar Kelimeler: Anahtar kelimelerin bulunup bulunmaması ve bulunması durumunda içerikte kapsanmış olmasına yönelik göstergelerin tümü bu kategori altında ele alınmıştır.

  Araştırmanın Amacı: İnceleme altında bulunan sorunun, diğer bir deyişle araştırma amacının belirtilmesi ile ilgili göstergeler bu kategori altında ele alınmıştır.

  Araştırmanın Yöntemi: Araştırma modelinin sunulması, verilerin elde edildiği kaynakların belirtilmesi, verilerin toplandığı kaynakların sayı, cinsiyet, yaş vb. belirleyici özelliklerinin tanıtılması, veri toplama sürecinin açıklanması, veri toplama araçlarına ve veri çözümleme teknikleri konusunda bilgiye yer verilmesi ile ilgili sunulanların tümü bu kategori altında ele alınmıştır.

  Bulgular: İstatistiksel bilgiler de dahil olmak üzere sunulan bulguların tümü bu kategori altında ele alınmıştır.

Sonuçlar ve Öneriler: Araştırma bulgularına dayalı olarak elde edilen çıkarımlar ve sonuçlara dayalı öneriler bu kategori altında ele alınmıştır.

Deneme uygulaması kapsamında; her bir tez özeti, yukarıda tanımları verilen kategoriler dâhilinde araştırmacılar tarafından birbirlerinden bağımsız olarak incelenmiş, yapılan kodlamalar karşılaştırılmıştır. Farklılığın olduğu yerlerde özetler tekrar okunmuş, uzlaşmaya varılmıştır. Bu çalışma sonunda oluşturulan "Tez Özeti İnceleme Formu"na Ek 3'te yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan tez özeti inceleme formu için kodlayıcılar arasında uzlaşmanın (güvenirliğin) belirlenmesinde, bu araştırma kapsamında geliştirilen diğer ölçme araçlarında olduğu gibi, iki ayrı kodlayıcının aynı tez özetine ilişkin kodlamaları arasında uzlaşma katsayısı bulunmuş, bununla birlikte aynı kodlayıcının iki farklı zamanda yaptığı kodlamalar arasında fark olup olmadığını (zaman açısından güvenirliği) belirlemek üzere incelenen tez özetlerinden yansız olarak seçilenler aynı araştırmacılar tarafından tekrar kodlanmıştır. Bir araştırmacının aynı tez özetini ilk ve son incelemesine ilişkin kodlamaları arasındaki uzlaşma yüzdesinin %92, aynı tez özetinin iki farklı araştırmacı tarafından incelenmesi sonucu elde edilen kodlayıcılar arası uzlaşma yüzdesinin ise %93 olduğu belirlenmiştir. Buna göre, tez özeti inceleme formu için kodlamalar ve kodlayıcılar arasındaki tutarlılık anlamındaki güvenirliğin sağlandığı belirlenmiştir.

Araştırma verilerinin toplanmasına ilişkin izin belgeleri Ek 4'te sunulmuştur.

Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Verilerin çözümlenmesi, betimsel ve içerik çözümlemesi ile yapılmıştır. Betimsel çözümleme, incelenen dokümanın içeriğini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilen bir çözümleme tekniğidir. Bu tür çözümlemede amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır, yorumlanır ve bir takım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada incelenen tezlerin içeriği, veri toplama aracında belirtilen kategori ve alt boyutlara ilişkin çarpıcı olduğu düşünülen örneklerin özetlenmesi ya da doğrudan alıntılar biçiminde verilmesi yoluyla açıklanmış ve yorumlanmıştır.

Fox (1969) içerik çözümlemesini, sözel veya yazılı verilerin, belirli bir amaca göre sınıflandırılması, özetlenmesi, belirli değişken veya kavramların ölçülmesi, bunlardan belirli bir anlam çıkarılması için taranarak kategorilere ayrılması biçiminde tanımlamaktadır (Akt: Tavşancıl ve Aslan, 2001). Araştırmada içerik çözümlemesi türlerinden kategorisel çözümleme yapılmıştır. Bilgin (1988)'e göre, kategorisel çözümleme bir mesajın önceden birimlere bölünerek saptanmış ölçütlere veya inceleme sırasında eklenen ölçütlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasıdır. Bu çözümleme yönteminde her bir kategorinin frekansı sayılır ve yüzde veya oran şeklinde de verilir. Böylece hangi kategorinin daha yoğun ya da önemli olduğuna ilişkin bilgi elde edilebilir.

İncelenen tezlerin içeriği ve biçimsel yapısı, veri toplama formunda yer alan ölçütlerin karşılanıp karşılanmadığını belirlemede kullanılan kategori ve bu kategorilere ilişkin alt kategorilerin frekansı verilerek ve yüzdeleri hesaplanarak sunulmuş, ölçütlerin ne yoğunlukta karşılandığına ilişkin yorumlar yapılmıştır. Betimsel çözümleme yapılarak kategorilere ve alt kategorilere ilişkin çarpıcı olduğu düşünülen örnekler özetlenmiş ya da doğrudan alıntılar biçiminde verilerek yorumlanmıştır. İnceleme sırasında öngörülmeyen durumlara ilişkin örneklerin yer aldığı açık uçlu bölümlere kategorisel çözümleme yapmak için benzer olan örneklere ayrı kod verilerek kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlamalar sonucu elde edilen veriler yorumlanarak sonuçlara ulaşılmıştır. Çözümleme birimi olarak kelime, cümle ve içerik alınmıştır.

III. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde incelenen lisansüstü tezlerin ana bölümleri "Giriş", "Yöntem", "Bulgular ve Yorumlar", "Sonuç ve Öneriler" altında yer alan alt bölümler ile ilgili bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

Lisansüstü Tezlerde Giriş

İncelenen lisansüstü tezlerin "Giriş" bölümü altında yer alan "Problem", "Amaç", "Önem", "Sayıltılar", "Sınırlılıklar" ve "Tanımlar" alt bölümleri, ilgili başlıklar altında verilmiştir.

Lisansüstü Tezlerde Problem

Lisansüstü tezlerin "Giriş" ana bölümü altındaki "Problem"e ilişkin bulgular "Başlık" ve "Problem Cümlesi" başlıkları altında aşağıda sunulmuştur.

Başlık

Yüksek lisans ve doktora tezleri, araştırma problemine ilişkin başlığın bulunma durumuna göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6. Problem başlığının yazılmasına ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	538	80.78	165	88.71
Yazılmamış	128	19.22	21	11.29
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 6 incelendiğinde, 666 yüksek lisans tezinin 538'inde (%80.78), 186 doktora tezinin 165'inde (%88.71) problem başlığının yazıldığı gözlenmiştir. Başlığın belirtildiği 538 yüksek lisans tezinden 409'unda (%76.02) ve 165 doktora tezinden 129'unda (%78.19) "*Problem*" ve "*Problem durumu*" başlıkları kullanılmıştır. Bu durumda, "*Problem*" ve "*Problem durumu*" başlıklarının en sık kullanılan başlıklardır. Başlığın belirtildiği 538 yüksek lisans tezinden 129'unda (%23.98), 165 doktora tezinden 36'sında (%21.81) araştırma probleminin, "*Araştırmanın problem durumu*", "*Araştırmanın problemleri", "Çalışmanın gerekçesi", "Sorun", "Temel Problem", "Problemler ve Hipotezler", "Araştırma sorusu", "Araştırmanın gerekçesi, önemi ve problemi", "Araştırmanın konusu", "Araştırmanın problemi ve alt problemleri", "Problem Tümcesi", "Problem Tanımı", "Araştırmanın problemi ve alt problemleri, Yöntem (Metodoloji)", "Araştırmanın sorunu", "Problem ve Araştırmanın Önemi", "Problemin Tanımı ve Araştırmanın Amacı", "Problem ve Hipotezler"* gibi farklı başlıklar altında verildiği görülmektedir. Ayrıca problem durumunun, tek bir başlık altında değil, birden fazla başlık altında verildiği gözlenmiştir. Örneğin, "*Problem durumu, Problem ve Problem Cümlesi", "Sorun, Problem cümlesi, Alt problemler ve Araştırmanın gerekçesi", "Problem durumu, Problem cümlesi, Problemin boyutları ve alt problemler"* gibi başlıklar tek bir tez içinde problem durumunu ifade etmek için kullanılmıştır. Bununla birlikte, 666 yüksek lisans tezinin 128'inde (%19.22) ve 186 doktora tezinin 21'inde (%11.29) probleme ilişkin başlığın belirtilmediği dikkat çekicidir.

Problem Cümlesi

Araştırma probleminin tanımlanması, nicel ve nitel ayrıntılarıyla birlikte araştırılacak biçimde, böyle bir araştırmanın yapılmasına neden gereksinim duyulduğunun bütünleştirme, sınırlandırma ve tanımlama gibi aşamalı bir yaklaşımla ifade edilmesidir. Araştırma problemleri başlangıçta çok geniş olduğundan problem cümlesi olarak ifade edilmelidir.

Açık, kısa ve öz bir problem cümlesi araştırmanın en önemli adımlarından biridir. Problem konusunu sınırlandıracak şekilde net olarak belirlenen problem cümlesi araştırma sürecinde (araştırma modelini oluşturmada ve araştırma bulgularının rapor edilmesinde) yol gösterir (Balcı, 1995, s.58). Bu yaklaşımdan yola çıkarak, tezlerde problem cümlesine yer verilip verilmediği incelenmiş, problem cümlesinin yazılmasına ilişkin dağılım Çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 7. Problem cümlesinin yazılmasına ilişkin dağılım

Problem Cümlesi	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Yazılmış	525	78.83	163	87.63
Yazılmamış	141	21.17	23	12.37
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 7'ye göre, incelenen 666 yüksek lisans tezinin 525'inde (%78.83), 186 doktora tezinin 163'ünde (%87.63) problem cümlesinin yazıldığı, 666 yüksek lisans tezinin 141'inde (%21.17) ve 186 doktora tezinin 23'ünde (%12.37) problem cümlesinin yazılmadığı saptanmıştır.

Problem cümlesinin yazıldığı tezler incelenmiş ve problem cümlesinin ifade edilişine ilişkin dağılım Çizelge 8'de verilmiştir.

Çizelge 8. Problem cümlesinin ifade edilişine ilişkin dağılım

Problem Cümlesi	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Soru şeklinde yazılmış	188	35.81	61	37.42
Kuramsal ve uygulamalı bir temele dayalı gerekçeler belirtilmiş	115	21.90	50	30.68
Amaç cümlesi gibi/aynı yazılmış	107	20.38	16	9.82
Yalnızca 'daha önce yapılmamış bir araştırma' olduğu belirtilmiş	32	6.10	15	9.20
Hem amaç cümlesi gibi/aynı hem soru şeklinde yazılmış	33	6.29	0	0.00
Tez başlığının tekrarı niteliğinde	10	1.90	3	1.84
Diğer	40	7.62	18	11.04
Toplam	**525**	**100.00**	**163**	**100.00**

Çizelge 8 incelendiğinde, problem cümlesinin yazıldığı 525 yüksek lisans tezinden 188'inde (%35.81), 163 doktora tezinden 61'inde (%37.42) problem cümlesinin soru şeklinde, 115 yüksek lisans tezinde (%21.90) ve 50 doktora tezinde (%30.68) kuramsal ve uygulamalı bir temele dayalı gerekçeler belirtilerek düz cümle şeklinde, 107 yüksek lisans tezinde (%20.38) ve 16 doktora tezinde (%9.82), problem cümlesinin amaç cümlesi gibi veya amaç cümlesi ile aynı yazılmış olduğu belirlenmiştir. Bu durumda, problem cümlesinin ifade edilişi sırasıyla en sık, 'soru' biçiminde, 'kuramsal ve uygulamalı bir temele dayalı gerekçeler belirtilerek düz cümle' ve 'amaç cümlesi gibi veya amaç cümlesi ile aynı' olarak yazıldığı durumlar olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 525 yüksek lisans tezinden 32 yüksek lisans tezinde (%6.10) ve 15 doktora tezinde (%9.20) problem cümlesi yalnızca 'daha önce yapılmamış bir araştırma olması' şeklinde gerekçelendirilmiş olduğu, 33 yüksek lisans tezinde (%6.29) problem cümlesinin hem amaç cümlesi gibi hem de soru şeklinde, on yüksek lisans (%1.90) ve üç doktora tezinde (%1.84) tez başlığının tekrarı olarak yazıldığı belirlenmiştir. Bu durumlar dışında, 40 yüksek lisans tezi (%7.62) ve 18 doktora tezinde (%11.04) problem başlığı altında amaç ve alt amaçların yer aldığı ve yalnızca araştırmanın öneminden söz edildiği, problem cümlesinin hipotez şeklinde olduğu ve belirtilen diğer durumların bir arada kullanıldığı tezlerin de bulunduğu gözlenmiştir. Bu durumlara ilişkin örnekler kategorileştirilerek aşağıda sunulmuştur.

Problem cümlesinin soru biçiminde ifade edilmesine ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

- *.... ve .... bozukluğu olan çocuğa sahip ailelerin yaşadıkları .... düzeyi, algıladıkları .... ve .... tutumları nasıldır?"*
- *".... eğitim/öğretim konularında hangi temel politikaları izlemektedir ve bu politikaların Türk eğitim sistemine yansıması nedir?*
- *"İlköğretim okullarında görevli öğretmenlerin ve yöneticilerin okulun örgüt sağlığına ilişkin görüşleri nelerdir?"*

Problem cümlesinin genel amaç cümlesi gibi/aynı ifade edilmesine ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

- *"Bu araştırmada yukarıda belirtilen şartlar altında program geliştirme çalışmalarının yürütüldüğü ülkemizde, bu alanda yaşanan sorunları ve bu çalışmaları yürüten program geliştirme komisyonlarının karşılaştıkları güçlük ve eksiklikleri tespit ederek, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bunların çözümüne yönelik kararların alınmasını sağlamak amaçlamaktadır."*
- *"Araştırmanın amacı; .... oynayan (14- 18 yaş) ....ın sosyo-demografik yapılarına göre .... ve .... düzeylerini belirlemektir." "Problem; genç ....ın sosyo-demografik yapılarının tespiti ile .... ve .... düzeylerinin belirlenerek aralarındaki farklılıkların ortaya konmasıdır."*
- *"Bu araştırmanın problemi, Türkiye'de eğitim fakülteleri .... eğitimi bölümlerinin sorunlarını belirlemek ve bu sorunların yer almadığı bir öneri modeli geliştirmektir. Bu sorunların belirlenmesinde öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri, algıları ve beklentilerinden yararlanmak ve öğretim elemanları ile öğrencilerin görüşleri, algıları ve beklentileri arasında herhangi bir farkın veya benzerliğin bulunup bulunmadığını saptamaktır."*

Problem cümlesinin hem amaç cümlesi gibi/aynı hem de soru (alt amaç) şeklinde ifade edilmesine ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"İlköğretim .... öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme hakkındaki görüşleri nelerdir?" -*
- *"9. sınıf .... dersi, ... konusu işlenmesinde .... öğretim ile geleneksel yolla öğretim arasında öğrenci başarısı açısından anlamlı bir fark var mıdır?"*
- *".... sanatının günümüz ....na ve öğrenci ....na etkisi var mıdır?"*

Problem cümlesinin 'daha önce yapılmamış bir araştırma' olarak gerekçelendirilerek ifade edilmesine ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"Bu bağlamda yapılan literatür taramalarında, ... ile akademik basarı ve .... ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmadığından bu konu araştırmanın problemini oluşturmaktadır."*
- *"Ülkemizde ilköğretim okulları yöneticilerinin okullarına ait .... yönelik ne derece tutuma sahip oldukları hakkında yapılan bir araştırma bulunmamaktadır."*

Problem cümlesinin tez başlığının tekrarı olarak ifade edilmesine ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- Tezin başlığı şu şekildedir: *".... sınıf öğrencilerinin .... dersindeki .... kavramı ile .... arasındaki ilişki".* Araştırmanın problemi ise tezin başlığının tekrarı niteliğindedir: *".... sınıf öğrencilerinin .... dersindeki .... kavramları ile .... arasındaki ilişki nedir?"*

- Tezin başlığı şu şekildedir: *"Metinler .... Kavramı ve Bu Kavramın .... Öğretim Programına Göre Hazırlanmış .... Sınıf .... Kitaplarında Okutulan .... Metinlerinde Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi"*-Araştırmanın problemi ise tezin başlığının tekrarı niteliğindedir: *"Bu çalışmayla metinler .... kavramının, ... yeni müfredata göre hazırlanmış .... kitaplarındaki .... metinleri üzerinde uygulanıp uygulanmadığı ve uygulanabilirliği araştırılacaktır"*
- Tezin başlığı şu şekildedir: *"…. Sürecindeki (…. Yaş) …. Yetersizliği Olan ve Olmayan Öğrencilerin …. Becerilerinin …. Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi".* Araştırmanın problemi ise tezin başlığının tekrarı niteliğindedir*: "…. sürecindeki …. yetersizliği olan ve olmayan öğrencilerin …. becerilerinin …. görüşlerine göre betimlenmesi ve değerlendirilmesi bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır."*

Problem cümlesinin karşılaştırma sorusu, hipotez veya araştırmanın önemi şeklinde ifade edilmesine ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *".... yöntemine dayalı öğretim gören deney grubundaki öğrenciler ile geleneksel öğretim yöntemlerinin uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin dersteki başarıları, arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?"*
- *"Araştırmanın problemini, ….'nin yabancı dilde …. yeterliliğini arttırdığı düşüncesi oluşturmaktadır."*
- *"Üniversite öğrencilerinin …. ile cinsiyet, üniversite türü, sınıf düzeyi ve yaş değişkenlerinin ilişkisi de üniversite gençliğinin ….nin bazı değişkenlere göre nasıl farklılaştığının açıklanması ve …. gelişim sürecini anlama yönünden araştırmacılara ışık tutabilir."*

Giderilmek istenen her güçlük bir problemdir ve araştırma bu problemin çözülmesi için yapılır. "Giriş" ana bölümü altındaki ilk alt bölüm olan "Problem" bir tezde en önemli alt bölümlerden biridir. Araştırmaya gereksinim duyulan güçlüğün ne olduğu ve neden çözülmesi gerektiği belli bir sistematik içinde bu alt bölümde sunulmalıdır. Doktora düzeyinde daha az olsa da, gerek yüksek lisans (dörtte bir) gerekse doktora (yaklaşık beşte bir) tezlerinde azımsanmayacak bir oranda "problem"e ilişkin başlığın olmaması dikkat çekicidir. Araştırmacının çözmek istediği bir güçlüğün olmadığını düşündürür niteliktedir. Bu bulgu lisansüstü öğrencilerinin bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri konusunda bilgi eksikliği olduğunu düşündürmektedir.

"Probleme"e ilişkin başlık incelendiğinde 20'nin üzerinde birbirinden az ya da çok farklı başlık türünün tez raporlarında yer aldığı belirlenmiştir. En sık kullanılan "Problem", "Problem Durumu" başlıklarının yanı sıra "*Çalışmanın gerekçesi", "Sorun", "Temel Problem", "Problemler ve Hipotezler", "Problem Tümcesi", "Yöntem (Metodoloji)"vb. başlıklarla karşılaşılmıştır.* Bu durum tez yazımı ile ilgili bir standardın olmamasından kaynaklanmış olabilir. "Problem" başlığına ilişkin bu farklı adlandırmalara, Tez Enstitülerin tez yazım kılavuzlarındaki farklılıkların neden olduğu da düşünülmektedir, ancak beş Enstitünün kılavuzlarının zaman içinde değiştiği göz önünde bulundurulsa bile, bu kadar farklı başlığı açıklamak olanaklı görünmemektedir. Bu durum lisansüstü öğrencilerinin tez raporlarını, öğrenim gördüğü enstitünün tez yazım kılavuzuna uygun olarak raporlaştırmadıklarını ve bu konuda enstitülerin bir denetiminin olmadığını akla getirmektedir. Bilimsel bir araştırma olan lisansüstü tezlerinin bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygun yürütülmeleri ve raporunun aynı titizlikle okuyucuya sunulması gerekir.

Problem cümlesinin yazıldığı yüksek lisans tezlerinin üçte birinde ve doktora tezlerinin üçte birinden daha fazlasında genel amaç ve alt amaçların problem cümlesi olarak ifadelendirilmiş olduğu görülmektedir. Bu bulgular araştırmacılar tarafından araştırmanın problem cümlesi ile genel amaç-alt amaç farklılıklarının kavranmadığını düşündürmektedir.

Balcı (1995) da genel amaç ve alt amaçların problem cümlesi ve alt problemler olarak ifadelendirmenin çok yaygın olmamakla birlikte karşılaşılan bir durum olduğunu belirtmektedir. Ancak bu durumda problem cümlesi ve alt problemler soru cümlesi şeklinde ifade edildiğinden amaçların soru cümlesi şeklinde verilmesi ile aynı olması söz konusu olmaktadır. Oysa problemi, problem cümlesi olarak adlandırılan, araştırmanın gerekçesini gösteren bir paragrafta sunmak gerekir. Gerekçeyi oluşturan paragrafı araştırmanın amacını gösteren bir paragraf izler; onu da araştırma soruları olan alt amaçlar izler. Problem cümlesi araştırmanın değişkenlerini, evrenini ve problem mantığını göstermelidir Problem mantığı problemin görgül süreçler yoluyla araştırılabilirlik niteliğini kazanmasıdır. Bu öğelerin açık seçik olarak belirtilmemesi problem tanımının eksik kaldığını gösterir. Yukarıda verilen tezlerden yapılan doğrudan alıntılar, tezlerin belirtilen özellikleri taşımadığının problem tanımlarının eksik kaldığının somut göstergeleridir.

Lisansüstü Tezlerde Amaç

Bu alt bölümde "Başlık", "Genel Amaç", "Alt Amaçlar", "Problem Cümlesi-Genel Amaç Tutarlılığı" ve "Genel Amaç-Alt Amaç Tutarlılığı" başlıkları yer almaktadır.

Başlık

Yüksek lisans ve doktora tezleri, araştırmanın amacına ilişkin başlığın bulunma durumuna göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 9'da verilmiştir.

Çizelge 9. Amaç başlığının yazılmasına ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	564	84.68	174	93.55
Yazılmamış	102	15.32	12	6.45
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 9 incelendiğinde, 666 yüksek lisans tezinin 564'ünde (%84.68), 186 doktora tezinin 174'ünde (%93.55) araştırmanın amacına ilişkin başlığın belirtildiği gözlenmiştir. Başlığın belirtildiği 564 yüksek lisans tezinden 456'sında (%80.85) ve 174 doktora tezinden 134'ünde (%77.01) "*Amaç*" ve "*Araştırmanın amacı*" başlıkları kullanılmıştır. Bu durumda, "*Amaç*" ve "*Araştırmanın amacı*" başlıklarının en sık kullanılanlar olduğu gözlenmiştir. Bu kullanımlara ek olarak 564 yüksek lisans tezinden 108'inde (%19.15), 174 doktora tezinden 40'ında (%22.99) araştırmanın amacının, *"Amacı", "Amaç cümlesi", "Amaç ve önem", "Amaç ve Yöntem", "Amaçlar", "Araştırmanın amacı ve hipotezleri", "Araştırmanın amacı ve önem", "Araştırmanın amacı ve önemi", "Araştırmanın amacı, kapsamı ve yararları", "Araştırmanın amaç ve önemi", "Çalışmanın amacı ve başlığı", "Çalışmanın tanımı, amacı ve önemi", "Tezin amacı ve önemi", "Amaç ve Metot", "Araştırmanın amaçları", "Çalışmanın amacı" "Çalışmanın konusu ve amacı", "Çalışmanın kapsamı", "Problem-çalışmanın amacı", "Araştırmanın konusu ve analizi", "Problemin tanımı ve araştırmanın amacı"* başlıkları altında verildiği belirlenmiştir. İncelenen 666 yüksek lisans tezinin 102'sinde (%15.32) ve 186 doktora tezinin 12'sinde (%6.45) amaç başlığına yer verilmemiştir.

Genel Amaç

Bir araştırmanın amaç bölümünde araştırma hedeflerinin açık, net ve sorgulayıcı bir şekilde sunulması gerekir çünkü problem çözümünde karar dayanağı verilerin ifadesidir. Buna dayanarak, yüksek lisans ve doktora tezleri, araştırmanın genel amacının, amaç veya başka bir başlık altında yazılma durumuna göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 10'da verilmiştir.

Çizelge 10. Genel amacın yazılma durumuna ilişkin dağılım

Genel Amaç	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	572	85.89	163	87.63
Yazılmamış	94	14.11	23	12.37
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Amaç başlığının yer aldığı incelenen 666 yüksek lisans tezinden 572'sinde (%85.89), 186 doktora tezinden 163'ünde (%87.63) genel amacın yazıldığı belirlenmiştir. Ayrıca genel amacın, amaç başlığının dışında, *"Giriş", "Problem cümlesi", "Araştırmanın sorunu"* başlıkları altında yer aldığı saptanmıştır. 666 yüksek lisans tezinin 94'ünde (%14.11) ve 186 doktora tezinin 23'ünde (%12.37) genel amaç belirtilmemiştir.

Alt Amaçlar

Bir araştırmada genel amacın yanı sıra hangi değişkenlerle hangi verilerin toplanacağının belirtildiği alt amaçlara da yer verilir. Yüksek lisans ve doktora tezleri, araştırmanın alt amaçlarının yazılma durumuna göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 11'de verilmiştir.

Çizelge 11. Alt amaçların yazılma durumuna ilişkin dağılım

Alt Amaçlar	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	602	90.39	178	95.70
Yazılmamış	64	9.61	8	4.30
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

İncelenen 666 yüksek lisans tezinin 602'sinde (%90.39) ve 186 doktora tezinin 178'inde (%95.70) alt amaçlarına amaç başlığı veya başka başlık altında yer verildiği gözlenmiştir. 666 yüksek lisans tezinden 64'ünde (%9.61) ve 186 doktora tezinden sekizinde (%4.30) alt amaçların belirtilmediği saptanmıştır. Buna dayanarak, alt amaçlara çoğunlukla yer verildiği gözlenmiş, bu durum da Altınkurt (2007) tarafından yapılan araştırmanın bulgularıyla desteklenmektedir.

Alt amaçların yazıldığı durumlarda, ifade ediliş biçimine ilişkin dağılım Çizelge 12'de verilmiştir.

Çizelge 12. Alt amaçların ifade ediliş biçimine ilişkin dağılım

Alt Amaçlar	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Betimsel amaçlı sorular	258	42.85	48	26.97
İlişki / Karşılaştırma soruları	140	23.25	55	30.90
Betimsel amaçlı sorular ve İlişki / Karşılaştırma soruları	103	17.11	53	29.77
Düz cümle	39	6.49	4	2.25
Tek yönlü hipotez	19	3.16	10	5.62
Aynı ifadeler hem soru hem tek yönlü hipotez	22	3.65	2	1.12
Diğer	21	3.49	6	3.37
Toplam	**602**	**100.00**	**178**	**100.00**

Alt amaçların belirtildiği 602 yüksek lisans tezinden 258'inde (%42.85), 178 doktora tezinden 48'inde (%26.97) alt amaçların betimsel amaçlı sorular, 140 yüksek lisans tezinde (%23.25) ve 55 doktora tezinde (%30.90) ilişki/karşılaştırma sorularından oluştuğu belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 103'ünde (%17.11) ve doktora tezlerinin 53'ünde

(%29.77) betimsel amaçlı sorularla ilişki/karşılaştırma sorularının bir arada yazıldığı gözlenmiştir. Bunların dışında, 39 yüksek lisans tezinde (%6.49), dört doktora tezinde (%2.25) alt amaçların düz cümle şeklinde, 19 yüksek lisans tezinde (%3.16) ve on doktora tezinde (%5.62) tek yönlü hipotez şeklinde, 22 yüksek lisans tezinde (%3.65) ve iki doktora tezinde (%1.12) aynı ifadelerin hem soru hem de tek yönlü hipotez şeklinde yazıldığı saptanmıştır. Ayrıca 21 yüksek lisans tezinde (%3.49) ve altı doktora tezinde (%3.37) yukarda belirtilen biçimlerin bir arada kullanıldığı durumlarla da karşılaşılmıştır. Alt amaçların yazım biçimine ilişkin örnekler aşağıda kategorileştirilerek sunulmuştur.

Alt amaçların, betimsel amaçlı sorular şeklinde yazılmasına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"Romanlarda gazetecilerin demografik (cinsiyet, yaş vb.) özellikleri ve kökenleri (kentsel-kırsal) nelerdir?"*
- *"Yapılan .... destekli izleme sürecine ilişkin öğrenenlerin ve eğiticilerin görüşleri nelerdir?"*

Alt amaçların, ilişki/karşılaştırma soruları şeklinde yazılmasına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"İzleme sürecine katılan ve katılmayan grupların her birinde öğrenenlerin uygulama sonrası .... algısı puanları ile kalıcılık puanları arasında anlamlı fark var mıdır?"*
- *"Öğrencilerin sözel ve şekilsel yaratıcılık puanları cinsiyet bakımından farklılaşmakta mıdır?"*
- *"Bilgisayar oyunu oynama sürelerine göre bilgisayar oyunu oynayan ve oynamayan ilköğretim öğrencilerinin .... düzeyi farklılaşmakta mıdır?"*

Alt amaçların, düz cümle şeklinde yazılmasına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"....'nın 1. Çağdaşlaşma ve Eğitim ile ilgili görüşleri, 2. .... görüşlerinin özgünlüğü, 3. Düşüncelerinin yeterince ilgi görüp görmediği ortaya konmaya çalışılacaktır."*
- *"Ölçekten elde edilen verilerin program, cinsiyet, yaş .... değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek."*

Alt amaçların, tek yönlü hipotez şeklinde yazılmasına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"Fen bilgisi dersinde, ... yaklaşımının uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarıları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır."*
- *"Deney ve kontrol grubunun son test .... düzeyleri arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır"*
- *".... ilişkin bilgileri arasında deney grubu lehine anlamlı fark vardır."*

Alt amaç ifadelerinin hem soru hem de çift yönlü-tek yönlü hipotez şeklinde yazılmasına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *Evli çiftlerin orijinal aile yapıları ile kendi aile yapılarını iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik, duygusal bağlam, birey, doyum, direnç açısından algılamaları cinsiyete göre değişmekte midir? Evli çiftlerin orijinal aile yapıları ile kendi aile yapılarını iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik, duygusal bağlam, birey, doyum, direnç algılamaları cinsiyete göre değişmektedir."*
- Alt amaçlardan biri şöyledir: *"Öğretmen adaylarının .... stilleri, ... düzeyleri ve .... davranışı eğilimleri arasında ilişki var mıdır?"* Bu soruya ilişkin 8 hipotez yazılmıştır: *"1) .... davranışı eğilimi ve .... arasında ilişki olması beklenir. 2) .... düzeyi yükseldikçe, ...*

davranışı eğilimi düzeyi yükselir. 3) .... alma düzeyi yükseldikçe, ... davranışı eğilimi düzeyi yükselir. 4) .... düşünme düzeyi yükseldikçe .... alma düzeyi yükselir. 5) .... düzeyi yükseldikçe .... düzeyinin yükselmesi beklenir. 6)..."

- *"..... yönteminin temel .... bilgilerinin öğrenilmesi üzerindeki etkileri geleneksel .... öğretimine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?"* cümlesi *"..... yönteminin temel .... bilgilerinin öğrenilmesi üzerindeki etkileri geleneksel .... öğretimine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir."* şeklinde yazılmıştır.

Yüksek lisans ve doktora tezleri alt amaçların yer aldığı başlığa göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 13'te verilmiştir.

Çizelge 13. Alt amaçların yer aldığı başlığa ilişkin dağılım

Alt Amaçlar	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Alt problemler	281	46.68	80	44.95
Amaç	277	46.01	85	47.75
Alt amaçlar	23	3.82	6	3.37
Diğer	21	3.49	7	3.93
Toplam	**602**	**100.00**	**178**	**100.00**

Alt amaçların yazıldığı tezler incelendiğinde, 602 yüksek lisans tezinden 281'inde (%46.68), 178 doktora tezinden 80'inde (%44.95) alt amaçların alt problemlerin; 277 yüksek lisans tezinde (%46.01) ve 85 doktora tezinde (%47.75) amacın; 23 yüksek lisans tezinde (%3.82) ve altı doktora tezinde (%3.37) alt amaçlar başlığı altında yer aldığı gözlenmiştir. Ayrıca 21 yüksek lisans tezinde (%3.49) ve yedi doktora tezinde (%3.93), alt amaçların, *"Araştırmanın hipotezleri", "Denenceler", "Araştırma Soruları", "Cevap aranan sorular", "Alt sorular","Hipotezler", "Araştırmanın sorunu", "Giriş"* ve *"Yöntem"*, *"Problem ve Hipotezler"* başlıkları altında yer aldığı belirlenmiştir. Bu bulgulara göre, alt amaçların en fazla yüksek lisans düzeyinde "*Alt problemler*", doktora düzeyinde "*Amaç*" başlığı altında yer aldığı gözlenmiştir.

Doktora tezlerinde daha az olsa da her iki düzeyde de "Amaç" başlığının yazılmadığı durumlarla karşılaşılmıştır. Yazılmış olan başlıklar da incelendiğinde "Problem" başlığındaki gibi çeşitlilik göstermektedir. Amaç başlığı 23 farklı şekilde yazılmıştır.

Genel amacın yazılma durumu incelendiğinde tezlerin çoğunda genel amacın yazıldığı belirlenmiştir. Bu bulgular, Altınkurt'un (2007) sanat eğitimi alanındaki tezleri incelediği araştırmadaki, genel amacın çoğunlukla yazılmış olduğu bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ancak yine de her iki düzeyde yapılmış tezlerde genel amacın ve alt amaçların yazılmadığı durumlarla karşılaşılmıştır. Her araştırmada genel amaç yazılmalı ve ayrıntılı alt amaçlara dönüştürülmelidir. Karasar (2009) araştırma probleminin en somutlaştığı yerin genel amaç ve özellikle alt amaç olduğunu, elde edilen verilerin sorulan soruya ve nasıl sorulduğuna bağlı olduğunu belirtmektedir. Diğer bir deyişle bu sorulara yer verilmeden, bunların hangilerine ilişkin veri toplanacağı kestirilemeyecektir ya da en azından garanti edilemeyecektir. Alt amaçlar yazılmadığında kişileri farklı beklentilere götürebilir. Araştırmanın amaç alt bölümündeki bilgiler, araştırma probleminin çözümünü etkilediği düşünülen ve bu nedenle aydınlatılması gereken değişkenleri, tek tek ya da ilişkiler düzeni içinde, sorgulayıcı nitelikte olmalıdır. Tezlerde alt amaçların yazıldığı durumlarda belirtilen nitelikleri taşımayan alt amaçların olduğu belirlenen bulgular arasındadır. Tezlerde az sayıda da olsa alt amaçların hem hipotez hem de soru şeklinde yazılması da lisansüstü öğrencilerin bu konudaki bilgilerinin yetersiz olduğunu düşündürmektedir. Her iki düzeyde de tezlerin yarıya yakınında alt amaçların alt problem başlığı altında verildiği gözlenenler arasındadır. Bu

durum daha önce söz edildiği gibi, amaç, alt amaç, problemin birbirinin yerine kullanılmasına, karışmasına ve tekrarlara neden olmaktadır.

Yüksek lisans düzeyinde en sık betimsel amaçlı sorularla, doktora düzeyinde ilişki/karşılaştırma sorularıyla karşılaşılmıştır. İşlevsel amaçların tek yönlü hipotez şeklinde ifade edilme durumuna her iki düzeyde de az sayıda rastlanmıştır. Bu durum, her iki düzeyde de deneysel çalışmaların az sayıda yapıldığını çoğunlukla betimsel nitelikte ve tarama modelinde araştırmalar yapıldığını gösterir niteliktedir. Ancak, araştırma modellerini gösteren Çizelge 31'de yer verildiği gibi, yüksek lisans düzeyinde tezlerin dörtte birinin, doktora düzeyinde ise yarısına yakınının deneme modelinde çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu durum, deneysel çalışmalarda tek yönlü hipotezlerin kurulmadığını göstermektedir. Oysa hipotezlerin tek yönlü test edilmesi, onun daha güçlü olmasına yol açar. Bu nedenle deneme modelindeki araştırmalarda tek yönlü hipotezlerin kurulması beklenir. Bu bulgular lisansüstü öğrencilerinin araştırma yöntem ve teknikleri, istatistik konusunda bilgilerinin yeterli olmadığını düşündürmektedir. Benzer bulgulara (Arı ve diğ., 2009) tarafından yapılmış araştırmada da ulaşılmıştır.

Problem Cümlesi-Amaç Tutarlılığı

Bir araştırmanın amacı, problemin çözümünü etkileyen ve bu nedenle aydınlatılması gereken değişkenlerin ifade edildiği bir bölüm olduğu için problem cümlesi ile tutarlı olmak durumundadır. Ancak incelenen tezlerde problem cümlesi veya amaca yer verilmediği görülmüştür. Buna dayanarak, 666 yüksek lisans ve 186 doktora tezinden problem cümlesinin ve genel amacın birlikte bulunduğu 464 yüksek lisans (%69.67) ve 141 doktora tezinde (%75.81) problem cümlesi ve amaç tutarlılığı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 14'te verilmiştir.

Çizelge 14. Problem cümlesi-amaç tutarlılığına ilişkin dağılım

Problem Cümlesi-Amaç	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Tutarlı	173	37.28	100	70.92
Tutarlı değil	291	62.72	41	29.08
Toplam	**464**	**100.00**	**141**	**100.00**

Çizelge 14'te görüldüğü gibi, problem cümlesi ve amacın bir arada yer aldığı 464 yüksek lisans tezinin 173'ünde (%37.28) ve 141 doktora tezinin 100'ünde (%70.92) problem cümlesi ve amaç birbirleri ile tutarlı; 291 yüksek lisans tezinde (%62.72) ve 41 doktora tezinde (%29.08) problem cümlesi ve amacın birbirleri ile tutarlı olmadığı gözlenmiştir.

Bu bulgulara göre yüksek lisans düzeyindeki tezlerin üçte birinde problem cümlesi veya amaca yer verilmediği görülmektedir. Doktora düzeyinde bu oranın daha düşük (yaklaşık sekizde bir) olduğu belirlenmiştir. Bu bulgulara paralel olarak, doktora tezlerinde problem cümlesi-amaç tutarsızlığı gözlense de, bu tutarsızlık yüksek lisans düzeyindeki tezlerde daha çok görülmektedir.

Problemin somut ifadesi olan problem cümlesi ile amacın tutarlı olmamasına ilişkin bulgu, tezde ele alınan problemin çözümüne uygun amacın yazılamadığını ya da problemin ne olduğunun belirlenemediğini gösterir niteliktedir.

Genel Amaç – Alt Amaç Tutarlılığı

Bir araştırmada genel amacın gerçekleştirilebilmesi için hangi alt amaçların gerçekleştirilmesi gerektiği tutarlı bir şekilde ifade edilmelidir. Alt amaçlar, genel amacın dışına çıkmamalı veya genel amaca cevap vermeyecek kadar sınırlı olmamalıdır. Yüksek lisans ve doktora düzeyindeki tezlerin yaklaşık beşte birinde genel amaç veya alt amaca yer verilmemiştir. Bu duruma dayalı olarak, 666 yüksek lisans ve 186 doktora tezinden hem genel

amaç hem de alt amaçlara yer verilen 533 yüksek lisans (%80.03) ve 156 doktora tezinde (%83.87), genel amaç-alt amacın tutarlılığı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 15'de sunulmuştur.

Çizelge 15. Genel amaç ile alt amaçların tutarlılığına ilişkin dağılım

Genel amaç -Alt Amaç	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Tutarlı	455	85.37	142	90.85
Tutarlı değil	78	14.63	14	9.15
Toplam	**533**	**100.00**	**156**	**100.00**

Çizelge 15 incelendiğinde, hem genel amaca hem de alt amaçlara yer verilen 533 yüksek lisans tezinden 455'inde (%85.37), 156 doktora tezinden 142'sinde (%90.85) alt amaçların genel amaçla tutarlı olduğu, 533 yüksek lisans tezinden 78'inde (%14.63) ve 156 doktora tezinden 14'ünde (%9.15) alt amaçların genel amaçla tutarlı olmadığı belirlenmiştir.

Gerek yüksek lisans gerekse doktora tezlerinde çoğunlukla genel amaç ile alt amaçların tutarlı olduğu belirlenmiştir. Bu bulgulara benzer bulgular Altınkurt (2007) tarafından yapılan araştırmada da elde edilmiş, alt amaçların genel amaçla çoğunlukla tutarlı olduğu saptanmıştır. Genel amaç ile alt amaçların tutarlı olmadığı durumlarla yüksek lisans düzeyindeki tezlerde doktora düzeyine göre daha çok görülmektedir.

Lisansüstü Tezlerde Önem

Bu alt bölümde "Başlık" ve "Önem Alt Bölümünün İçeriği" başlıkları altında lisansüstü tezlerin "Önem" alt bölümüne ilişkin bulgular sunulmuştur.

Başlık

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde önem başlığına yer verilip verilmediği incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 16'da verilmiştir.

Çizelge 16. Önem başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	606	90.99	177	95.16
Yazılmamış	60	9.01	9	4.84
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

666 yüksek lisans tezinin 606'sında (%90.99), 186 doktora tezinin 177'sinde (%95.16) önem başlığının belirtildiği gözlenmiştir. Başlığın belirtildiği 606 yüksek lisans tezinden 528'inde (%87.13) ve 177 doktora tezinden 145'inde (%81.92) "*Önem*" ve "*Araştırmanın önemi*" başlıkları kullanılmıştır. Bu durumda, "*Önem*" ve "*Araştırmanın Önemi*" başlıklarının en sık kullanılanlar olduğu gözlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 78'inde (%11.71) ve doktora tezlerinin 32'sinde (%17.20) *"Amaç ve önem"* başlığı altında öneme yer verilmiştir. Ayrıca, araştırmanın öneminin *"Araştırmanın kapsam ve önemi", "Araştırmanın gereksinimi ve önem"* gibi farklı başlıklar altında da verildiği gözlenmiştir. Bununla birlikte, 666 yüksek lisans tezinin 60'ında (%9.01) ve 186 doktora tezinin dokuzunda (%4.84) öneme ilişkin başlığın belirtilmediği saptanmıştır.

Önem Alt Bölümünün İçeriği

Araştırmanın amacı kapsamında elde edilen verilerin, hangi kuramsal ya da uygulamadaki sorunun çözümünde ve nasıl kullanılabileceğinin açıklanması araştırmanın önem alt bölümünde yer alır. Aynı zamanda konu hakkında diğer araştırmacıların araştırma

yapmaları için ilgilerini artırıcı vurgular yapılabilir. İncelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinde, önem başlığı altında araştırmanın kuramsal bilgi birikimine, uygulamaya, diğer araştırmacılara katkısı gibi birden fazla katkı belirtilmiştir. Bu nedenle, sözü geçen katkılara ve bunların dışında kalan diğer durumlara ilişkin yüzdeler incelenen toplam tez sayısı üzerinden belirlenmiştir. Buna ilişkin dağılım ise Çizelge 17'de verilmiştir.

Çizelge 17. Önem alt bölümünün içeriğine ilişkin dağılım

İçerik	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Uygulamaya katkısı belirtilmiş	479	71.92	161	86.55
Kuramsal bilgi birikimine katkısı belirtilmiş	170	25.53	84	45.16
Diğer araştırmacılara katkısı belirtilmiş	144	21.62	64	34.41
Araştırmaya konu olan durumun önemi belirtilmiş	88	13.21	14	7.53
Amacın tekrarı niteliğinde yazılmış	55	8.26	1	0.54
Diğer	53	7.96	17	9.14

Çizelge 17 incelendiğinde, 666 yüksek lisans tezinden, 479'unda (%71.92) araştırmanın uygulamaya, 170'inde (%25.53) kuramsal bilgi birikimine, 144'ünde (%21.62) diğer araştırmacılara katkısı belirtilmiştir. Ayrıca incelenen 666 yüksek lisans tezinin 55'inde (%8.26) araştırmanın öneminin amacın tekrarı olduğu, 88'inde (%13.21) araştırmanın değil araştırmaya konu olan durumun öneminden söz edildiği ve 53'ünde (%7.96) problemin tekrar edildiği ve araştırmacının getireceği önerilerin yazıldığı belirlenmiştir. 186 doktora tezinden 161'inde (%86.55) araştırmanın uygulamaya, 84'ünde (%45.16) kuramsal bilgi birikimine, 64'ünde (%34.41) diğer araştırmacılara katkısı belirtilmiştir. Birinde (%0.54) önemin amacın tekrarı niteliğinde olduğu belirlenmiş, 14'ünde (%7.53) araştırmanın değil, araştırmaya konu olan durumun öneminden ve 17'sinde (%9.14) diğer durumlardan bahsedilmiştir.

Araştırmanın değil, araştırmaya konu olan durumun öneminin belirtildiği, önemin amaç tekrarı niteliğinde olduğu, araştırma kapsamının tekrarlandığı ve öneri niteliğinde yazıldığı da doktora düzeyinde daha az olmakla birlikte her iki düzeyde de karşılaşılan durumlar ilgili belirlenen örnekler aşağıda kategorileştirilerek sunulmuştur.

Araştırmanın değil, araştırmaya konu olan durumun öneminin belirtilmesine ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"…. hızla büyüyen ekonomisi, gelişmiş bilişim alt yapısı ve eğitimli genç nüfusu ile önümüzdeki 10 yılda dünyanın süper güçleri arasına girmeye adaydır. Amerika Birleşik Devletleri ….'ı gelecekteki en önemli ortaklarından birisi olarak nitelendirmektedir. Geleceğin süper güçleri arasında anılan …. Türkiye'nin dış politika alternatiflerinin artırılması açısından da önem arz etmektedir. Türkiye ve …. arasında tarihî ve psikolojik engellerin olmayışı ayrıca fırsatlar sunmaktadır. …. ve Türkiye ilişkilerinin çok boyutlu olarak gelişmesinde ticaretin bir öncü rolü oynayacağı düşünülmektedir."*
- *"…. ve …. ürünleri arasında yer alan pamuk sözleşmeleri, fiyat hareketlerine karşı kendini korumak isteyen pamuk üreticileri açısından büyük önem taşımaktadır."*

Araştırmanın amacının tekrarı niteliğinde olmasına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"Ortaöğretim kurumlarına devam eden Anadolu Lisesi ve meslek lisesi birinci sınıf öğrencilerinin ve bu kurumlarda çalışan öğretmenlerin ve yöneticilerin cinsellikle ilgili yanlış bilgi ve inanışlarını saptayacağı, öğretmenlerin ve yöneticilerin var olan yanlış bilgi ve inanışlarının öğrencilerin inanışlarını etkileyip etkilemediğini ortaya çıkaracağı için önemlidir"*
- *"Bu araştırma ile ortaöğretimde okuyan takım sporları ile uğraşan sporcu öğrencilerin spor branşlarına göre …. özellikleri incelenmiştir. Bu araştırma spor alanı ve …. ilinde yapılması bakımından önemlidir."*

Araştırmanın önemi başlığı altında yer verilen diğer durumlara (öneri niteliğinde, araştırmanın kapsamının açıklanması) ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"... okullarda sınıf mevcutları azaltılmalı, mümkünse .... laboratuarları oluşturulmalıdır. Eksik araç gereçler temin edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca öğretmenlerin modern öğretim teknik ve yöntemleri kullanmaları sağlanmalıdır"*
- *"Bu araştırma ülkemizde bulunan okul sayıları, öğrenci sayıları, öğretmen sayıları, bu okullarda uygulanan programlar, mesleki eğitim .... gibi konularda bilgi vermektedir."*
- *"Araştırmamızda örneklem sayısının çokluğu araştırmanın önemini artıran bir unsur olarak düşünülmektedir."*
- *"Eğitimin çok önemli lokomotif bir sektör haline geldiği ....'de coğrafi özelliklerin eğitim üzerine etkilerinin yüksek lisans düzeyinde çalışılmasının ülke eğitimi açısından yararlı olacağına inanıyoruz."*
- *".... ölçek uyarlaması yapılacağından, diğer çalışmalar için gerekli ölçme aracı sıkıntısına katkı sağlaması beklenmektedir."*
- "*Yukarıda bahsettiğimiz özelliklerin kavranması için coğrafya dersinin ilgi çekici hale getirilmesiyle mümkündür. Bunun için şunlar yapılmalıdır: -Müfredatta gerekli değişiklikler yapılmalıdır. -Eğitim-öğretimde görsel materyallerin kullanımına önem verilmelidir. Ders için görsel materyaller vazgeçilmez bir parça haline getirilmelidir. -Bütün okullarımıza coğrafya derslikleri en kısa zamanda yapılmalıdır. -Kullanılan görsel materyallerde bilimsellik, güncellik ve diğer öğretim ilkelerine uygunluk aranmalıdır. -Coğrafya dersi, uygulamalı hale getirilmelidir. -Yerine göre gerektiği şekilde diğer bilim dallarıyla iletişim halinde bulunması gerekir. -Kitaplar konunun uzmanları tarafından tekrar yazılmalıdır"*

Lisansüstü tezlerde önem alt bölümüne ilişkin başlık çoğunlukla her iki düzeyde de yazılmıştır. Yedi faklı tür başlık kullanılmış, ancak özellikle bir araştırmada çok önemli iki alt bölümünün bir arada verildiği "Amaç ve Önem" olarak birleştirilmiş başlıkla oldukça sık karşılaşılmıştır. Bu başlık altındaki içerik incelendiğinde araştırmanın amacından çok öneminden söz edildiği bunun yanı sıra amaçtan hiç söz edilmediği durumlarla da karşılaşılmıştır.

Hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde en sık araştırmanın uygulamaya katkısı belirtilmiştir. Kuramsal bilgi birikimine ve diğer araştırmacılara katkısı ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Doktora düzeyindeki tezlerde, kuramsal bilgi birikimine katkının daha sık belirtilmesi beklenirken, uygulamaya katkının en sık belirtilmesi doktora düzeyinde de daha çok görgül araştırmaların yapıldığını göstermektedir. Bu çalışmanın "Lisansüstü tezlerde Araştırma Modeli"nin incelendiği başlık altındaki ilgili bulgular da tezlerin her iki düzeyde de çoğunlukla görgül araştırmalar olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara paralel olarak tezlerin "Öneri" başlığı altında getirdikleri önerilerin de çoğunlukla her iki düzeyde de uygulamaya yönelik olduğu saptananlar arasındadır. Bilim birikimli çabaların ürünüdür. Bu nedenle görgül araştırmaların yapılması elbette gerekir. Ancak özgün çalışma yapması beklenen doktora düzeyinde kuramsal bilgi birikimine katkı sağlayan çalışmalara ağırlık verilmesi bilim alanının gelişmesini sağlayacaktır.

Araştırmanın değil, araştırmaya konu olan durumun öneminin belirtildiği, önemin amaç tekrarı niteliğinde olduğu, araştırma kapsamının tekrarlandığı ve öneri niteliğinde yazıldığı da doktora düzeyinde daha az olmakla birlikte her iki düzeyde de karşılaşılan durumlardır. Bu bulgular bütün lisansüstü öğrencileri tarafından araştırmacının amacı olan araştırma "Önem"inin de tam olarak kavranamadığını düşündürmektedir.

Lisansüstü Tezlerde Sayıltılar

İncelenen tezlerden elde edilen bulgular, bu alt bölümde; "Başlık", "Sayıltı Türü", "Sayıltıların Nitelik Olarak Uygunluğu" ve "Sayıltıların İfade Olarak Uygunluğu" başlıkları altında sunulmuştur.

Sayıltı, mevcut araştırma sürecini ve sonucunu önemli ölçüde etkileyeceği düşünülen, fakat doğruluğu desteklenmekle birlikte halen tartışmalı olan araştırmacının sınamadığı/sınayamadığı gerekçeli "kabul" olarak tanımlanabilir. Sayıltılar, belli bir araştırmaya özgü olup, araştırmanın dayandırıldığı temeller olduğundan bir araştırmadaki bütün sayıltıların net olarak ortaya konması gerekir. Araştırmacının sınayamadığı akla gelen her şey gelişigüzel bir şekilde sayıltı olarak alınamaz; araştırmanın sonuçlarının geçerliği bu yargıların doğruluna bağlıdır. Bu nedenle doğruluğundan büyük ölçüde emin olunması ve sağlam gerekçelerinin olması gerekir. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında sayıltıların belirtilip belirtilmediği, belirtildi ise türü, nitelik ve ifade olarak uygun olup olmadığının incelenmesi gerekli görülmüştür.

Başlık

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde sayıltılar veya varsayımlar başlığının bulunma durumuna göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 18'de verilmiştir.

Çizelge 18. Sayıltılar başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	473	71.02	133	71.50
Yazılmamış	193	28.98	53	28.50
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 18'e göre, 666 yüksek lisans tezinin 473'ünde (%71.02), 186 doktora tezinin 133'ünde (%71.50) sayıltılar veya varsayımlar başlığının yazıldığı, yüksek lisans tezinin 193'ünde (%28.98), doktora tezinin 53'ünde (%28.50) ise sayıltılar veya varsayımlar başlığının yazılmadığı gözlenmiştir.

Sayıltı Türü

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde sayıltıların türü kategorileştirilerek incelenmiştir. Lisansüstü tezlerinde sayıltıların türüne ilişkin dağılım Çizelge 19'da verilmiştir.

Çizelge 19. Sayıltıların türüne ilişkin dağılım

Sayıltının Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Cevaplama davranışlarına ilişkin	473	71.02	133	71.50
Evren ve örnekleme ilişkin	194	29.13	32	17.20
Ölçme aracının teknik niteliklerine ilişkin	174	26.13	54	29.03
İşleme ilişkin	104	15.61	33	17.74
Probleme ilişkin	51	7.65	17	9.14
Verilere ilişkin	22	3.30	86	46.24
Veri çözümleme tekniklerine ilişkin	15	2.25	4	2.15

Çizelge 19 incelendiğinde, 666 yüksek lisans tezinde 473 (%71.02) ve 186 doktora tezinde 133 (%71.50) sayıltının cevaplama davranışına ilişkin olduğu gözlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde verilere ilişkin sayıltılar sadece 22 (%3.30) iken, doktora tezlerinde bunun 86 (%46.24) olduğu dikkati çekmektedir. Yüksek lisans tezlerinde evren ve örnekleme ilişkin sayıltılar 194 (%29.13) iken, doktora tezlerinde bunun 32 (%17.20) olduğu gözlenmiştir.

Yüksek lisans tezlerinde 174 (%26.13) sayıltı, doktora tezlerinde 54 (%29.03) sayıltının ölçme araçlarının niteliklerine ilişkin, yüksek lisans tezlerinde 104 (%15.61), doktora tezlerinde 33 (%17.74) sayıltının işleme ilişkin, yüksek lisans tezlerinde 51 (%7.65), doktora tezlerinde 17 (%9.14) sayıltının probleme ilişkin ve yüksek lisans tezlerinde 15 (%2.25), doktora tezlerinde ise dört (%2.15) sayıltının veri çözümleme tekniklerine ilişkin olduğu gözlenmiştir.

Sayıltıların Nitelik Olarak Uygunluğu

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde sayıltıların nitelik olarak uygunluğu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 20'de verilmiştir.

Çizelge 20. Sayıltıların nitelik olarak uygunluğuna ilişkin dağılım

Sayıltının Niteliği	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Uygun	241	50.95	48	36.09
Uygun değil	232	49.05	85	63.91
Toplam	**473**	**100.00**	**133**	**100.00**

Çizelge 20'de görüldüğü gibi, sayıltıların belirtilmiş olduğu 473 yüksek lisans tezinin 241'inde (%50.95), 133 doktora tezinin 48'inde (%36.09) sayıltıların nitelik olarak uygun olduğu, aksine 232 (%49.05) yüksek lisans tezinde ve 85 (%63.91) doktora tezinde sayıltıların nitelik olarak uygun olmadığı gözlenmiştir.

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen "evren ve örneklem"e ilişkin nitelik olarak uygun olmayan sayıltı örneklerine yer verilmiştir.

- *"Anket uygulanan öğretmenler evreni temsil etmektedir."*
- *"Araştırma için seçilen örneklemin, evreni en iyi şekilde temsil ettiği düşünülmektedir. Çünkü örneklem olarak seçilen kitaplar, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından tavsiye edilmiştir*."
- *"Araştırmada kullanılan araştırma grubunun örneklemi ilköğretim kurumlarının ise evreni oluşturduğu varsayılacaktır."*
- *"Araştırmaya katılan okullar sayı bakımından yeterlidir."*
- *"Araştırma için ilköğretim besinci sınıf öğrencilerine yazdırılan bilgilendirici ve öyküleyici metinler, evreni ve örneklemi temsil etmek için yeterli sayılmaktadır."*
- *"Araştırma kapsamındaki örneklem grubundan elde edilen bilgilerin genellenebileceği varsayılmaktadır."*
- *"Örneklem grubunda N>30 ise dağılım parametrik, N<30 ise dağılım non-parametriktir."*

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen "ölçme araçlarına" ilişkin nitelik olarak uygun olmayan sayıltı örneklerine yer verilmiştir.

- *"Ana baba tutum ölçeğinin demokratik, otoriter ve ilgisiz ana-baba tutumlarını yansıtmada yeterli olduğu varsayılmaktadır."*
- *"Çalışma alışkanlıkları envanterinin, öğrencilerin verimli çalışma seviyelerini yansıtmada yeterli olduğu varsayılmaktadır."*
- *"Anket yoluyla toplanan veriler, dokuzuncu sınıf eski ve yeni coğrafya öğretim programlarının durumunu ve karşılaşılan sorunları ortaya koyacak niteliktedir."*
- *"Hazırlanan test amaca hizmet edecektir."*
- *"Araştırma için geliştirilen ölçme araçları amaçlara ulaşmada yeterlidir."*
- *"Ankette kullanılan dilbilgisi öğretiminin sorunlarıyla ilgili ifadeler, bu sorunları kapsayıcı niteliktedir."*

- *"Araştırmada durumu saptamak üzere hazırlanan anketlerin içeriği yeterlidir."*
- *"Uygulanan anket öğrenci ve öğretim elemanlarının görüşlerini sağlıklı bir şekilde alabilmektedir."*
- *"Araştırma için veriler 5'li likert tipi ölçek kullanılarak toplanmıştır. Bu nedenle ölçek eşit aralıklı bir ölçektir."*
- *"Veri toplama araçları, araştırmanın amacına uygun ve yansız olarak kullanılmıştır."*

Bunların içerisinde ölçme araçlarının test edilmeden "geçerli ve güvenilir" kabul edildiğine dair nitelik olarak uygun olmayan sayıltılar olduğu gözlenmiştir.

- *"Araştırmada kullanılan veri toplama aracının geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmiştir."*
- *"Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan testlerin geçerlik ve güvenirlik dereceleri yüksektir"*
- *"Araştırmada kullanılan veri toplama amacıyla hazırlanan anket ve anketteki sorular geçerli ve güvenilirdir."*

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen "veri çözümleme tekniklerine" ilişkin nitelik olarak uygun olmayan sayıltı örneklerine yer verilmiştir.

- *"Araştırmada kullanılan istatistiksel çözümleme tekniklerinin araştırmanın problemine ve alt problemlerine uygun olduğu varsayılmıştır."*
- *"Verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistik analizlerin bu araştırmaya uygun ve güvenilir olduğu varsayılmıştır."*

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen "yönteme" ilişkin nitelik olarak uygun olmayan sayıltı örneklerine yer verilmiştir.

- *"Seçilen araştırma yöntemi araştırmanın amacına uygundur."*
- *"Araştırma için belirlenen yöntem geçerli ve güvenilirdir."*

Aşağıda "araştırma konusu ve araştırma süresince yapılacaklar" sayıltı olarak yazılmıştır. Bunların bir kısmına nitelik olarak uygun olmayan sayıltı örnekleri olarak aşağıda yer verilmiştir.

- *"Coğrafya öğretiminde grafikler her zaman etkili ve yerinde kullanılmamaktadır."*
- *"Camilerde araştırma yapılabilir, fotoğrafları çekilebilir, kullanılan motifler karşılaştırılabilir."*
- *"Bazı üniversite öğrencilerinin sözel ve sayısal dersleri anlayamama problemi vardır."*
- *"Araştırmanın yürütüldüğü bölgede yeterli araç, gereç, eğitici ve çeşitli kurslar olmadığından bireyler serbest zamanlarını verimli bir biçimde değerlendirememektedir."*
- *"Cumhuriyet Döneminden günümüze kadar yayınlanan, Kütahya Çinileri üzerine yapılmış pek çok sayıda yayına ulaşılacağı varsayılmıştır. Bu alanda çalışmakta olan ustalarla iletişim kurulabileceği varsayılmıştır. Kütahya'da Osmanlı dönemine ait çini fırını ve buluntularına ulaşılacağı varsayılmıştır."*

Bunlara ek olarak yüksek lisans tezlerinde gözlenen "uzman kanılarına" ilişkin nitelik olarak uygun olmayan sayıltı örneklerine ise aşağıda yer verilmiştir.

- *"Araştırmada kullanılan testlerin ve planların hazırlanmasında başvurulan uzman kanıları yeterlidir."*
- *"Görüşlerine başvurulan uzmanlar alanlarında yeterlidir."*

Ayrıca yüksek lisans tezlerinde gözlenen "araştırmacı davranışına" ilişkin nitelik olarak uygun olmayan sayıltı örneklerine ise aşağıda yer verilmiştir.

- *"Araştırmacının yansız davrandığı kabul edilmiştir."*
- *"Araştırmacı, araştırma sürecinde verilerin değerlendirilmesinde objektif davranmıştır."*
- *"Çalışma süresince araştırmacı ön yargılı hareket etmeyecektir."*

Yüksek lisans tezlerinde bu kategorilerin dışında kalan ve "kategorileştirilemeyen" sayıltı örneklerine ise aşağıda yer almaktadır.

- *"Bu alanda bir araştırma yapılmasına ihtiyaç vardır."*
- *"Öğretmenler bir yıl boyunca uyguladığı bütün sınav kâğıtlarını araştırmacıya göndermişlerdir."*
- *"Öğrenci, öğretmen ve işgören görüşlerine dayalı olarak öğrencilerin mesleki yeterlilikleri hakkında yargıda bulunulabilir."*
- *"Çalışmaya katılan çocukların zekâ seviyeleri normal sınırlar içerisindedir."*
- *"İş tatmini bilişsel olarak ölçülebilen bir kavramdır."*
- *"Çocukların önemli derecede işitme ve görme problemleri yoktur."*
- *"Deneklerin deneysel işlem dışında ek çalışma yapmadıkları varsayılmıştır."*
- *"Evli çiftlerin kendi ebeveynlerine ilişkin algılarının önyargılı olmayacağı varsayılmaktadır."*
- *"Araştırılan tarih kitapları resmi izinle onaylanmıştır."*
- *"Coğrafya, görsel araçlardan grafiklerin sıkça kullanıldığı derslerden biridir."*

Yüksek lisans tezlerindeki sayıltılarda gözlenen sorunlara daha az olmakla birlikte doktora tezlerinde de rastlanmıştır. Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen "evren ve örneklem"e ilişkin nitelik olarak uygun olmayan sayıltı örneklerine yer verilmiştir.

- *"Araştırma örnekleminin tüm evreni temsil ettiği kabul edilmektedir."*
- *"Rastgele seçilen matematik öğretmeni ve öğretmen adaylarının, diğer öğretmen ve öğretmen adaylarını temsil ettikleri varsayılmıştır."*
- *"Yapılan uygulamanın sadece uygulama yapılan okulda değil, Türkiye'nin bütün ortaöğretim kurumlarında geçerli olduğu varsayılmaktadır."*
- *"Uygulamaya katılan öğretmen adaylarının uygulama süresince tam katılım sağlayacakları varsayılmıştır."*

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen ölçme araçlarının test edilmeden "geçerli ve güvenilir" kabul edildiğine dair nitelik olarak uygun olmayan sayıltılara yer verilmiştir.

- *"Araştırmada kullanılan çok faktörlü liderlik envanteri, yönetici ve akademisyenlerin liderlik stillerini ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğu kabul edilmektedir."*
- *"Araştırmada kullanılan veri toplama araçları geçerli ve güvenilirdir."*
- *"Veri toplama aracı olarak kullanılan Hacettepe Ruhsal uyum ölçeği bu araştırmanın amacına ulaşması bakımından geçerli ve güvenilirdir."*
- *"Öğretmen Eğitimi Program Standartlarının Eğitim Fakültelerinde Gerçekleşme Düzeyini Belirleme Anketi"nin uzman görüşüne dayalı olarak belirlenen kapsam geçerliği yeterli düzeydedir."*
- *"Araştırmada verilerin geçerlik ve güvenirlikleri yüksek olacaktır. Çünkü başarı testi ve tutum ölçeği istekli kişilere uygulanmıştır."*

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "veri çözümleme tekniklerine" ilişkin sayıltı örneklerine ise aşağıda yer verilmiştir.

- *Araştırmada kullanılan çözümleme yöntemleri araştırma problemi ve alt problemlerine uygundur."*
- *"Uygulama ve veri toplama sürecinde hiçbir problem yaşanmamıştır."*

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen "yönteme ilişkin nitelik olarak uygun olmayan sayıltı örneklerine yer verilmiştir.

- *"Araştırma için belirlenen yöntem ve teknikler problemin çözümüne uygundur"*
- *"Seçilen araştırma yöntemi bu araştırmanın amacına, konusuna ve araştırma probleminin çözümüne uygundur."*

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "araştırma konusuna" ilişkin bir sayıltı örneğine aşağıda yer verilmiştir.

- *"Öğrencilerin ön-test ve son-test puanları arasındaki farkın yapılandırmacılığa dayalı uygulamalardan kaynaklandığı varsayılmıştır."*

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "araştırmacı davranışına" ilişkin bir sayıltı örneğine ise aşağıda yer verilmiştir.

- *"Araştırmacının yansız davrandığı kabul edilmiştir."*

Doktora tezlerinde bu kategorilerin dışında kalan ve "kategorileştirilemeyen" sayıltı örneklerine ise aşağıda yer verilmiştir.

- *"Okul kültürü toplumsal kültürün bir alt kültürüdür."*
- *"Dönüşümcü lider karizmatik etki ile duygulara seslenerek çalışanları güdüler." "Dönüşümcü lider var olanla yetinmeyerek daha fazlasını yapmak ve yaptırmak ister."*
- *"Fakültelerdeki öğretmen adayları (son sınıf öğrencileri) teknik eğitim fakültelerinde öğretmen yetiştirme sistemini daha iyi tanıdıklarından, diğer öğrencilere göre bu konuda daha sağlıklı görüş bildirirler."*
- *"1) Türkçe ilk okuma ve yazma öğretimi bir zincirin halkası gibi, birbirini yenileyen, birbirini bütünleyen bir tarzda gelişim göstermiştir. 2) İlk okuma ve yazma öğretim yöntem ve tekniklerinin gelişim sürecini alfabe kitaplarını, müfredat programlarını değerlendirerek ortaya koymak mümkündür. 3) İlk okuma ve yazma öğretimi hakkında deneysel ve kuramsal çalışmalar süreli yayınlara yansımıştır."* (Aynı tezde yer alan bu sayıltıların hiçbiri nitelik olarak uygun değildir.)

Sayıltıların İfade Olarak Uygunluğu

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde sayıltıların ifade olarak uygunluğu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 21 verilmiştir.

Çizelge 21. Sayıltıların ifade olarak uygunluğuna ilişkin dağılım

Sayıltı İfadesi	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Uygun	390	82.45	111	83.46
Uygun değil	83	17.55	22	16.54
Toplam	**473**	**100.00**	**133**	**100.00**

Çizelge 21'de görüldüğü gibi, sayıltıların belirtilmiş olduğu 473 yüksek lisans tezinin 390'nında (%82.45), 133 doktora tezinin 111'inde (%83.46) sayıltıların ifade olarak uygun olduğu, 83 (%17.55) yüksek lisans tezinde ve 22 (%16.54) doktora tezinde sayıltıların ifade

olarak uygun olmadığı gözlenmiştir. Her iki düzeyde de ifade olarak uygun olmayan tezlerin oranı benzerlik göstermektedir.

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen ifade ve aynı zamanda nitelik olarak da uygun olmayan sayıltı örneklerine yer verilmiştir.

- *Öğrenciler soruları cevaplarken bilinçli, sağlıklı ve istekliydiler."*
- *"Çocuğu erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan öğrenci velileri erkek okul öncesi öğretmenini tanıma fırsatı bulmuşlardır."*
- *"Dokuzuncu sınıf eski ve yeni coğrafya öğretim programının öğretim sürecinde karşılaşılan güçlükleri ortaya koymada, öğretmen ve öğrenci görüşleri önemlidir."*
- *"Araştırmada durumu saptamak üzere hazırlanan anketlerin içeriği yeterlidir."*
- *"Araştırmaya katılan öğrencilerin konu hakkında görüşleri vardır."*
- *"Kırşehir merkez ve ilçelerindeki ortaöğretim coğrafya dersini yürüten öğretmenlerin coğrafya branşından olmaları varsayılmıştır."*
- *"Araştırma için ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine yazdırılan bilgilendirici ve öyküleyici metinler, evreni ve örneklemi temsil etmek için yeterli sayılmaktadır."*
- *"Müzik destekli eğitimin öğretimi destekleyen bir etken olduğu varsayımlarından hareket edilmiştir. "*
- *"Toplam 158 kompozisyon metni üzerinde çalışılmıştır. Bu rakam, araştırmanın yapıldığı okullardaki 8. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunu teşkil etmektedir. Araştırmanın sıhhati ve istatistik bilgiler için bu oranın yeterli olduğu düşünülmüştür."*
- *"Topluma hizmet yönünden Reşat Nuri Güntekin'in öğretmenleri daha yetersiz, Fakir Baykurt'un kimi öğretmenleri yeterli, kimileri yetersiz bir eğitimden geçmişlerdir."*
- *"Araştırmacının, araştırma kapsamında kullandığı aracı doğru bir şekilde kullandığını varsayılmıştır."*

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen ifade ve aynı zamanda nitelik olarak da uygun olmayan sayıltı örneklerine yer verilmiştir.

- *"Deney ve kontrol gruplarında kontrol edilemeyen tüm değişkenler eşitlenmiştir."*
- *"Araştırmada deney ve kontrol grubundaki deneklerin veri toplama araçlarını içtenlikle yanıtlayarak gerçeği yansıtmaları düşünülmektedir."*
- *"Veri toplama araçları bu araştırma için yeterince geçerli ve güvenilirdir."*
- "*Seçilen araştırma yöntemi ve araştırma tekniklerinin, bu araştırmanın konusuna, amacına ve olası problemlerin çözümüne uygun olduğu varsayılmıştır."*
- *"Sınıf öğretmenleri, sınıfta problem davranışları azaltmak için bu davranışlarla ilgilenmekte, bu davranışlara dikkat etmekte ve eleştirmektedirler."*
- *"Araştırmaya katılan öğretmenler, kendilerine verilen ipucu kâğıtlarını uygulayabilecektir."*
- *"Araştırmada öğrencilere verilen proje çalışmalarının, öğrencilerin seviyelerine ve öğrenme amaçlarına uygun olduğu varsayılmıştır."*

Bulgular *y*üksek lisans ve doktora düzeyinde tezlerin çoğunda sayıltıların yazıldığını ve sayıltıların çoğunlukla cevaplama davranışlarına ilişkin olduğunu bunu evren ve örnekleme ve ölçme araçlarının teknik niteliklerine ilişkin olanların izlediğini göstermektedir. Ancak, yukarıda verilen çizelgeler ve tezlerden yapılan doğrudan alıntılarda da görüldüğü gibi yazılmış sayıltılar incelendiğinde nitelik olarak uygun olmayan ve ifade olarak da uygun olmayanların sayısının azımsanmayacak kadar çok olduğu dikkati çekmektedir. Sayıltıların denenmesinin olanaksız ya da güç olması ve araştırma sonucunun geçerliğinin bu yargıların doğruluğuna bağlı olması gerekmektedir. Oysa tezlerde yazılan sayıltılar incelendiğinde

genellikle doğruluğunun kontrolü araştırmacının elinde olan veya az bir çabayla sınanabilecek yargıların sayıltı olarak belirtildiği gözlenenler arasındadır. Yüksek lisans düzeyinde tezlerin yarısında, doktora düzeyindeki tezlerin üçte ikisinde gerek nitelik gerekse ifade olarak uygun olmayan sayıltıların olması, lisansüstü öğrencilerinin, sayıltının tanım ve işlevini bilmediklerini düşündürmektedir. Doktora düzeyindeki tezlerde gerek nitelik gerekse ifade olarak uygun olmayan sayıltıların yüksek lisans düzeyindeki tezlerden fazla olması doktora öğrencilerinin daha titiz davranıp tez yazım kılavuzlarında sayıltı alt bölümü olduğu için gerekli olmasa da yazılması gerektiğini düşündüğü için yazmış olabileceğini akla getirmektedir. Bu da yine gereksiz yere sayıltıların çoğaltılmasının araştırma sonuçlarının geçerliğini azaltacağı bilgisinin öğrencilerde eksik olduğunu gösterir niteliktedir.

Lisansüstü Tezlerde Sınırlılıklar

İncelenen tezlerden elde edilen bulgular, bu alt bölümde; "Başlık", "Sınırlılıkların Nitelik Olarak Uygunluğu" ve "Sınırlılıkların İfade Olarak Uygunluğu" başlıkları altında sunulmuştur.

Araştırmacının, yapmak isteyip de çeşitli nedenlerle vazgeçmek zorunda kaldıkları araştırmanın sınırlıklarını belirtir. Araştırma bulguları, ortaya konan sınırlıklar içinde geçerlidir. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında sınırlılıkların belirtilip belirtilmediği, belirtildi ise nitelik ve ifade olarak uygun olup olmadığının incelenmesi gerekli görülmüştür.

Başlık

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde "*Sınırlılıklar/Araştırmanın Sınırlılıkları*" başlığının bulunma durumuna incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 22'de verilmiştir.

Çizelge 22. Sınırlılıklar başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	602	90.40	176	94.62
Yazılmamış	64	9.60	10	5.38
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 22'de görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinin 602'sinde (%90.4), 186 doktora tezinin 176'sında (%94.62) "*Sınırlılıklar/Araştırmanın Sınırlılıkları*" başlığının yazıldığı, buna karşın yüksek lisans tezinin 64'ünde (%9.6), doktora tezinin 10'unda (%5.38) ise "*Sınırlılıklar/Araştırmanın Sınırlılıkları*" başlığının yazılmadığı gözlenmiştir.

Sınırlılıkların Nitelik Olarak Uygunluğu

Sınırlılıkların belirtildiği 666 yüksek lisans tezinin 602'sinde (%90.4), 186 doktora tezinin 176'sında (%94.62) sınırlılıkların nitelik olarak uygunluğu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 23'te verilmiştir.

Çizelge 23. Sınırlılıkların nitelik olarak uygunluğuna ilişkin dağılım

Sınırlılığın Niteliği	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Uygun	477	79.24	139	78.98
Uygun değil	125	20.76	37	21.02
Toplam	**602**	**100.00**	**176**	**100.00**

Çizelge 23'te görüldüğü gibi sınırlılıkların belirtilmiş olduğu 602 yüksek lisans tezinin 477'sinde (%79.24), 176 doktora tezinin 139'unda (%78.98) sınırlılıkların nitelik olarak

uygun olduğu, buna karşın yüksek lisans tezinin 125'inde (%20.76), doktora tezinin 37'sinde (%21.02) ise sınırlılıkların nitelik olarak uygun olmadığı gözlenmiştir. Her iki düzeyde de uygun olmayan sınırlılıkların oranı benzerdir.

Yüksek lisans tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan sınırlılık örneklerine kategorileştirerek yer verilmeye çalışılmıştır.

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "evren ve örnekleme" ilişkin sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *"Anket uygulanan okullarda iyi bir örneklem oluşturulması açısından farklı okul türleri seçilmiştir."*
- *"Araştırma bulgularının sonuçları örneklemle sınırlıdır."*
- *"Araştırmada öğretmenlerin ya da çalıştıkları okulların isimleri kullanılmamıştır."*
- *"Araştırmanın daha güvenilir sonuçlar vermesi açısından 12 öğretmenin derslerine girdiği orta öğretim birinci sınıf öğrencileri de araştırmanın evrenine dâhil edilmiştir."*

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "veri toplama araçlarına" ilişkin sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *"Araştırma kapsamında kullanılan testler ve diğer ölçme araçları ile sınırlıdır."*
- *"Veri toplama aracında yer alan sorularla sınırlıdır."*
- *"Araştırmada elde edilecek veriler anket sorularına verilecek cevaplarla sınırlıdır."*
- *"Analizin daha kolay yapılabilmesi için kullanılan ölçme araçları çoktan seçmeli ve likert tipinde hazırlanmış, doğru yanlış veya klasik soru tipi tercih edilmemiştir."*
- *"Öğrencilere uygulanan Aile Değerlendirme ölçeği, Kişisel Bilgi Formu gibi test ve envanterler kalem kâğıt ölçeklerinin güvenirlikleri ile sınırlıdır."*

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "yönteme" ilişkin bir sınırlılık örneğine yer verilmiştir.

- *"Yöntem olarak literatür tarama ve test tekniği ile sınırlıdır."*

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "araştırma konusuna" ilişkin sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *Toplumsal yaşamdaki değişmelerin sosyolojik açılardan polis eğitim ile ilgisi araştırılacaktır."* (Amaç tekrarlanmış)
- *"Bu çalışma hazırlanan web sayfası ile sınırlıdır."*
- *"Amaçlar kısmında belirtilen genel ve alt amaçlara bağlı olarak 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe öğretmenlerinin kişisel ve mesleki bilgileri, konuşma eğitimindeki çalışma ortamları, faydalandıkları ders araç gereçleri, kullandıkları yöntem ve tekniklerle sınırlıdır."*
- *"Araştırmacıdan, katılımcıdan öğrenme ortamından kaynaklanan sınırlılıklar kabul edilmektedir."*
- *"Bu çalışma başladıktan sonra ÖSS sisteminde değişiklik yapılmıştır."*
- *"Bu çalışma Milli Eğitim Bakanlığının belirlemiş olduğu lise 2 Fizik dersi müfredatına uygun olarak yürütüldü."*

Yüksek lisans tezlerindeki sayıltılarda gözlenen sorunlara daha az olmakla birlikte doktora tezlerinde de rastlanmıştır. Doktora tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan sınırlılık örneklerine kategorileştirerek yer verilmeye çalışılmıştır.

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "veri toplama sürecine ve araçlarına" ilişkin sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *"Araştırma kullanılan ölçü aracının geçerliği ile sınırlıdır."*
- *"Hazırlanan ölçeğin geçerliği, uygulanacağı zaman dilimi ile sınırlıdır."*
- *"Araştırma, 2003–2004 eğitim öğretim yılı sonunda ön test ve 2004–2005 eğitim yılı başında da son test yapılmıştır."* (veri toplama sürecine ilişkin)
- *"Konu ile ilgili ulaşılan yazılı kaynaklar ve tezlerle sınırlıdır."*

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "veri çözümleme tekniklerine" ilişkin sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *"Bu araştırma kullanılan istatistiksel yöntemlerle sınırlıdır."*
- *"Sosyal bilimlerdeki bütün araştırmalarda olduğu gibi istatistik tekniklerinin ölçebilirliği ve insan faktörünün değişkenliğinden kaynaklanan sınırlılıklardan oluşmaktadır."*

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "yönteme" ilişkin sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *"Öğrencilerle birebir çalışılmış olması bu araştırmanın sınırlılığıdır."*
- *"Araştırma gruplarından BCS kullanılacak olan gruba verilen BCS eğitimi toplam 6 saat ile sınırlıdır."* (6 saat deneysel çalışma için çok az bir süre.)

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen nitelik olarak uygun olmayan "araştırma konusuna" ilişkin sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *"Eğitim-düşünme-eleştirel düşünme-sosyal bilgiler-demokratik davranış ilişkilerinin teorik planda problem bölümünde incelenmesi ile sınırlıdır."*
- "*Araştırmanın konusunu oluşturan bağımsız değişken kavramları aşağıda belirtildiği şekilde sınırlandırılmıştır."*
- *"İnsani ve ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiler hane halkı kaynakları açısından yorumlanabilir*."

Bunların dışında, lisansüstü tezlerde yazılması gerekli olduğu halde yazılmayan sınırlıkların ne olması gerektiği araştırmacılar tarafından belirlenmiştir. Buna göre, yüksek lisans tezlerinin 30'unda ve doktora tezlerinin dördünde yazılması gereken bir sınırlılığın yazılmadığı belirlenmiştir. Genellikle hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde çalışma grubuna, araştırmanın yürütüldüğü yıla ve eğitim-öğretim dönemine ilişkin sınırlılıkların belirtilmesi gerekirken belirtilmediği gözlenmiştir.

Sınırlılıkların İfade Olarak Uygunluğu

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde sınırlılıkların ifade olarak uygunluğu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 24'te verilmiştir.

Çizelge 24. Sınırlılıkların ifade olarak uygunluğuna ilişkin dağılım

Sınırlılık İfadesi	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Uygun	532	88.37	157	89.20
Uygun değil	70	11.63	19	10.80
Toplam	**602**	**100.00**	**176**	**100.00**

Çizelge 24'te görüldüğü gibi, sınırlılıkların belirtilmiş olduğu 602 yüksek lisans tezinin 532'sinde (%88.37), 177 doktora tezinin 157'sinde (%89.20) sınırlılıkların ifade

olarak uygun olduğu, buna karşın yüksek lisans tezinin 70'inde (%11.63), doktora tezinin 19'unda (%10.80) ise sınırlılıkların ifade olarak uygun olmadığı gözlenmiştir. İfade olarak uygun olmayan sınırlılıkların oranı her iki düzeyde benzerlik göstermektedir.

Yüksek lisans tezlerinde gözlenen ifade ve aynı zamanda nitelik olarak da uygun olmayan sınırlılık örneklerine kategorileştirilerek yer verilmiştir.

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen ifade ve aynı zamanda nitelik olarak da uygun olmayan "evren ve örnekleme" ilişkin bir sınırlılık örneğine yer verilmiştir.

- *"Araştırma sonucundaki bulgular örneklemdeki öğrencilerle benzer özelliğe sahip ilköğretim öğrencilerine genellenebilir."*

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen ifade ve aynı zamanda nitelik olarak da uygun olmayan "veri toplama sürecine" ilişkin sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *"Anketler direk araştırmacı tarafından bireylere uygulanmıştır."*
- *"Çalışmada kütüphane ve internet tabanlı veriler çeşitli üniversite dergilerinde yayınlanan makaleler ve Türkiye'de yapılmış akademik tezlerin sonuçları kullanılmıştır."*
- *"Veriler öntest ve sontest puanlarından elde edilecektir."*
- *"Araştırma için kullanılan veriler, okullardaki bürokratikleşme düzeyine ilişkin öğretmen algılarını saptamaya yarayan 'Okulların Bürokratik Özellikleri Ölçeği' ile ilköğretim okullarındaki okul kültürünü belirlemeye yönelik 'Okul Kültürü Ölçeği' ile elde edilecektir*."
- *"Araştırma sürecinde elde edilecek olan veriler, araştırma kapsamında olan tekniklerle sınırlıdır."*

Aşağıda yüksek lisans tezlerinde gözlenen ifade ve aynı zamanda nitelik olarak da uygun olmayan "araştırma konusuna" ilişkin sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *"Araştırma Hazır Giyim işletmelerinin tedarikçi firma seçimleri için kriterlerin ve önem derecelerinin ortaya konmasını amaçlamıştır. Farklı sektörlerde kriterlerin önem dereceleri ve sıraları farklı olabilir o sektör ve işletme gereklerine göre yeniden özellikler ve alt düzeyleri belirlenerek sektöre veya işletmelere uyarlanmalıdır."*
- *"Yaratıcılık zaman alan bir süreçtir. Bunların ortaya çıkması, ürün vermesi birden bire değil yavaş bir ilerlemeyle olur." "Sınıf mevcutlarının fazla olması yaratıcılığın ortaya çıkması etkiler." "Yaratıcı düşünmeyi geliştirici aktiviteler için daha fazla zaman gerekmektedir."*
- *"Çalışma basınç konusu ile sınırlı kalmıştır."*
- *"Araştırma amaçlarındaki sorular ile sınırlıdır."*
- *"Öğrencilerin başarılarının ve kimya dersine olan tutumlarının olumlu yöndeki artışı uygulanan yönteme bağlıdır."*

Yüksek lisans tezlerinde bu kategorilerin dışında kalan ve "kategorileştirilemeyen" ifade ve aynı zamanda nitelik olarak da uygun olmayan sınırlılık örneklerine ise aşağıda yer verilmiştir.

- *"Araştırma bulgularının elde edilmesi, öğrencilere uygulanacak WISC-R Çocuklar İçin Zeka Testi, Piere Harris Çocuklar için özkavramı ölçeği ve bir bilgi formu ile sınırlı olacaktır."* (Gelecek zaman kipinde yazılmış.)
- *"Araştırmanın bulgularına araştırmacıdan, öğrencilerden ve uygulama ortamından kaynaklanan faktörlerin düşük düzeyde de olsa etki etmiş olabileceği kabul edilmektedir."* (Sayıltı niteliğinde)

- *"Bu çalışma, öğrencilerin ağ tabanlı öğretim ile ilgili ciddi bir deneyime sahip olmamaları ile sınırlıdır."*
- *"Araştırmacıdan, katılımcıdan öğrenme ortamından kaynaklanan sınırlılıklar kabul edilmektedir."*
- *"30'ar denekten oluşan deney ve kontrol grubuna basınç ünitesinin ders öğretmeni tarafından en nesnel şekilde işlenebilmesi için dersler sınıf ortamında işlenecektir."*
- *"Araştırma konusu gereği uygulamalı olduğu için gerekli izinlerin alınması zaman zaman bürokratik gecikmelerle gerçekleşmiştir."*
- *"Amaç, varsa olumsuzlukları ve aksaklıkları ortaya koyarak, sorunların çözümüne yardımcı olabilmektir. Bu nedenle araştırma bu sınırlar içerisinde düşünülmelidir."*
- *"Araştırma maddi sıkıntılar sebebiyle sınırlıdır."*

Aşağıda doktora tezlerinde gözlenen ifade ve aynı zamanda nitelik olarak da uygun olmayan sınırlılık örneklerine yer verilmiştir.

- *Araştırma kapsamı 2001–2002 öğretim yılında İzmir ilinden bir lisede kontrol ve deney grupları olmak üzere seçilen iki sınıfta toplam 64 öğrenci ve her iki sınıfta görev yapan 1 öğretmen ve 15 farklı lisede görev yapan 15 matematik öğretmeni ile sınırlandırılmıştır." Ancak araştırma sonuçlarının "İzmir ili metropol alanına ve tüm Türkiye'ye genellenebilir olacağı düşünülmüştür."* (Araştırmanın kapsamına ilişkin)
- *"İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde görevli çocuk psikiyatristleri tarafından değerlendirilme"*
- *"Yazılı kaynaklara dayanılarak daha önce yapılmış kıyaslamalar ve kriterler göz önünde bulundurularak Türkiye ve Avrupa Birliği ilköğretim okulları sanat programlarının karşılaştırılması yapılacaktır*." (Araştırmanın kapsamına ilişkin bilgi verilmiştir, sınırlılık ifadesi değildir.)
- *"Bu araştırma 1982–2004 yılları arasında Gazi Eğitim Fakültesinde uygulanan öğretmen yetiştirme sisteminin tarihsel gelişiminin değerlendirmesini konu almaktadır."* (Araştırmanın konusu belirtilmiştir.)
- *"Araştırma sadece bir ünite üzerinden gerçekleştirilecektir."*

Bulgular, yüksek lisans ve doktora tezlerinde sınırlılıklar alt bölümünde daha önceki alt bölümlerdeki benzer hatalar olduğunu gösterse de lisansüstü öğrencilerinin diğer alt bölümlere kıyasla bu alt bölümde daha yetkin oldukları belirlenmiştir.

Lisansüstü Tezlerde Tanımlar ve Kısaltmalar

İncelenen tezlerden elde edilen bulgular, bu alt bölümde; "Başlık" ve "Tanımların Türü" başlıkları altında sunulmuştur.

Her bilim dalının kendine özgü bir terminolojisi vardır. Dolayısıyla, araştırma dili büyük ölçüde terimlerden oluşur. Terimler, bilim kavramlarını karşılayan özel anlamlı sözcükler olduğundan, bu çalışma kapsamında lisansüstü tezlerde terimlerin tanımlanıp tanımlanmadığı, tanımlandı ise bu tanımların ne şekilde verildiğinin incelenmesi gerekli görülmüştür. Kavramsal tanım, bir kavramın başka kavramlarla ifade edilmesidir. Araştırmalarda yapılması gereken işlevsel tanım ise, bir kavramın gözlenebilir ve ölçülebilir işaretçileri ile tanımlanmasıdır. İşlevsel tanım araştırmaya özgüdür ve kavramsal tanıma ters düşmeyecek şekilde yapılmalıdır.

Başlık

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde *"Tanımlar"*, "*Tanımlar ve Kısaltmalar*" veya "*Kısaltmalar"* başlığına yer verilip verilmediği incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 25'te verilmiştir.

Çizelge 25. Tanımlar ve Kısaltmalar başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	454	68.16	155	83.33
Yazılmamış	212	31.84	31	16.67
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 25'e göre, 666 yüksek lisans tezinin 454'ünde (%68.16), 186 doktora tezinin 155'inde (%83.33) *"Tanımlar"*, "*Tanımlar ve Kısaltmalar*" veya "*Kısaltmalar"* başlığının yazıldığı, buna karşın yüksek lisans tezinin 212'sinde (%31.84), doktora tezinin 31'inde (%16.67) ise yazılmadığı gözlenmiştir.

Buna ek olarak, tanımlar ve kısaltmalar başlığı belirtilmiş ise ne şekilde belirtildiği incelenmiştir ve buna ilişkin dağılım Çizelge 26'da verilmiştir.

Çizelge 26. Tanımlar ve Kısaltmalar başlığına ilişkin dağılım

Başlık Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Tanımlar	352	77.53	111	71.62
Tanımlar ve kısaltmalar	83	18.28	37	23.87
Kısaltmalar	19	4.19	7	4.51
Toplam	**454**	**100.00**	**155**	**100.00**

Çizelge 26'ya göre, başlık belirtilmiş olan 454 yüksek lisans tezinin 352'sinde (%77.53) sadece "*Tanımlar*", 83'ünde (%18.28) "*Tanımlar ve Kısaltmalar*", 19'unda (%4.19) ise sadece "*Kısaltmalar*" başlığına yer verilmiştir. Doktora tezlerinin 111'inde (%71.62) sadece "*Tanımlar*", 37'sinde (%23.87) "*Tanımlar ve Kısaltmalar*", 7'sinde (%4.51) ise sadece "*Kısaltmalar*" başlığına yer verildiği gözlenmiştir.

Tanımların Türü

İncelenen 666 yüksek lisans tezinin 435'inde (%95.81), 186 doktora tezlerinin ise 148'inde (%95.49) tanımlara yer verilmiştir. Tanım yazılan tezler içerisinde gözlenen tanım türlerine göre dağılım Çizelge 27'de verilmiştir.

Çizelge 27. Tanımların türüne ilişkin dağılım

Tanımların Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Kavramsal tanımlar	317	72.88	91	61.48
İşlevsel tanımlar	40	9.19	19	12.84
Kavramsal ve işlevsel tanımlar	78	17.93	38	25.68
Toplam	**435**	**100.00**	**148**	**100.00**

Çizelge 27'de görüldüğü gibi 435 yüksek lisans tezinin 317'sinde (%72.88) kavramsal tanımlara, 40'ında (%9.19) işlevsel tanımlara, 78'inde (%17.93) ise hem kavramsal hem de işlevsel tanımlara yer verilmiştir. Doktora tezlerinin 91'inde (%61.48) kavramsal tanımlara, 19'unda (%12.84) işlevsel tanımlara, 38'inde (%25.68) ise hem kavramsal hem de işlevsel tanımlara yer verilmiştir. Hem tüksek lisans hem de doktora tezlerinde işlevsel tanımların az sayıda olduğu dikkati çekmektedir.

Tezlerde *öğretme, öğrenme, öğretmen, öğretim aracı, araç-gereç, eğitim yılı, eğitim programı, ders programı, amaç, içerik, fen bilgisi, sosyal bilgiler, matematik, geometri, coğrafya, tarih, spor, beden eğitimi, okul öncesi eğitim, anaokulu, anasınıfı, oyun, kil, tutum,*

karne notu, yöntem, teknik, tekil tarama, roman, alıştırma, müşteri, deney grubu, konu, ana fikir, internet, web, antropolog, baldır, kalça, basen, evren, örneklem, varsayım, bulgu, geçerlik, güvenirlik, çoktan seçmeli test, başarı, çevre, bakanlık, basın gibi tanımlara yer verildiği dikkati çekmektedir.

Bir araştırmada yer alan tanımların işlevsel olarak ortaya konması beklenir; böylece kavramın sınırları belirlenmiş, anlam açık seçik hale gelmiş, ölçütler gözlenebilir ve uygulanabilir bir nitelik kazanmış olur. İncelenen yüksek lisans tezlerinin dokuzda birinde ve doktora tezlerinin yaklaşık sekizde birinde işlevsel tanımlara yer verilmiş olması dikkat çekicidir. Tezlerde kavramsal tanımların yapılmasının yanı sıra yukarıda verilen örneklerde görüldüğü gibi, terim olmayan ya da araştırmaya özgü olmayan, farklı anlamlar taşımayan bir diğer deyişle herkes tarafından aynı şekilde anlaşılan kavramların tanımlanması yoluna da gidilmiştir. Bu bulgular, lisansüstü öğrencilerinin tanımlar ile ilgili bilgi eksikliğine sahip olduğunu ya da tez yazım kılavuzunda "Tanımlar" alt bölümünün bulunmasından dolayı tanımlar yazmanın bir zorunluluk olduğunu düşünmelerinden kaynaklanabileceğini düşündürmektedir.

Lisansüstü Tezlerde Yöntem

İncelenen lisansüstü tezlerin "Yöntem" bölümü altında yer alan "Araştırma türü/modeli", "Evren ve Örneklem", "Veriler ve Toplanması", "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması" alt bölümleri ile ilgili bulgular aşağıda verilmiştir.

Lisansüstü Tezlerde Araştırma Türü/Modeli

Lisansüstü tezlerin "Yöntem" ana bölümü altındaki "Araştırma Türü/Modeli"ne ilişkin bulgular "Başlık" ve "Araştırma Türü/Modeli" başlıkları altında aşağıda sunulmuştur.

Başlık

Lisansüstü tezlerde, araştırma türü/modeli ile ilgili alt bölüm başlığının belirtilip belirtilmediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular Çizelge 28'de sunulmaktadır.

Çizelge 28. Başlığın belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	565	84.83	173	93.01
Belirtilmemiş	101	15.17	13	6.99
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 28 incelendiğinde, incelenen yüksek lisans tezlerinin 565'inde (%84.83); doktora tezlerinin ise 173'ünde (%93.01) araştırma türü/modeline ilişkin bir alt başlığa yer verildiği gözlenmektedir. Araştırma türü/modeline ilişkin bir alt başlığa yer verilen toplam 738 tezin 555'inde (%75.20) *"Araştırma Türü/Modeli/Deseni"* başlığı kullanılmıştır. Bu alt bölüm için kullanılan diğer başlıklara; *"Araştıranın Tasarımı ve Yöntemi", "Araştırmanın Değişkenleri, Varsayımları ve Modeli", "Araştırmanın Niteliği ve Deseni", "Araştırmada Kullanılan Yöntem", "Araştırma Deseni ve Veri Analizi", "Araştırma Tasarımı", "Çalışma Deseni", "Deney Deseni", "Materyal ve Metod"* başlıkları örnek verilebilir.

Araştırma Türü/Modeli

İncelenen lisansüstü tezlerin araştırma modelinin belirtilme durumuna göre dağılımı Çizelge 29'da sunulmaktadır.

Çizelge 29. Araştırma modelinin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araştırma Modeli	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	524	78.68	168	90.32
Belirtilmemiş	142	21.32	18	9.68
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 29 incelendiğinde; incelenen yüksek lisans tezlerinin 524'ünde (%78.68) ve doktora tezlerinin 168'inde (%90.32) araştırma modelinin belirtildiği gözlenirken, yüksek lisans tezlerinin 142'sinde (%21.32), doktora tezlerinin ise 18'inde (% 9.68) araştırma modeli ile ilgili bilgi verilmediği gözlenmiştir. Ancak, araştırma modeli ile ilgili bilgi içermeyen 142 yüksek lisans ve 18 doktora tezinin hangi araştırma türüne göre yürütüldüğü, tezleri inceleyen araştırmacılar tarafından belirlenmiş ve incelenen toplam 666 yüksek lisans ve 186 doktora tezi için araştırma türüne göre dağılım Çizelge 30'da sunulmuştur.

Çizelge 30. Araştırma türüne ilişkin dağılım

Araştırma Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Nicel	532	79.88	130	69.89
Nitel	111	16.67	23	12.37
Nicel-Nitel	23	3.45	33	17.74
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 30'a göre, incelenen tezler arasında nicel veya nitel araştırma türünde yapılmış araştırmalar olduğu gibi, nicel ve nitel araştırma türlerinin bir arada kullanıldığı araştırmalar da bulunmaktadır. Yüksek lisans tezlerinin araştırma türüne göre dağılımı incelendiğinde, tezlerin 532'sinde (%79.88) nicel, 111'inde (%16.67) nitel araştırma yapıldığı; 23'ünde (%3.45) ise nicel ve nitel araştırma türlerinin bir arada kullanıldığı belirlenmiştir. Doktora tezlerinin araştırma türüne göre dağılımı incelendiğinde ise, 186 doktora tezinin 130'unda (%69.89) nicel, 23'ünde (%12.37) nitel araştırma yapıldığı; 33'ünde (%17.74) nicel ve nitel araştırma türlerinin bir arada kullanıldığı belirlenmiştir. Nicel ve nitel araştırma türlerinin kullanıldığı lisansüstü tezlerden elde edilen detaylı bilgiler, aşağıda her bir araştırma türüne göre ayrı alt başlıklar altında sunulmaktadır.

Nicel Araştırmalar

Çizelge 30'da yer verilen, 23'ü nicel ve nitel araştırma türlerinin bir arada kullanıldığı araştırmalardan oluşan, nicel araştırma türündeki toplam 555 yüksek lisans tezi ile 33'ü nicel ve nitel araştırma türlerinin bir arada kullanıldığı araştırmalardan oluşan, nicel araştırma türündeki toplam 163 doktora tezinin, kullanılan farklı nicel araştırma modellerine göre dağılımı Çizelge 31'de sunulmaktadır.

Çizelge 31. Nicel araştırma modeline ilişkin dağılım

Nicel Araştırma Modeli	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Tarama	388	69.91	87	53.37
Deneme	160	28.83	65	39.88
Tarama-Deneme	7	1.26	11	6.75
Toplam	**555**	**100.00**	**163**	**100.00**

Çizelge 31'e göre, nicel araştırma modeline yer verilen yüksek lisans düzeyindeki tezlerin 388'i (%69.91) tarama modelinde, 160'ı (%28.83) deneme modelindedir. Yüksek lisans tezlerinin yedisinde (%1.26) tarama ve deneme modeli bir arada kullanılmıştır. Doktora

tezlerinin ise 87'si (%53.37) tarama modeli, 51'i (%39.88) deneme modelindedir. Doktora tezlerinin 11'inde (%6.75) tarama ve deneme modeli bir arada kullanılmıştır.

Tarama modelinin türü. Çizelge 31'de yer verildiği gibi, yedisi tarama ve deneme modellerinin bir arada kullanıldığı araştırmalardan oluşan, tarama modelinin kullanıldığı toplam 395 yüksek lisans tezi ile 11'i tarama ve deneme modellerinin bir arada kullanıldığı araştırmalardan oluşan, tarama modelinin kullanıldığı toplam 98 doktora tezinin, tarama modeli türünün (tekil, ilişkisel vb.) belirtilme durumuna göre dağılımı Çizelge 32'de verilmiştir.

Çizelge 32. Tarama modeli türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Tarama Modeli Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmemiş	269	68.10	50	51.02
Belirtilmiş	107	27.09	44	44.90
Yanlış belirtilmiş	19	4.81	4	4.08
Toplam	**395**	**100.00**	**98**	**100.00**

Çizelge 32'ye göre; tarama modelinin kullanıldığı toplam 395 yüksek lisans tezinin 107'sinde (%27.09) tarama modelinin türü belirtilmişken, 269'unda (%68.10) belirtilmemiş, 19'unda (%4.81) yanlış belirtilmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerin ise 50'sinde (%51.02) tarama modelinin türü belirtilmişken, 44'ünde (%44.90) belirtilmemiş, dördünde (%4.08) yanlış belirtilmiştir.

Tarama modeli türünün yanlış belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 19 ve doktora düzeyinde dört tez olmak üzere toplam 23 tez incelendiğinde; türün belirtilmesine ilişkin yapılan hatalar aşağıda örneklendirilmiştir.

Yüksek Lisans:

- İlişkisel tarama modelindeki araştırmalar *"deneysel araştırma"*, *"deneysel desen"*, *"betimsel profil çalışması"*, *"alan araştırması"* veya *"anket uygulama modeli"* şeklinde adlandırılmıştır.
- Amacı ölçek geliştirmek olan bir araştırmanın modeli *"genel tarama"* şeklinde sunulmuştur.
- *"Araştırma tarama modelindedir."* şeklindeki belirlemeye rağmen, *"Araştırmanın Deseni"* olarak adlandırılan ayrı bir başlık altında deneysel desene yer verilmiştir.

Doktora:

- Tekil tarama modeli *"anket yöntemi"* olarak adlandırılmıştır.
- İlişkisel tarama modelindeki araştırmalar *"uygulamalı alan araştırması"* şeklinde tanımlanmıştır.

Tarama modeli türünün doğru belirtildiği 107 yüksek lisans ve 44 doktora tezinin tarama modeli türüne göre dağılımı Çizelge 33'te yer almaktadır.

Çizelge 33. Tarama modeli türüne ilişkin dağılım

Tarama Modeli Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Tekil tarama	39	36.45	11	25.00
Karşılaştırma türü ilişkisel tarama	35	32.71	17	38.64
Korelâsyon türü ilişkisel tarama	31	28.97	15	34.09
Örnek olay tarama	2	1.87	1	2.27
Toplam	**107**	**100.00**	**44**	**100.00**

Çizelge 33'e göre tarama modeli türünün belirtildiği yüksek lisans düzeyindeki tezlerin 39'unda (%36.45) tekil tarama, 35'inde (%32.71) karşılaştırma türü ilişkisel tarama, 31'inde (%28.97) korelasyon türü ilişkisel tarama, 2'sinde (%1.87) ise örnek olay tarama modeli kullanılmıştır. Doktora düzeyindeki tezlerin ise 11'inde (%25.00) tekil tarama, 17'sinde (%38.64) karşılaştırma türü ilişkisel tarama, 15'inde (%34.09) korelasyon türü ilişkisel tarama, 1'inde ise (%2.27) örnek olay tarama modeli kullanılmıştır.

Deneme modelinin türü. Çizelge 31'de yer verildiği gibi, yedisi tarama ve deneme modellerinin bir arada kullanıldığı araştırmalardan oluşan, deneme modelinin kullanıldığı toplam 167 yüksek lisans tezi ile 11'i tarama ve deneme modellerinin bir arada kullanıldığı araştırmalardan oluşan, deneme modelinin kullanıldığı toplam 76 doktora tezinin, deneme modeli türünün (öntest-sontest kontrol gruplu desen, sontest kontrol gruplu desen vb.) belirtilme durumuna göre dağılımı Çizelge 34'de verilmiştir.

Çizelge 34. Deneme modeli türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Deneme Modeli Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmemiş	23	13.77	4	5.26
Belirtilmiş	120	71.86	70	92.11
Yanlış belirtilmiş	24	14.37	2	2.63
Toplam	**167**	**100.00**	**76**	**100.00**

Çizelge 34'e göre; deneme modelinin kullanıldığı toplam 167 yüksek lisans tezinin 120'sinde (%71.86) deneme modeli türü belirtilmişken, 23'ünde (%13.77) belirtilmemiş, 24'ünde (%14.37) yanlış belirtilmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerin ise 70'inde (%92.11) deneme modeli türü belirtilmişken, dördünde (%5.26) belirtilmemiş, ikisinde (%2.63) yanlış belirtilmiştir.

Deneme modeli türünün yanlış belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 24 ve doktora düzeyinde iki tez olmak üzere toplam 26 tez incelendiğinde; türün belirtilmesine ilişkin yapılan hatalar aşağıda örneklendirilmiştir.

Yüksek Lisans:

- Yarı deneysel bir çalışma *"öntest-sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desen"* şeklinde tanımlanmıştır.
- Eşleştirilmemiş kontrol gruplu öntest-sontest desenli bir çalışma *"öntest-sontest kontrol gruplu gerçek deneme modeli"* veya *"sontest kontrol gruplu model"* olarak tanımlanmıştır.
- Öntest-sontest kontrol gruplu desenli bir çalışma *"kontrollü sontest modeli"* şeklinde tanımlanmıştır.

Doktora:

- Yansız atamanın gerçekleştirilmediği bir çalışmada araştırma deseninin "yarı deneysel" olarak tanımlanması gerekirken "*Gerçek deneme modellerinden öntest-sontest kontrol gruplu model kullanılmıştır."* tanımlaması yapılmıştır.
- Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen söz konusu iken, yalnızca *"öntest-sontest deseni"* ifadesi kullanılmıştır.

Deneme modeli türünün doğru belirtildiği 120 yüksek lisans ve 70 doktora tezinin deneme modelinin türüne göre dağılımı Çizelge 35'te yer almaktadır.

Çizelge 35. Deneme modeli türüne ilişkin dağılım

Deneme Modeli Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Öntest-sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desen	46	38.33	40	57.14
Sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desen	8	6.67	1	1.43
Öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen	50	41.66	17	24.29
Tek grup öntest-sontest deseni	8	6.67	5	7.14
Tek denekli desen	8	6.67	7	10.00
Toplam	**120**	**100.00**	**70**	**100.00**

Çizelge 35'e göre, deneme modelinin türü belirtilen yüksek lisans düzeyindeki tezlerin 46'sında (%38.33) öntest-sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desen, sekizinde (% 6.67) sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desen, 50'sinde (%41.66) öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen, sekizinde (% 6.67) tek grup öntest-sontest desen, sekizinde (%6.67) ise tek denekli desen kullanılmıştır. Deneme modelinin türü belirtilen doktora düzeyindeki tezlerin ise 40'ında (%57.14) öntest-sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desen, birinde (%1.43) sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desen, 17'sinde (%11.43) öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen, beşinde (% 7.14) tek grup öntest-sontest desen, yedisinde (%10.00) ise tek denekli desen kullanılmıştır.

Nitel Araştırmalar

Çizelge 30'da yer verilen, 23'ü nicel ve nitel araştırma türlerinin bir arada kullanıldığı araştırmalardan oluşan, nitel araştırma türündeki toplam 134 yüksek lisans tezi ile 33'ü nicel ve nitel araştırma türlerinin bir arada kullanıldığı araştırmalardan oluşan, nitel araştırma türündeki toplam 56 doktora tezinin, nitel araştırma türünün (tarihi, alan, eylem vb.) belirtilme durumuna göre dağılımı Çizelge 36'da sunulmaktadır.

Çizelge 36. Nitel araştırma türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Nitel Araştırma Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmemiş	92	68.66	23	41.07
Belirtilmiş	33	24.63	28	50.00
Yanlış belirtilmiş	9	6.72	5	8.93
Toplam	**134**	**100.00**	**56**	**100.00**

Çizelge 36'ya göre, yüksek lisans düzeyindeki tezlerin 33'ünde (%24.63) nitel araştırma türü belirtilmişken, 92'sinde (%68.66) belirtilmemiş, dokuzunda ise (%6.72) yanlış belirtilmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerin ise 28'inde (%50.00) nitel araştırma türü belirtilmişken, 23'ünde (%41.07) belirtilmemiş, beşinde ise (%8.93) yanlış belirtilmiştir. Belirtilen nitel araştırma türlerinin çoğunluğunun fenomonolojik, tarihi, durum, alan ve eylem araştırmaları olduğu gözlenmiştir.

Nitel araştırma türünün yanlış belirtildiği yüksek lisans düzeyinde dokuz ve doktora düzeyinde beş tez olmak üzere toplam 14 tez incelendiğinde; türün belirtilmesine ilişkin yapılan hatalar aşağıda örneklendirilmiştir.

Yüksek Lisans:

- Nitel bir araştırma için *"Araştırma, nitel tarama modelindedir."* açıklaması sunulmuştur.
- Nitel araştırma türü için *"deneysel türde nitel araştırma"* ifadesi kullanılmıştır.
- Araştırmanın nitel olduğu belirtilmesine rağmen, daha sonra modelinin *"ilişkisel tarama"* olduğu belirtilmiştir.

Doktora:

- Araştırmacı nitel bir araştırma yürütmesine ve içerik çözümlemesi yapmasına rağmen *"Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır."* ifadesine yer vermiştir.
- Nitel bir araştırma için *"Nitel araştırma türünde tarama modeli kullanılmıştır."* şeklinde bir açıklama sunulmuştur.
- Araştırmacı çalışmada *"tekil tarama ve müziksel eser çözümleme modelini kullandığını"* belirtmiştir. Ancak çalışma iki Türk bestecisinin solo gitar sonatlarının biçimsel çözümle ağırlıklı form, gitara uygunluk, eğitimde kullanılabilirlik gibi ölçütler açısından nitel olarak incelendiği, bir çeşit örnek olaya dayalı bir nitel araştırmadır.
- Araştırmacı, altı Türk romanı metninde çözümleme yapmış ve bunun için içerik çözümlemesi kullanmıştır. Araştırmacı nitel bir araştırma yapıyor olmasına rağmen araştırmasının çeşitli gerekçelerle (betimleme vb.) *"ilişkisel tarama modelinde"* olduğunu belirtmiştir.

Lisansüstü tezlerde araştırma türü/modeline ilişkin yapılan incelemeler öncelikle araştırma türü/modelinin belirtilmesi durumu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu inceleme ile her iki düzeyde de tezlerin büyük çoğunluğunda araştırma türü/modelinin belirtildiği saptanmıştır. Diğer taraftan, az sayıda da olsa araştırma türü/modelinin belirtilmediği tezlerin bulunduğu belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde; Şimşek, Özdamar, Becit, Kılıçer, Akbulut ve Yıldırım (2007) tarafından eğitim teknolojisi alanında tamamlanmış olan 64 doktora tezinin incelendiği araştırmada lisansüstü tezlerin raporlaştırılmasında araştırmanın modelinin belirtilmesine ilişkin önemli eksikliklerin olduğuna yönelik benzer bulguların elde edildiği gözlenmiştir. Bilimsel bilgi üretiminin bu sürece ilişkin aşamaların hatasız bir biçimde gerçekleştirilmesi ile mümkün olabileceği, ele alınan probleme uygun bir araştırma modeli kullanılmadığı sürece veya kullanılan araştırma modeline ilişkin bilgi sunulmadığı sürece elde edilen bulguların geçerliğine ve güvenirliğine şüpheyle bakılacağı göz önünde bulundurulduğunda; araştırma kapsamında elde edilen bu bulgunun, her ne kadar az sayıda tezde gözlenmiş olsa da, üretilen bilimsel bilginin niteliği ile ilgili önemli bir soruna işaret ettiği düşünülmektedir.

Tezlerin araştırma türüne göre dağılımı incelendiğinde, her iki düzeyde de nicel araştırmaların çoğunlukta olduğu, nitel araştırmalar ile nicel ve nitel araştırma türlerinin bir arada kullanıldığı çalışmaların her iki düzeyde de nicel araştırmalara göre oldukça az olduğu belirlenmiştir. Benzer bulguların, Altıparmak ve Nakiboğlu (2001), Juodaitytė ve Aušra (2008), Ramazan, Güven ve Efe (2007), Saraçoğlu ve Dursun (2010), Tavşancıl (2008) ve Yıldız (2004) tarafından farklı yıllarda, üniversitelerde, bilim dallarında ve farklı lisansüstü düzeylerde tamamlanan tezlerde araştırma modelinin incelendiği çalışmalarla da elde edildiği gözlenmiştir.

Nicel araştırma türüne göre tezlerin dağılımı incelendiğinde; Altın (2004) ile Coorough ve Nelson (1997) tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen tarama modeline dayalı betimsel yöntemlerin ağırlıklı olarak kullanıldığına ilişkin bulgulara benzer şekilde, bu araştırma kapsamında da tarama modelinin her iki düzeyde en sık kullanılan model olduğu belirlenmiş; deneme modelinin kullanımına daha az sayıdaki tezde rastlanmıştır.

Tarama ve deneme modellerinin kullanıldığı tezlerde, kullanılan modelin türünün belirtilme durumuna ilişkin incelemeler; her iki düzeyde de tarama modeli türünün (tekil, ilişkisel vb.) çoğunlukla belirtilmemiş olduğunu, tarama modeli türünün belirtildiği durumlarda ise az sayıda da olsa türün yanlış belirtilmiş olduğu araştırmaların bulunduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, her iki düzeyde de deneme modeli türünün çoğunlukla belirtilmiş olduğu, yanlış belirtilen türlerin yüksek lisans düzeyinde doktora düzeyine göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Kullanılan araştırma modelinin türü ile ilgili yanlış

belirlemeler incelendiğinde; tarama modelinin türü ile ilgili yapılan yanlışlıkların çoğunlukla tarama modelinin deneme modeliyle karıştırılması veya araştırma kapsamında kullanılan veri toplama tekniğinin tarama modeli türü şeklinde sunulmasından kaynaklandığı gözlenmiştir. Deneme modelinin türü ile ilgili yanlış belirlemeler ise çoğunlukla yarı deneysel desenlerin gerçek deneysel desenlerle karıştırılması veya desenlerin adlarının terminolojiye uygun şekilde sunulmaması sonucu ortaya çıkmaktadır. Tezlerde gözlenen bu tür hataların, Ramazan, Öztuna ve Dibek (2005) tarafından da belirtildiği gibi; tez danışmanlarının araştırma yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması ve tezleri dikkatli okumaması, araştırma yöntemleri kitaplarında farklı bilgilerin hatta yanlış bilgilerin yer alması, öğrencilerin tezlerini yazarken kaynak kitaplar yerine yapılmış tezlerden yararlanması ve tez yazımı konusunda kapsamlı bir el kitabının bulunmaması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, araştırma yöntem ve teknikleri bilgisine sahip olmanın öncelikli olarak lisansüstü tez çalışmasını yürüten öğrencilerin sorumluluğu olduğu açıktır ve tezlerin savunulduğu süreçte bu tür hataların tez jürilerinde yer alan diğer üyeler tarafından izlenmemiş veya tezin teslim edilmesi sürecinde ilgili enstitüler tarafından denetlenmemiş olmasının da bu bulgulara neden olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, özellikle tarama modelinin kullanıldığı durumda lisansüstü tezlerin çoğunluğunda, deneme modelinin kullanıldığı durumda ise az sayıda tezde gözlenen araştırma modeli türünün belirtilmediği durumların da benzer nedenlerle ilişkili olarak ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Araştırma modellerinin betimlenmesiyle ilgili eksikliklerin gözlenmesine ilişkin bu bulguya benzer bir diğer bulgu, Balcı (1990) tarafından yürütülen araştırma kapsamında da elde edilmiştir.

Araştırma modelinin türünün doğru belirtildiği tezler incelendiğinde, tarama modelinin kullanıldığı durumlarda, yüksek lisans düzeyinde tekil taramanın, doktora düzeyinde ise karşılaştırma türü ilişkisel taramanın en sık kullanılan tür olduğu, her iki düzeyde de örnek olay tarama modeli türünde yürütülmüş araştırmaların az sayıda bulunduğu gözlenmiştir. Deneme modelinin kullanıldığı durumlarda ise, yüksek lisans düzeyinde en sık öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desenin kullanıldığı, doktora düzeyinde ise en sık kullanılan desenin öntest-sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desen olduğu belirlenmiştir. Her iki düzeyde de benzer olarak en az kullanılan desen, sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desendir.

Nitel araştırma türüne göre tezlerin dağılımı incelendiğinde; yüksek lisans düzeyinde çoğunlukla türün belirtilmemiş olduğu, doktora düzeyinde ise türün belirtilme durumu ile belirtilmeme durumunun yakın oranlarda olduğu belirlenmiştir. Yanlış belirtilen nitel araştırma türleri her iki düzeyde de az da olsa gözlenmiştir. Yanlış belirlemelerin çoğunlukla nitel araştırma türlerinin nicel araştırma türleriyle karıştırılması sonucu ortaya çıktığı görülmüştür. Bu bulgunun; nicel araştırma türünün kullanıldığı durumda gözlenen yanlışlıklara benzer şekilde, araştırmacıların araştırma yöntem ve teknikleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması, diğer taraftan bir bilimsel araştırmanın gücünün yöntemi ile ortaya konulduğu ve araştırma modelinin problemin çözümünde yol gösterici en önemli kaynak olduğu konusunda yeterince farkındalığa sahip olmaması ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Lisansüstü Tezlerde Evren ve Örneklem

Lisansüstü tezlerin "Evren ve Örneklem" alt bölümüne ilişkin bulgular, "Başlık" ve "Verilerin Toplandığı Kaynak" başlıkları altında aşağıda sunulmuştur.

Başlık

İncelenen lisansüstü tezlerde, verilerin toplandığı kaynağa ilişkin başlık yazılma durumuna göre dağılım Çizelge 37'de sunulmuştur.

Çizelge 37. Verilerin toplandığı kaynağa ait başlığın yazılma durumuna ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	607	91.14	176	94.62
Yazılmamış	59	8.86	10	5.38
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 37 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 607'sinde (%91.14), doktora tezlerinin 176'sında (%94.62) verilerin toplandığı kaynağa ilişkin başlığın yazıldığı, yüksek lisans tezlerinin 59'unda (% 8.86), doktora tezlerinin 10'unda (%5.38) herhangi bir başlık kullanılmadığı görülmektedir. Verilerin toplandığı kaynağa ait başlıklandırmanın yapıldığı tezlerde sıklıkla kullanılan başlıklara ilişkin örnekler şunlardır: *"Evren-Örneklem", "Araştırmanın Evreni ve Örneklemi"*, *"Çalışma Grubu", "Araştırmanın Çalışma Grubu" "Araştırma grubu" "Denekler"* ve *"Katılımcılar"* biçimindedir. Bu kullanımlara ek olarak *"Örnekleme", "Örneklem seçimi", "Çalışma Kümesi", "Deney Grupları", "Veri grubu"* vb. başlıklarının kullanıldığı da belirlenenler arasındadır.

Başlık - İçerik Tutarlılığı

Verilerin toplandığı kaynağa ilişkin bir başlığın kullanıldığı tezlerde, başlık-içerik tutarlılığı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 38'de sunulmuştur.

Çizelge 38. Verilerin toplandığı kaynağa ait başlığın yazıldığı tezlerde başlık içerik tutarlığına ilişkin dağılım

Başlık-İçerik Tutarlığı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Başlık içerikle tutarlı	298	49.09	105	59.65
Evren/örneklem başlığı altında çalışma grubu ifadesi yer almış	35	5.79	11	6.26
Evren /örneklem başlığı altında çalışma grubu örneklem olarak anlatılmış	239	39.37	51	28.98
Evren/örneklem başlığı altında sadece evrene veya örnekleme ait bilgi verilmiş	18	2.96	5	2.84
Veri toplama sürecine ilişkin bilgiler verilmiş	5	0.82	3	1.71
Evren, çalışma grubu/örneklem olarak tanıtılmış	5	0.82	0	0.00
Çalışma grubu başlığı altında evren/örneklem bilgileri verilmiş	7	1.15	1	0.56
Toplam	**607**	**100.00**	**176**	**100.00**

Çizelge 38 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 298'inde (%49.09) ve doktora tezlerinin 105'inde (%59.65), verilerin toplandığı kaynağa ilişkin başlık ile içerik bilgisi tutarlıdır. Yüksek lisans tezlerinin 309'unda (%50.91) ve doktora tezlerinin 71'inde (%40.35) tutarlı değildir. Başlık-içerik tutarsızlığının gözlendiği tezler için bu tutarsızlığın nedenleri incelenmiş ve *"Evren- örneklem"* başlığı altında çalışma grubu /deneklere ilişkin bilgilerin sunulduğu 35 (%5.79) yüksek lisans ve 11 (%6.26) doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 239'unda (%39.37) ve doktora tezlerinin 51'inde (%28.98) bu başlık altında olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemleri ile oluşturulmuş çalışma grubu/denekler/katılımcıların örneklem olarak tanıtıldığı; ayrıca, 18 yüksek lisans (%2.96) ve beş (%2.84) doktora tezinde sadece evrene ya da sadece örnekleme ait bilgilerin sunulduğu gözlenmiştir. Bunlara ek olarak yüksek lisans tezlerinin beşinde, doktora tezlerinin ikisinde verilerin toplandığı kaynağa ait başlık altında veriler ve toplanmasına ilişkin içerik bilgisinin sunulduğu belirlenmiştir. Çalışma grubu veya örneklemin evren olarak tanıtıldığı üç yüksek lisans tezi; çalışma grubu/araştırma grubu başlığı altında evren-örneklem bilgilerinin verildiği yedi yüksek lisans ve bir doktora tezi olduğu belirlenmiştir.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde verilerin toplandığı kaynağa ait başlık ile içerik bilgisinin tutarsız olduğu durumlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

- *"Araştırmanın evrenini Türkiye'deki eğitim fakültelerinin .... öğretmenliği beşinci (son) sınıfında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Örneklem ise 2006-07 öğretim yılı bahar döneminde .... Üniversitesi .... Eğitim Fakültesi .... Eğitimi Aanabilim Dalı beşinci sınıfta öğrenim gören 20 öğretmen adayı oluşturmuştur."*
- *"Araştırmanın evrenini .... ili merkez ilçeleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise merkez ilçelerden .... Endüstri Meslek Lisesi'nde öğrenim gören 58 dokuzuncu sınıf öğrencisi oluşturmaktadır."*

Daha önce de değinildiği gibi, bazı çalışmalarda verilerin toplandığı kaynağa ait başlık altında, veriler ve toplanmasına ilişkin içerik bilgisinin sunulduğu belirlenmiştir. Aşağıda söz konusu duruma ilişkin örnekler sunulmuştur.

- *"Çalışmaya dâhil edilen okulların kantinlerinde araştırmacı tarafından gözlemlenen bazı özellikler ve satılan ürünler şöyledir. 1. Okul: Kantin, okul girişinde koridorun sonunda camlı bir bölmeyle oluşturulmuş bir oda. Küçük bir pencereden satış yapılıyor. Dışarıya penceresi açılıyor. İçecek olarak su ve ayran mevcut. Tost yapılıyor. Tuzlu ve tatlı bisküvi çeşitleri var. Cips ve şeker satılıyor ...."*
- *"Araştırma grubunun oluşturulmasında yukarıda belirtilen okullarda görev yapan 450 öğretmen belirlenmiş ve hazırlanan veri toplama araçları araştırmacı tarafından okullarına gidilerek kendilerine ulaştırılmıştır."*

Bazı çalışmalarda evren, çalışma grubu, örneklem kavramları birbiri yerine kullanılmıştır. Aşağıda söz konusu duruma ilişkin örnekler sunulmuştur.

- *"Araştırmanın evreni .... eğitim-öğretim yılında .... ili Milli Eğitim İl Müdürlüğünde görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklemi ise bu okullardaki 82 matematik öğretmeni oluşturmaktadır."*
- *".... altı yaş Türk çocuğu sayısının fazla olmaması nedeniyle evreni oluşturan çocukların tamamı örnekleme dahil edilmiştir. Örneklemi 106 çocuk oluşturmuştur."*
- *"Çalışmada toplam .... ve .... bölgelerinden 107 öğretmenin kaldığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar neticesinde her iki bölgeden (27 ilden) toplam 106 erkek okul öncesi öğretmeni evreninin tamamı örneklem olarak alınmıştır."*

Bazı çalışmalarda çalışma grubu/araştırma grubu başlığı altında evren/örneklem ifadesi yer almaktadır. Aşağıda söz konusu duruma ilişkin örnekler sunulmuştur.

- *"Çalışma evrenini .... okulu dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma evreninin tümüne ulaşılmıştır. Örneklem seçiminde ise normal düzeyde puan alan öğrencilerden 14 kız 14 erkek olmak üzere 28 öğrenci alınmıştır. Örneklem ataması kura yolu ile seçkisiz atama şeklinde yapılmıştır."*
- *"Araştırmanın örneklemini .... ili .... ilçesi .... İlköğretim Okulunda .... Eğitim-Öğretim yılında öğrenim görmekte olan 2-C, 2-D, 2-G, 2-H şubeleri oluşturmaktadır."*

Verilerin Toplandığı Kaynak

Verilerin toplandığı kaynak bir araştırmanın amaçlarına cevap verebilmek için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan gruptur ve araştırmalarda sonuçların geçerli olduğu bu gruba dayalı bazı özelliklerin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Buna dayalı olarak yüksek lisans ve doktora tezlerinde verilerin toplandığı kaynak; evren ise evrene dayalı tanım ve dağılım, örneklem ise; evren tanımı ve dağılımı, örneklem büyüklüğü hesaplama yöntemi, örneklem dağılımı, örnekleme türü ve yansızlık kuralı belirtilmelidir. Evren ve örneklem dışında araştırmada bir çalışma grubu veya denekler/katılımcılar ile

çalışılmışsa bu gruba ait tanım ve dağılımların yapılması, deneysel bir desende deneklerin gruplara nasıl yerleştirildiğinin belirtilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşımlardan yola çıkılarak tezler aşağıdaki alt başlıklar altına incelenmiştir.

Verilerin Toplandığı Kaynağın Niteliği

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde verilerin toplandığı kaynak, birey, belge, fotoğraf veya benzeri dokümanlardan oluşabilmektedir. İncelenen tezlerde verilerin toplandığı kaynak sadece birey ya da sadece doküman olabileceği gibi, aynı tez içinde her ikisinin birlikte kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır. Benzer şekilde, verilerin toplandığı kaynak sayısı tek olacağı gibi, birden fazla kaynağın birlikte kullanıldığı tezler de bulunmaktadır. Bir diğer nokta da aynı tez içerisinde verilerin toplandığı kaynaklardan biri evren, diğeri örneklem ya da çalışma grubu niteliğinde olabilir. Bundan sonraki çözümlemelerin, yukarıdaki durumlar göz önünde bulundurularak verilerin toplandığı kaynağa ait toplam sayı üzerinden yapıldığı bilgisi dikkate alınmalıdır.

İncelenen 666 yüksek lisans tezinde toplam 702; 186 doktora tezinde ise toplam 231 veri toplama kaynağı kullanıldığı belirlenmiş ve bu tezlerdeki veri toplama kaynaklarının niteliklerine (birey ya da doküman/belge) göre dağılımı Çizelge 39'da sunulmuştur.

Çizelge 39. Verilerin toplandığı kaynağın niteliğine ilişkin dağılım

Kaynağın Niteliği	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Birey	645	91.88	216	93.50
Dokuman / Belge vb.	57	8.11	15	6.50
Toplam	**702**	**100.00**	**231**	**100.00**

Çizelge 39 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde veri toplama kaynaklarının 645'inin (%91.88), doktora tezlerinde 216'sının (%93.50) bireylerden oluştuğu görülmektedir. Yüksek lisans düzeyinde veri toplama kaynaklarının 57'si (%8.11) ve doktora düzeyinde 15'i (%6.50) doküman/belgelerden oluşmaktadır. İncelenen tezlerin 709'unda (%83.10) verilerin toplandığı kaynak sadece bireylerden, 48'inde (%5.63) sadece belge, fotoğraf, kitap vb. dokümanlardan oluşurken, 19 (%2.11) tezde bireyler ve dokümanlar birlikte kullanılmıştır. Tezlerin 76'sında (%8.92) ise verilerin toplandığı kaynağa ilişkin içeriğin tezde yer almadığı belirlenmiştir.

Verilerin Toplandığı Kaynağın Tanımı

Tezlerde verilerin toplandığı kaynaklar, sahip oldukları özellikler bakımından "evren", "evrenden olasılığa dayalı olarak çekilen örneklem" ya da "olasılığa dayalı olmayan örnekleme yolu ile oluşturulmuş çalışma grubu/denek/katılımcı" olabilir. Tezlerde yer alan veri toplama kaynaklarının söz konusu tanımlamalara göre dağılımı Çizelge 40'ta sunulmuştur.

Çizelge 40. Verilerin toplandığı kaynağın tanımına ilişkin dağılım

Kaynak tanımı	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Evren üzerinde çalışılmış	57	8.13	22	9.53
Evrenden olasılığa dayalı örnekleme yapılmış	173	24.64	55	23.81
Çalışma grubu/olasılığa dayalı olmayan örnekleme yapılmış	472	67.23	154	66.66
Toplam	**702**	**100.00**	**231**	**100.00**

Çizelge 40 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde verilerin toplandığı kaynakların 57'si (%8.13), doktora düzeyinde 22'si (%9.53) evrendir. Evrenden olasılığa

dayalı yöntemlerle bir örneklem seçilen kaynak sayısı yüksek lisans tezlerinde 173 (%24.64) ve doktora tezlerinde 55'tir (%23.81). Verilerin toplandığı kaynağın, çalışma grubu/denek/ katılımcılar olarak tanımlandığı durumlar yüksek lisans tezlerinde 472 (%67.23) ve doktora tezlerinde 154'tür (%66.66).

Evren. Verilerin, evrenin tamamından elde edildiği veri toplama kaynakları için, tezlerde evrene ait tanım ve dağılım bilgilerinin verilme durumları incelenmiş ve Çizelge 41'de sunulmuştur.

Çizelge 41. Evrene ait tanım ve dağılım bilgilerinin sunulma durumlarına ilişkin dağılım

Kaynak bilgileri	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Evren tanımı verilmiş	43	79.62	22	100.00
Evren dağılımı verilmiş	33	64.11	14	63.63

Çizelge 41'e göre, yüksek lisans tezlerinde evren üzerinde çalışılan 57 veri toplama kaynağının 43'ünde (%79.62) ve doktora tezlerinde tüm veri toplama kaynakları (22, %100.00) için evren tanımı verilmiştir. Evreni tanımlayıcı bir ya da daha çok değişkene göre dağılım bilgileri, yüksek lisans tezlerindeki veri toplama kaynaklarının 33'ünde (%64.11), doktora tezlerinde 14'ünde (% 63.63) verilmiştir.

Örneklem. Verilerin, evrenden olasılığa dayalı olarak seçilen örneklemlerden toplandığı durumlarda, örnekleme sürecine ait bilgilerin sunulma durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 42'de sunulmuştur.

Çizelge 42. Örnekleme bilgilerinin sunulma durumuna ilişkin dağılım

Örnekleme bilgileri	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Evren tanımı verilmiş	168	97.10	54	98.18
Evren dağılımı verilmiş	50	28.90	29	52.72
Örnekleme türü belirtilmiş	113	65.31	43	78.18
Örneklem büyüklüğü hesaplanmış	37	21.38	29	52.72
Yansızlık kuralı belirtilmiş	93	53.75	37	67.27
Örneklem dağılımı verilmiş	96	54.50	40	72.73

Çizelge 42 incelendiğinde, tezlerde evrenden olasılığa dayalı bir örneklem alındığının ifade edildiği yüksek lisansta 173 veri toplama kaynağının 168'inde (%97.10), doktora düzeyinde 55'inin 54'ünde (%98.18) evren tanımı verilmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 50'sinde (%28.90), doktora tezlerinin 29'unda (%52.72) evren dağılım bilgileri verilmiştir. Yüksek lisans tezlerinde yer alan veri toplama kaynaklarının 113'ünde (%65.31) ve doktora tezlerindeki 43'ünde (%78.18) örnekleme türü belirtilmiştir. Yüksek lisans tezlerindeki veri toplama kaynaklarının 37'sinde (%21.38), doktora tezlerinde 29'unda (%52.72) örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Yansızlık kuralının belirtildiği verilerin toplandığı kaynak sayısı yüksek lisans düzeyinde 93 (%53.75), doktora düzeyinde 37'dir (%67.27). Örneklem dağılımına ilişkin bilgilerin verildiği veri toplama kaynak sayısı, yüksek lisans düzeyinde 96 (%54.50), doktora düzeyinde 40 (%72.73)'tır.

Çalışma grubu. Verilerin, evrenden olasılığa dayalı olmayan örnekleme yolu ile oluşturulduğu çalışma grubu, denekler veya katılımcılar üzerinden toplandığı kaynaklar için,

bu veri toplama kaynaklarına ait tanım ve dağılım bilgilerinin verilme durumları incelenmiş ve Çizelge 43'te sunulmuştur.

Çizelge 43. Çalışma grubu /denekler/ katılımcılara ait tanım ve dağılım bilgilerinin sunulma durumuna ilişkin dağılım

Kaynak bilgileri	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Çalışma grubu /denek/katılımcı tanımı verilmiş	414	87.71	141	91.55
Çalışma grubu/denek/katılımcı dağılımı verilmiş	221	46.82	87	56.50

Çizelge 43'e göre, yüksek lisans düzeyinde 472 veri toplama kaynağının 414'ünde (%87.71) ve doktora düzeyinde 154'ünün 141'inde (%91.55) çalışma grubu/denek/katılımcılar tanımlanmıştır. Çalışma grubu/denekler/katılımcılara ait dağılım bilgilerinin verildiği kaynak sayısı yüksek lisans tezleri için 221 (%46.82), doktora tezleri için 87'dir (%56.50).

İncelenen tezlerde 243 deneme modeli kullanılmıştır. Ancak, deneme modelli bir tezde tek bir denek grubu yer alabileceği gibi birden fazla grup da yer alabilir. Bu bilgi doğrultusunda, yüksek lisans tezlerinde 168, doktora tezlerinde 79 denek grubu ile çalışılmıştır. Yüksek lisans tezlerinde bu gruplardan 40'ının (%23.80), doktora tezlerinde 41'inin (%51.89) yansız atama yolu ile oluşturulduğu belirlenmiştir.

Hem yüksek lisans, hem de doktora düzeyinde verilerin toplandığı kaynağa ilişkin herhangi bir başlığın sunulmadığı tezlerle karşılaşılması dikkat çekicidir. Bu bulgu, Altınkurt (2007) ve Sağlam, Armutlu, Tosunoğlu ve Toy (2009) tarafından yapılan çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. Bu durum tezlerde verilerin toplandığı kaynağa ilişkin bilgilerin başka bölüm başlıkları altında yer alması ya da bu konuda bilgi sunulmasına gerek duyulmamasının bir sonucu olabilir. Farklı bir başlıklandırmanın kullanıldığı tezlere rastlanması ise, üniversitelere ait tez yazım kılavuzlarındaki farklılıkların bir sonucu olabilir.

İncelenen tezlerde, verilerin toplandığı kaynağa ilişkin başlık ile içerik arasında tutarsızlıklar gözlenmiştir. Bu tutarsızlığının nedeni; evren, örneklem ve çalışma grubu gibi veri kaynakları arasındaki nitelik ve tanımlama farklılıklarının araştırmacılar tarafından yanlış ya da eksik bilinmesi olabilir. Bu nedenle araştırmacılar bu kavramları birbirlerinin yerine kullanmakta sakınca görmemektedirler. Benzer şekilde, Erkuş (1999) tarafından yapılan çalışma sonuçları da psikometrik terimlerin kullanımında hatalar olduğunu göstermektedir. Ayrıca verilerin toplandığı kaynağa ait başlık altında eksik bilgilerin veya başka bölümlere ait içerik bilgisinin yer alması, bu başlık altında gerçekte hangi bilgilerin yer alması gerektiği konusunda araştırmacıların sorun yaşadıklarını göstermektedir. Bu durum, tez yazım kılavuzlarında çoğunlukla araştırma gruplarının tanıtımı ile ilgili bölümün "Evren ve Örneklem" olarak adlandırılmasından kaynaklı olabilir. Bir diğer deyişle araştırmacılar, tez yazım kurallarına uymak adına bu tür hatalar yapıyor olabilirler.

İncelenen tezlerde ağırlıklı olarak bireylerden oluşan veri toplama kaynaklarının kullanılması, eğitim bilimleri kapsamındaki araştırmaların ağırlıklı olarak insan ve davranışlarını konu edinmesinin bir sonucu olabilir. Benzer şekilde Gürdal, Bakioğlu ve Öztuna (2005), Şimşek, Özdamar, Becit, Kılıçer, Akbulut ve Yıldırım (2007) ve Saraçoğlu ve Dursun (2010) tarafından yapılan çalışmalarda da ağırlıklı olarak bireylerden veri toplandığı bulgusu yer almaktadır.

Her iki düzeyde de çoğunlukla verilerin olasılığa dayalı olmayan yöntemlerle oluşturulmuş kaynaklar üzerinden toplandığı görülmektedir. Bu bulgu, Tavşancıl (2008), Erdoğmuş ve Çağıltay (2009), Üstündağ (2009) ve Saraçoğlu ve Dursun (2010) tarafından yapılan çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde verilerin ağırlıklı olarak olasılığa dayalı olmayan yöntemlerle oluşturulmuş kaynaklar

üzerinden toplanması, araştırmacıların zaman, ekonomik ve benzeri nedenlerle kolay ulaşabildikleri kaynaklar üzerinden veri toplama eğiliminde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Genel olarak evren, örneklem ve çalışma grubu/katlımcı/denekler gibi farklı özellikteki veri toplama kaynakları için tezlerde sunulan dağılım bilgilerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Benzer bulgular Altınkurt (2007) ve Sağlam, Armutlu, Tosunoğlu ve Toy (2009) tarafından yapılan çalışmalarda da elde edilmiştir. Bu durum araştırmacıların veri toplama kaynaklarına ait dağılım bilgilerini sunma konusunda özenli davranmadıkları ya da çalışmalarında bu kaynaklara ilişkin yeterli bilgi toplamadıkları şeklinde yorumlanabilir. İncelenen lisansüstü tezlerde, her iki düzeyde de araştırmacıların evrenden olasılığa dayalı bir örneklem seçme sürecine ilişkin yeterli bilgi sunmadıklarını görülmektedir. Bu durum araştırmacıların örnekleme sürecine ilişkin adımları tam olarak gerçekleştirememelerinden kaynaklı olabileceği gibi, raporlama sürecine ilişkin eksikliklerden de kaynaklı olabilir.

Lisansüstü Tezlerde Veriler ve Toplanması

Lisansüstü tezlerin "Veriler ve Toplanması" alt bölümüne ilişkin bulgular, aşağıda "Başlık" ve "Veri Toplama Teknikleri" alt başlıklarıyla sunulmuştur.

Başlık

Lisansüstü tezlerde, veriler ve toplanması ile ilgili alt bölüm başlığının belirtilip belirtilmediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular Çizelge 44'te sunulmaktadır.

Çizelge 44. Başlığın yazılma durumuna ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	596	89.50	168	90.32
Yazılmamış	70	10.50	18	9.68
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 44 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki 666 tezin 596'sında (%89.50) ve doktora düzeyindeki 186 tezin 168'inde (%90.32) veriler ve toplanması ile ilgili bir alt bölüm başlığına yer verildiği gözlenirken, yüksek lisans düzeyinde 70 (%10.50), doktora düzeyinde ise 18 (%9.68) tezde bu alt bölüm başlığına yer verilmediği belirlenmiştir.

Veriler ve toplanması ile ilgili bir alt başlığa yer verilen lisansüstü tezler, başlığın adlandırılmasına göre incelendiğinde; 596 yüksek lisans tezinin 52'sinde (%8.72), 168 doktora tezinin ise 22'sinde (%13.10) olmak üzere toplam 764 lisansüstü tezin 74'ünde (%9.69) *"Veriler ve Toplanması"* başlığının kullanıldığı gözlenmiştir. Bu alt başlığın sunumunda kullanılan diğer adlandırmalar incelendiğinde ise; 764 lisansüstü tezde en sık *"Verilerin Toplanması"* (199, %26.04) ve *"Veri Toplama Aracı/Araçları"* (194, %25.39) başlıklarının kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bölüme ilişkin sunulan diğer alt başlıklara; *"Analizde Kullanılan Veriler"*, *"Araştırmada İzlenen Yol"*, *"Bilgi Toplama Aracının Geliştirilmesi"*, *"İşlemler"*, *"Malzeme ve Metod"*, *"Materyal"*, *"Ölçmede Kullanılan Testler"*, *"Ölçüm Araçları"*, *"Örneklerin Toplanması"*, *"Veri Kaynakları"* ve *"Verilerin Oluşturulması"* başlıkları örnek verilebilir.

Veri Toplama Teknikleri

Lisansüstü tezlerde, yazılı veri toplama, görüşme, gözlem, hazır veri ve belgesel tarama tekniklerinin kullanılma durumunun incelenmesiyle elde edilen bulgular Çizelge 45'te sunulmaktadır.

Aşağıda verilen Çizelge 45 incelendiğinde, 666 yüksek lisans tezinin 529'unda (%79.43) ve 186 doktora tezinin 166'sında (%89.25) olmak üzere en sık kullanılan veri toplama tekniğinin yazılı veri toplama tekniği olduğu gözlenmektedir. Veri toplama

tekniklerinin kullanım sıklığı açısından yüksek lisans tezlerinde yazılı veri toplama tekniğini; tezlerin %10.06'sında kullanılmasıyla görüşme; %8.11'inde kullanılmasıyla belgesel tarama, %3.90'ında kullanılmasıyla gözlem ve %3.30'unda kullanılmasıyla hazır veri tekniği izlemektedir. Doktora tezlerinde ise yazılı veri toplama tekniğini; tezlerin %26.35'inde kullanılmasıyla görüşme, %14.52'sinde kullanılmasıyla gözlem, % 6.99'unda kullanılmasıyla belgesel tarama ve %3.76'sında kullanılmasıyla hazır veri tekniği izlemektedir.

Çizelge 45. Veri toplama tekniklerinin kullanılma durumuna ilişkin dağılım

Veri Toplama Teknikleri		**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
		f	%	**f**	%
Yazılı veri toplama	Kullanılmış	529	79.43	166	89.25
	Kullanılmamış	137	20.57	20	10.75
	Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**
Görüşme	Kullanılmış	67	10.06	49	26.35
	Kullanılmamış	599	89.94	137	73.65
	Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**
Gözlem	Kullanılmış	26	3.90	27	14.52
	Kullanılmamış	640	96.10	159	85.48
	Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**
Hazır veri	Kullanılmış	22	3.30	7	3.76
	Kullanılmamış	644	96.70	179	96.24
	Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**
Belgesel tarama	Kullanılmış	54	8.11	13	6.99
	Kullanılmamış	612	91.89	173	93.01
	Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde raporlaştırılan veri toplama sürecinde; yazılı veri toplama, görüşme, gözlem, hazır veri ve belgesel tarama tekniklerinin tek başına kullanıldığı durumlar gözlendiği gibi, birden fazla tekniğin bir arada kullanıldığı durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, kullanılan veri toplama tekniklerinin toplam sayısının lisansüstü düzeylere göre dağılımı Çizelge 46'da sunulmuştur.

Çizelge 46. Veri toplama tekniklerinin toplam sayısına ilişkin dağılım

Veri Toplama Teknikleri	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Yazılı veri toplama	860	82.69	426	80.08
Görüşme	70	6.73	50	9.40
Gözlem	28	2.69	34	6.39
Hazır veri	24	2.31	8	1.50
Belgesel tarama	58	5.58	14	2.63
Toplam	**1040**	**100.00**	**532**	**100.00**

Çizelge 46 incelendiğinde; araştırmaya dahil edilen 666 yüksek lisans tezinde toplam 1040 veri toplama tekniğinin; 186 doktora tezinde ise toplam 532 veri toplama tekniğinin kullanıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan toplam 1040 veri toplama tekniğinin 860'ının (%82.69) yazılı veri toplama, 70'inin (%6.73) görüşme, 28'inin (%2.69) gözlem, 24'ünün (%2.31) hazır veri ve 58'inin (%5.58) belgesel tarama tekniğinden oluştuğu gözlenmektedir. İncelenen 186 doktora tezinde kullanılan toplam 532 veri toplama tekniğinin ise 426'sının (%80.08) yazılı veri toplama, 50'sinin (%9.40) görüşme,

34'ünün (%6.39) gözlem, 8'inin (%1.50) hazır veri ve 14'ünün (%2.63) belgesel tarama tekniğinden oluştuğu gözlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, lisansüstü tezlerde en sık kullanılan veri toplama tekniğinin yazılı veri toplama tekniği, en az kullanılan tekniğin ise hazır veri olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 46'da yer verilen yazılı veri toplama, görüşme, gözlem, hazır veri ve belgesel tarama teknikleri; kullanım amaçları, bu teknikler doğrultusunda kullanılan ölçme araçları, ölçme araçlarının geliştirilme süreçleri, ölçme araçlarının psikometrik niteliklerinin belirlenme yöntemleri vb. açılardan farklı özellikler göstermektedir. Bu nedenle, her bir veri toplama tekniğinin kullanımı doğrultusunda tekniğin kendine özgü olarak gerektirdiği özellikler açısından incelemeler yapılmış ve aşağıda her bir veri toplama tekniğine ilişkin bulgulara ayrı alt başlıklar altında yer verilmiştir.

Yazılı Veri Toplama Tekniği

Yazılı veri toplama, araştırmacı ile katılımcılar arasındaki iletişimin yazılı olarak kurulduğu ve bilimsel araştırmalarda diğer tekniklere göre en sık kullanılan veri toplama tekniğidir. Yazılı veri toplama tekniği doğrultusunda farklı değişkenlere ilişkin veri elde etmek amacıyla anket, ölçek, envanter vb. farklı cevaplama, puanlama, uygulama özelliklerine ve psikometrik yapılara sahip çeşitli ölçme araçları kullanılmaktadır. Bu ölçme araçlarının taşıması gereken özellikler ve bir araştırma raporu içerisinde bu özelliklere ilişkin verilmesi gereken bilgiler de farklılık göstermektedir. Örneğin; araştırmacının geliştirdiği anket, ölçek, envanter vb. bir aracın kullanıldığı durumda, araştırma raporunda geliştirme adımları ile araştırma kapsamında araca ilişkin belirlenen geçerlik ve güvenirlik kanıtlarının sunulması gerekirken, araştırmacının uyarladığı bir aracın kullanıldığı durumda, araştırma raporunda uyarlama adımlarının yanı sıra hem orijinal geçerlik ve güvenirlik kanıtlarının hem de araştırma kapsamında belirlenen geçerlik ve güvenirlik kanıtlarının yer alması gerekir. Bu durum göz önünde bulundurularak, yazılı veri toplama tekniği kapsamında kullanılan ölçme araçları; araştırmacı tarafından geliştirilen bir aracın, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bir aracın, araştırmacı tarafından uyarlanan bir aracın ve başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış bir aracın kullanılması durumuna göre ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

İncelenen yüksek lisans ve doktora düzeyindeki tezlerde, yukarıda sözü edilen durumlardan birine uygun olan tek bir araç kullanılabildiği gibi, bu durumların birkaçını ya da tümünü içeren niteliklerde araçların bir arada kullanıldığı da gözlenmiştir. Bu doğrultuda, incelenen tezlerde kullanılan toplam yazılı veri toplama tekniği sayısı dikkate alınmış, araştırmaların düzeyi göz önünde bulundurularak bu teknik kapsamında kullanılan ölçme araçlarının geliştirilme/uyarlanma durumuna göre dağılımı Çizelge 47'de verilmiştir.

Çizelge 47. Yazılı veri toplama tekniklerinin toplam sayısının ölçme aracının geliştirilme/uyarlanma durumuna göre dağılımı

Ölçme Aracının Geliştirilme/Uyarlanma Durumu	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Ölçme aracını araştırmacı geliştirmiş	596	69.30	295	69.25
Ölçme aracını araştırmacı uyarlamış	23	2.67	25	5.87
Geliştirilmiş bir ölçme aracı kullanılmış	125	14.53	49	11.50
Uyarlanmış bir ölçme aracı kullanılmış	116	13.49	57	13.38
Toplam	**860**	**100.00**	**426**	**100.00**

Çizelge 47 incelendiğinde; yüksek lisans düzeyinde toplam 860 yazılı veri toplama tekniğinin kullanıldığı; bu teknik doğrultusunda kullanılan ölçme araçlarının 596'sının (%69.30) araştırmacı tarafından geliştirilmiş, 23'ünün (%2.63) araştırmacı tarafından uyarlanmış, 125'inin (%14.53) başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve 116'sının

(%13.49) başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlar olduğu gözlenmektedir. Doktora düzeyinde ise toplam 426 yazılı veri toplama tekniği kullanılmış; bu teknik doğrultusunda kullanılan ölçme araçlarının 295'ini (%69.25) araştırmacı geliştirilmiş, 25'ini (%5.87) araştırmacı uyarlanmış, 49'unu (%11.50) başka araştırmacılar geliştirilmiş ve 57'sini (%13.38) başka araştırmacılar uyarlanmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, gerek doktora gerekse yüksek lisans düzeyinde kullanılan yazılı veri toplama teknikleri içinde en sık kullanılan araçların araştırmacı tarafından geliştirilmiş araçlar olduğu, en az kullanılan araçların ise araştırmacı tarafından uyarlanmış araçlar olduğu belirlenmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçları. İncelenen 852 yüksek lisans ve doktora tezinde, toplam 891 ölçme aracının araştırmacılar tarafından geliştirildiği belirlenmiştir.

Araştırmalarda, birden fazla ölçme aracı araştırmacılar tarafından geliştirilebildiği gibi, ölçme aracı geliştirilmeyen tezler de bulunmaktadır. Bu çerçevede, bulguların raporlaştırılmasında kullanılan ölçme araçlarının toplam sayısı dikkate alınmıştır. İncelenen 666 yüksek lisans tezinde toplam 596 ölçme aracının, incelenen 186 doktora tezinde ise toplam 295 ölçme aracının araştırmacılar tarafından geliştirildiği saptanmıştır.

Lisansüstü tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının tezler içindeki sunumunun değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulan ilk ölçüt, ölçme aracının türü ile ilgilidir. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının ölçmeye çalıştığı değişken kapsamında türleri içerik çözümlemesinden yararlanılarak sınıflandırılmış, benzer incelemeler araştırmacı tarafından uyarlanan, başka araştırmacılar tarafından geliştirilen veya başka araştırmacılar tarafından uyarlanan araçlar üzerinde de gerçekleştirilmiştir. Yazılı veri toplama tekniği kapsamında yer alan tüm ölçme araçlarının türü üzerinde içerik çözümlemesine dayalı olarak yapılan bu incelemeler için belirlenen kategoriler ve tanımları aşağıda verilmiştir.

- ***Görüş:*** Bir konu hakkında görüş elde etmek amacıyla geliştirilen, kategorik puan verip toplam puan hesaplanamayan ve araştırmacılar tarafından yapısına uygun olarak "anket" olarak adlandırılan veri toplama araçları ile araştırmacılar tarafından "ölçek" olarak adlandırılan (örneğin; "Eğitim Örgütlerinde Toplam Kalite Ölçeği", "Öğretmen Etkililik Düzeyini Belirleme Ölçeği", Bilgisayar Kullanım Amaçları Ölçeği" vb.) ancak yine kategorik puan verip toplam puan hesaplanamayan veri toplama araçlarının tümü bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Başarı:*** Araştırmacılar tarafından "başarı testi" olarak adlandırılan tüm araçlar ile "Değerlendirme Testi", "İzleme testi" vb. olarak adlandırılıp başarının ölçülmesini amaçlayan veri toplama araçlarının tümü bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Benlik Algısı/Özsaygı/Özgüven:*** "Akademik Benlik Kavram Ölçeği", "Coppersmith Benlik Saygısı Ölçeği", "Benlik Tasarımı Envanteri", "Piers-Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği" vb. veri toplama araçlarının tümü bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Beceri:*** "Transfer Becerileri Testi", "Kelime Testi", "Pragmatik Dil Testi" vb. veri toplama araçlarının tümü bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Çoklu Zeka:*** **"**Çoklu Zeka Envanteri" bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Diagnostik:*** "Toronto Aleksitimi Ölçeği", "Reynolds Adolesan Depresyon Ölçeği", UCLA Yalnızlık Ölçeği", "Beck Umutsuzluk Ölçeği" vb. veri toplama araçlarının tümü bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Duygusal Zeka:*** "Duygusal Zeka Yeterlik Envanteri" ve "Duygusal Zeka Ölçeği" bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Doyum/Tükenmişlik:*** "Yaşam Doyum Ölçeği", "Öğretmen İş Doyumu Envanteri", "Maslach Tükenmişlik Envanteri", "Minnesota İş Doyum Ölçeği" vb. veri toplama

araçları bu kategori altında ele alınmıştır.

- ***Eleştirel Düşünme:*** "Eleştirel Düşünme Eğilimi Testi", "Eleştirel Düşünme Ölçeği" ve "Watson-Glaser Eleştirel Akıl Yürütme Ölçeği" bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Eğitsel:*** **"**Öğrenme Stilleri Ölçeği", "Okul Değerlendirme Envanteri", "Çalışma Alışkanlıkları Envanteri", Mesleki Beklenti Ölçeği", "Mesleki Olgunluk Ölçeği" vb. veri toplama araçları bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Görüşme:*** Görüşme kayıtları için kullanılan formların tümü bu kategori altında tanımlanmıştır.
- ***Gözlem:*** Gözlem kayıtları için kullanılan formların tümü bu kategori altında tanımlanmıştır.
- ***İlgi:*** "Kuder Mesleki İlgi Envanteri" vb. ilgiyi ölçmeye yönelik geliştirilmiş ölçeklerin tümü bu kategori altında yer almıştır.
- ***İnanç:*** "Bilimsel Epistemolojik İnançlar Ölçeği" vb. inançları ölçmeye yönelik geliştirilmiş araçlar bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Kaygı:*** "Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri" vb. kaygıyı ölçmeye yönelik geliştirilmiş ölçeklerin tümü bu kategori altında yer almıştır.
- ***Kontrol Listesi:*** "Kompozisyon Değerlendirme Ölçeği", "Ders Kitabı İnceleme Formu" vb. veri toplama araçları bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Kişilik:*** "Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği", "Atılganlık Envanteri", "Sears Saldırganlık Ölçeği", "Beier Cümle Tamamlama Testi", "Ahlaki Yargı Ölçeği", "Çok Faktörlü Liderlik Ölçeği" vb. veri toplama araçları bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Kişisel Bilgi:*** Kişisel bilgileri elde etmeye yönelik formların tümü bu kategori altında tanımlanmıştır.
- ***Motivasyon:*** "Başarı Güdüsü Ölçeği" vb. motivasyonu ölçmeye yönelik geliştirilmiş araçlar bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Olay Kaydı:*** Farklı değişkenlere ilişkin düzey yoklama ve izleme amacıyla kullanılan formların tümü bu kategori altında tanımlanmıştır.
- ***Özyeterlilik:*** "Çocuklar İçin Özyeterlilik Ölçeği" vb. özyeterliliği ölçmeye yönelik geliştirilmiş araçlar bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Tamamlayıcı Yaklaşım:*** "Öğrenci Ürün Dosyası", "Deney Föyleri", "Dereceli Puanlama Anahtarı", "Öz Değerlendirme Formları", "Kavram Haritaları", "Grid", "Dallanmış Ağaç", "Öğrenci Çalışma Yaprakları", "Günlükler" vb. veri toplama araçlarının tümü bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Stres:*** Bireylerin stres düzeylerini belirlemek için kullanılan araçlar bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Tutum:*** Bireylerin tutum düzeylerini belirlemek için kullanılan araçlar bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Yaratıcılık:*** "Torrance Yaratıcılık Ölçeği" vb. yaratıcılığı ölçmeye yönelik geliştirilmiş araçlar bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Yetenek:*** "Raven Standart İlerlemeli Matrisler Testi", "DAT", Wonderlic Genel Yetenek Testi" vb. genel, özel ve ayrıcalı yeteneği ölçmeye yönelik geliştirilmiş araçlar bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Kategori Dışı:*** "Bilgisayar Oyunları Ölçeği", "Evlilik Yaşam Ölçeği", "Algılanan Esenlik Ölçeği", "Kaybolma Ölçeği", "Yakınlık Davranışı Ölçeği" vb. olarak adlandırılan veri toplama araçları bu kategori altında ele alınmıştır.
- ***Diğer:*** "Müziksel İlgi Tutum Ölçeği (İlgi Testi)", "Beşli Dereceleme Ölçeği", "İlköğretim Müfettişleri Ölçeği", "Performans Çözme Becerisi Ölçü Aracı", "Cinsellikle İlgili Bilgi ve İnanç Bilgi Formu" vb. olarak adlandırılan veri toplama araçlarının tümü bu kategori altında ele alınmıştır.

Yukarıda verilen kategoriler doğrultusunda, lisansüstü tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının en çok yer aldığı ilk altı kategori Çizelge 48'de sunulmuştur.

Çizelge 48. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının en çok yer aldığı kategori dağılımı

Düzey	Kategoriler	Ölçme Aracı	
		f	%[1]
Yüksek Lisans	Görüş	224	37.58
	Başarı	167	28.02
	Kişisel Bilgi	71	11.91
	Tutum	30	5.03
	Eğitsel	19	3.19
	Kategori Dışı	14	2.35
Doktora	Başarı	72	24.41
	Görüş	55	18.64
	Kişisel Bilgi	41	13.90
	Eğitsel	29	9.83
	Tutum	26	8.81
	Kategori Dışı	25	8.48

[1] Yüzde, araştırmacı tarafından geliştirilen toplam araç sayısına göre hesaplanmıştır.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının dağılımı incelendiğinde, Çizelge 48'de görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde araştırmacılar tarafından geliştirilen 596 ölçme aracından 224'ü (%37.58), 186 doktora tezinde araştırmacılar tarafından geliştirilen 295 ölçme aracının ise 55'i (%18.64) görüş kategorisine dâhil olan ölçme araçlarıdır. Benzer şekilde, başarı kategorisi ile kişisel bilgi kategorisi içinde yer alan ölçme araçlarının da, her iki düzeydeki araştırmalarda sık geliştirilen araçlar içinde yer aldığı gözlenmektedir. Buna göre, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 596 ölçme aracından 167'si (%28.02), doktora düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 295 ölçme aracından ise 72'si (%24.41) başarı kategorisine dâhil ölçme araçlarıdır. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 596 ölçme aracından 71'i (%11.91), doktora düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 295 ölçme aracından ise 41'i (%13.9) kişisel bilgi kategorisine dâhil ölçme araçlarıdır. Araştırmacılar tarafından en sık geliştirilen ölçme araçlarını, yüksek lisans düzeyinde 30 (%5.03) tutum, 19 (%3.19) eğitsel ve 14 (%2.35) kategori dışı kategorilerinde yer alan ölçme araçları; doktora düzeyinde ise 29 (%9.83) eğitsel, 26 (%8.81) tutum ve 25 (%8.48) kategori dışı kategorilerinde yer alan ölçme araçları takip etmektedir. Yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 14 (%2.35) kategori dışı araca; *Çevre Davranış Ölçeği*, *Algılanan Adalet Düzeyi Ölçeği*, *V-Diyagramı Değerlendirme Formu* örnek verilebilir. Doktora düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 25 (%8.48) kategori dışı araca ise *İlköğretim Düzeyinde Öğretmen Yakınlık Davranışları Ölçeği*, *Yazılım Prototipini Değerlendirme Ölçeği* ve *Çevre Bilinci Ölçeği* örnek verilebilir.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının en az yer aldığı altı kategori Çizelge 49'da sunulmuştur. Aşağıda sunulan Çizelge 49 incelendiğinde, her iki düzeydeki tezlerde de özyeterlilik, yetenek, benlik algısı/özsaygı/özgüven ve eleştirel düşünme kategorisine dâhil olan ölçme araçlarının az geliştirilen araçlar arasında yer aldığı görülmektedir. Buna göre, 666 yüksek lisans tezinde araştırmacılar tarafından geliştirilen 596 ölçme aracından ikişer tanesi (%0.34) özyeterlilik, yetenek ve benlik algısı/özsaygı/özgüven; 186 doktora tezinde araştırmacılar tarafından geliştirilen 295 ölçme aracının ise dördü (%1.36) özyeterlilik, ikisi (%0.68) yetenek ve biri (%0.39) ise benlik algısı/özsaygı/özgüven kategorisine dâhil olan ölçme araçlarıdır. Yine

gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezinde, araştırmacı tarafından geliştirilen birer (yüksek lisans düzeyinde %0.17, doktora düzeyinde %0.39) adet eleştirel düşünme kategorisine giren ölçme aracı bulunmaktadır. Ayrıca yüksek lisans düzeyinde birer adet (%0.17) yaratıcılık ve çoklu zekâ kategorisine giren ölçme aracı geliştirilirken, doktora düzeyinde yine birer adet (%0.39) ilgi ve duygusal zekâ kategorisine giren ölçme aracı geliştirildiği saptanmıştır.

Çizelge 49. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının en az yer aldığı kategori dağılımı

Düzey	Kategoriler	Ölçme Aracı	
		f	%[1]
Yüksek Lisans	Özyeterlilik	2	0.34
	Yetenek	2	0.34
	Benlik Algısı/ Özsaygı/Özgüven	2	0.34
	Eleştirel Düşünme	1	0.17
	Yaratıcılık	1	0.17
	Çoklu Zeka	1	0.17
Doktora	Özyeterlilik	4	1.36
	Yetenek	2	0.68
	Benlik Algısı/ Özsaygı/Özgüven	1	0.39
	Eleştirel Düşünme	1	0.39
	İlgi	1	0.39
	Duygusal Zeka	1	0.39

[1] Yüzde, araştırmacı tarafından geliştirilen toplam araç sayısına göre hesaplanmıştır.

Lisansüstü tezlerde kullanılan ölçme araçları, yukarıda belirtildiği gibi birbirinden farklı değişkenleri ölçmeye yönelik olarak geliştirilmektedir ve bu ölçme araçları sadece ölçtüğü değişkenler açısından değil, madde yapısı, cevaplanma ve puanlanma şekli açısından da farklı özelliklere sahiptir. Ölçme araçlarının bu farklılaşan özellikleri, araçların adlarında da farklılaşmaya neden olur. Bir ölçme aracının adı, hem aracın ölçmeye çalıştığı değişkeni hem de aracın yapısını gösterir nitelikte olmalıdır. Bu gereklilik doğrultusunda, lisansüstü düzeyde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılık incelenmiş, elde edilen bulgular Çizelge 50'de sunulmuştur.

Çizelge 50. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım

Aracın Adı ile Yapısı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Tutarlı	496	83.22	244	82.71
Tutarlı değil	100	16.78	51	17.29
Toplam	**596**	**100.00**	**295**	**100.00**

Yüksek lisans tezlerinde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 50'de görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde geliştirilen 596 ölçme aracından 496'sında (%83.22) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, 100'ünde (%16.78) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir. Doktora tezlerinde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde geliştirilen 295 ölçme aracından 244'ünde (%82.71) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, 51'inde (%17.29) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir.

Gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerinde, ad ve yapı arasındaki tutarsızlığa ilişkin en yaygın yapılan hata "anket" ve "ölçek" kavramlarının karıştırılmasıdır. Ad ve yapı

arasında tutarlılık bulunmayan pek çok ölçme aracının yapısı ölçek iken, anket belirlemesinin yapıldığı; ölçme aracının yapısı anket iken, ölçek belirlemesinin yapıldığı gözlenmiştir. Hatta bazı araştırmacıların, tezin belli bölümlerinde bir araç için anket, bir başka bölümünde aynı araç için ölçek belirlemesi yapmaları dikkat çekicidir. Ayrıca, ölçme araçlarına ilişkin isimler belirlenirken yanlış terminoloji kullanımı da (görüş anketi, görüş tutum ölçeği, tutum algılama testi, matematik tutum anketi, tutum testi, denetleme tutum ölçeği, değerlendirme anketi, başarı ölçeği, bilgi testi, bilgi derleme formu vb.) oldukça yaygın yapılan hatalar arasındadır. Bu hataların yanı sıra bir başka yaygın yapılan hata da, ölçme aracının adının çok genel olması nedeniyle ölçme aracı ile neyin ölçülmesinin amaçlandığının ve ölçme aracının yapısının anlaşılamamasıdır. Örneğin, bir ölçme aracının adının anket, tutum ölçeği, başarı testi, veri toplama aracı, likert tipi ölçek, bilgisayar destekli sınav, 18 soruluk test vb. olması durumunda aracın neyi ölçmeyi amaçladığı tespit edilememektedir. Araştırma deseninin deneysel olarak kurgulandığı bazı araştırmalarda, kullanılan ölçme araçlarının adlarının öntest ve sontest olarak adlandırılması da yaygın yapılan hatalar arasındadır. Bir ölçme aracı, deneysel etkiyi ölçmek amacıyla öntest ve sontest aşamalarında kullanılabilir ancak araca böyle bir ad verilmesi, hem terminoloji açısından uygun değildir, hem de söz konusu adlandırma ölçme aracının yapısı hakkında bilgi vermemektedir. Son olarak yapılan bir başka yapısal hata da çoktan seçmeli maddelerden oluşan bir başarı testi için anket belirlemesinin yapılması; araştırmada görüşme yapılmamasına rağmen, ölçme aracının adının görüşme formu olmasıdır.

Lisansüstü düzeydeki tezlerde yer alan araştırmacı tarafından geliştirilen toplam 891 ölçme aracı, kullanım amacı açısından da incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 51'de sunulmuştur.

Çizelge 51. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme aracının kullanılma amacına ilişkin dağılım

Kullanım Amacı	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Araştırma amaçlarına cevap vermek	584	97.99	288	97.63
Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	12	2.01	7	2.37
Toplam	**596**	**100.00**	**295**	**100.00**

Çizelge 51 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen yüksek lisans düzeyinde 596 ölçme aracından 584'ünün (%97.99) ve doktora düzeyinde 295 araçtan 288'inin (%97.63) araştırma amaçlarına cevap vermek amacıyla kullanıldığı gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde 12 (%2.01) ve doktora düzeyinde yedi (%2.37) aracın ise denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb. amaçlara hizmet etmek üzere ön çalışmalar kapsamında kullanıldığı belirlenmiştir.

Bir araştırmacının, yürüttüğü araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla bir ölçme aracını uygulayabilmesi, aracın geliştirilme ya da uyarlanma durumundan bağımsız olarak uygulamanın yapılacağı birey veya kurumların iznine tabidir. Araştırmacının ilgililerden veri toplama izni alıp alamayacağı, henüz araştırma problemi oluşturulurken göz önünde bulundurulması gereken özel ölçütlerden biridir. Bu açıdan bakıldığında, ister araştırmacının kendisi tarafından geliştirilen, ister araştırmacı tarafından uyarlanan bir ölçme aracı olsun, her durumda bir lisansüstü tez çalışmasında kullanılan herhangi bir ölçme aracının uygulanmasına ilişkin izin durumunun araştırma raporu içinde belirtilmiş olması beklenmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarını uygulama izninin, incelenen tezler içinde belirtilme durumu incelenmiş, elde edilen dağılım Çizelge 52'de verilmiştir.

Çizelge 52. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme aracını uygulama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Uygulama İzni	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	252	42.28	141	47.80
Belirtilmemiş	344	57.72	154	52.20
Toplam	**596**	**100.00**	**295**	**100.00**

Çizelge 52 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen toplam 596 aracın 252'si (%42.28) ve doktora tezlerinde kullanılan toplam 295 aracın 141'i (%47.80) için aracı uygulama izninin belirtildiği gözlenmektedir. Diğer taraftan yüksek lisans düzeyinde 344 (%57.72), doktora düzeyinde ise 154 (%52.20) araca ilişkin uygulama izninin belirtilmediği saptanmıştır. Buna göre, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanımı söz konusu olduğunda, incelenen tezler içinde aracı uygulama izninin belirtilmediği durumların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçları üzerinde yapılan diğer bir inceleme ise bu araçların geliştirme adımlarının belirtilip belirtilmemesine, geliştirme adımlarının belirtildiği durumlarda ise gerçekleştirilen işlemlerin tam ve doğru olup olmamasına ilişkindir.

Daha önce de değinildiği gibi, yazılı veri toplama tekniği doğrultusunda farklı değişkenlere ilişkin veri elde etmek amacıyla anket, başarı testi, yetenek testi, ölçek, envanter vb. farklı cevaplama, puanlama, uygulama özelliklerine ve psikometrik yapılara sahip çeşitli ölçme araçları geliştirilebilmektedir. Ölçme tekniği açısından farklı özelliklere sahip olan bu araçların geliştirilmesi sürecinde izlenmesi gereken geliştirme adımları da farklılık göstermektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak, lisansüstü tezler kapsamında kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilmiş ölçme araçları, ölçmeye çalıştıkları değişkenlerin özelliği ve ölçme aracından elde edilen puanların niteliği göz önünde bulundurularak "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" olmak üzere üç kategoriye ayrılmış, araçlar dâhil oldukları kategorinin gerektirdiği araç geliştirme adımları doğrultusunda incelenmiştir.

"Anket" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları; belirli bir ürün, kişi, konu vb. hakkında soruların yöneltilmesi yoluyla, bireylerin belirli oluşumlara veya durumlara gösterilen özgül tepkileri (Tezbaşaran, 1997) şeklinde tanımlanan görüşlerini belirleme amacı taşıyan, madde yapısı gereğince toplam puan elde edilemeyip kategorik olarak puanlanan araçlardır. Bu kategoriye dâhil edilen araçlar için geliştirme adımları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

1) Alanyazın taraması
2) Aynı ya da benzer araçların incelenmesi
3) Madde havuzu oluşturulması
4) Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması
5) Uygulama
6) Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi
7) Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi

"Başarı/yetenek testi" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları; bireyin zihinsel ve akademik yeteneklerini saptamak, bireyin geleceğe yönelik başarısını yordamak veya öğrencilerin okullarda öğrenme etkinliklerinde kazandıkları akademik bilgileri ölçmek amacıyla kullanılıp cevaplayıcının doğru yanıtı bulmasını gerektirmesi doğrultusunda maksimum performans boyutunda puan veren araçlardır. Madde yapısı gereğince, bu tür

araçlarda yer alan maddelerden iki değerli (0,1) puan elde edilmekte, bununla birlikte madde puanlarının toplamından toplam test puanı da elde edilebilmektedir. Bu kategoriye dâhil edilen araçlar için geliştirme adımları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

1) Alanyazın taraması
2) Aynı ya da benzer araçların incelenmesi
3) Belirtke tablosunun oluşturulması
4) Madde havuzu oluşturulması
5) Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması
6) Uygulama
7) Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi
8) Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi

"Ölçek" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları; bireyin, sadece kendini yansıttığı tipik performans boyutunda puan veren, doğru yanıtı olmayan maddeler içeren, süreklilik (sürekli bir değişken olduğu kabul edilen ve psikolojik özelliğe sahip oluş boyutu ile ilgili dereceleme yapılabilen), tek boyutluluk (diğer özeliklerden bağımsız olarak tek başına tanımlanabilen ve ölçülebilen) ve doğrusallık (ölçülen düzeyleri bir doğru üzerinde gösterilebilen, bu tek ve sürekli boyut sayesinde elde edilen düzeyleri arasındaki farkı belirlenebilen) (Tezbaşaran, 1997) özelliklerini taşıyan araçlardır. Dereceli madde yapısı gereğince, bu tür araçlarda yer alan maddelerden çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan elde edilebilmekte, bununla birlikte madde puanlarının toplamından toplam test puanı da elde edilebilmektedir. Bu kategoriye dahil edilen araçlar için geliştirme adımları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

1) Alanyazın taraması
2) Aynı ya da benzer araçların incelenmesi
3) Kompozisyon çalışması
4) İçerik çözümlemesi
5) Madde havuzu oluşturulması
6) Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması
7) Uygulama
8) Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi
9) Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi

Araştırmacı tarafından geliştirilen, yüksek lisans düzeyinde 596 ve doktora düzeyinde 295 araç, yukarıda açıklanan "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine göre ayrılmıştır. Ancak bu ayrım esnasında, belirlenen kategorilere dâhil edilemeyen ve her biri için farklı bir geliştirme sürecinin söz konusu olduğu yüksek lisans düzeyinde 115, doktora düzeyinde ise 72 araç olduğu gözlenmiştir. Bu araçlar "diğer" kategorisi altında ele alınmış, tüm araçlara ilişkin elde edilen dağılım Çizelge 53'te sunulmuştur.

Çizelge 53. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı

Araç Kategorisi	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Anket	190	31.88	48	16.27
Başarı/Yetenek Testi	164	27.51	78	26.44
Ölçek	127	21.31	97	32.88
Diğer	115	19.30	72	24.41
Toplam	**596**	**100.00**	**295**	**100.00**

Çizelge 53 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 596 ölçme aracından 190'ının (%31.88) anket, 164'ünün (%27.51) başarı/yetenek testi, 127'sinin (%21.31) ise ölçek olduğu gözlenmektedir. Doktora düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 295 ölçme aracı incelendiğinde ise, araçlardan 48'inin (%16.27) anket, 78'inin (%26.44) başarı/yetenek testi ve 97'sinin (%32.88) ölçek olduğu gözlenmektedir. Buna göre, yüksek lisans düzeyinde araştırmacılar tarafından en sık geliştirilen ölçme aracının anket, doktora düzeyinde ise araştırmacılar tarafından en sık geliştirilen ölçme aracının ölçek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, araştırmacı tarafından geliştirilen yüksek lisans düzeyinde 115 (%19.30) ve doktora düzeyinde 72 (%24.41) ölçme aracının yukarıda tanımlanan kategorilere yerleştirilemediği, bu nedenle "diğer" kategorisi altında ele alındığı gözlenmektedir. "Diğer" kategorisine dâhil edilip geliştirme adımları incelenemeyen ölçme araçları; deney föyleri, açık uçlu sorulardan oluşan bilgisayar yazılımı kontrol listesi, akran değerlendirme formu, kavram haritası, kayıt çizelgeleri, çalışma yaprakları, öğrenci günlükleri, sunu değerlendirme formu, yansıtma yaprakları, kişisel bilgi formu ve problem çözme yapraklarıdır.

"Anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine yerleştirilen araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 54'te verilmiştir.

Çizelge 54. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans		Doktora	
		f	%	f	%
Anket	Belirtilmiş	116	61.05	35	72.92
	Belirtilmemiş	74	24.74	13	27.08
	Toplam	**190**	**100.00**	**48**	**100.00**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	125	76.22	64	82.05
	Belirtilmemiş	39	23.78	14	17.95
	Toplam	**164**	**100.00**	**78**	**100.00**
Ölçek	Belirtilmiş	99	77.95	89	91.75
	Belirtilmemiş	28	22.05	8	8.25
	Toplam	**127**	**100.00**	**97**	**100.00**

Çizelge 54 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 190 anketin 116'sına (%61.05), 164 başarı/yetenek testinin 125'ine (%76.22) ve 127 ölçeğin 99'una (%77.95) ilişkin geliştirme adımlarının belirtildiği, doktora düzeyinde ise araştırmacı tarafından geliştirilen 48 anketin 35'ine (%72.92), 78 başarı/yetenek testinin 64'üne (%82.05) ve 97 ölçeğin 89'una (%91.75) ilişkin geliştirme adımlarının belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, her iki lisansüstü düzeyde de geliştirme adımlarının belirtilmiş olması durumunun tüm araç kategorileri için çoğunlukta olduğu, buna ek olarak geliştirme adımlarının her iki düzeyde de en sık ölçekler için, en az ise anketler için belirtilmiş olduğu belirlenmiştir.

Geliştirme adımları belirtilen yüksek lisans düzeyinde 116, doktora düzeyinde 35 anket; yüksek lisans düzeyinde 125, doktora düzeyinde 64 başarı/yetenek testi ve yüksek lisans düzeyinde 99, doktora düzeyinde 89 ölçek için geliştirme adımlarının tam olup olmadığına ilişkin dağılım Çizelge 55'te verilmiştir. Aşağıda sunulan Çizelge 55 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde geliştirme adımları belirtilen 116 anketin altısında (%5.17), 125 başarı/yetenek testinin 14'ünde (%11.20) ve 99 ölçeğin 12'sinde (%12.12) geliştirme adımlarının tam olduğu, doktora düzeyinde ise geliştirme adımları belirtilen 35 anketin altısında (%17.14), 64 başarı/yetenek testinin 21'inde (%32.81) ve 89 ölçeğin 50'sinde

(%56.18) geliştirme adımlarının tam olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, yüksek lisans düzeyinde geliştirme adımları belirtilen 116 anketin 110'unda (%94.83), 125 başarı/yetenek testinin 111'inde (%88.80) ve 99 ölçeğin 87'sinde (%87.88) geliştirme adımlarının eksik olduğu, doktora düzeyinde ise geliştirme adımları belirtilen 35 anketin 29'unda (%82.86), 64 başarı/yetenek testinin 43'ünde (%67.19) ve 89 ölçeğin 39'unda (%43.82) geliştirme adımlarının eksik olduğu gözlenmektedir. Buna göre, her iki lisansüstü düzeyde de geliştirme adımlarının eksikliği durumunun tüm araç kategorileri için çoğunlukta olduğu, buna ek olarak geliştirme adımlarında en sık eksiklik gözlenen araçların ise her iki düzeyde de anketler olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 55. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans		Doktora	
		f	%	f	%
Anket	Tam	6	5.17	6	17.14
	Eksik	110	94.83	29	82.86
	Toplam	**116**	**100.00**	**35**	**100.00**
Başarı/Yetenek Testi	Tam	14	11.20	21	32.81
	Eksik	111	88.80	43	67.19
	Toplam	**125**	**100.00**	**64**	**100.00**
Ölçek	Tam	12	12.12	50	56.18
	Eksik	87	87.88	39	43.82
	Toplam	**99**	**100.00**	**89**	**100.00**

Geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 110 ve doktora düzeyinde 29 ankette eksik olan adımlara ilişkin dağılım Çizelge 56'da verilmiştir.

Çizelge 56. Araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerde eksik adımlara ilişkin dağılım

Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Alanyazın taraması	24	21.82	6	20.69
Aynı ya da benzer araçların incelenmesi	56	50.91	17	58.62
Madde havuzu oluşturulması	19	17.27	7	24.14
Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması	23	20.91	6	20.69
Uygulama	39	35.45	9	31.03
Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi	45	40.91	11	37.93
Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi	30	27.27	1	3.45

Çizelge 56 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ve geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 110 anketin 56'sında (%50.91) ve doktora düzeyinde 29 anketin 17'sinde (%58.62) bulunmasıyla, "aynı ya da benzer araçların incelenmesi"nin en sık eksikliğin gözlendiği geliştirme adımı olduğu belirlenmiştir.

Yüksek lisans düzeyinde 110 anketin 56'sında (%50.91) gözlenen aynı ya da benzer araçların incelenmesine ilişkin eksikliği; 45 (%40.91) ankette gözlenen "uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi", 39 (%35.45) ankette gözlenen "uygulama", 30 (%27.27) ankette gözlenen "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi", 24 (%21.81) ankette gözlenen "alanyazın taraması", 23 (%20.91) ankette gözlenen "uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması" ve 19 (%17.27) ankette gözlenen "madde havuzu oluşturulması" adımlarındaki eksiklik izlemektedir.

Doktora düzeyinde 29 anketin 17'sinde gözlenen aynı ya da benzer araçların incelenmesine ilişkin eksikliği; 11 ankette gözlenen "uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi", dokuz ankette gözlenen "uygulama", yedişer ankette gözlenen "madde havuzu oluşturulması" ve "geri dönüş oranının belirtilmesi", altışar ankette gözlenen "alanyazın taraması" ve "uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması" ve sadece bir ankette gözlenen "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi" adımlarındaki eksiklik izlemektedir.

Yukarıda belirtilen geliştirme adımlarının yanı sıra, araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerde geri dönüş oranının ve izleme yapılıp yapılmadığının da belirtilmesi beklenir. Bu açıdan inceleme yapıldığında, yüksek lisans düzeyinde 110 anketin 83'ünde (%75.45), doktora düzeyinde ise 29 anketin 18'inde izleme yapılıp yapılmadığının belirtilmemiş olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, yüksek lisans düzeyinde 110 anketin 82'sinde (%74.56) ve doktora düzeyinde 29 anketin ise yedisinde geri dönüş oranının belirtilmemiş olduğu belirlenmiştir. Buna göre, yüksek lisans düzeyinde 110 anketin 28'inde (%25.45) ve doktora düzeyinde 29 anketin 12'sinde geri dönüş oranı belirtilmiştir. Anketlerin uygulanması, araştırmanın amacı, katılımcıların niteliği ve sayısı, uygulama için gerekli süre ve araştırmacının sahip olduğu olanaklar (zaman, para vb.) dikkate alınarak grup uygulaması, bireysel uygulama, posta, telefon, internet vb. yollardan biri seçilerek yapılabilir. Ancak hangi uygulama yolu kullanılırsa kullanılsın, bir anketin uygulanması sonrasında geri dönüş oranının en az %70.00 olması beklenir. Bu göz önünde bulundurularak, geri dönüş oranı belirtilmiş olan yüksek lisans düzeyinde 28 ve doktora düzeyinde 12 anket için sunulan geri dönüş oranlarının yüksek/düşük olması durumuna ilişkin de inceleme yapılmıştır. Bu inceleme sonucunda; yüksek lisans düzeyinde 28 anketin 22'sinin belirtilen geri dönüş oranının yüksek (%70 ve üzerinde), ikisinin ise belirtilen geri dönüş oranının düşük (%70'in altında) olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise 12 anketin 10'una ilişkin belirtilen geri dönüş oranının yüksek (%70 ve üzerinde), ikisine ilişkin belirtilen geri dönüş oranının ise düşük (%70'in altında) olduğu saptanmıştır. Buna göre, her iki düzeyde de, anketler için belirtilen geri dönüş oranlarının çoğunlukla yüksek olduğu belirlenmiştir.

Geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 111 ve doktora düzeyinde 43 başarı/yetenek testinde eksik olan adımlara ilişkin dağılım Çizelge 57'de verilmiştir.

Çizelge 57. Araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinde eksik adımlara ilişkin dağılım

Geliştirme Adımları	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Alanyazın taraması	44	39.64	17	39.53
Aynı ya da benzer araçların incelenmesi	79	71.17	34	79.07
Belirtke tablosunun oluşturulması	58	52.25	24	55.81
Madde havuzu oluşturulması	9	8.11	13	30.23
Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması	23	20.72	4	9.30
Uygulama	18	16.22	1	2.33
Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi	34	30.63	6	13.95
Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi	22	19.82	6	13.95

Çizelge 57 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ve geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 111 başarı/yetenek testinin 79'unda (%71.17) ve doktora düzeyinde 43 başarı/yetenek testinin 34'ünde (%79.07) bulunmasıyla, "aynı ya da benzer araçların incelenmesi"nin en sık eksikliğin gözlendiği geliştirme adımı olduğu belirlenmiştir.

Yüksek lisans düzeyinde 111 başarı/yetenek testinin 79'unda (%71.17) gözlenen aynı ya da benzer araçların incelenmesine ilişkin eksikliği; 58 (%52.25) başarı/yetenek testinde gözlenen "belirtke tablosunun oluşturulması", 44 (%39.64) başarı/yetenek testinde gözlenen "alanyazın taraması", 34 (%30.63) başarı/yetenek testinde gözlenen "uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi", 23 (%20.72) başarı/yetenek testinde gözlenen "uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması", 22 (%19.82) başarı/yetenek testinde gözlenen "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi", 18 (%16.22) başarı/yetenek testinde gözlenen "uygulama" ve dokuz (%8.11) başarı/yetenek testinde gözlenen "madde havuzu oluşturulması" adımlarındaki eksiklik izlemektedir.

Doktora düzeyinde 43 başarı/yetenek testinin 34'ünde gözlenen aynı ya da benzer araçların incelenmesine ilişkin eksikliği; 24 başarı/yetenek testinde gözlenen "belirtke tablosunun oluşturulması", 17 başarı/yetenek testinde gözlenen "alanyazın taraması", 13 başarı/yetenek testinde gözlenen "madde havuzu oluşturulması", altışar başarı/yetenek testinde gözlenen "uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi" ve "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi", dört başarı/yetenek testinde gözlenen "uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması" ve sadece bir başarı/yetenek testinde gözlenen "uygulama" adımlarındaki eksiklik izlemektedir.

Geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 87 ve doktora düzeyinde 39 ölçekte eksik olan adımlara ilişkin dağılım Çizelge 58'de verilmiştir.

Çizelge 58. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde eksik adımlara ilişkin dağılım

Geliştirme Adımları	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Alanyazın taraması	22	25.29	10	25.64
Aynı ya da benzer araçların incelenmesi	43	49.43	11	28.21
Kompozisyon çalışması	56	64.37	14	35.90
İçerik çözümlemesi	55	63.22	20	51.28
Madde havuzu oluşturulması	10	11.49	4	10.26
Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması	14	16.09	6	15.38
Uygulama	11	12.64	8	20.51
Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi	16	18.39	7	17.95
Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi	12	13.79	4	10.26

Çizelge 58 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ve geliştirme adımlarında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 87 ölçeğin 56'sında (%64.37) bulunmasıyla "kompozisyon çalışması"nın, diğer taraftan doktora düzeyinde 39 ölçeğin 20'sinde (%51.28) bulunmasıyla "içerik çözümlemesi"nin en sık eksikliğin gözlendiği geliştirme adımları olduğu belirlenmiştir.

Yüksek lisans düzeyinde 87 ölçeğin 56'sında (%64.37) gözlenen kompozisyon çalışmasına ilişkin eksikliği; 55 (%63.22) ölçekte gözlenen "içerik çözümlemesi", 43 (%49.43) ölçekte gözlenen "aynı ya da benzer araçların incelenmesi", 22 (%25.29) ölçekte gözlenen "alanyazın taraması", 16 (%18.39) ölçekte gözlenen "uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi", 14 (%16.09) ölçekte gözlenen "uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması", 12 (%13.79) ölçekte gözlenen "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi", 11 (%12.64) ölçekte gözlenen "uygulama" ve 10 (%11.49) ölçekte gözlenen "madde havuzu oluşturulması" adımlarındaki eksiklik izlemektedir.

Doktora düzeyinde 39 ölçeğin 20'sinde gözlenen içerik çözümlemesine ilişkin eksikliği; 14 ölçekte gözlenen "kompozisyon çalışması", 11 ölçekte gözlenen "aynı ya da benzer araçların incelenmesi", 10 ölçekte gözlenen "alanyazın taraması", sekiz ölçekte gözlenen "uygulama", yedi ölçekte gözlenen "uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi", altı ölçekte gözlenen "uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması" ve dörder ölçekte gözlenen "madde havuzu oluşturulması" ve "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi" adımlarındaki eksiklik izlemektedir.

Geliştirme adımları belirtilen yüksek lisans düzeyinde 116, doktora düzeyinde 35 anket; yüksek lisans düzeyinde 125, doktora düzeyinde 64 başarı/yetenek testi ve yüksek lisans düzeyinde 99, doktora düzeyinde 89 ölçek için geliştirme adımlarının doğru olup olmadığına ilişkin dağılım Çizelge 59'da verilmiştir.

Çizelge 59. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geliştirme adımlarının doğru/yanlış olma durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Geliştirme Adımları**	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
		f	**%**	**f**	**%**
Anket	Doğru	99	85.34	34	97.14
	Yanlış	17	14.66	1	2.86
	Toplam	**116**	**100.00**	**35**	**100.00**
Başarı/Yetenek Testi	Doğru	113	90.40	62	96.87
	Yanlış	12	9.60	2	3.13
	Toplam	**125**	**100.00**	**64**	**100.00**
Ölçek	Doğru	88	88.89	85	95.50
	Yanlış	11	11.11	4	4.50
	Toplam	**99**	**100.00**	**89**	**100.00**

Çizelge 59 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde geliştirme adımları belirtilen 116 anketin 99'unda (%85.34), 125 başarı/yetenek testinin 113ünde (%90.40) ve 99 ölçeğin 88'inde (%88.89) geliştirme adımlarının doğru olduğu, doktora düzeyinde ise geliştirme adımları belirtilen 35 anketin 34'ünde (%97.14), 64 başarı/yetenek testinin 62'sinde (%96.87) ve 89 ölçeğin 85'inde (%95.50) geliştirme adımlarının doğru olduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan, yüksek lisans düzeyinde geliştirme adımları belirtilen 116 anketin 17'sinde (%14.66), 125 başarı/yetenek testinin 12'sinde (%9.60) ve 99 ölçeğin 11'inde (%11.11) geliştirme adımlarının yanlış olduğu, doktora düzeyinde ise geliştirme adımları belirtilen 35 anketin birinde (%2.86), 64 başarı/yetenek testinin ikisinde (%3.13) ve 89 ölçeğin dördünde (%4.50) geliştirme adımlarının yanlış olduğu belirlenmiştir. Buna göre, her iki lisansüstü düzeyde de geliştirme adımlarının doğru olması durumunun tüm araç kategorileri için çoğunlukta olduğu, buna ek olarak geliştirme adımlarında en sık yanlışlık gözlenen araçların yüksek lisans düzeyinde anketler, doktora düzeyinde ise ölçekler olduğu belirlenmiştir.

Geliştirme adımlarında yanlışlık olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 17 ve doktora düzeyinde bir ankette yanlış olan adımlar incelendiğinde, her iki düzeyde de yapılan yanlışlıkların çoğunlukla anketlerin başarı/yetenek testleri veya ölçekler gibi sürekli puan veren, bir başka deyişle toplam puan elde edilebilen yapıda araçlarmış gibi kabul edilmesi sonucu ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bu yanlış kabul sonucu, ankette yer alan maddeler için madde ayırt edicilik gücü indekslerinin hesaplandığı, alfa güvenirliği veya KR-20 güvenirliği gibi yöntemler ile anketlerin güvenirliklerinin kestirilmiş olduğu veya anketlerin geçerliğinin belirlenmesinde yapı geçerliği yöntemine, yapı geçerliğinin kestirilmesinde ise faktör analizi

tekniğine başvurulmuş olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte, geliştirme adımları içinde yer alan uzman görüşüne başvurma işleminin uygulamadan önce değil sonra yapıldığı ve uzmanların özelliklerinin açıklanmadığı durumlar da gözlenmiştir.

Geliştirme adımlarında yanlışlık olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 12 ve doktora düzeyinde iki başarı/yetenek testinde yanlış olan adımlar incelendiğinde, her iki düzeyde de iki değerli (0,1) puan veren madde yapısında sahip bu tür araçlar için güvenirlik kanıtlarının elde edilmesi sürecinde çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan veren madde yapısına sahip olan araçlar için kullanılabilecek olan alfa güvenirliğinin kullanıldığı, çoktan seçmeli maddelerden oluşan bir başarı testindeki tüm maddeler üzerinden değil sadece son dört maddesinden elde edilen puanlar üzerinden güvenirliğin kestirildiği, testin geçerliği kestirilmeden sadece güvenirlik kanıtlarına dayalı olarak testin güvenilir ve geçerli olduğunun belirlendiği ve madde analizi sonrasında *"Ayırt edicilik indeksi 19'un altında olan 5 madde testten çıkarılmıştır."* şeklinde belirlemelere yer verildiği gözlenmiştir.

Geliştirme adımlarında yanlışlık olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 11 ve doktora düzeyinde dört ölçekte yanlış olan adımlar incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde; ölçeklerin yapı geçerliğinin uzman görüşü ile belirlendiği ve bir yüksek lisans tezinde bu durumun *"Veri toplama aracının yapı geçerliği uzman görüşü alınarak belirlenmiştir. Alandaki uzmanların görüşlerine göre, çatışma yönetimi, toplantı yönetimi, takımlar arası iletişimi yönetme, motivasyon yönetimi, takım çalışmalarını yönlendirme, amaç ve rolleri oluşturabilme, katılımı sağlayabilmeye ilişkin ifadeler bu boyutları temsil etmektedir."* şeklinde ifade edildiği, faktör analizi tekniğinden yararlanmaksızın araştırmacının kendi belirlemesi doğrultusunda ölçeği boyutlandırdığı ve buna dayanarak ölçeğin *"geçerli ve güvenilir"* olduğunu belirttiği, çok boyutlu bir ölçekte ölçeğin tamamı için değil, her bir alt boyutu için ayrı ayrı faktör analizinin yapıldığı, 0.67 düzeyinde kestirilen bir güvenirlik katsayısının *"oldukça güvenilir"* şeklinde, faktör analizi sonucunda tek boyutlu olduğu gözlenen bir ölçeğin ise *"çok boyutlu"* şeklinde tanımlandığı ve faktör analizi sonucunun güvenirlik kanıtı olarak sunulduğu gözlenmiştir. Doktora düzeyinde ise; ölçeklerin *"anket"*, güvenirlik kestirme yöntemlerinin *"güvenirlik testi"* olarak adlandırılıp güvenirliğin kestirilmesi işleminin ve elde edilen güvenirlik katsayılarının yanlış tanımlandığı, bu durumun bir tezde *"Anketlere bilgisayarda SPSS istatistik programıyla güvenirlik testi yapılmıştır. Öğretim elemanları anketleri güvenirlik testi sonuçlarına göre alfa .96, öğrenci anketleri güvenirlik testi sonuçlarına göre alfa .90 değerleri bulunmuştur."* şeklinde, diğer bir tezde ise *"Anketin güvenirliği için rassal olarak seçilen beş okul yöneticisi ve dört ilköğretim müfettişine uygulanmıştır. Bu verilerle cronbach alfa hesaplanmış, okul yöneticileri için 0,88, müfettişler için 0,77 bulunmuştur."* şeklinde ifade edildiği ve ölçek geliştirilme sürecinde anket geliştirme adımlarının izlendiği gözlenmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçları, bu araçlardan elde edilen ölçme sonuçlarının güvenirliğini ve geçerliğini kestirmede kullanılan yöntemler açısından da ayrı ayrı incelenmiş, güvenirlik ve geçerlik kanıtlarına aşağıda ayrı alt başlıklar altında yer verilmiştir.

Güvenirlik kanıtları._ Anket, başarı/yetenek testi ve ölçek kategorisinde ele alınan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin ilk inceleme güvenirlik kestirme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen yüksek lisans düzeyinde 190 anket, 164 başarı/yetenek testi ve 127 ölçek ile doktora düzeyinde 48 anket, 78 başarı/yetenek testi ve 97 ölçeğin güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 60'da verilmiştir. Aşağıda sunulan Çizelge 60 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 190 anketin 42'si (%22.11), 164 başarı/yetenek testinin 111'i (%67.68) ve 127 ölçeğin 96'sı (%75.60) için güvenirlik kanıtının belirtildiği; doktora düzeyinde ise araştırmacı tarafından geliştirilen 48

anketin 17'si (%35.42), 78 başarı/yetenek testinin 66'sı (%84.62) ve 97 ölçeğin 86'sı (%88.66) için güvenirlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, her iki düzeyde de güvenirlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 60. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Güvenirlik Kanıtı	Yüksek Lisans		Doktora	
		f	%	f	%
Anket	Belirtilmiş	42	22.11	17	35.42
	Belirtilmemiş	148	77.89	31	64.58
	Toplam	**190**	**100.00**	**48**	**100.00**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	111	67.68	66	84.62
	Belirtilmemiş	53	32.32	12	15.38
	Toplam	**164**	**100.00**	**78**	**100.00**
Ölçek	Belirtilmiş	96	75.60	86	88.66
	Belirtilmemiş	31	24.40	11	11.34
	Toplam	**127**	**100.00**	**97**	**100.00**

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanıldığı durumda, araçlara ilişkin sadece bir güvenirlik kestirme yöntemi ile elde edilen kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla güvenirlik kestirme yönteminden elde edilen kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, güvenirlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 42 anket, 111 başarı/yetenek testi ve 96 ölçek ile doktora düzeyinde 17 anket, 66 başarı/yetenek testi ve 86 ölçek için sunulan her bir güvenirlik kestirme yöntemi doğrultusunda güvenirlik katsayılarının kestirilme durumu ayrı ayrı incelenmiştir.

Daha önceden değinildiği gibi, "anket" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları madde yapısı gereğince toplam puan elde edilemeyip kategorik olarak puanlanan araçlardır. Toplam puan vermeyen bir ölçme aracından elde edilebilecek güvenirlik kanıtları ise sınırlıdır. Örneğin; alfa güvenirliği, KR-20 ve KR-21 güvenirliği, test- tekrar test güvenirliği, iki yarı güvenirliği, paralel formlar güvenirliği vb. yöntemler, başarı/yetenek testleri ve ölçekler gibi toplam puan veren ölçme araçlarından elde edilebilecek güvenirlik kanıtları sağlayabilecek nitelikteyken, toplam puan elde edilemeyen bir yapıya sahip olan anketlerin güvenirliğinin kestirilmesinde işlevini kaybeder. Bir anketin güvenirliğinin belirlenmesinde başvurulabilecek tek yol; anketin uygulandığı hedef kitle içinden yansız seçilmiş bir grup bireyle, anketle ölçülen değişkenler açısından görüşleri sorgulayan bir görüşme yapmak ve ilk uygulamadan elde edilen görüşler ile görüşme yoluyla elde edilen görüşler arasında tutarlılık olup olmadığını nitel olarak incelemektir. Güvenirlik kanıtının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 42 ve doktora düzeyinde 17 anket için güvenirliğe ilişkin sunulan bilgiler incelendiğinde, anketlerin güvenirliğini belirlemede başvurulabilecek bu yolun yüksek lisans düzeyindeki 42 anketin sadece ikisi, doktora düzeyindeki 17 anketin ise sadece biri için kullanıldığı gözlenmiştir. Diğer taraftan, anketlerin güvenirliğinin belirlenmesinde yukarıda bu tür araçlar için kullanılmasının uygun olmadığı belirtilen güvenirlik yöntemleri arasında yer alan alfa güvenirliği, KR-20 güvenirliği ve iki yarı güvenirliğine de başvurulduğu gözlenmiştir. Güvenirlik kanıtının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 42 anketin 39'unda ve doktora düzeyinde 17 anketin 14'ünde güvenirlik kestirme yöntemi olarak alfa güvenirliğine başvurulmuş olması dikkat çekicidir. Bununla birlikte; yüksek lisans düzeyinde 42 anketin biri için iki yarı güvenirliğine, doktora düzeyinde ise 17 anketin biri için KR-20, ikisi için iki

yarı ve gözlemciler arası güvenirlik yöntemlerine başvurulmuş olması da dikkat çekici bulgular arasındadır.

Güvenirlik kanıtlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 111 ve doktora düzeyinde 66 başarı/yetenek testi için kullanılan güvenirlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, bu kategoriye dâhil edilen ölçme araçları için güvenirliğin kestirilmesinde paralel formlar güvenirliğine başvurulmamış olduğu, bunun dışında kalan güvenirlik kestirme yöntemlerinin her iki lisansüstü düzeyde de en az bir başarı/yetenek testi için kullanılmış olduğu gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, paralel formlar güvenirliği dışındaki güvenirlik kestirme yöntemlerini içerecek biçimde, başarı/yetenek testlerinde kullanılan güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım Çizelge 61'de sunulmuştur.

Çizelge 61. Araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinde güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım

Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
		f	**%**	**f**	**%**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	60	54.05	51	77.27
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0.00	0	0.00
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0.00	0	0.00
	Türü uygun değil	51	44.95	15	22.73
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	0	0.00
	Toplam	**111**	**100.00**	**66**	**100.00**
KR-20 güvenirliği	Kestirilmemiş	66	59.46	28	42.42
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	40	36.04	36	54.55
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	5	4.50	2	3.03
	Türü uygun değil	0	0.00	0	0.00
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	0	0.00
	Toplam	**111**	**100.00**	**66**	**100.00**
KR-21 güvenirliği	Kestirilmemiş	108	97.30	65	98.48
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	1.80	1	1.52
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0.00	0	0.00
	Türü uygun değil	1	0.90	0	0.00
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	0	0.00
	Toplam	**111**	**100.00**	**66**	**100.00**
Test-tekrar test güvenirliği	Kestirilmemiş	107	96.40	62	93.94
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	4	3.60	2	3.03
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0.00	0	0.00
	Türü uygun değil	0	0.00	0	0.00
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	2	3.03
	Toplam	**111**	**100.00**	**66**	**100.00**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	100	90.09	58	87.88
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	11	9.91	5	7.58
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0.00	3	4.54
	Türü uygun değil	0	0.00	0	0.00
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	0	0.00
	Toplam	**111**	**100.00**	**66**	**100.00**
Gözlemciler arası güvenirlik/Puanlama güvenirliği	Kestirilmemiş	106	95.50	61	92.42
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	5	4.50	5	7.58
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0.00	0	0.00
	Türü uygun değil	0	0.00	0	0.00
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	0	0.00
	Toplam	**111**	**100.00**	**66**	**100.00**

Çizelge 61 incelendiğinde, gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinin kullanıldığı ve güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda en sık (yüksek lisans düzeyinde 111 başarı/yetenek testinin 45'i, diğer bir deyişle %40.54'ü için ve doktora düzeyinde 66 başarı/yetenek testinin 38'si, diğer bir deyişle %57.58'i için) kestirilen güvenirlik katsayısının KR-20 güvenirliği olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, araştırmacı tarafından geliştirilip güvenirlik kanıtlarının da sunulmuş olduğu 111 başarı/yetenek testinden 45'i (%40.54) için kestirilen KR-20 güvenirlik katsayılarından 40'ının türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiş iken, beşinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun olduğu halde, kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir. Benzer bir inceleme doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 66 başarı/yetenek testi için yapıldığında ise, araçların 38'inin (%57.58) güvenirliğini kestirmede kullanılan KR-20 güvenirlik katsayılarından 36'sının türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, ikisinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun olduğu halde, kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 61 incelendiğinde, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinin kullanıldığı ve güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda KR-20 güvenirliğinden sonra, en sık (yüksek lisans düzeyinde 111 ölçme aracının 11'i, diğer bir deyişle %9.91'i için ve doktora düzeyinde kullanılan 66 ölçme aracının sekizi, diğer bir deyişle %12.12'si için) kestirilen güvenirliğin iki yarı güvenirliği olduğu gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, araştırmacı tarafından geliştirilip güvenirlik kanıtlarının da sunulmuş olduğu 111 başarı/yetenek testinden 11'inin (%9.91) güvenirliğini kestirmede kullanılan iki yarı güvenirliği katsayılarının tamamının türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiş iken, doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 66 başarı/yetenek testinin sekizinin (%12.12) güvenirliğini kestirmek için kullanılan iki yarı güvenirliği katsayılarından beşinin türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, üçünün ise türünün uygun ancak kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 61'e göre, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinin kullanıldığı ve güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda, güvenirlik yöntemlerinin kullanım sıklığı açısından KR-20 ve iki yarı güvenirliğinin kullanımını puanlama güvenirliğinin kestirimi izlemektedir. Yüksek lisans düzeyindeki 111 başarı/yetenek testinin beşi, diğer bir deyişle %4.50'si için ve benzer şekilde doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan 66 başarı/yetenek testinin yine beşi, diğer bir deyişle %7.58'i için puanlama güvenirliği katsayısı kestirilmiştir. Yüksek lisans ve doktora düzeyindeki, güvenirlik kanıtlarının puanlama güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu tüm başarı/yetenek testlerinin kestirilen güvenirliğin türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 61 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinin kullanıldığı ve araca ilişkin güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda test tekrar test güvenirliğine, yüksek lisans ve doktora düzeyinde dörder (yüksek lisans düzeyindeki 111 aracın %3.60'ı ve doktora düzeyindeki 66 aracın %6.04'ü) araç için başvurulduğu gözlenmektedir. Test tekrar test güvenirlik katsayısına dayalı olarak güvenirliğin kestirildiği durumlarda, yüksek lisans düzeyindeki dört başarı/yetenek testi için kullanılan bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün araçların dördü için de uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise dört başarı/yetenek testi için kullanılan bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün araçların ikisi için uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, diğer

ikisi için ise kestirilen güvenirlik katsayısının değeri ile ilgili bilgi sunulmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, lisansüstü düzeyde araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testleri için en az (yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan 111 ölçme aracının üçü, diğer bir deyişle %2.70'i için ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan 66 ölçme aracının sadece biri, diğer bir deyişle %1.52'si için) başvurulan güvenirlik kestirme yönteminin KR-21 olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki bir başarı/yetenek testinin güvenirliğini kestirmede kullanılan KR-21 güvenirlik katsayısının türünün uygun ve kestirilen değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, yüksek lisans düzeyindeki üç başarı/yetenek testinin güvenirliğini kestirmede kullanılan KR-21 güvenirlik katsayısının ise ikisinin türünün uygun ve kestirilen değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu gözlenmiştir. Doktora düzeyindeki bir başarı/yetenek testi için kestirilen KR-21 güvenirliğinin türünün ise ölçme aracının yapısına uygun olmadığı belirlenmiştir. KR-21 güvenirliğinin türünün, kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun olmadığının belirlendiği başarı/yetenek testi incelendiğinde, bu güvenirlik kestirme yönteminin "testteki tüm madde güçlük indekslerinin değerlerinin eşit olduğu" şeklindeki varsayımının ilgili başarı/yetenek testinden elde edilen madde güçlük indeksi değerleri ile karşılanamadığı, bu testteki maddelerin güçlük indeksi değerlerinin heterojen bir dağılım gösterdiği gözlenmiştir.

Çizelge 61'de sunulan bulgular içinde en çarpıcı olanı, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 111 başarı/yetenek testinden 51'i (%44.95) ve doktora düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 66 başarı/yetenek testinden 15'i (%22.73) için alfa güvenirliğinin kestirilmiş olmasıdır. Daha önce belirtildiği gibi, "başarı/yetenek testi" kategorisinde bulunan araçların madde yapısı gereğince, bu tür araçlarda yer alan maddelerden iki değerli (0,1) puan elde edilmektedir ve alfa güvenirliği sadece çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan elde edilebilen maddelerden oluşmuş ölçme araçları için kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Bu gerekçeyle, alfa güvenirliğinin kestirildiği başarı/yetenek testleri için, kullanılan güvenirlik türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

Güvenirlik kanıtlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 96 ve doktora düzeyinde 86 ölçek için kullanılan güvenirlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, bu kategoriye dâhil edilen ölçme araçları için güvenirliğin kestirilmesinde KR-21 ve paralel formlar güvenirliğine başvurulmamış olduğu, bunun dışında kalan güvenirlik kestirme yöntemlerinin her iki lisansüstü düzeyde de en az bir ölçek için kullanılmış olduğu gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, KR-21 ve paralel formlar güvenirliği dışındaki güvenirlik kestirme yöntemlerini içerecek biçimde, ölçeklerde kullanılan güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım Çizelge 62'de sunulmuştur.

Çizelge 62. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım

Güvenirlik Kestirme Yöntemi		Yüksek Lisans		Doktora	
		f	%	f	%
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	6	6.25	5	5.81
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	79	82.29	80	93.03
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	8	8.33	1	1.16
	Türü uygun değil	0	0.00	0	0.00
	Düzeyi hakkında bilgi yok	3	3.13	0	0.00
	Toplam	**96**	**100.00**	**86**	**100.00**
KR-20 güvenirliği	Kestirilmemiş	95	98.96	85	98.84
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0.00	0	0.00
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0.00	0	0.00
	Türü uygun değil	1	1.04	1	1.16
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	0	0.00
	Toplam	**96**	**100.00**	**86**	**100.00**
Test-tekrar test güvenirliği	Kestirilmemiş	92	95.83	75	87.21
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	4	4.17	9	10.46
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0.00	0	0.00
	Türü uygun değil	0	0.00	0	0.00
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	2	2.33
	Toplam	**96**	**100.00**	**86**	**100.00**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	85	88.55	80	93.03
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	8	8.33	5	5.81
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	3	3.12	1	1.16
	Türü uygun değil	0	0.00	0	0.00
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	0	0.00
	Toplam	**96**	**100.00**	**86**	**100.00**
Gözlemciler arası güvenirlik/Puanlama güvenirliği	Kestirilmemiş	95	98.96	81	94.19
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	1.04	5	5.81
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0.00	0	0.00
	Türü uygun değil	0	0.00	0	0.00
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0.00	0	0.00
	Toplam	**96**	**100.00**	**86**	**100.00**

Çizelge 62 incelendiğinde, gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerin kullanıldığı ve güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda en sık (yüksek lisans düzeyinde 96 ölçeğin 90'ı, diğer bir deyişle %93.75'i için ve doktora düzeyinde 86 ölçeğin 81'i, diğer bir deyişle %94.19'u için) kestirilen güvenirlik katsayısının alfa güvenirliği olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, araştırmacı tarafından geliştirilip güvenirlik kanıtlarının da sunulmuş olduğu 96 ölçeğin 90'ı (%93.75) için kestirilen alfa güvenirlik katsayılarından 79'unun (%87.78) türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiş iken, sekizinin (%8.89) türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun olduğu halde, kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu, üçünün (%3.33) ise kestirilen düzeyi hakkında bilgi verilmediği belirlenmiştir. Benzer bir inceleme doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 86 ölçek için yapıldığında ise, araçların 81'inin (%94.19) güvenirliğini kestirmede kullanılan alfa güvenirlik katsayılarından 80'inin (%98.77) türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, birinin

(%1.23) ise türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun olduğu halde, kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 62 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerin kullanıldığı ve güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda yüksek lisans düzeyinde 96 ölçeğin 11'i (%11.45) için ve doktora düzeyinde kullanılan 86 ölçeğin altısı (%6.97) için iki yarı güvenirliğinin kestirildiği gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, araştırmacı tarafından geliştirilip güvenirlik kanıtlarının da sunulmuş olduğu 96 ölçeğin 11'inin (%11.45) güvenirliğini kestirmede kullanılan iki yarı güvenirliği katsayılarının sekizinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiş iken, üçünün türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun olduğu halde, kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 86 ölçeğin altısının (%6.97) güvenirliğini kestirmek için kullanılan iki yarı güvenirliği katsayılarından beşinin türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, birinin ise türünün uygun ancak kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 62'ye göre, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerin kullanıldığı ve araca ilişkin güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda test tekrar test güvenirliğine, yüksek lisans düzeyindeki 96 ölçeğin dördü (%4.17) ve doktora düzeyindeki 86 ölçeğin 11'i (%12.79) için başvurulmuştur. Test tekrar test güvenirlik katsayısına dayalı olarak güvenirliğin kestirildiği durumlarda, yüksek lisans düzeyindeki dört ölçek için kullanılan bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün araçların dördü için de uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise 11 ölçek için kullanılan bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün araçların dokuzu için uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, diğer ikisi için ise kestirilen güvenirlik katsayısının değeri ile ilgili bilgi sunulmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, lisansüstü düzeyde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekler için en az (yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan 96 ölçeğin sadece biri, diğer bir deyişle %1.04'ü için ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan 86 ölçeğin beşi, diğer bir deyişle %5.81'i için) başvurulan güvenirlik kestirme yönteminin gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliği olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans ve doktora düzeyindeki, güvenirlik kanıtlarının gözlemciler arası güvenirliğine/puanlama güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu tüm ölçeklerin kestirilen güvenirliğin türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 62 sunulmadan hemen önce belirtildiği gibi, "ölçek" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları için güvenirliğin kestirilmesinde KR-21 ve paralel formlar güvenirliğine başvurulmamıştır. Bu güvenirlik kestirme yöntemlerinin lisansüstü tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekler için kullanılmamış olması, bu tür araçların tipik performansı ölçüyor olması ve madde yapısının dereceli olması dolayısıyla beklenen bir durumdur. Bununla birlikte KR-20 güvenirliği de KR-21 güvenirliği gibi, dereceli maddelerden oluşan ölçme araçları için uygun olmayan, madde yapısının iki değerli (0,1) puan vermesi durumunda kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Ancak Çizelge 62 incelendiğinde, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde birer ölçek için KR-20 güvenirliğine başvurulduğu gözlenmektedir ve belirtilen gerekçelerle bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

Geçerlik kanıtları._ Anket, başarı/yetenek testi ve ölçek kategorisinde ele alınan araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin ikinci inceleme geçerlik kestirme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen yüksek lisans düzeyinde 190 anket, 164 başarı/yetenek testi ve 127 ölçek ile

doktora düzeyinde 48 anket, 78 başarı/yetenek testi ve 97 ölçeğin geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 63'te verilmiştir.

Çizelge 63. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Geçerlik Kanıtı	Yüksek Lisans		Doktora	
		f	%	f	%
Anket	Belirtilmiş	58	30.53	30	62.50
	Belirtilmemiş	132	69.47	18	37.50
	Toplam	**190**	**100.00**	**48**	**100.00**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	86	52.44	49	62.82
	Belirtilmemiş	78	47.56	29	37.18
	Toplam	**164**	**100.00**	**78**	**100.00**
Ölçek	Belirtilmiş	89	70.08	85	87.63
	Belirtilmemiş	38	29.92	12	12.37
	Toplam	**127**	**100.00**	**97**	**100.00**

Çizelge 63 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen 190 anketin 58'i (%30.53), 164 başarı/yetenek testinin 86'sı (%52.44) ve 127 ölçeğin 89'u (%70.08) için geçerlik kanıtının belirtildiği; doktora düzeyinde ise araştırmacı tarafından geliştirilen 48 anketin 30'u (%62.50), 78 başarı/yetenek testinin 49'u (%62.82) ve 97 ölçeğin 85'i (%87.63) için geçerlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, her iki düzeyde de geçerlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanıldığı durumda, araçlara ilişkin sadece bir geçerlik kestirme yöntemi ile elde edilen kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla geçerlik kestirme yönteminden elde edilen kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, geçerlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 58 anket, 86 başarı/yetenek testi ve 89 ölçek ile doktora düzeyinde 30 anket, 49 başarı/yetenek testi ve 85 ölçek için sunulan her bir geçerlik kestirme yöntemi ayrı ayrı incelenmiştir.

Geçerlik kanıtlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 58 ve doktora düzeyinde 30 anket için kullanılan geçerlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, bu kategoriye dâhil edilen ölçme araçları için geçerliğin kestirilmesinde ölçüt dayanaklı geçerliğe başvurulmamış olduğu, bunun dışında kalan geçerlik kestirme yöntemlerinin her iki lisansüstü düzeyde de kullanılmış olduğu gözlenmiştir. Ölçüt dayanaklı geçerliğe anketler için başvurulmamış olması, toplam puan elde edilemeyen bir yapıya sahip olan anketler için beklenen bir durumdur. Bu göz önünde bulundurularak, araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerde kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Çizelge 64'te sunulmuştur.

Aşağıda sunulan Çizelge 64 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan, araştırmacı tarafından geliştiren 58 anketin 47'sinin; doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan, araştırmacı tarafından geliştiren 30 anketin 26'sının geçerliğinin kestirilmesinde kapsam geçerliğine başvurulduğu, bununla birlikte geçerlik kanıtlarının kapsam geçerliğine dayalı olarak sunulduğu her iki düzeydeki tüm anketler için bu tür geçerliğin belirlenmesinde başvurulan tekniğin uzman görüşü olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 64'e göre; araştırmacı tarafından geliştirilen ve geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde 58 anketin sadece ikisinin, doktora düzeyinde 30 anketin ise sadece üçünün geçerliğinin kestirilmesinde görünüş geçerliğine başvurulmuştur. Kapsam geçerliğine dayalı olarak kestirilen geçerliğin belirlenmesinde olduğu gibi, görünüş geçerliğine dayalı

olarak geçerlik kanıtlarının sunulduğu anketler için de bu tür geçerliğin belirlenmesinde başvurulan teknik uzman görüşüdür.

Çizelge 64'te görüleceği gibi; geçerlik kanıtlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 58 ve doktora düzeyinde 30 anket için geçerliğin kestirilmesinde ölçüt dayanaklı geçerliğe başvurulmamıştır ve bu yöntemin kullanılmamış olması, toplam puan elde edilemeyen bir yapıya sahip olan anketler için beklenen bir durumdur. Benzer şekilde yapı geçerliği de sürekli puan veren, bir başka deyişle toplam puan elde edilebilen ölçme araçlarının geçerliğinin belirlenmesinde kullanılabilen bir geçerlik kestirme yöntemidir. Ancak buna rağmen, Çizelge 64'ten görülebileceği gibi, yüksek lisans düzeyinde 58 anketin dokuzu ve doktora düzeyinde 30 anketin üçü için yapı geçerliğinin belirlenmiş olması, bununla birlikte ilgili lisansüstü tezler içinde sunulan bilgiler incelendiğinde ise bu tür geçerliğin kestirilmesinde faktör analizi tekniğinin kullanıldığının belirtilmiş olmasının gözlenmesi dikkat çekici bir bulgudur. Yukarıda belirtilen gerekçelerle, anketler için geçerlik kanıtı sunmada başvurulan yapı geçerliği yönteminin türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 64. Araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerde kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Geçerlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	47	26
	Belirlenmemiş	11	4
	Toplam	**58**	**30**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	9	3
	Belirlenmemiş	49	27
	Toplam	**58**	**30**
Görünüş geçerliği	Belirlenmiş	2	3
	Belirlenmemiş	56	27
	Toplam	**58**	**30**

Geçerlik kanıtlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 86 ve doktora düzeyinde 49 başarı/yetenek testi için kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Çizelge 65'te sunulmuştur.

Çizelge 65. Araştırmacı tarafından geliştirilen başarı/yetenek testlerinde kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Geçerlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
		f	**%**	**f**	**%**
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	82	95.35	41	83.67
	Belirlenmemiş	4	4.65	8	16.33
	Toplam	**86**	**100.00**	**49**	**100.00**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	7	8.14	9	18.37
	Belirlenmemiş	79	91.86	40	81.63
	Toplam	**86**	**100.00**	**49**	**100.00**
Görünüş geçerliği	Belirlenmiş	16	18.60	4	8.16
	Belirlenmemiş	70	81.40	45	91.84
	Toplam	**86**	**100.00**	**49**	**100.00**
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmiş	1	1.16	2	4.08
	Belirlenmemiş	85	98.84	47	95.92
	Toplam	**86**	**100.00**	**49**	**100.00**

Çizelge 65 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştiren ve geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde 86 başarı/yetenek testinin 82'sinin (%95.35) ve doktora düzeyinde 49 başarı/yetenek testinin 41'inin (%83.67) geçerliğini kestirmede kullanılmasıyla, kapsam geçerliğinin lisansüstü düzeyde başarı/yetenek testlerinin geçerliğini belirlemede en sık başvurulan yöntem olduğu gözlenmektedir. Geçerliğin kestirilmesinde kapsam geçerliğinin kullanıldığı testler incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 82 başarı/yetenek testinden 74'ünün (%90.24) kapsam geçerliğinin uzman görüşüne dayalı olarak belirlendiği, sekizinin (%9.76) kapsam geçerliğinin ise belirtke tablosuna dayalı olarak belirlendiği saptanmıştır. Bununla birlikte, doktora düzeyinde 41 başarı/yetenek testinin 33'ünde kapsam geçerliğinin kestirilmesi için uzman görüşüne başvurulduğu, sekizinde ise belirtke tablosunun kullanıldığı belirlenmiştir.

Çizelge 65'e göre, yüksek lisans düzeyinde 86 başarı/yetenek testinin yedisinin (%8.14) ve doktora düzeyinde 49 başarı/yetenek testinin dokuzunun (%18.37) geçerliğini kestirmede yapı geçerliği yöntemine başvurulmuştur. Geçerliğin kestirilmesinde yapı geçerliğinin kullanıldığı testler incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde yedi başarı/yetenek testinden ikisinin yapı geçerliğini belirlemede faktör analizine, birinin yapı geçerliğini belirlemede ise hipotez testine başvurulduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, yapı geçerliği yöntemine dayalı olarak geçerliğin kestirildiği yüksek lisans düzeyinde yedi başarı/yetenek testinin dördünde ise uzman görüşü tekniğine başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Uzman görüşünün, sadece kapsam veya görünüş geçerliğinin belirlenmesinde başvurulabilecek teknikler olduğu göz önünde bulundurularak, yüksek lisans düzeyindeki dört başarı/yetenek testi için elde edilen bu dikkat çekici bulgu doğrultusunda yapı geçerliğini kestirmede kullanılan uzman görüşüne başvurma tekniğinin hatalı olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, geçerliğin kestirilmesinde yapı geçerliğinin kullanıldığı doktora düzeyinde dokuz başarı/yetenek testinden yedisinin yapı geçerliğini belirlemede faktör analizine, birinin yapı geçerliğini belirlemede ise hipotez testine başvurulduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, geçerliği kestirmede yapı geçerliği yönteminin kullanıldığı doktora düzeyinde dokuz başarı/yetenek testinin birinde ise yine uzman görüşü tekniğine başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde benzer durumun gözlendiği testler için yapı geçerliği belirlemede kullanılan uzman görüşüne başvurma tekniğinin hatalı olması durumu, doktora düzeyindeki bu başarı/yetenek testi için de söz konusudur.

Çizelge 65 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 86 başarı/yetenek testinin 16'sının (%18.60) ve doktora düzeyinde 49 başarı/yetenek testinin dördünün (%8.16) geçerliğini kestirmede görünüş geçerliği yöntemine başvurulduğu gözlenmektedir. Geçerlik kanıtlarının görünüş geçerliğine dayalı olarak sunulduğu her iki düzeydeki tüm başarı/yetenek testleri için bu tür geçerliğin belirlenmesinde başvurulan tekniğin uzman görüşü olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 65'e göre, yüksek lisans düzeyinde 86 başarı/yetenek testinin sadece birinde (%1.16) ve doktora düzeyinde 49 başarı/yetenek testinin sadece ikisinde (%4.08) kullanılmasıyla, ölçüt dayanaklı geçerlik, başarı/yetenek testlerinin geçerliğini kestirmede en az başvurulan yöntemdir. Bununla birlikte, ölçüt dayanaklı geçerliğe dayalı olarak geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyindeki bir başarı/yetenek testinde bu tür geçerliği belirleme tekniği olarak yordama geçerliğine başvurulduğu, doktora düzeyindeki iki başarı/yetenek testinden biri için hali hazır geçerliğe başvurulurken diğeri için ise uygunluk geçerliğine başvurulduğu belirlenmiştir.

Geçerlik kanıtlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 89 ve doktora düzeyinde 85 ölçek için kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Çizelge 66'da sunulmuştur.

Çizelge 66. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerde kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Geçerlik Kestirme Yöntemi		Yüksek Lisans		Doktora	
		f	%	f	%
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	61	68.54	70	82.35
	Belirlenmemiş	28	31.46	15	17.65
	Toplam	**89**	**100.00**	**85**	**100.00**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	60	67.42	63	74.12
	Belirlenmemiş	29	32.58	22	25.88
	Toplam	**89**	**100.00**	**85**	**100.00**
Görünüş geçerliği	Belirlenmiş	7	7.87	5	5.88
	Belirlenmemiş	82	92.13	80	94.12
	Toplam	**89**	**100.00**	**85**	**100.00**
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmiş	0	0.00	4	4.71
	Belirlenmemiş	89	100.00	81	95.29
	Toplam	**89**	**100.00**	**85**	**100.00**

Çizelge 66 incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştiren ve geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde 89 ölçeğin 61'inin (%68.54) ve doktora düzeyinde 85 ölçeğin 70'inin (%82.35) geçerliğini kestirmede kullanılmasıyla, kapsam geçerliğinin lisansüstü düzeyde ölçeklerin geçerliğini belirlemede en sık başvurulan yöntem olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, geçerlik kanıtlarının kapsam geçerliğine dayalı olarak sunulduğu her iki düzeydeki tüm ölçekler için bu tür geçerliğin belirlenmesinde başvurulan tekniğin uzman görüşü olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 66'ya göre, yüksek lisans düzeyinde 89 ölçeğin 60'ının (%67.42) ve doktora düzeyinde 85 ölçeğin 63'ünün (%74.12) geçerliğini kestirmede yapı geçerliği yöntemine başvurulmuştur. Buna göre, yapı geçerliğinin lisansüstü düzeyde ölçeklerin geçerliğini belirlemede en sık başvurulan ikinci yöntem olduğu belirlenmiştir. Geçerliğin kestirilmesinde yapı geçerliğinin kullanıldığı ölçekler incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 60 ölçeğin 54'ünün (%90.00) yapı geçerliğini belirlemede faktör analizine, üçünün (%5.00) yapı geçerliğini belirlemede ise hipotez testine başvurulduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, yapı geçerliği yöntemine dayalı olarak geçerliğin kestirildiği yüksek lisans düzeyinde 60 ölçeğin üçünde (%5.00) ise uzman görüşü tekniğine başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Uzman görüşünün, sadece kapsam veya görünüş geçerliğinin belirlenmesinde başvurulabilecek teknikler olduğu göz önünde bulundurularak, yüksek lisans düzeyindeki üç ölçek için elde edilen bu dikkat çekici bulgu doğrultusunda yapı geçerliğini kestirmede kullanılan uzman görüşüne başvurma tekniğinin hatalı olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, geçerliğin kestirilmesinde yapı geçerliğinin kullanıldığı doktora düzeyinde 63 ölçekten 62'sinin (%98.41) yapı geçerliğini belirlemede faktör analizine, birinin (%1.59) yapı geçerliğini belirlemede ise hipotez testine başvurulduğu belirlenmiştir.

Çizelge 66 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 89 ölçeğin yedisinin (%7.87) ve doktora düzeyinde 85 ölçeğin beşinin (%5.88) geçerliğini kestirmede görünüş geçerliği yöntemine başvurulduğu gözlenmektedir. Geçerlik kanıtlarının görünüş geçerliğine dayalı olarak sunulduğu her iki düzeydeki tüm ölçekler için bu tür geçerliğin belirlenmesinde başvurulan tekniğin uzman görüşü olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 66 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerin geçerliğini kestirmede ölçüt dayanaklı geçerliğe başvurulmadığı, doktora düzeyinde ise 85 ölçeğin sadece dördü (%4.71) için bu tür geçerliğe dayalı olarak kanıtının sunulduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, ölçüt dayanaklı geçerliğe dayalı olarak geçerlik

kanıtlarının sunulduğu doktora düzeyindeki dört ölçekten üçü için bu tür geçerliği belirleme tekniği olarak hali hazır geçerliğe başvurulduğu, biri için ise uygunluk geçerliğine başvurulduğu belirlenmiştir.

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçları_ İncelenen 852 yüksek lisans ve doktora tezinde, toplam 48 ölçme aracının araştırmacılar tarafından uyarlandığı belirlenmiştir.

Bir araştırmada, araştırmacılar tarafından birden fazla ölçme aracı uyarlanabildiği gibi, ölçme aracının uyarlanmadığı tezler de bulunmaktadır. Bu çerçevede, bulguların raporlaştırılmasında uyarlanan ölçme araçlarının toplam sayısı dikkate alınmıştır. İncelenen 666 yüksek lisans tezinde toplam 23 ölçme aracının, incelenen 186 doktora tezinde ise toplam 25 ölçme aracının araştırmacılar tarafından uyarlandığı saptanmıştır.

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının lisansüstü tezler içindeki sunumunun değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulan ilk ölçüt, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçları ile ilgili alt bölümde açıklandığı gibi ölçme aracının türünün dâhil olduğu kategori ile ilgilidir. Ölçme aracı sayısının az olması (48) nedeniyle bu bölümde, lisansüstü tezlerde yer alan araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının yer aldığı tüm kategoriler dikkate alınmış, bulgular Çizelge 67'de sunulmuştur.

Çizelge 67. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının yer aldığı kategori dağılımı

Düzey	Kategoriler	Ölçme Aracı f
Yüksek Lisans	Tutum	9
	Kategori Dışı	3
	Beceri	2
	Kişilik	2
	Görüş	2
	Başarı	1
	Benlik Algısı/ Özsaygı/Özgüven	1
	Diagnostik	1
	Eğitsel	1
	Görüşme	1
	Toplam	**23**
Doktora	Kişilik	5
	Kategori Dışı	4
	Eleştirel Düşünme	3
	Yaratıcılık	3
	Eğitsel	2
	Beceri	2
	Görüş	1
	Duygusal Zekâ	1
	Doyum/Tükenmişlik	1
	Motivasyon	1
	Özyeterlilik	1
	Tutum	1
	Toplam	**25**
	Genel Toplam	**48**

Yüksek lisans tezlerinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının dağılımı incelendiğinde, Çizelge 67'de görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde uyarlanan 23 ölçme aracından dokuzu tutum, üçü kategori dışı ve ikişer tanesi ise beceri, kişilik ve görüş kategorilerine girmektedir. Yüksek lisans düzeyinde uyarlanan ölçme araçları arasında yer

alan üç kategori dışı araç; *Evrim Teorisini Anlama ve Kabul Etme Anketi*, *Ergenlerde Öfke Değerlendirme Ölçeği* ve *Pragmatik Dil Becerileri Kontrol Listesi'*dir. Ayrıca, başarı, benlik algısı/özsaygı/özgüven, diagnostik, eğitsel ve görüşme kategorilerine giren birer ölçme aracı bulunmaktadır. Yüksek lisans tezlerinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının yer almadığı kategoriler ise çoklu zeka, duygusal zeka, doyum/tükenmişlik, eleştirel düşünme, ilgi, inanç, kaygı, kontrol listesi, kişisel bilgi, motivasyon, özyeterlilik, tamamlayıcı yaklaşım, stres, yaratıcılık ve yetenektir.

Doktora tezlerinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının dağılımı incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde uyarlanan 25 ölçme aracının beşinin kişilik kategorisine dahil olduğu, dördünün ise kategori dışı olduğu gözlenmektedir. Doktora tezlerinde kullanılan uyarlanmış ölçme araçlarından kategori dışı olanlar; *Matematiksel İletişim ve Akıl Yürütme Becerileri Ölçeği*, *Beyin Baskınlık Aracı*, *Psikolojik Güçlendirme Algısı Ölçeği* ve *Öğrenme Transfer Algısı Ölçeği*'dir. Bunu, eleştirel düşünme ve yaratıcılık kategorisine giren üç ölçme aracı takip etmektedir. Eğitsel ve beceri kategorisine giren araştırmacı tarafından uyarlanan iki ölçme aracı bulunmaktadır. Son olarak görüş, duygusal zeka, doyum/tükenmişlik, motivasyon, özyeterlilik ve tutum kategorisine giren birer ölçme aracının araştırmacı tarafından uyarlandığı gözlenmektedir. Doktora tezlerinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının yer almadığı kategoriler ise başarı, benlik algısı/özsaygı/özgüven, çoklu zeka, diagnostik, ilgi, inanç, kaygı, kontrol listesi, tamamlayıcı yaklaşım, stres ve yetenektir.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde, araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin inceleme sonuçları Çizelge 68'de sunulmuştur.

Çizelge 68. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım

Aracın Adı ile Yapısı	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Tutarlı	20	25
Tutarlı değil	3	0
Toplam	**23**	**25**

Yüksek lisans tezlerinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 68'de görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde uyarlanan 23 ölçme aracından 20'sinde ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, üçünde ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir. Ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenemeyen üç araç incelendiğinde; kontrol listesi olarak adlandırılan bu araçların tümünün dört dereceli tepki kategorilerine sahip olduğu gözlenmiştir. Doktora tezlerinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde ise uyarlanan tüm araçların adı ve yapısı arasında tutarlılık bulunduğu saptanmıştır.

Lisansüstü düzeydeki tezlerde yer alan araştırmacı tarafından uyarlanan toplam 48 ölçme aracı, kullanım amacı açısından da incelenmiş, bu araçların tümünün araştırma amaçlarına cevap vermek için kullanıldığı gözlenmiştir.

Araştırmacılar, yürüttükleri araştırma kapsamında bir ölçme aracı uyarlamak istediklerinde öncelikli olarak orijinal aracın geliştiricisinden aracı uyarlayabileceğine ilişkin izin almak durumundadır. İncelenen lisansüstü düzeydeki tezlerde araştırmacı tarafından uyarlanan toplam 48 aracın kullanımına ilişkin izin alınıp alınmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 69'da verilmiştir.

Çizelge 69. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme aracını kullanma izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Kullanım İzni	Yüksek Lisans f	Doktora f
Belirtilmiş	3	13
Belirtilmemiş	20	12
Toplam	**23**	**25**

Çizelge 69 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde kullanılan araştırmacı tarafından uyarlanan toplam 23 aracın üçünde ve doktora tezlerinde kullanılan toplam 25 aracın 13'ünde aracı kullanma izninin belirtildiği gözlenmektedir. Diğer taraftan yüksek lisans düzeyinde 20, doktora düzeyinde ise 12 araca ilişkin kullanma izninin belirtilmediği saptanmıştır. Buna göre, araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının kullanımı söz konusu olduğunda, incelenen tezler içinde aracı kullanma izninin belirtilmediği durumların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarında olduğu gibi, bir araştırmacının, yürüttüğü araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla bir ölçme aracını uygulayabilmesi, aracın geliştirilme ya da uyarlanma durumundan bağımsız olarak uygulamanın yapılacağı birey veya kurumların iznine tabidir. Araştırmacının kendisi tarafından geliştirilen araçlarda olduğu gibi, lisansüstü tez çalışmasında kullanılan araştırmacı tarafından uyarlanan bir ölçme aracının uygulanmasına ilişkin de izin durumunun araştırma raporu içinde belirtilmiş olması beklenmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak, araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarını uygulama izninin, incelenen tezler içinde belirtilme durumu incelenmiş, elde edilen dağılım Çizelge 70'te verilmiştir.

Çizelge 70. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme aracını uygulama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Uygulama İzni	Yüksek Lisans f	Doktora f
Belirtilmiş	6	15
Belirtilmemiş	17	10
Toplam	**23**	**25**

Çizelge 70 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde kullanılan araştırmacı tarafından uyarlanan toplam 23 aracın altısı ve doktora tezlerinde kullanılan araştırmacı tarafından uyarlanan toplam 25 aracın 15'i için aracı uygulama izninin belirtildiği gözlenmektedir. Diğer taraftan yüksek lisans düzeyinde 17, doktora düzeyinde ise 10 araca ilişkin uygulama izninin belirtilmediği saptanmıştır.

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçları üzerinde yapılan diğer bir inceleme, bu araçların uyarlama adımlarının belirtilip belirtilmemesine, uyarlama adımlarının belirtildiği durumlarda ise gerçekleştirilen işlemlerin tam ve doğru olup olmamasına ilişkindir. Bir ölçme aracının uyarlanmasına ilişkin adımlar Uluslar Arası Test Komisyonu [International Test Commission (ITC)] tarafından aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

1) Çeviri
2) Geri çeviri
3) Uzman görüşü (alan, orijinal dil ve Türk dili uzmanı)
4) Dilsel eşdeğerlik çalışması (orijinal ve çeviri formların tutarlığı)
5) Uygulama
6) Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi

7) Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi

Yukarıda belirtilen adımlar doğrultusunda lisansüstü tezlerde kullanılan ölçme araçları üzerinde yapılan inceleme, diğer bölümlerde olduğu gibi "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" olmak üzere üç araç kategorisi dikkate alınarak yapılmıştır.

Araştırmacı tarafından uyarlanan, yüksek lisans düzeyinde 23 ve doktora düzeyinde 25 araç, yukarıda açıklanan "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine göre ayrılmıştır. Ancak bu ayrım esnasında, belirlenen kategorilere dâhil edilemeyen yüksek lisans düzeyinde bir, doktora düzeyinde ise üç araç olduğu gözlenmiştir. Bu araçlar "diğer" kategorisi altında ele alınmış, tüm araçlara ilişkin elde edilen dağılım Çizelge 71'de sunulmuştur.

Çizelge 71. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı

Araç Kategorisi	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Anket	0	1
Başarı/Yetenek Testi	2	3
Ölçek	20	18
Diğer	1	3
Toplam	**23**	**25**

Çizelge 71 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan 23 ölçme aracından ikisinin başarı/yetenek testi, 20'sinin ise ölçek olduğu gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan hiç anket olmadığı saptanmıştır. Doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan 25 ölçme aracı incelendiğinde ise, araçlardan birinin anket, üçünün başarı/yetenek testi ve 18'inin ölçek olduğu gözlenmektedir. Buna göre, yüksek lisans ve doktora düzeyinde araştırmacılar tarafından en sık uyarlanan ölçme aracının ölçek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, araştırmacı tarafından geliştirilen yüksek lisans düzeyinde bir ve doktora düzeyinde üç ölçme aracı yukarıda tanımlanan kategorilere yerleştirilemediği için "diğer" kategorisi altında ele alınmıştır. "Diğer" kategorisine dahil edilip uyarlama adımları incelenemeyen ölçme araçları; deney föyleri, açık uçlu sorulardan oluşan bilgisayar yazılımı kontrol listesi, akran değerlendirme formu, kavram haritası, kayıt çizelgeleri, çalışma yaprakları, öğrenci günlükleri, sunu değerlendirme formu, yansıtma yaprakları, kişisel bilgi formu ve problem çözme yapraklarıdır.

"Anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine yerleştirilen araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının uyarlama adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 72'de verilmiştir.

Aşağıda sunulan Çizelge 72 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan anket bulunmadığı, bu düzeyde araştırmacı tarafından uyarlanan iki başarı/yetenek testinin ikisine ve 20 ölçeğin 18'ine ilişkin uyarlama adımlarının belirtildiği, doktora düzeyinde ise araştırmacı tarafından uyarlanan bir ankete, üç başarı/yetenek testinin üçüne ve 18 ölçeğin 14'üne ilişkin uyarlama adımlarının belirtildiği gözlenmektedir.

Çizelge 72. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında uyarlama adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Uyarlama Adımları	Yüksek Lisans f	Doktora f
Anket	Belirtilmiş	0	1
	Belirtilmemiş	0	0
	Toplam	**0**	**1**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	2	3
	Belirtilmemiş	0	0
	Toplam	**2**	**3**
Ölçek	Belirtilmiş	18	14
	Belirtilmemiş	2	4
	Toplam	**20**	**18**

Uyarlama adımları belirtilen doktora düzeyinde bir anket; yüksek lisans düzeyinde iki ve doktora düzeyinde üç başarı/yetenek testi ile yüksek lisans düzeyinde 18 ve doktora düzeyinde 14 ölçek için uyarlama adımlarının tam olup olmadığı incelenmiş, elde edilen bulgular Çizelge 73'te verilmiştir.

Çizelge 73. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında uyarlama adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Uyarlama Adımları	Yüksek Lisans f	Doktora f
Anket	Tam	0	0
	Eksik	0	1
	Toplam	**0**	**1**
Başarı/Yetenek Testi	Tam	0	0
	Eksik	2	3
	Toplam	**2**	**3**
Ölçek	Tam	3	4
	Eksik	15	10
	Toplam	**18**	**14**

Çizelge 73 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde uyarlama adımları belirtilen 18 ölçeğin üçünde uyarlama adımlarının tam olduğu, doktora düzeyinde ise uyarlama adımları belirtilen 14 ölçeğin dördünde uyarlama adımlarının tam olduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan, yüksek lisans düzeyinde uyarlama adımları belirtilen iki başarı/yetenek testinin her ikisinde ve 18 ölçeğin 15'inde uyarlama adımlarının eksik olduğu; doktora düzeyinde ise uyarlama adımları belirtilen tek ankette, üç başarı/yetenek testinin tümünde ve 14 ölçeğin 10'unda uyarlama adımlarının eksik olduğu belirlenmiştir.

Uyarlama adımlarının eksik olduğu belirlenen doktora düzeyindeki tek ankette çeviri, geri çeviri ve uzman görüşü adımlarının eksik olduğu saptanmıştır.

Uyarlama adımlarının eksik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan iki ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan üç başarı/yetenek testinde eksik olan adımlara ilişkin dağılım Çizelge 74'te verilmiştir.

Çizelge 74. Araştırmacı tarafından uyarlanan başarı/yetenek testlerinde eksik uyarlama adımlarına ilişkin dağılım

Eksik Adım	Yüksek Lisans f	Doktora f
Çeviri	0	0
Geri çeviri	0	3
Uzman görüşü	0	0
Dilsel eşdeğerlik çalışması	2	3
Uygulama	1	0
Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi	1	0
Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi	0	2

Çizelge 74 incelendiğinde yüksek lisans düzeyindeki tezlerde araştırmacı tarafından uyarlanan iki başarı/yetenek testinde "dilsel eşdeğerlik çalışması", bir başarı/yetenek testinde "uygulama" ve bir başarı/yetenek testinde de "psikometrik niteliklerin belirlenmesi" adımlarının eksik olduğu gözlenmektedir. Doktora düzeyindeki tezlerde araştırmacı tarafından uyarlanan üç başarı/yetenek testinde "geri çeviri", üç başarı/yetenek testinde "dilsel eşdeğerlik çalışması" ve iki başarı/yetenek testinde "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi" adımlarının eksik olduğu belirlenmiştir.

Uyarlama adımlarının eksik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan 15 ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan 10 ölçekte eksik olan adımlara ilişkin dağılım Çizelge 75'te verilmiştir.

Çizelge 75. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde eksik uyarlama adımlarına ilişkin dağılım

Eksik Adım	Yüksek Lisans f	Doktora f
Çeviri	1	0
Geri çeviri	12	6
Uzman görüşü	0	1
Dilsel eşdeğerlik çalışması	13	8
Uygulama	3	1
Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi	4	1
Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi	2	2

Çizelge 75 incelendiğinde yüksek lisans düzeyindeki tezlerde araştırmacı tarafından uyarlanan bir ölçekte "çeviri", 12 ölçekte "geri çeviri", 13 ölçekte "dilsel eşdeğerlik çalışması", üç ölçekte "uygulama", dört ölçekte "psikometrik niteliklerin belirlenmesi" ve iki ölçekte de "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi" adımlarının eksik olduğu gözlenmektedir. Doktora düzeyindeki tezlerde ise araştırmacı tarafından uyarlanan altı ölçekte "geri çeviri", bir ölçekte "uzman görüşü", sekiz ölçekte "dilsel eşdeğerlik çalışması", bir ölçekte "uygulama", bir ölçekte "psikometrik niteliklerin belirlenmesi" ve iki ölçekte de "ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi" adımlarının eksik olduğu gözlenmektedir. Buna göre yüksek lisans ve doktora düzeyinde kullanılan ölçeklerde en sık gözlenen eksik adımın "dilsel eşdeğerlik çalışması" olduğu görülmektedir.

Uyarlama adımları belirtilen doktora düzeyinde bir anket; yüksek lisans düzeyinde iki, doktora düzeyinde üç başarı/yetenek testi ve yüksek lisans düzeyinde 18, doktora düzeyinde 14 ölçek için uyarlama adımlarının doğru olup olmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 76'da verilmiştir.

Çizelge 76. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında geliştirme adımlarının doğru/yanlış olma durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Uyarlama Adımları	Yüksek Lisans f	Doktora f
Anket	Doğru	0	1
	Yanlış	0	0
	Toplam	**0**	**1**
Başarı/Yetenek Testi	Doğru	2	3
	Yanlış	0	0
	Toplam	**2**	**3**
Ölçek	Doğru	15	12
	Yanlış	3	2
	Toplam	**18**	**14**

Çizelge 76 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde uyarlama adımları belirtilen iki başarı/yetenek testinin ikisinde ve 18 ölçeğin 15'inde; doktora düzeyinde ise uyarlama adımları belirtilen tek ankette, üç başarı/yetenek testinin üçünde ve 14 ölçeğin 12'sinde uyarlama adımlarının doğru olduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan, yüksek lisans düzeyinde uyarlama adımları belirtilen 18 ölçeğin üçünde; doktora düzeyinde ise uyarlama adımları belirtilen 14 ölçeğin ikisinde uyarlama adımlarının yanlış olduğu görülmektedir.

Yüksek lisans ve doktora düzeyinde kullanılan ölçme araçlarında uyarlama adımlarında yapılan yanlışlıkların özellikle uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi adımında yapıldığı gözlenmiştir. Ölçme araçlarının psikometrik özelliklerinin belirlenirken gelişigüzel yöntemler kullanıldığı saptanmıştır. Örneğin ölçek kategorisinde bir araç için güvenirlik kanıtlarından sadece bir cümleyle şu şekilde söz edilmiştir: *"Uzman görüşüne başvurularak güvenirlik ve geçerlik test edilmiştir."*

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçları, bu araçlardan elde edilen ölçme sonuçlarının güvenirliğini ve geçerliğini kestirmede kullanılan yöntemler açısından da ayrı ayrı incelenmiş, güvenirlik ve geçerlik kanıtlarına aşağıda ayrı alt başlıklar altında yer verilmiştir.

Anket, başarı/yetenek testi ve ölçek kategorisinde ele alınan araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin ilk inceleme güvenirlik kestirme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından uyarlanan bir aracın kullanılması durumunda hem araca ait orijinal güvenirlik kanıtlarının hem de araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulması gereklidir. Çalışma kapsamında ele alınan lisansüstü tezler bu durum göz önüne alınarak incelenmiş ve elde edilen bulgular sırasıyla "Orijinal güvenirlik kanıtları" ve "Araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtları" şeklindeki alt başlıklarla sunulmuştur.

Orijinal güvenirlik kanıtları._ Araştırmacı tarafından uyarlanan yüksek lisans düzeyinde iki başarı/yetenek testi ve 20 ölçek ile doktora düzeyinde bir anket, üç başarı/yetenek testi ve 18 ölçeğin orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 77'de verilmiştir.

Çizelge 77. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Orijinal Güvenirlik Kanıtı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Anket	Belirtilmiş	0	0
	Belirtilmemiş	0	1
	Toplam	**0**	**1**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	0	3
	Belirtilmemiş	2	0
	Toplam	**2**	**3**
Ölçek	Belirtilmiş	5	8
	Belirtilmemiş	15	10
	Toplam	**20**	**18**

Çizelge 77 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan iki başarı/yetenek testi için orijinal güvenirlik kanıtının belirtilmediği, 20 ölçeğin ise beşinde orijinal güvenirlik kanıtının belirtildiği; doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan bir anketin orijinal güvenirlik kanıtının belirtilmediği, diğer taraftan üç başarı/yetenek testinin her üçü için ve 18 ölçeğin sekizi için orijinal güvenirlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, her iki düzeyde de orijinal güvenirlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçekler olduğu belirlenmiştir.

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının kullanıldığı durumda, araçlara ilişkin sadece bir güvenirlik kestirme yöntemi ile elde edilen orijinal kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla güvenirlik kestirme yönteminden elde edilen orijinal kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde beş ölçek ile doktora düzeyinde üç başarı/yetenek testi ve sekiz ölçek için sunulan her bir güvenirlik kestirme yöntemi doğrultusunda güvenirlik katsayılarının kestirilme durumu ayrı ayrı incelenmiştir.

Araştırmacı tarafından uyarlanan tek anket için herhangi bir orijinal güvenirlik kanıtının sunulmadığı saptanmıştır.

Doktora düzeyinde üç başarı/yetenek testi için orijinal güvenirlik kanıtlarının sunumunda belirtilen güvenirlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, üç başarı/yetenek testi için de güvenirliğin kestirilmesinde KR-20 güvenirliğine başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiş ve güvenirlik kestirme türünün kullanılan başarı/yetenek testinin yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Yüksek lisans düzeyinde beş ve doktora düzeyinde sekiz ölçek için orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulmasında başka araştırmacılar tarafından kullanıldığı belirtilen güvenirlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, bu kategoriye dâhil edilen ölçme araçları için paralel formlar güvenirliği ve gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliğine dayalı bir orijinal güvenirlik kanıtının sunulmamış olduğu, bunun dışında kalan güvenirlik kestirme yöntemlerinin en az bir ölçek için kullanılmış olduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, paralel formlar güvenirliği ve gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliği dışındaki güvenirlik kestirme yöntemlerini içerecek biçimde, ölçeklerin orijinal güvenirlik katsayılarının başka araştırmacılar tarafından kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım Çizelge 78'de sunulmuştur.

Çizelge 78. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde orijinal güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım

Orijinal Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	2	1
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	6
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	1	1
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**5**	**8**
KR-20 güvenirliği	Kestirilmemiş	4	6
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	1	2
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**5**	**8**
Test-tekrar test güvenirliği	Kestirilmemiş	1	5
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	3	2
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	1
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	1	0
	Toplam	**5**	**8**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	4	8
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**5**	**8**

Çizelge 78'de verilen araştırmacı tarafından uyarlanan ölçekler için aracı geliştiren başka araştırmacılar tarafından elde edilen ve tez yazarları tarafından ilgili tezler içinde sunulan orijinal güvenirlik kanıtları incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki ölçeklerde başka araştırmacılar tarafından kestirilen üç alfa güvenirliğinin ikisi için bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde), birinin türünün uygun ancak düzeyinin düşük (0.70'in altında) olduğu; kestirilen dört test tekrar test güvenirliğinin üçünün türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, ancak birinin düzeyi hakkında bilgi olmadığı; bununla birlikte kestirilen tek iki yarı güvenirliğinin uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu gözlenmektedir. Benzer şekilde doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçekler için ölçeği geliştiren başka araştırmacılar tarafından kestirilip tez yazarları tarafından ilgili tezler içinde sunulan yedi alfa güvenirliğinin altısının türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde), birinin türünün uygun ancak düzeyinin düşük (0.70'in altında) olduğu; kestirilen üç test tekrar test güvenirliğinin ikisinin türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde); birinin ise türünün uygun ancak düzeyinin düşük olduğu (0.70'in altında) gözlenmektedir. Doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçekler için orijinal güvenirlik kanıtı olarak iki yarı güvenirliğine dayalı bir güvenirlik kanıtının sunulmadığı belirlenmiştir. Daha önce belirtildiği gibi, KR-20

güvenirliği iki değerli (0,1) puanlanan maddelerden oluşan ölçme araçları için kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerin geliştiricileri tarafından güvenirlik kanıtı elde etmede kullanıldığı belirtilen bir ve doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerin orijinal güvenirliklerini belirlemede kullanıldığı belirtilen iki KR-20 güvenirlik yönteminin hatalı olduğu belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilenlere ek olarak, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanıp kullanılan ölçekler için orijinal güvenirlik kanıtının sunumunda en fazla test tekrar test güvenirliğine, doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanıp kullanılan ölçekler için ise en fazla alfa güvenirliğe dayalı olarak orijinal güvenirliğin kestirildiğinin belirtildiği gözlenmektedir.

Araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtları._ Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında daha önce belirtildiği gibi orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulmasının yanı sıra araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulmasına da ihtiyaç vardır. Orijinal güvenirlik kanıtlarına ilişkin yapılan inceleme ile aynı şekilde araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarına ilişkin de inceleme yapılmıştır. Yüksek lisans düzeyinde iki başarı/yetenek testi ve 20 ölçek ile doktora düzeyinde bir anket, üç başarı/yetenek testi ve 18 ölçeğin araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 79'da verilmiştir.

Çizelge 79. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Güvenirlik Kanıtı**	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Anket	Belirtilmiş	0	1
	Belirtilmemiş	0	0
	Toplam	**0**	**1**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	2	3
	Belirtilmemiş	0	0
	Toplam	**2**	**3**
Ölçek	Belirtilmiş	16	16
	Belirtilmemiş	4	2
	Toplam	**20**	**18**

Çizelge 79 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan iki başarı/yetenek testinin her ikisinde ve 20 ölçeğin 16'sında araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtının belirtildiği; doktora düzeyinde ise araştırmacı tarafından uyarlanan bir ankette, üç başarı/yetenek testinin her üçünde ve 18 ölçeğin 16'sında araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir.

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının kullanıldığı durumda, araçlara ilişkin sadece bir güvenirlik kestirme yöntemi ile elde edilen kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla güvenirlik kestirme yönteminden elde edilen kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, güvenirlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde iki başarı/yetenek testi ile 16 ölçek; doktora düzeyinde bir anket, üç başarı/yetenek testi ve 16 ölçek için sunulan her bir güvenirlik kestirme yöntemi doğrultusunda güvenirlik katsayılarının kestirilme durumu ayrı ayrı incelenmiştir.

Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi, "anket" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları madde yapısı gereğince toplam puan elde edilemeyip kategorik olarak puanlanan

araçlardır. Toplam puan vermeyen bir ölçme aracından elde edilebilecek güvenirlik kanıtları ise sınırlıdır. Örneğin iki yarı güvenirliği yöntemi, başarı/yetenek testleri ve ölçekler gibi toplam puan veren ölçme araçlarından elde edilebilecek güvenirlik kanıtları sağlayabilecek nitelikteyken, toplam puan elde edilemeyen bir yapıya sahip olan anketlerin güvenirliğinin kestirilmesinde işlevini kaybeder. Ancak yapılan incelemede, araştırmacı tarafından uyarlanan doktora düzeyinde bir anketin güvenirlik kanıtının iki yarı güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu gözlenmiştir. Bu bulguya dayalı olarak, doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan araştırmacı tarafından uyarlanan tek anket için kestirilen iki yarı güvenirliğinin hatalı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmacı tarafından uyarlanan, araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans ve doktora düzeyinde tezlerde kullanılan başarı/yetenek testleri için KR–21, test tekrar test ve puanlama güvenirlik katsayılarının kestirilmediği saptanmıştır. Bunun dışında kalan güvenirlik kestirme yöntemlerinin en az bir ölçek için kullanılmış olduğu gözlenmiştir. Bu durum göz önünde bulundurularak, alfa, KR-21, test tekrar test ve puanlama güvenirlikleri dışındaki güvenirlik kestirme yöntemlerini içerecek biçimde, başarı/yetenek testlerinde kullanılan güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım Çizelge 80'de sunulmuştur.

Çizelge 80. Araştırmacı tarafından uyarlanan başarı/yetenek testlerinde araştırma kapsamında güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım

Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	1	0
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	1	3
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**2**	**3**
KR-20 güvenirliği	Kestirilmemiş	1	3
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**2**	**3**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	1	3
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**2**	**3**
Paralel formlar güvenirliği	Kestirilmemiş	1	3
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**2**	**3**

Çizelge 80 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan iki başarı/yetenek testi için kestirilen tek KR-20 güvenirliğinin, tek iki yarı güvenirliğinin ve tek paralel formlar güvenirliğinin tümünün türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu gözlenmektedir. Doktora düzeyinde üç başarı/yetenek testi için KR-20, iki yarı ve paralel formlar güvenirliklerine dayalı olarak araştırma kapsamında güvenirlik kanıtı

elde edilmediği saptanmıştır. Çizelge 80'e dayalı olarak gözlenen en çarpıcı bulgu ise, araştırmacı tarafından uyarlanan başarı/yetenek testlerinin kullanıldığı durumda, yüksek lisans düzeyinde bir, doktora düzeyinde üç başarı/yetenek testinin güvenirliğinin alfa güvenirlik yöntemine dayalı olarak kestirilmiş olmasıdır. Daha önceki bölümlerde benzer bulguların elde edildiği durumlarda belirtildiği gibi, alfa güvenirliği sadece çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan elde edilebilen maddelerden oluşmuş ölçme araçları için kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Başarı/yetenek testlerinin iki değerli (0,1) puan veren madde yapısı gereğince, alfa güvenirliğinin kestirildiği başarı/yetenek testleri için kullanılan bu güvenirlik türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 16 ve doktora düzeyinde 16 uyarlanan ölçek için kullanılan güvenirlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, bu kategoriye dâhil edilen ölçme araçları için güvenirliğin kestirilmesinde gözlemciler arası/puanlama güvenirliğine başvurulmamış olduğu, bunun dışında kalan güvenirlik kestirme yöntemlerinin en az bir ölçek için kullanılmış olduğu gözlenmiştir. Bu duruma göre gözlemciler arası/puanlama güvenirliği dışarıda bırakılarak, ölçeklerde kullanılan güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım Çizelge 81'de sunulmuştur.

Çizelge 81. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde araştırma kapsamında güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım

Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	0	2
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	16	13
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	1
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**16**	**16**
KR-20 güvenirliği	Kestirilmemiş	15	15
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	1	1
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**16**	**16**
Test tekrar güvenirliği	Kestirilmemiş	10	10
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	6	4
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	2
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**16**	**16**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	11	13
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	5	3
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**16**	**16**
Paralel formlar güvenirliği	Kestirilmemiş	16	14
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	1
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	1
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**16**	**16**

Çizelge 81 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan 16 ölçeğin tamamı için kestirilen alfa güvenirlik katsayılarının, kestirilen altı test tekrar test güvenirliğinin ve kestirilen beş iki yarı güvenirliğinin tümünün türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde paralel formlar güvenirliğinin kestirilmediği saptanmıştır.

Doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan 16 ölçek incelendiğinde ise, kestirilen 14 alfa güvenirliğinin 13'ünün türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, birinin ise türünün uygun ancak düzeyinin düşük (0.70'in altında) olduğu; kestirilen altı test tekrar test güvenirliğinin dördünün türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, ikisinin türünün yüksek ancak düzeyinin düşük (0.70'in altında) olduğu; kestirilen üç iki yarı güvenirlik katsayısının tamamının türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu; kestirilen iki paralel formlar güvenirliğinin birinin türünün uygun ve düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, birinin ise türünün uygun ancak düzeyinin düşük (0.70'in altında) olduğu görülmektedir.

Çizelge 81 incelendiğinde yüksek lisans ve doktora düzeylerinde birer ölçek için KR-20 güvenirliğine başvurulduğu gözlenmektedir ve bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün hatalı olduğu belirlenmiştir. KR-20 güvenirliği, dereceli maddelerden oluşan ölçme araçları için uygun olmayan, madde yapısının iki değerli (0,1) puan vermesi durumunda kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Bu gerekçe doğrultusunda ölçek türündeki ölçme araçları için bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

Anket, başarı/yetenek testi ve ölçek kategorisinde ele alınan araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin diğer bir inceleme geçerlik kestirme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından uyarlanan bir aracın kullanılması durumunda hem araca ait orijinal geçerlik kanıtlarının hem de araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının sunulması gereklidir. Çalışma kapsamında ele alınan lisansüstü tezler bu durum göz önüne alınarak incelenmiş ve elde edilen bulgular sırasıyla "Orijinal geçerlik kanıtları" ve "Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları" alt başlıklarıyla sunulmuştur.

Orijinal geçerlik kanıtları._ Araştırmacı tarafından uyarlanan yüksek lisans düzeyinde iki başarı/yetenek testi ve 20 ölçek ile doktora düzeyinde bir anket, üç başarı/yetenek testi ve 18 ölçeğin geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 82'de verilmiştir.

Çizelge 82. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Orijinal Geçerlik Kanıtı**	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Anket	Belirtilmiş	0	0
	Belirtilmemiş	0	1
	Toplam	**0**	**1**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	1	3
	Belirtilmemiş	1	0
	Toplam	**2**	**3**
Ölçek	Belirtilmiş	4	8
	Belirtilmemiş	16	10
	Toplam	**20**	**18**

Çizelge 82 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan iki başarı/yetenek testinin birinde orijinal geçerlik kanıtının belirtildiği, birinde belirtilmediği;

araştırmacı tarafından uyarlanan 20 ölçeğin dördünde orijinal geçerlik kanıtının belirtildiği, 16'sında belirtilmediği gözlenmektedir. Benzer şekilde Çizelge 82 incelendiğinde doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan tek ankete ilişkin orijinal geçerlik kanıtının belirtilmediği; üç başarı/yetenek testinin üçünde de orijinal geçerlik kanıtının belirtildiği; 18 ölçeğin sekizinde orijinal geçerlik kanıtının belirtildiği, 10'unda belirtilmediği görülmektedir.

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının kullanıldığı durumda, araçlara ilişkin sadece bir geçerlik kestirme yöntemi ile elde edilen kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla geçerlik kestirme yönteminden elde edilen kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, geçerlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde iki başarı/yetenek testi ve dört ölçek ile doktora düzeyinde bir anket, üç başarı/yetenek testi ve sekiz ölçek için sunulan her bir geçerlik kestirme yöntemi ayrı ayrı incelenmiştir. Araştırmacı tarafından uyarlanan tek ankete ilişkin bir geçerlik kanıtının verilmediği saptanmıştır.

Yüksek lisans düzeyinde bir ve doktora düzeyinde üç başarı/yetenek testi için kullanılan geçerlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde geçerlik kanıtı sunulan bir başarı/yetenek testi için orijinal geçerlik kanıtı olarak yapı geçerliğine başvurulduğunun, yapı geçerliğinin sınanmasında ise faktör analizi tekniğinden yararlanıldığının belirtildiği saptanmıştır. Doktora düzeyinde geçerlik kanıtı sunulan üç başarı/yetenek testinin üçü için de orijinal geçerlik kanıtı olarak ölçüt dayanaklı geçerliğine başvurulduğu ve her üçünün ölçüt dayanaklı geçerliğinin kestirilmesinde de benzer ölçekler geçerliğine başvurulduğu saptanmıştır.

Yüksek lisans düzeyinde dört ve doktora düzeyinde sekiz ölçek için aracı geliştiren araştırmacılar tarafından kestirilen orijinal geçerlik kanıtları incelendiğinde, bu kategoriye dâhil edilen ölçme araçları için orijinal geçerliğin kestirilmesinde görünüş geçerliğine başvurulmamış olduğu gözlenmiştir. Kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Çizelge 83'te sunulmuştur.

Çizelge 83. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Orijinal Geçerlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	2	2
	Belirlenmemiş	2	6
	Toplam	**4**	**8**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	4	6
	Belirlenmemiş	0	2
	Toplam	**4**	**8**
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmiş	0	2
	Belirlenmemiş	4	6
	Toplam	**4**	**8**

Çizelge 83'e göre, araştırmacı tarafından uyarlanan ve orijinal geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde dört ölçeğin ikisinde ve doktora düzeyinde sekiz ölçeğin ikisinde geçerlik kanıtı olarak kapsam geçerliği yöntemine başvurulduğu belirtilmiştir. Her iki lisansüstü düzeyde de kapsam geçerliğini belirlemede uyarlanan aracı geliştiren araştırmacılar tarafından uzman görüşü tekniğine başvurulduğu belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından uyarlanan ve geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde dört ölçeğin tümünün ve doktora düzeyinde sekiz ölçeğin altısının geçerliğini kestirmede aracı geliştirenler tarafından yapı geçerliği yöntemine başvurulduğunun belirtilmiş olduğu gözlenmiştir. Yüksek

lisans düzeyinde orijinal geçerlik kanıtı olarak yapı geçerliğinin sunulduğu dört aracın ikisinde yapı geçerliğini belirlemede faktör analizi tekniğine başvurulduğu, birinin yapı geçerliğini belirlemede hipotez testi tekniğine başvurulduğu, birinin ise yapı geçerliğini belirlemede hem hipotez testi hem de faktör analizi tekniklerine birlikte başvurulduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyinde orijinal geçerlik kanıtı olarak yapı geçerliğinin sunulduğu altı aracın dördünde yapı geçerliğini belirlemede faktör analizi tekniğine başvurulduğu, ikisinde yapı geçerliğini belirlemede hipotez testi tekniğine başvurulduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları._ Araştırmacı tarafından uyarlanan yüksek lisans düzeyinde iki başarı/yetenek testi ve 20 ölçek ile doktora düzeyinde bir anket, üç başarı/yetenek testi ve 18 ölçeğin araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 84'te verilmiştir.

Çizelge 84. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Geçerlik Kanıtı**	**Yüksek Lisans** **f**	**Doktora** **f**
Anket	Belirtilmiş	0	1
	Belirtilmemiş	0	0
	Toplam	**0**	**1**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	2	0
	Belirtilmemiş	0	3
	Toplam	**2**	**3**
Ölçek	Belirtilmiş	12	13
	Belirtilmemiş	8	5
	Toplam	**20**	**18**

Çizelge 84 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan iki başarı/yetenek testinin ikisinde de araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtının belirtildiği, araştırmacı tarafından uyarlanan 20 ölçeğin 12'sinde araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtının belirtildiği, sekizinde belirtilmediği gözlenmektedir. Benzer şekilde doktora düzeyinde tek anketin araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtının belirtildiği; üç başarı/yetenek testinin hiçbirinde araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtının belirtilmediği; 18 ölçeğin 13'ünde araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtının belirtildiği, beşinde belirtilmediği görülmektedir.

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının kullanıldığı durumda, araçlara ilişkin sadece bir geçerlik kestirme yöntemi ile elde edilen kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla geçerlik kestirme yönteminden elde edilen kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu durum göz önünde bulundurularak, geçerlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde iki başarı/yetenek testi, 12 ölçek ile doktora düzeyinde bir anket, 13 ölçek için sunulan her bir geçerlik kestirme yöntemi ayrı ayrı incelenmiştir.

Doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan tek ankete ilişkin araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtı olarak kapsam geçerliğine başvurulduğu, kapsam geçerliğini kestirme de ise uzman görüşü tekniğine başvurulduğu saptanmıştır.

Araştırmacı tarafından uyarlanan yüksek lisans düzeyinde iki başarı/yetenek testine ilişkin belirlenen geçerlik kanıtlarının türlerine ilişkin incelemede, başarı/yetenek testlerinin her ikisinde de geçerliği kestirmede kapsam geçerliği yöntemine başvurulduğu, ayrıca bir tanesinde yapı geçerliği, diğer bir tanesinde de görünüş geçerliği yöntemine başvurulduğu belirlenmiştir. Kapsam geçerliği ve görünüş geçerliğinin belirlenmesinde uzman görüşü

tekniğinden; yapı geçerliğinin belirlenmesinde ise hipotez testi tekniğinden yararlanıldığı saptanmıştır. Ölçüt dayanaklı geçerlik yönteminin, geçerlik kanıtı sunulan iki başarı/yetenek testinin hiçbirinde kullanılmadığı gözlenmiştir. Doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanan başarı/yetenek testi kategorisine dâhil edilen ölçme araçlarının hiçbiri için araştırma kapsamında geçerlik kanıtının belirlenmemiş olması ise çarpıcı bir bulgudur.

Yüksek lisans düzeyinde 12 ve doktora düzeyinde 13 ölçek için kullanılan geçerlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, bu kategoriye dâhil edilen ölçme araçları için orijinal geçerliğin kestirilmesinde görünüş geçerliğine başvurulmamış olduğu gözlenmiştir. Kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Çizelge 85'te sunulmuştur.

Çizelge 85. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerde araştırma kapsamında kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Geçerlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans** **f**	**Doktora** **f**
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	0	2
	Belirlenmemiş	12	11
	Toplam	**12**	**13**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	3	6
	Belirlenmemiş	9	7
	Toplam	**12**	**13**
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmiş	1	0
	Belirlenmemiş	11	13
	Toplam	**12**	**13**

Çizelge 85 incelendiğinde, araştırmacı tarafından uyarlanan ve araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde 12 ölçeğin hiçbirinde geçerlik kanıtı olarak kapsam geçerliği yöntemine başvurulmadığı gözlenmektedir. Doktora düzeyinde 13 ölçeğin ikisinde geçerliği kestirmede kapsam geçerliği yöntemine ve bu tür geçerliğin belirlenmesinde uzman görüşü tekniğine başvurulmuştur.

Çizelge 85 incelendiğinde, araştırmacı tarafından uyarlanan ve araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde 12 ölçeğin üçünün ve doktora düzeyinde 13 ölçeğin altısının geçerliğini kestirmede yapı geçerliği yöntemine başvurulduğu görülmektedir. Yüksek lisans düzeyinde araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtı olarak yapı geçerliğinin sunulduğu üç ölçeğin birinde faktör analizi tekniği, birinde hipotez testi tekniği, birinde ise hem faktör analizi hem de hipotez testi tekniğinden yararlanıldığı belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtı olarak yapı geçerliğinin sunulduğu altı ölçeğin dördünde faktör analizi tekniğinden, ikisinde hipotez testi tekniğinden yaralanıldığı saptanmıştır. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde bir ölçeğin araştırma kapsamında belirlenen geçerliğini kestirmede ölçüt dayanaklı geçerlik yöntemine ve bu tür geçerliği belirleme tekniği olarak benzer ölçekler geçerliğine başvurulmuştur. Doktora düzeyinde ise bu geçerlik yöntemine başvurulmadığı görülmektedir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçları. İncelenen 852 yüksek lisans ve doktora tezinde, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan, yüksek lisans düzeyinde 125 ve doktora düzeyinde 49 olmak üzere toplam 174 ölçme aracı bulunmaktadır. Bir araştırmada, bir başka araştırmacı tarafından geliştirilen birden fazla ölçme aracı kullanılabildiği gibi, bu ölçme araçlarının kullanılmadığı tezler de bulunmaktadır. Bu çerçevede, bulguların raporlaştırılmasında kullanılan ölçme araçlarının toplam sayısı dikkate alınmıştır. Bu ölçme araçlarının lisansüstü tezler içindeki sunumunun

değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulan ilk ölçüt, diğer yazılı veri toplama tekniklerinde olduğu gibi ölçme aracının kategorisi ile ilgilidir. Daha önce belirtildiği gibi, lisansüstü tezlerde kullanılan ölçme araçlarının türleri içerik çözümlemesinden yararlanılarak sınıflandırılmış, incelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının en çok yer aldığı ilk altı kategori Çizelge 86'da sunulmuştur.

Çizelge 86. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının en çok yer aldığı kategori dağılımı

Düzey	**Kategoriler**	**Ölçme Aracı**	
		f	**%**[1]
Yüksek Lisans	Tutum	34	27.20
	Diğer	16	12.80
	Görüş	13	10.40
	Kişilik	12	9.60
	Eğitsel	9	7.20
	Benlik Algısı/ Özsaygı/Özgüven	8	6.40
Doktora	Tutum	20	40.82
	Kategori Dışı	5	10.20
	Motivasyon	4	8.16
	Benlik Algısı/ Özsaygı/Özgüven	3	6.13
	Diğer	3	6.13
	Diagnostik	2	4.08

[1] Yüzde, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam araç sayısına göre hesaplanmıştır.

Yüksek lisans tezlerinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 86'da görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan 125 ölçme aracından 34'ü (%27.20) tutum, 16'sı (%12.80) diğer, 13'ü (%10.40) görüş, 12'si (%9.60) kişilik, 9'u (%7.20) eğitsel ve 8'i (%6.40) ise benlik algısı/özsaygı/özgüven kategorisine girmektedir. Diğer kategorisine dâhil edilen araçlara; *Müziksel İlgi Testi* ve *Özetler Ölçeği* örnek verilebilir.

Doktora tezlerinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde; 186 doktora tezinde kullanılan 49 ölçme aracının 20'sinin (%40.82) tutum kategorisine girdiği, beşinin (%10.2) kategori dışı olduğu, dördünün (%8.16) motivasyon kategorisine, üçünün (%6.13) benlik algısı/özsaygı/özgüven ile diğer kategorilerine girdiği ve ikisinin (%4.08) ise diagnostik kategorisine dahil olduğu gözlenmektedir. Doktora tezlerinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ve kategori dışı olduğu belirlenen araçlara; *Akran Zorbalığı Anketi* ve *Evlilik Yaşamı Ölçeği* örnek verilebilir. Diğer kategorisine dahil edilen araçlara ise; *Bilişüstü Beceriler Anketi* ve *Tutum ve Algılama Anketi* örnek gösterilebilir.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan, başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının en az yer aldığı altı kategori Çizelge 87'de sunulmuştur.

Yüksek lisans tezlerinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde, Aşağıda sunulan Çizelge 87'de görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan 125 ölçme aracından ikişer tanesi (%1.60) yetenek ve inanç, birer tanesi ise (%0.80) stres, özyeterlilik, çoklu zeka ve gözlem kategorisine girmektedir. Doktora tezlerinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde ise; 186 doktora tezinde kullanılan 49 ölçme aracı içerisinde, en az geliştirilen araçların birer tane (%2.04) ile yetenek, başarı, özyeterlilik, doyum/tükenmişlik, eğitsel ve çoklu zeka kategorisine dâhil olan ölçme araçları olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 87. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının en az yer aldığı kategori dağılımı

Düzey	Kategoriler	Ölçme Aracı	
		f	%[1]
Yüksek lisans	Yetenek	2	1.60
	İnanç	2	1.60
	Stres	1	0.80
	Özyeterlilik	1	0.80
	Çoklu Zeka	1	0.80
	Gözlem	1	0.80
Doktora	Yetenek	1	2.04
	Başarı	1	2.04
	Özyeterlilik	1	2.04
	Doyum/Tükenmişlik	1	2.04
	Eğitsel	1	2.04
	Çoklu Zeka	1	2.04

[1] Yüzde, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam araç sayısına göre hesaplanmıştır.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam 174 ölçme aracının kullanıldığı lisansüstü tezlerde ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin bulgular Çizelge 88'de verilmiştir.

Çizelge 88. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım

Aracın Adı ile Yapısı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Tutarlı	109	87.20	42	85.71
Tutarlı değil	16	12.80	7	14.29
Toplam	**125**	**100.00**	**49**	**100.00**

Yüksek lisans tezlerinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 88'de görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan 125 ölçme aracından 109'unda (%87.20) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, 16'sında (%12.80) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir. Doktora tezlerinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde kullanılan 49 ölçme aracından 42'sinde (%85.71) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, yedisinde (%14.29) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir.

Gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerinde, ad ve yapı arasındaki tutarsızlığa ilişkin yine en yaygın yapılan hata "anket" ve "ölçek" kavramlarının karıştırılmasıdır. Ad ve yapı arasında tutarlılık bulunmayan pek çok ölçme aracının yapısı ölçek iken, anket belirlemesinin yapıldığı; ölçme aracının yapısı anket iken, ölçek belirlemesinin yapıldığı gözlenmiştir. Bu duruma benzer bir biçimde yapısal bir başka hata da, bir başarı testine anket adının verilmesidir. Ayrıca, ölçme araçlarına ilişkin isimler belirlenirken yanlış terminoloji kullanımı da (müziksel bilgi testi, öğretimde teknoloji kullanımı ile ilgili görüşler ölçeği, sosyal bilgiler dersine yönelik akademik benlik ölçeği anketi, müziksel ilgi tutum testi, ölçümleme formu, tutum ve algılama anketi, ölçü aracı vb.) oldukça yaygın yapılan hatalar arasındadır. Bu hataların yanı sıra bir başka yaygın yapılan hata da, ölçme aracının adının çok genel olması nedeniyle ölçme aracı ile neyin ölçülmesinin amaçlandığının ve ölçme aracının yapısının anlaşılamamasıdır. Örneğin, bir ölçme aracının adının başarı testi, tutum ölçeği, veli

anketi, yönetici anketi vb. olması durumunda aracın neyi ölçmeyi amaçladığı tespit edilememektedir. Yine benzer bir biçimde, aracın ölçmeyi amaçladığı psikolojik özelliği çağrıştırmayan bir ad verilmesi yapılan hatalardan biridir. Öfke durumunda gösterilen tepkileri ölçmeyi amaçlayan bir ölçme aracına, kendini değerlendirme ölçeği adı verilmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Lisansüstü tezlerde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam 174 ölçme aracı kullanım amaçları açısından incelendiğinde, bu araçların tümünün araştırma amaçlarına cevap vermek için kullanıldığı gözlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarını kullanma izninin, incelenen tezler içinde belirtilme durumuna göre dağılımı Çizelge 89'da verilmiştir.

Çizelge 89. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme aracını kullanma izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Kullanım İzni	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	8	6.40	3	6.12
Belirtilmemiş	117	93.60	46	93.88
Toplam	**125**	**100.00**	**49**	**100.00**

Çizelge 89 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde kullanılan toplam 125 aracın sadece sekizi (%6.40); doktora tezlerinde kullanılan toplam 49 aracın ise sadece üçü (%6.12) için aracı kullanma izninin belirtildiği gözlenmektedir. Benzer bir inceleme, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçların uygulanmasına ilişkin izin durumunun belirtilmesine göre de yapılmış, bulgular Çizelge 90'da verilmiştir.

Çizelge 90. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme aracını uygulama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Uygulama İzni	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	49	39.20	21	42.86
Belirtilmemiş	76	60.80	28	57.14
Toplam	**125**	**100.00**	**49**	**100.00**

Çizelge 90 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde kullanılan toplam 125 aracın sadece 49'u (%39.20); doktora tezlerinde kullanılan toplam 49 aracın ise 21'i (%42.86) için aracın uygulama izninin belirtildiği gözlenmektedir. Çizelge 89 ve Çizelge 90'a dayalı olarak başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının kullanıldığı lisansüstü tezlerde aracı kullanma ve uygulama izninin belirtilmesi durumu birlikte ele alındığında; yüksek lisans düzeyinde 125 aracın 117'si (%93.60) için aracı kullanma, 76'sı (%60.80) için aracı uygulama, diğer taraftan 49 doktora tezinin 46'sı (%93.88) için aracı kullanma, 28'i (%57.14) için ise aracı uygulama izninin belirtilmediği belirlenmiştir. Özetle; başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının kullanıldığı lisansüstü tezlerde gerek aracı kullanma gerekse aracı uygulama izninin belirtilmediği durumların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarıyla ilgili yapılan diğer bir inceleme, aracın tanıtımına ilişkindir ve bu tür bir aracın tanıtımında sunulması gereken bilgiler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1) Aracın kim tarafından geliştirildiği
2) Aracın ne zaman geliştirildiği
3) Aracın hangi hedef grup için geliştirildiği
4) Aracın hangi amaçla geliştirildiği
5) Araçta yer alan soru sayısı

6) Aracın yapısı (dereceli, kategorik puanlanan vb. yapılardan oluşması)
7) Aracın puanlanma şekli

Yukarıda sıralanan yedi maddeye ilişkin bilgilere başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının kullanıldığı lisansüstü tezler içerisinde yer verilip verilmediğine ilişkin inceleme, yazılı veri toplama tekniklerinin ayrı alt başlıklar altında incelendiği diğer bölümlerde olduğu gibi; "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" olmak üzere üç farklı araç kategorisine göre ayrım dikkate alınarak yapılmıştır.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde 125 ve doktora düzeyinde 49 aracın, yukarıda açıklanan "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine göre ayrımı esnasında, belirlenen kategorilere dâhil edilemeyen deney föyleri, akran değerlendirme formu, kavram haritası, kayıt çizelgeleri, çalışma yaprakları, öğrenci günlükleri vb. gibi ölçme araçları "diğer" kategorisi altında ele alınmıştır. Diğer kategorisi altında ele alınan araçlar da dahil olmak üzere, başka araştırmacılar tarafından geliştirilen tüm ölçme araçlarının kategorilere göre dağılımı Çizelge 91'de sunulmuştur.

Çizelge 91. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı

Araç Kategorisi	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Anket	9	7.20	4	8.16
Başarı/Yetenek Testi	5	4.00	2	4.08
Ölçek	100	80.00	42	85.71
Diğer	11	8.00	1	2.04
Toplam	**125**	**100.00**	**49**	**100.00**

Çizelge 91 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş 125 ölçme aracından dokuzunun (%7.20) anket, beşinin (%4.00) başarı/yetenek testi, 100'ünün (%80.00) ise ölçek olduğu gözlenmektedir. Doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş 49 ölçme aracı incelendiğinde ise, araçlardan dördünün (%8.16) anket, ikisinin (%4.08) başarı/yetenek testi ve 42'sinin (%85.71) ölçek olduğu gözlenmektedir. Buna göre, yüksek lisans ve doktora düzeylerinin her ikisinde de başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarından en sık kullanılanın ölçek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde 11 (%8.00) ve doktora bir (%2.04) ölçme aracının yukarıda tanımlanan kategorilere yerleştirilemediği, bu nedenle "diğer" kategorisi altında ele alındığı gözlenmektedir.

"Anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine yerleştirilen başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılım Çizelge 92'de verilmiştir.

Aşağıda sunulan Çizelge 92 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam dokuz anketin üçünde aracın tam olarak tanıtıldığı, altısında ise eksik tanıtıldığı; buna ek olarak, doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam dört anketin yalnız birinde aracın tam olarak tanıtıldığı, üçünde ise eksik tanıtıldığı gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam beş başarı/yetenek testinin birinde aracın tam olarak tanıtıldığı, geri kalan dördünde ise eksik tanıtıldığı saptanmıştır. Benzer şekilde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam 100 ölçeğin 43'ünde aracın tam olarak tanıtıldığı, 54'ünde eksik tanıtıldığı, üçünde ise hiç tanıtılmadığı; doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam 42 ölçeğin 29'unda

aracın tam olarak tanıtıldığı, geri kalan 13'ünde ise eksik tanıtıldığı belirlenmiştir. Çizelge 92 incelendiğinde, üç kategori için de araç tanıtımının çoğunlukla eksik yapıldığı görülmektedir.

Çizelge 92'de sunulan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde dokuz ve doktora düzeyinde dört anketin tanıtılma durumu birlikte ele alındığında, aracın kim tarafından geliştirildiğine ve ne zaman geliştirildiğine ilişkin bilgilerin her iki düzeyde de tüm araçlarda verildiği ancak diğer bilgilerden en az birinin yüksek lisans düzeyinde altı, doktora düzeyinde ise üç araçta eksik verildiği gözlenmektedir.

Çizelge 92. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Tanıtılma Durumu	Yüksek Lisans f	Doktora f
Anket	Tanıtılmış	3	1
	Eksik Tanıtılmış	6	3
	Tanıtılmamış	0	0
	Toplam	**9**	**4**
Başarı/Yetenek Testi	Tanıtılmış	1	1
	Eksik Tanıtılmış	4	1
	Tanıtılmamış	0	0
	Toplam	**5**	**2**
Ölçek	Tanıtılmış	43	29
	Eksik Tanıtılmış	54	13
	Tanıtılmamış	3	0
	Toplam	**100**	**42**

Anket kategorisine dâhil edilen araçların tanıtımı esnasında eksik sunulan bilgilere ilişkin dağılım Çizelge 93'te verilmiştir.

Çizelge 93. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş anketlerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım

Eksik Tanıtım	Yüksek Lisans f	Doktora f
Hangi hedef grup için geliştirildiği	2	2
Hangi amaçla geliştirildiği	3	1
Araçta yer alan soru sayısı	2	1
Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)	3	1
Aracın puanlama şekli	6	2

Çizelge 93 incelendiğinde yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve anket kategorisine dâhil edilen araçların tanıtımında en sık gözlenen eksiklik, aracın puanlama şekline ilişkin bilginin verilmemiş olmasıdır. Yüksek lisans düzeyinde dokuz anketin altısında aracın puanlama şekline ilişkin bilgi verilmemiştir. Bununla birlikte, aracın hangi amaçla geliştirildiği ve aracın yapısının nasıl olduğuna ilişkin bilgilerin üçer ankette; aracın hangi hedef grup için geliştirildiği ve araçta yer alan soru sayısına ilişkin bilgilerin ise ikişer ankette verilmediği saptanmıştır. Doktora düzeyinde aracın puanlama şekline ve aracın hangi hedef grup için geliştirildiğine ait araç tanıtım bilgilerinin ikişer ankette verilmediği, aracın hangi amaçla geliştirildiği, araçta yer alan soru sayısı ve aracın yapısının nasıl olduğuna ilişkin bilgilerin ise birer ankette verilmediği belirlenmiştir.

Çizelge 92'de başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde beş, doktora düzeyinde iki başarı/yetenek testinin tanıtılma durumu birlikte ele alındığında,

aracın kim tarafından geliştirildiği hakkındaki bilginin her iki düzeyde de tüm araçlarda verildiği ancak diğer bilgilerden her birinin en az bir araçta eksik verildiği gözlenmiştir. Başarı/yetenek testi kategorisine dâhil edilen araçların tanıtımındaki eksikliklere ilişkin dağılım Çizelge 94'te sunulmuştur.

Çizelge 94. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş başarı/yetenek testlerinin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım

Eksik Tanıtım	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Ne zaman geliştirildiği	1	0
Hangi hedef grup için geliştirildiği	1	1
Hangi amaçla geliştirildiği	1	0
Araçta yer alan soru sayısı	0	1
Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)	1	0
Aracın puanlama şekli	2	1

Çizelge 94 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve başarı/yetenek testi kategorisine dahil edilen beş aracın ikisinde aracın puanlama şekline ilişkin bilgi verilmediği, buna göre; yüksek lisans düzeyindeki başarı/yetenek testlerinin tanıtımında, anket kategorisinde yer alan araçların incelenmesinde elde edilen bulguya benzer şekilde, en sık gözlenen eksikliğin aracın puanlama şekline ilişkin bilginin verilmemesinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Buna ek olarak, yüksek lisans düzeyinde, aracın ne zaman geliştirildiği, hangi amaçla geliştirildiği, hangi hedef grubu için geliştirildiği ve aracın yapısının nasıl olduğuna ilişkin bilgilerin birer başarı/yetenek testinde verilmediği gözlenmektedir. Doktora düzeyinde ise aracın hangi hedef grubu için geliştirildiği, araçta yer alan soru sayısı ve aracın puanlama şekline ilişkin bilgilerin birer başarı/yetenek testinde verilmediği saptanmıştır.

Daha önce Çizelge 92'de görüldüğü gibi; başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde 100 ölçekten 97'si tanıtılmış, bu 97 ölçekten 43'ünün tanıtımında gerekli olan tüm bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte, yine Çizelge 92'den görülebileceği gibi; doktora düzeyinde 42 ölçeğin tümü tanıtılmış, bu 42 ölçekten 29'u için gerekli olan tüm tanıtım bilgileri sunulmuştur. Buna göre, araç tanıtımının eksik yapıldığı yüksek lisans düzeyinde 54 ve doktora düzeyinde 13 ölçek bulunmaktadır ve bu ölçeklerin tanıtımındaki eksikliklere ilişkin dağılım Çizelge 95'te sunulmuştur.

Çizelge 95. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım

Eksik Tanıtım	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Kim tarafından geliştirildiği	2	1
Ne zaman geliştirildiği	7	1
Hangi hedef grup için geliştirildiği	39	12
Hangi amaçla geliştirildiği	23	3
Araçta yer alan soru sayısı	7	2
Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)	7	3
Aracın puanlama şekli	24	5

Çizelge 95'e göre, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve ölçek kategorisine dâhil edilen araçların tanıtımında, yüksek lisans düzeyinde 39, doktora düzeyinde ise 12 ölçekte, aracın hangi hedef grup için geliştirildiğine ilişkin bilgi eksiktir. Buna göre, her iki düzeyde de en sık gözlenen eksikliğin aracın hangi hedef grup için geliştirildiğine ilişkin bilginin verilmemesinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, yüksek lisans

düzeyinde 23 ölçekte aracın hangi amaçla geliştirildiğine, 24 ölçekte aracın puanlama şekline ilişkin bilgilerin verilmediği saptanmıştır. Aracın ne zaman geliştirildiği, araçta yer alan soru sayısı ve aracın yapısının nasıl olduğu hakkındaki bilgilerin de yüksek lisans düzeyinde yedişer ölçekte verilmediği belirlenmiştir. Diğer taraftan, doktora düzeyinde beş ölçekte aracın puanlama şekline, üçer ölçekte aracın yapısına ve hangi amaçla geliştirildiğine, birer ölçekte ise kim tarafından geliştirildiğine ve ne zaman geliştirildiğine ilişkin bilgilerin verilmediği saptanmıştır.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçları, bu araçlardan elde edilen ölçme sonuçlarının güvenirliğini ve geçerliğini kestirmede kullanılan yöntemler açısından da incelenmiş, bu incelemede yine araçların "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerinde yer alması durumu göz önünde bulundurulmuştur. Araçların psikometrik niteliklerine ilişkin ilk inceleme güvenirlik kestirme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilen araçların kullanılması durumunda hem orijinal hem de araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilmesinin gerekliliği göz önünde bulundurularak, güvenirlik kestirme yöntemlerine ve güvenirlik kanıtlarına ilişkin tezler içerisinde sunulan bilgiler, aşağıda "Orijinal güvenirlik kanıtları" ve "Araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtları olmak üzere" iki ayrı başlık altında sunulmuştur.

Orijinal güvenirlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, yüksek lisans düzeyinde dokuz ve doktora düzeyinde dört anketin, yüksek lisans düzeyinde beş ve doktora düzeyinde iki başarı/yetenek testinin, yüksek lisans düzeyinde 100 ve doktora düzeyinde 42 ölçeğin orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna göre dağılımı Çizelge 96'da verilmiştir.

Çizelge 96. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarında orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Orijinal Güvenirlik Kanıtı**	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Anket	Belirtilmiş	2	1
	Belirtilmemiş	7	3
	Toplam	**9**	**4**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	3	1
	Belirtilmemiş	2	1
	Toplam	**5**	**2**
Ölçek	Belirtilmiş	67	32
	Belirtilmemiş	33	10
	Toplam	**100**	**42**

Çizelge 96'ya göre, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş dokuz anketin sadece ikisi; doktora tezlerinde kullanılan dört anketin ise sadece biri için orijinal güvenirlik kanıtı sunulmuştur. Yüksek lisans düzeyinde yedi; doktora düzeyinde ise üç ankete ilişkin orijinal güvenirlik kanıtı belirtilmemiştir. Yüksek lisans düzeyinde beş başarı/yetenek testinin sadece üçü; doktora tezlerinde kullanılan iki başarı/yetenek testinin ise sadece biri için orijinal güvenirlik kanıtı sunulmuştur. Yüksek lisans düzeyinde iki; doktora düzeyinde ise bir başarı/yetenek testine ilişkin orijinal güvenirlik kanıtı belirtilmemiştir. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde 100 ölçeğin 67'si; doktora tezlerinde kullanılan 42 ölçeğin ise 32'si için orijinal güvenirlik kanıtı sunulmuştur. Yüksek lisans düzeyinde 33, doktora düzeyinde ise 10 ölçeğe ilişkin orijinal güvenirlik kanıtının sunulmadığı saptanmıştır.

Daha önceden değinildiği gibi, "anket" kategorisine dahil edilen ölçme araçları madde yapısı gereğince toplam puan elde edilemeyip kategorik olarak puanlanan araçlardır ve bu tür araçların güvenirliğinin belirlenmesinde başvurulması gereken yol anketin uygulandığı hedef kitle içinden yansız seçilmiş bir grup bireyle, anketle ölçülen değişkenler açısından görüşleri sorgulayan bir görüşme yapmak ve ilk uygulamadan elde edilen görüşler ile görüşme yoluyla elde edilen görüşler arasında tutarlılık olup olmadığını nitel olarak incelemektir. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde iki ve doktora düzeyinde bir ankete ilişkin sunulan orijinal güvenirlik kanıtları incelendiğinde, sözü edilen bu yola dayalı orijinal güvenirlik kanıtının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde sadece bir anket olduğu gözlenmiştir. Yüksek lisans düzeyindeki iki anketten diğeri için, tez yazarı, anketlerin güvenirliğinin belirlenmesinde kullanılması uygun olmayan alfa güvenirliği ve iki yarı güvenirliğine dayalı olarak orijinal güvenirlik kanıtını sunmuş, doktora düzeyindeki bir anketin orijinal güvenirlik kanıtı ise yine alfa güvenirliğine dayalı olarak sunulmuştur. Bu dikkat çekici bulguya dayalı olarak, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş anketlerin kullanıldığı durumlarda, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan bir anket dışında, her iki lisansüstü düzeyde de başka araştırmacılar tarafından elde edilerek tez yazarı tarafından ilgili tezler içinde sunulan orijinal güvenirlik kanıtlarının hatalı güvenirlik kestirme yöntemlerine dayalı olarak elde edildiği belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde üç ve doktora düzeyinde bir başarı/yetenek testine ilişkin sunulan orijinal güvenirlik kanıtları incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki üç başarı/yetenek testinden ikisinin orijinal güvenirlik kanıtının test tekrar test güvenirliğine, birinin orijinal güvenirlik kanıtının ise KR-20 güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde, başka araştırmacılar tarafından elde edilmiş bu orijinal güvenirlik kanıtlarının kestirilmesinde kullanılan test tekrar test ve KR-20 yöntemlerinin türünün başarı/yetenek testleri için uygun olduğu ve aynı zamanda bu yöntemler kapsamında sunulan güvenirlik katsayılarının da düzeyinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, doktora düzeyindeki bir başarı/yetenek testinin orijinal güvenirlik kanıtının da KR-20 güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu, bununla birlikte başka araştırmacılar tarafından elde edilmiş bu orijinal güvenirlik kanıtının elde edilmesinde kullanılan güvenirlik kestirme yönteminin türünün uygun ve sunulan güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Yüksek lisans düzeyinde 67 ve doktora düzeyinde 32 ölçeğe ilişkin bir güvenirlik kestirme yöntemi doğrultusunda başka araştırmacılar tarafından elde edilmiş orijinal kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla güvenirlik kestirme yöntemi doğrultusunda elde edilmiş orijinal kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, başka araştırmacılar tarafından elde edilerek tez yazarları tarafından tezler içinde sunulan her bir güvenirlik kestirme yöntemi ayrı ayrı incelenmiştir. Bu inceleme esnasında, yüksek lisans düzeyinde 67 ve doktora düzeyinde 32 ölçek içinde, başka araştırmacılar tarafından kestirilmiş orijinal güvenirlik kanıtlarının KR-21 güvenirliğine, paralel formlar güvenirliğine ve gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bu göz önünde bulundurularak, KR-21 güvenirliği, paralel formlar güvenirliği ve gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliği dışındaki güvenirlik kestirme yöntemlerini içerecek biçimde, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerin orijinal güvenirlik kanıtlarının elde edilmesinde kullanılan güvenirlik kestirme yöntemlerinin dağılımı Çizelge 97'de sunulmuştur.

Çizelge 97. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde orijinal güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım

Orijinal Güvenirlik Kestirme Yöntemi		Yüksek Lisans f	Doktora f
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	6	1
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	60	31
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	1	0
	Toplam	**67**	**32**
KR-20 güvenirliği	Kestirilmemiş	66	32
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	1	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**67**	**32**
Test-tekrar test güvenirliği	Kestirilmemiş	46	29
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	20	3
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	1	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**67**	**32**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	56	30
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	10	2
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	1	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**67**	**32**

Çizelge 97'ye göre, gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanıldığı durumda orijinal güvenirlik kanıtları en sık (yüksek lisans düzeyinde kullanılan 67 ölçeğin 61'i için ve doktora düzeyinde kullanılan 32 ölçeğin 31'i için) alfa güvenirliğine dayalı olarak sunulmuştur. Ancak orijinal güvenirlik kanıtının alfa güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu yüksek lisans düzeyinde 61 ölçeğin biri için başka araştırmacılar tarafından kestirilmiş olan güvenirlik katsayısının düzeyi belirtilmemiştir. Bu ölçek dışındaki, orijinal güvenirlik katsayılarının alfa güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu tüm ölçekler için, başka araştırmacılar tarafından kestirilip tez yazarı tarafından ilgili tezler içinde sunulan güvenirlik katsayılarının türü uygun ve kestirilen değeri yüksektir (0.70 ve üzerinde).

Çizelge 97 incelendiğinde, yüksek lisans ve doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçeklerin kullanıldığı durumda, orijinal güvenirlik kanıtlarının alfa güvenirliğinden sonra, en sık (yüksek lisans düzeyinde 67 ölçeğin 21'i için ve doktora düzeyinde kullanılan 32 ölçeğin üçü için) test tekrar test güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde 67 ölçeğin 21'inin (%31.34) orijinal güvenirliğinin başka araştırmacılar tarafından kestirilmesinde kullanılan test tekrar test güvenirliği katsayılarından 20'sinin türünün kullanılan ölçeklerin yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiş iken, biri için kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 32 ölçme aracının üçünün orijinal güvenirliğini kestirmek

için başka araştırmacılar tarafından kullanılan test tekrar test güvenirliğinin ise türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 97'ye göre, başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçeklerin kullanıldığı durumda, yüksek lisans düzeyinde 67 ölçeğin 11'inin (%16.42) ve doktora düzeyinde 32 ölçeğin ikisinin orijinal güvenirlik kanıtları iki yarı güvenirliğine dayalı olarak sunulmuştur. Yüksek lisans düzeyinde 67 ölçeğin 11'inin (%16.42) orijinal güvenirliğinin başka araştırmacılar tarafından kestirilmesinde kullanılan iki yarı güvenirliği katsayılarından 10'unun türünün kullanılan ölçeklerin yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiş iken, biri için kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 32 ölçekten ikisinin orijinal güvenirliğini kestirmek için başka araştırmacılar tarafından kullanılan test tekrar test güvenirliğinin ise türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 97 sunulmadan hemen önce belirtildiği gibi, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulduğu 67 ve doktora düzeyindeki tezlerde orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulduğu 32 ölçeğin hiç biri için KR-21 güvenirliği, paralel formlar güvenirliği ve gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliğine dayalı orijinal güvenirlik kanıtı sunulmamıştır. Ölçek kategorisine dâhil olan ölçme araçlarının orijinal güvenirlik kanıtlarının sunumunda KR-21 güvenirliğinin kullanımının gözlenmemiş olması, bu tür araçların tipik performansı ölçüyor olması ve madde yapısının dereceli olması dolayısıyla beklenen bir durumdur. Bununla birlikte KR-20 güvenirliği de KR-21 güvenirliği gibi, dereceli maddelerden oluşan ölçme araçları için uygun olmayan, madde yapısının iki değerli (0,1) puan vermesi durumunda kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Ancak Çizelge 3.14 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde bir ölçeğin orijinal güvenirlik kanıtının KR-20 güvenirliğine dayalı olarak sunulmuş olduğu gözlenmektedir ve belirtilen gerekçelerle orijinal güvenirliğin sunumunda gözlenen bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, yüksek lisans düzeyinde dokuz ve doktora düzeyinde dört anketin, yüksek lisans düzeyinde beş ve doktora düzeyinde iki başarı/yetenek testinin, yüksek lisans düzeyinde 100 ve doktora düzeyinde 42 ölçeğin araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna göre dağılımı Çizelge 98'de verilmiştir.

Çizelge 98. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Güvenirlik Kanıtı**	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Anket	Belirtilmiş	0	1
	Belirtilmemiş	9	3
	Toplam	**9**	**4**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	1	0
	Belirtilmemiş	4	2
	Toplam	**5**	**2**
Ölçek	Belirtilmiş	34	23
	Belirtilmemiş	66	19
	Toplam	**100**	**42**

Çizelge 98 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde dokuz anket için araştırma kapsamında güvenirlik kanıtı belirlenmediği, doktora düzeyinde dört anketten ise sadece biri için araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtının sunulmuş olduğu gözlenmektedir. Araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtının sunulduğu doktora düzeyindeki bir anket incelendiğinde, bu güvenirlik kanıtının alfa güvenirliğine dayalı olarak elde edildiği belirlenmiştir. Anket kategorisine dâhil olan araçların güvenirliğinin kestirilmesi ile ilgili olarak daha önce değinilen başarı/yetenek testleri ve ölçekler için kullanılabilecek güvenirlik kestirme yöntemlerinin anketler için kullanılabilir nitelikte olmadığına ilişkin bilgiler doğrultusunda, doktora düzeyindeki bu bir anketin araştırma kapsamındaki güvenirliğin kestirilmesinde kullanılan alfa yönteminin türünün uygun olmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 98 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş beş başarı/yetenek testinden sadece biri için araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtının sunulmuş olduğu, doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş iki başarı/yetenek testi için ise araştırma kapsamında güvenirlik kanıtı belirlenmemiş olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde araştırma kapsamında güvenirlik kanıtı belirtilen bir başarı/yetenek testinin güvenirliğinin belirlenmesinde alfa güvenirlik kestirme yöntemine başvurulduğu belirlenmiştir. Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, "başarı/yetenek testi" kategorisinde bulunan bir araçtan madde yapısı gereğince iki değerli (0,1) puan elde edilmektedir ve alfa güvenirliği sadece çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan elde edilebilen maddelerden oluşmuş ölçme araçları için kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Bu gerekçeyle, alfa güvenirliğinin kestirildiği bu başarı/yetenek testi için, kullanılan güvenirlik türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 98 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde 100 ölçekten 34'ü ve doktora düzeyinde 42 ölçekten 23'ü için araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtının sunulmuş olduğu gözlenmektedir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerin kullanıldığı durumda, yüksek lisans düzeyinde 34 ve doktora düzeyinde 23 ölçeğe ilişkin araştırma kapsamında belirlenen sadece bir güvenirlik kestirme yöntemi ile elde edilen kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla güvenirlik kestirme yönteminden elde edilen kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, araştırma kapsamında belirlenen her bir güvenirlik kanıtı ayrı ayrı incelenmiştir. Bu inceleme esnasında, yüksek lisans düzeyinde 34 ve doktora düzeyinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş 23 ölçek içinde, KR-20 güvenirliğine, KR-21 güvenirliğine, test tekrar test güvenirliğine, paralel formlar güvenirliğine ve gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliğine dayalı olarak araştırma kapsamında güvenirlik kanıtlarının belirlendiği bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bu göz önünde tutularak, yukarıda kullanılmadığı belirtilen yöntemler dışındaki güvenirlik kestirme yöntemlerini içerecek biçimde, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yüksek lisans düzeyinde 34 ve doktora düzeyinde 23 ölçeğin, araştırma kapsamındaki güvenirlik kanıtlarını belirlemede kullanılan güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ilişkin dağılımı Çizelge 99'da sunulmuştur.

Aşağıda sunulan Çizelge 99 incelendiğinde, gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçeklerin kullanıldığı ve araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda en sık (yüksek lisans düzeyinde kullanılan 34 ölçeğin 33'ü için ve doktora düzeyinde kullanılan 23 ölçeğin tamamı için) kestirilen güvenirlik katsayısının alfa güvenirliği olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilip araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının da sunulmuş olduğu 34 ölçekten 33'ü için kestirilen alfa güvenirliği katsayılarından 29'unun türünün kullanılan ölçeklerin yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiş iken, dördünün kestirilen

değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu 23 ölçme aracının tümünün güvenirliğini kestirmede alfa güvenirliği yönteminin kullanıldığı, kullanılan yöntemin türünün uygun ve alfa katsayısının kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 99'dan görülebileceği gibi, başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanıldığı ve araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan 34 ölçekten ikisi ve doktora düzeyindeki tezlerde yer alan 23 ölçekten yine ikisi için iki yarı güvenirlik katsayısı kestirilmiştir. Yüksek lisans düzeyindeki, araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının iki yarı güvenirliğine dayalı olarak kestirildiği iki ölçeğin birinde kestirilen güvenirliğin türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, birinde ise kestirilen güvenirliğin türünün uygun ancak kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 23 ölçeğin ikisinin (%8.33) güvenirliğini kestirmede kullanılan iki yarı güvenirlik yönteminin türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 99. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde araştırma kapsamında güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım

Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	1	0
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	29	23
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	4	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**34**	**23**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	32	21
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	2
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	1	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**34**	**23**

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarından elde edilen ölçme sonuçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin ikinci inceleme geçerlik belirleme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik kestirme yöntemlerinde olduğu gibi, başka araştırmacılar tarafından geliştirilen "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek"lerin kullanılması durumunda hem orijinal hem de araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilmesinin gerekliliği göz önünde bulundurularak, bulgular aşağıda "Orijinal geçerlik kanıtları" ve "Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları" olmak üzere iki ayrı başlık altında sunulmuştur.

Orijinal geçerlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, yüksek lisans düzeyinde dokuz ve doktora düzeyinde dört anketin, yüksek lisans düzeyinde beş ve doktora düzeyinde iki başarı/yetenek testinin, yüksek lisans düzeyinde 100 ve doktora düzeyinde 42 ölçeğin orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna göre dağılımı Çizelge 100'de verilmiştir.

Çizelge 100. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarında orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Orijinal Geçerlik Kanıtı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Anket	Belirtilmiş	2	2
	Belirtilmemiş	7	2
	Toplam	**9**	**4**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	2	1
	Belirtilmemiş	3	1
	Toplam	**5**	**2**
Ölçek	Belirtilmiş	38	11
	Belirtilmemiş	62	31
	Toplam	**100**	**42**

Çizelge 100'e göre, yüksek lisans tezlerinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam dokuz anketin ikisi; doktora tezlerinde kullanılan toplam dört anketin ise yine ikisi için orijinal geçerlik kanıtı sunulmuştur. Yüksek lisans düzeyinde yedi, doktora düzeyinde ise iki ankete ilişkin orijinal geçerlik kanıtı belirtilmemiştir.

Yüksek lisans ve doktora düzeylerinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ikişer ankete ilişkin sunulan orijinal geçerlik kanıtları incelendiğinde, her iki lisansüstü düzeydeki birer ankete ilişkin başka araştırmacılar tarafından belirlenen orijinal geçerlik kanıtının kapsam geçerliğine dayalı olarak sunulmuş olduğu, kapsam geçerliğine dayalı olarak sunulan orijinal geçerlik kanıtlarının ise uzman görüşü tekniğine başvurulmasıyla elde edildiğinin belirtildiği gözlenmiştir. Anketlerin geçerliğinin belirlenmesinde kapsam geçerliği yöntemine başvurulması yaygın olarak kullanılan ve doğru bir yöntemdir. Ancak diğer taraftan, çarpıcı bir şekilde, yüksek lisans düzeyindeki iki anketten biri için orijinal geçerlik kanıtının yapı geçerliği ile ölçüt dayanaklı geçerliğe dayalı olarak sunulmuş olduğu, bununla birlikte başka araştırmacılar tarafından elde edilmiş olan orijinal yapı geçerliği kanıtının hipotez testine başvurulmasıyla, ölçüt dayanaklı geçerlik kanıtının ise benzer ölçekler geçerliği/hâlihazır geçerlik tekniğine başvurulmasıyla elde edilmiş olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, doktora düzeyindeki iki anketten biri için orijinal geçerlik kanıtı ölçüt dayanaklı geçerliğe dayalı olarak sunulmuş ve başka araştırmacılar tarafından elde edilmiş ölçüt dayanaklı geçerlik kanıtının uygunluk geçerliği tekniğine başvurulmasıyla elde edilmiş olduğu belirtilmiştir. Yapı geçerliği ve ölçüt dayanaklı geçerlik yöntemlerinin, sürekli puan veren, bir başka deyişle toplam puan elde edilebilen ölçme araçlarının geçerliğinin belirlenmesinde kullanılabilen geçerlik kestirme yöntemleri olduğu, anketlerin geçerliğinin kestirilmesinde bu yöntemlerin kullanılmasının mümkün olmadığı göz önünde bulundurularak, anketler için orijinal geçerlik kanıtlarının sunumunda gözlenen bu geçerlik kestirme yöntemlerinin türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 100'e göre, yüksek lisans tezlerinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam beş başarı/yetenek testinin ikisi; doktora tezlerinde kullanılan iki başarı/yetenek testinin ise biri için orijinal geçerlik kanıtı sunulmuştur. Yüksek lisans düzeyinde üç, doktora düzeyinde ise bir başarı/yetenek testine ilişkin orijinal geçerlik kanıtı belirtilmemiştir.

Yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş iki ve doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bir başarı/yetenek testine ilişkin sunulan orijinal geçerlik kanıtları incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde her iki başarı/yetenek testinin orijinal geçerlik kanıtlarının da yapı geçerliğine ve ölçüt dayanaklı geçerliğe dayalı olarak sunulmuş olduğu, başka araştırmacılar tarafından yapı geçerliğinin

belirlenmesinde faktör analizine, ölçüt dayanaklı geçerliğin belirlenmesinde ise benzer ölçekler geçerliği/hali hazır geçerliğe başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Doktora düzeyinde ise bir başarı/yetenek testine ilişkin orijinal geçerlik kanıtı sunulmuş, bu aracın geçerliğinin kapsam geçerliği yöntemi ile belirlenmiş olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak, kapsam geçerliğinin belirlenmesinde başka araştırmacılar tarafından uzman görüşü tekniğine başvurulmuş olduğu da belirtilenler arasındadır.

Çizelge 100'e göre, yüksek lisans tezlerinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam 100 ölçeğin 38'i, doktora tezlerinde kullanılan 42 ölçeğin ise 11'i için orijinal geçerlik kanıtı sunulmuştur. Yüksek lisans düzeyinde 62, doktora düzeyinde ise 31 ölçeğe ilişkin orijinal geçerlik kanıtı belirtilmemiştir.

Yüksek lisans düzeyinde 38 ve doktora düzeyinde 11 ölçek için sunulan orijinal geçerlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, ölçekleri geliştiren başka araştırmacılar tarafından elde edilen geçerlik kanıtlarına ilişkin dağılım Çizelge 101'de sunulmuştur.

Çizelge 101. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Orijinal Geçerlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans** **f**	**Doktora** **f**
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	5	5
	Belirlenmemiş	33	6
	Toplam	**38**	**11**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	31	8
	Belirlenmemiş	7	3
	Toplam	**38**	**11**
Görünüş geçerliği	Belirlenmiş	2	0
	Belirlenmemiş	36	11
	Toplam	**38**	**11**
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmiş	13	3
	Belirlenmemiş	25	8
	Toplam	**38**	**11**

Çizelge 101 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan, başka araştırmacılar tarafından geliştirmiş 38 ölçeğe ilişkin orijinal geçerlik kanıtlarının en sık (31) yapı geçerliğine dayalı olarak sunulmuş olduğu; bu yöntemi sırayla ölçüt dayanaklı geçerliğe (13), kapsam geçerliğine (5) ve görünüş geçerliğine (2) dayalı olarak sunulan geçerlik kanıtlarının izlediği gözlenmektedir. Doktora düzeyindeki 11 ölçeğe ilişkin orijinal geçerlik kanıtlarının, yüksek lisans düzeyindeki ölçeklerde olduğu gibi, en sık (8) yapı geçerliğine dayalı olarak sunulmuş olduğu, bunu izleyen yöntemlerin ise sırayla kapsam geçerliği (5) ve ölçüt dayanaklı geçerlik (3) olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan, başka araştırmacılar tarafından geliştirmiş ve orijinal geçerlik kanıtlarının görünüş geçerliğine dayalı olarak sunulduğu bir ölçek gözlenmemiştir.

Kapsam geçerliğine dayalı olarak orijinal geçerlik kanıtının sunulduğu durumlarda başka araştırmacılar tarafından başvurulduğu belirtilen teknikler incelenmiş; her iki lisansüstü düzeydeki beşer ölçekten dördü için uzman görüşü tekniğine, yine her iki lisansüstü düzeydeki birer ölçek için ise benzer ölçeklerle korelasyon tekniğine başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Benzer bir inceleme yapı geçerliğine dayalı olarak orijinal geçerlik kanıtının sunulduğu durumlarda başka araştırmacılar tarafından başvurulduğu belirtilen teknikler açısından yapıldığında; yüksek lisans düzeyinde 31 ölçeğin 24'ü, doktora düzeyinde 8 ölçeğin yedisi için faktör analizi tekniğine ve yüksek lisans düzeyinde 31 ölçeğin yedisi,

doktora düzeyinde sekiz ölçeğin ise biri için hipotez testi tekniğine başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Görünüş geçerliğine dayalı olarak orijinal geçerlik kanıtının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde iki ölçek incelendiğinde, bu ölçeklerin görünüş geçerliğinin belirlenmesinde başka araştırmacılar tarafından uzman görüşüne başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Bununla birlikte, ölçüt dayanaklı geçerliğine dayalı olarak orijinal geçerlik kanıtının sunulduğu durumlarda başka araştırmacılar tarafından başvurulduğu belirtilen teknikler incelendiğinde ise, yüksek lisans düzeyinde 13 ölçeğin 12'si, doktora düzeyinde üç ölçeğin ikisi için benzer ölçekler geçerliği/hali hazır geçerlik tekniğine ve her iki düzeyde de birer ölçek için uygunluk geçerliği tekniğine başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, yüksek lisans tezlerinde kullanılan dokuz ve doktora tezlerinde kullanılan dört anket ile yüksek lisans tezlerinde kullanılan beş ve doktora tezlerinde kullanılan iki başarı/yetenek testi incelendiğinde, bu araçlardan hiç biri için araştırma kapsamında geçerlik kanıtı belirlenmediğinin saptanmış olması dikkat çekicidir. Benzer kapsamda yapılan incelemede, yalnızca başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan ölçekler için araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının sunulduğu gözlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, yüksek lisans tezlerinde kullanılan 100 ve doktora tezlerinde kullanılan 42 ölçeğin araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna göre dağılımı Çizelge 102'de verilmiştir.

Çizelge 102. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Geçerlik Kanıtı	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Belirtilmiş	4	4.00	18	42.86
Belirtilmemiş	96	96.00	24	57.14
Toplam	**100**	**100.00**	**42**	**100.00**

Çizelge 102'ye göre, yüksek lisans tezlerinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş toplam 100 ölçeğin sadece dördü (%4.00), doktora tezlerinde kullanılan 42 ölçeğin ise 18'i (%26.19) için araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtı sunulmuştur. Yüksek lisans düzeyinde 96 (%96.00), doktora düzeyinde ise 24 (%57.14) ölçeğe ilişkin araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtı belirtilmemiştir.

Yüksek lisans düzeyinde dört ve doktora düzeyinde 18 ölçek için araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları incelendiğinde, kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin elde edilen dağılım Çizelge 103'te sunulmuştur.

Çizelge 103. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklerde araştırma kapsamında kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Geçerlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	f
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	1	2
	Belirlenmemiş	3	16
	Toplam	**4**	**18**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	4	17
	Belirlenmemiş	0	1
	Toplam	**4**	**18**
Görünüş geçerliği	Belirlenmiş	0	1
	Belirlenmemiş	4	17
	Toplam	**4**	**18**

Çizelge 103 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan, başka araştırmacılar tarafından geliştirmiş dört ölçeğe ilişkin araştırma kapsamında kullanılan geçerlik kestirme yöntemleri incelendiğinde, ölçeklerin dördü için de yapı geçerliğinin belirlenmiş olduğu, biri için ise yapı geçerliğiyle beraber kapsam geçerliğinin de belirlenmiş olduğu gözlenmektedir. Çizelge 103'e göre, yüksek lisans düzeyinde görünüş geçerliğine dayalı olarak başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçeklere ilişkin geçerlik kanıtı elde edilmemiş, diğer taraftan doktora düzeyindeki 18 ölçekten biri için bu geçerlik kestirme yöntemi dâhilinde geçerlik kanıtı elde edilmiştir. Doktora düzeyinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçekler için en sık başvurulan geçerlik kestirme yöntemi 17 ölçek için kullanılan yapı geçerliğidir. Bununla birlikte, 18 ölçeğin ikisi için kapsam geçerliğine dayalı olarak geçerlik kanıtı elde edilmiştir.

Kapsam geçerliğine dayalı olarak başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçekler için araştırma kapsamında geçerlik kanıtının belirlendiği durumlar incelendiğinde, her iki lisansüstü düzeyde de bu geçerlik yöntemine başvurulduğu tüm durumlarda (yüksek lisans düzeyinde bir ve doktora düzeyinde iki ölçek için) uzman görüşüne başvurma tekniği doğrultusunda kanıt elde edildiği belirlenmiştir. Benzer şekilde, yapı geçerliğine dayalı olarak araştırma kapsamında geçerlik kanıtının belirlendiği tüm durumlarda (yüksek lisans düzeyinde dört ve doktora düzeyinde 17 ölçek için) faktör analizi tekniğine başvurmak suretiyle geçerlik kanıtı elde edildiği saptanmıştır. Görünüş geçerliğine dayalı olarak geçerlik kanıtı elde edilen başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş doktora düzeyindeki bir ölçek için ise, kapsam geçerliğinde başvurulmuş olduğu gibi, geçerlik kanıtı belirlemede uzman görüşü tekniğine başvurulduğu belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçları. İncelenen 852 yüksek lisans ve doktora tezinde, toplam 173 ölçme aracının bir başka araştırmacı tarafından uyarlandığı tespit edilmiştir.

Bir araştırmada, bir başka araştırmacı tarafından uyarlanmış birden fazla ölçme aracı kullanılabildiği gibi, uyarlama ölçme aracının kullanılmadığı tezler de bulunmaktadır. Bu çerçevede, bulguların raporlaştırılmasında uyarlama ölçme araçlarının kullanımına ilişkin toplam sayı dikkate alınmıştır. İncelenen 666 yüksek lisans tezinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış toplam 116 ölçme aracının ve incelenen 186 doktora tezinde ise başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış toplam 57 ölçme aracının kullanıldığı saptanmıştır.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçları üzerinde yapılan ilk inceleme yine ölçme aracının kategorisine ilişkindir ve içerik çözümlemesinden yararlanılarak yapılan sınıflandırma sonucunda bu araçların en çok yer aldığı ilk altı kategoriye ilişkin elde edilen dağılım Çizelge 104'te sunulmuştur.

Yüksek lisans tezlerinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde, aşağıda sunulan Çizelge 104'te görüleceği gibi, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan 116 uyarlanmış ölçme aracından 23'ü (%19.83) kişilik, 15'i (%12.93) yetenek, on birer tanesi (%9.49) kaygı ile beceri, dokuzu (%7.76) diagnostik ve sekizi ise (%6.90) doyum/tükenmişlik kategorisine giren ölçme araçlarıdır. Doktora tezlerinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanan ölçme araçlarının kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde kullanılan 57 uyarlanmış ölçme aracından 11'i (%19.30) kişilik, dokuzu (%15.80) beceri, altısı (%10.53) kategori dışı, dörder tanesi (%7.02) kaygı ile motivasyon ve üçü ise (%5.26) benlik algısı/özsaygı/özgüven kategorisine dâhil olan ölçme araçlarıdır. Kategori dışı olduğu belirlenen doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarına *4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği* ve *Çatışma Yönetimi Stratejileri Ölçeği* örnek verilebilir.

Çizelge 104. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının en çok yer aldığı kategori dağılımı

Düzey	Kategoriler	Ölçme Aracı	
		f	%[1]
Yüksek Lisans	Kişilik	23	19.83
	Yetenek	15	12.93
	Kaygı	11	9.49
	Beceri	11	9.49
	Diagnostik	9	7.76
	Doyum/Tükenmişlik	8	6.90
Doktora	Kişilik	11	19.30
	Beceri	9	15.80
	Kategori Dışı	6	10.53
	Kaygı	4	7.02
	Motivasyon	4	7.02
	Benlik Algısı/ Özsaygı/Özgüven	3	5.26

[1] Yüzde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış toplam araç sayısına göre hesaplanmıştır.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının en az yer aldığı altı kategori Çizelge 105'te sunulmuştur.

Çizelge 105. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının en az yer aldığı kategori dağılımı

Düzey	Kategoriler	Ölçme Aracı	
		f	%[1]
Yüksek Lisans	Eğitsel	2	1.72
	Stres	2	1.72
	Duygusal Zeka	2	1.72
	Özyeterlilik	1	0.86
	Kontrol Listesi	1	0.86
	Olay Kaydı	1	0.86
Doktora	Doyum/Tükenmişlik	2	3.51
	İnanç	2	3.51
	Stres	2	3.51
	Yaratıcılık	1	1.75
	Duygusal Zeka	1	1.75
	Çoklu Zeka	1	1.75

[1] Yüzde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış toplam araç sayısına göre hesaplanmıştır.

Yüksek lisans tezlerinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 105'te görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan 116 uyarlanmış ölçme aracından ikişer tanesinin (%1.72) eğitsel, stres ve duygusal zeka, birer tanesinin ise (%0.86) özyeterlilik, kontrol listesi ve olay kaydı kategorisine giren ölçme araçları olduğu saptanmıştır. Doktora tezlerinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde kullanılan 57 uyarlanmış ölçme aracı içerisinde en az geliştirilen araçların, ikişer tane (%3.51) ile doyum/tükenmişlik, inanç ve stres; birer tane (%1.75) ile ise yaratıcılık, duygusal zeka ve çoklu zeka kategorisine dâhil olduğu gözlenmiştir.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin inceleme sonuçları Çizelge 106'da sunulmuştur.

Çizelge 106. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım

Aracın Adı ile Yapısı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Tutarlı	114	98.28	52	91.23
Tutarlı değil	2	1.72	5	8.77
Toplam	**116**	**100.00**	**57**	**100.00**

Yüksek lisans tezlerinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 106'da görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan 116 ölçme aracından 114'ünde (%98.28) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, ikisinde (%1.72) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir. Doktora tezlerinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde kullanılan 57 ölçme aracından 52'sinde (%91.23) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, beşinde (%8.77) ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir.

Gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerinde, ad ve yapı arasındaki tutarsızlığa ilişkin yine en yaygın yapılan hata "anket" ve "ölçek" kavramlarının karıştırılmasıdır. Bu noktada, belirli bir psikolojik özelliği ölçme amacıyla geliştirilmiş likert tipi ölçeklerin anket olarak adlandırıldığı görülmektedir. "Motivasyon Stilleri Anketi", "Sosyal Destek Anketi" olarak adlandırılan ölçekler bu hataya örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca bir başka yapılan hata da, ölçme aracının adının çok genel olması nedeniyle ölçme aracı ile neyin ölçülmesinin amaçlandığının ve ölçme aracının yapısının anlaşılamamasıdır. "Bilimsel Bilginin Doğası Ölçeği", "Giessen Testi" bu hataya örnek olarak gösterilebilir.

Lisansüstü düzeydeki tezlerde yer alan başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış toplam 173 ölçme aracı, kullanım amacı açısından da incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 107'de sunulmuştur.

Çizelge 107. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme aracının kullanılma amacına ilişkin dağılım

Kullanım Amacı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Araştırma amaçlarına cevap vermek	112	96.55	57	100.00
Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	4	3.45	0	0.00
Toplam	**116**	**100.00**	**57**	**100.00**

Çizelge 107 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 116 ölçme aracından 112'sinin (%96.55) ve doktora düzeyinde 57 aracın tümünün araştırma amaçlarına cevap vermek amacıyla kullanıldığı gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde 4 (%3.45) aracın ise denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb. amaçlara hizmet etmek üzere ön çalışmalar kapsamında kullanıldığı belirlenmiştir.

Lisansüstü düzeydeki tezlerde yer alan başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış toplam 173 ölçme aracında, kullanım izninin belirtilme durumu incelenmiş, elde edilen dağılım Çizelge 108'de verilmiştir.

Çizelge 108. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme aracını kullanma izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Kullanım İzni	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	3	2.59	7	12.28
Belirtilmemiş	113	97.41	50	87.72
Toplam	**116**	**100.00**	**57**	**100.00**

Çizelge 108 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış toplam 116 aracın üçü (%2.59) ve doktora tezlerinde kullanılan toplam 57 aracın yedisi (%12.28) için aracı kullanma izninin belirtildiği gözlenmektedir. Diğer taraftan yüksek lisans düzeyinde 113 (%97.41), doktora düzeyinde ise 50 (%87.72) araca ilişkin kullanma izninin belirtilmediği saptanmıştır. Buna göre, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının kullanımı söz konusu olduğunda, incelenen tezler içinde aracı kullanma izninin belirtilmediği durumların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir.

Bir araştırmacının, yürüttüğü araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla bir ölçme aracını uygulayabilmesi, aracın geliştirilme ya da uyarlanma durumundan bağımsız olarak uygulamanın yapılacağı birey veya kurumların iznine tabidir. Araştırmacının ilgililerden veri toplama izni alıp alamayacağı, henüz araştırma problemi oluşturulurken göz önünde bulundurulması gereken özel ölçütlerden biridir. Bu açıdan bakıldığında, ister araştırmacının kendisi tarafından geliştirilen, ister başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış bir ölçme aracı olsun, her durumda bir lisansüstü tez çalışmasında kullanılan herhangi bir ölçme aracının uygulanmasına ilişkin izin durumunun araştırma raporu içinde belirtilmiş olması beklenmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak, araştırmacı tarafından uyarlanmış ölçme araçlarını uygulama izninin, belirtilme durumu incelenmiş, elde edilen dağılım Çizelge 109'da verilmiştir.

Çizelge 109. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme aracını uygulama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Uygulama İzni	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	27	23.28	19	33.33
Belirtilmemiş	89	76.72	38	66.67
Toplam	**116**	**100.00**	**57**	**100.00**

Çizelge 109 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde kullanılan başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış toplam 116 aracın 27'si (%23.28) ve doktora tezlerinde uyarlanmış toplam 57 aracın 19'u (%33.33) için aracı uygulama izninin belirtildiği gözlenmektedir. Diğer taraftan yüksek lisans düzeyinde 89 (%76.72), doktora düzeyinde ise 38 (%66.67) araca ilişkin uygulama izninin belirtilmediği saptanmıştır. Buna göre, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının kullanımı söz konusu olduğunda, incelenen tezler içinde aracı uygulama izninin belirtilmediği durumların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış, yüksek lisans düzeyinde 116 ve doktora düzeyinde 57 araç, diğer bölümlerde de belirtilen "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine göre ayrılmıştır. Ancak bu ayrım esnasında, belirlenen kategorilere dahil edilemeyen ve her biri için farklı bir uyarlanma sürecinin söz konusu olduğu yüksek lisans düzeyinde sekiz, doktora düzeyinde ise beş araç olduğu gözlenmiştir. Bu araçlar "diğer" kategorisi altında ele alınmış, tüm araçlara ilişkin elde edilen dağılım Çizelge 110'da sunulmuştur.

Çizelge 110. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının araç kategorilerine göre dağılımı

Araç Kategorisi	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Anket	0	0.00	0	0.00
Başarı/Yetenek Testi	26	22.41	11	19.30
Ölçek	82	70.69	41	71.93
Diğer	8	6.90	5	8.77
Toplam	**116**	**100.00**	**57**	**100.00**

Çizelge 110 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 116 ölçme aracından 26'sının (%22.41) başarı/yetenek testi, 82'sinin (%70.69) ölçek olduğu gözlenmektedir. Doktora düzeyinde araştırmacı tarafından uyarlanmış olan 57 ölçme aracı incelendiğinde ise, araçlardan 11'inin (%19.30) başarı/yetenek testi ve 41'inin (%71.93) ölçek olduğu gözlenmektedir. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında anket kategorisinde yer alan araç bulunmamaktadır. Buna göre, yüksek lisans ve doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarından en fazla kullanılan aracın ölçek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, araştırmacı tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde sekiz (%6.90) ve doktora düzeyinde beş (%8.77) ölçme aracının yukarıda tanımlanan kategorilere yerleştirilemediği, bu nedenle "diğer" kategorisi altında ele alındığı gözlenmektedir. "Diğer" kategorisine dâhil edilen uyarlanmış ölçme araçları; diğer bölümlerde de belirtildiği gibi deney föyleri, açık uçlu sorulardan oluşan bilgisayar yazılımı kontrol listesi, akran değerlendirme formu, kavram haritası, kayıt çizelgeleri, çalışma yaprakları, öğrenci günlükleri, sunu değerlendirme formu, yansıtma yaprakları, kişisel bilgi formu ve problem çözme yapraklarıdır.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçları üzerinde yapılan diğer bir inceleme ise bu araçların tanıtımının yapılıp yapılmamasına, aracın tanıtımının yapıldığı durumlarda ise gerçekleştirilen tanıtımın tam olup olmamasına ilişkindir. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtımında aşağıdaki durumlar dikkate alınmıştır:

1) Kim tarafından uyarlandığı
2) Ne zaman uyarlandığı
3) Hangi hedef grup için uyarlandığı
4) Hangi amaçla uyarlandığı
5) Araçta yer alan soru sayısı
6) Aracın yapısı
7) Puanlama şekli

Yukarıda değinildiği gibi, yüksek lisans ve doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlar arasında anket kategorisinde yer alan araç bulunmamaktadır. Bu durum göz önünde bulundurularak yalnızca "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerine yerleştirilen başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtım durumu incelenmiştir.

"Başarı/yetenek testi" kategorisinde yer alan başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 26 ve doktora düzeyinde 11 araç için elde edilen dağılım Çizelge 111'de verilmiştir.

Çizelge 111. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Tanıtılma Durumu**	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Başarı/Yetenek Testi	Tanıtılmış	6	3
	Eksik Tanıtılmış	19	8
	Tanıtılmamış	1	0
	Toplam	**26**	**11**
Ölçek	Tanıtılmış	25	26
	Eksik Tanıtılmış	53	13
	Tanıtılmamış	4	2
	Toplam	**82**	**41**

Çizelge 111 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 26 başarı/yetenek testinin 25'i ve doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testinin tümü için araçlara ilişkin tanıtım bilgilerinin sunulmuş olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış olan ve araç tanıtımının yapılmış olduğu yüksek lisans düzeyinde 25 başarı/yetenek testinin altısı için gerekli olan tüm tanıtım bilgilerine tezler içinde yer verildiği gözlenirken, 19'u için sunulan tanıtım bilgilerinde eksiklik bulunduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış olan ve araç tanıtımının yapılmış olduğu doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testinin üçü için gerekli olan tüm tanıtım bilgilerine tezler içinde yer verildiği, ancak sekizi için sunulan tanıtım bilgilerinde eksiklik bulunduğu saptanmıştır.

Benzer bir inceleme başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış lisansüstü düzeyde kullanılan ölçekler açısından yapıldığında, yüksek lisans düzeyinde 82 ölçeğin 78'i için araç tanıtımına ilişkin bilgilerin sunulduğu, bu 78 ölçekten 25'i için sunulan tanıtım bilgilerinin tam olduğu, diğer taraftan 53'ü için sunulan tanıtım bilgilerinde eksiklik bulunduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, doktora düzeyinde 41 ölçeğin 39'u için tanıtım bilgilerine tezler içinde yer verilmiş olduğu, bu 39 ölçeğin 26'sına ilişkin sunulan bilgilerin tam olduğu, 13'üne ilişkin sunulan bilgilerde ise eksiklik bulunduğu saptanmıştır. Buna göre, her iki lisansüstü düzeyde de araç tanıtımının eksik olduğu durumların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir.

Araç tanıtımında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 19 ve doktora düzeyinde 8 başarı/yetenek testinin tanıtımındaki eksikliklere ilişkin dağılım Çizelge 112'de verilmiştir.

Çizelge 112. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım

Eksik Tanıtım	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Kim tarafından uyarlandığı	2	1
Ne zaman uyarlandığı	5	1
Hangi hedef grup için uyarlandığı	14	5
Hangi amaçla uyarlandığı	11	4
Araçta yer alan soru sayısı	2	1
Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)	6	2
Aracın puanlanma şekli	8	5

Çizelge 112'ye göre, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve başarı/yetenek testi kategorisine dahil edilen araçların tanıtımında en sık gözlenen eksiklik, aracın hangi hedef grup için uyarlandığına ilişkin bilginin verilmemiş olmasıdır. Yüksek lisans düzeyinde 26 başarı/yetenek testinin 11'inde aracın hangi amaçla uyarlandığında ilişkin bilginin verilmemiş olduğu, bununla birlikte, sekiz başarı/yetenek testinde aracın puanlanma şeklinin, altı başarı/yetenek testinde aracın yapısının, beşinde aracın ne zaman uyarlandığının ve ikisinde aracın kim tarafından uyarlandığının ve araçta yer alan soru sayısının belirtilmemiş olduğu gözlenmiştir.

Doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve başarı/yetenek testi kategorisine dâhil edilen araçların tanıtımında en sık gözlenen eksiklik, yüksek lisans düzeyinde uyarlanmış başarı/yetenek testlerinde gözlendiği gibi aracın hangi hedef grup için uyarlandığına ilişkin bilginin verilmemiş olması, bununla birlikte aracın puanlanma şeklinin de belirtilmemiş olmasıdır. Doktora düzeyinde belirlenen bu eksiklikleri, 11 başarı/yetenek testinin dördünde aracın hangi amaçla uyarlandığının, ikisinde aracının yapısının ve birinde aracın kim tarafından uyarlandığının, ne zamana uyarlandığının ve araçta yer alan soru sayısının belirtilmemiş olması izlemektedir.

Araç tanıtımında eksiklik olduğu belirlenen yüksek lisans düzeyinde 53 ve doktora düzeyinde 13 ölçeğin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım Çizelge 113'te verilmiştir.

Çizelge 113. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin tanıtımında yapılan eksikliklere ilişkin dağılım

Eksik Tanıtım	Yüksek Lisans f	Doktora f
Kim tarafından uyarlandığı	3	2
Ne zaman uyarlandığı	4	2
Hangi hedef grup için uyarlandığı	38	7
Hangi amaçla uyarlandığı	39	7
Araçta yer alan soru sayısı	6	0
Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.)	13	1
Aracın puanlama şekli	12	4

Çizelge 113'e göre, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve ölçek kategorisine dâhil edilen araçların tanıtımında her iki düzeyde de ortak olarak en sık (yüksek lisans düzeyinde 53 ölçeğin 39'u için ve doktora düzeyinde 13 ölçeğin yedisi için) gözlenen eksiklik, aracın hangi amaçla uyarlandığına ilişkin bilginin verilmemiş olmasıdır. Bununla birlikte, doktora düzeyinde 13 ölçeğin yine yedisi için aracın hangi hedef grup için uyarlandığının eksik belirtildiği gözlenmiştir.

Çizelge 113 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 53 ölçeğin 38'inde aracın hangi hedef grup için uyarlandığına ilişkin bilginin verilmemiş olduğu, bununla birlikte, 13'ünde aracın yapısının, 12'sinde aracın puanlanma şeklinin, altısında araçta yer alan soru sayısının, dördünde aracın ne zaman uyarlandığının ve üçünde aracın kim tarafından uyarlandığının belirtilmemiş olduğu gözlenmiştir. Doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve ölçek kategorisine dâhil edilen 13 aracın tanıtımında ise, dört ölçekte aracın puanlanma şeklinin, iki ölçekte aracın kim tarafından uyarlandığının ve ne zamana uyarlandığının, bir ölçekte ise aracın yapısının eksik sunulduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki bu 13 ölçek için, araçta yer alan soru sayısının belirtilmemiş olduğu bir duruma rastlanmamıştır.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçları, bu araçlardan elde edilen ölçme sonuçlarının güvenirliğini ve geçerliğini kestirmede kullanılan yöntemler açısından da ayrı ayrı incelenmiş, başarı/yetenek testi ve ölçek kategorisinde ele alınan başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin ilk inceleme güvenirlik kestirme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış "anket", "başarı/yetenek testi" veya "ölçek"lerin kullanılması durumunda; hem aracı geliştiren başka araştırmacılar tarafından araca ilişkin sunulmuş orijinal güvenirlik kanıtlarının, hem aracı Türk kültürüne uyarlayan başka araştırmacılar tarafından kendi araştırmaları kapsamında elde edilmiş güvenirlik kanıtlarının, hem de uyarlanmış aracı kullanan araştırmacıların kendi araştırmaları kapsamında belirledikleri güvenirlik kanıtlarının sunulması gereklidir. Çalışma kapsamında ele alınan lisansüstü tezler bu durum göz önüne alınarak incelenmiş ve elde edilen bulgular sırasıyla "Orijinal güvenirlik kanıtları" ve "Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtları" ve "Araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtları" şeklindeki alt başlıklarla sunulmuştur.

Orijinal güvenirlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 26 başarı/yetenek testi ve 82 ölçek ile doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testi ve 41 ölçek için aracı geliştiren araştırmacılar tarafından belirlenen orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 114'te verilmiştir.

Çizelge 114. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Orijinal Güvenirlik Kanıtı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	6	4
	Belirtilmemiş	20	7
	Toplam	**26**	**11**
Ölçek	Belirtilmiş	28	16
	Belirtilmemiş	54	25
	Toplam	**82**	**41**

Çizelge 114 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış, 26 başarı/yetenek testinin altısı ve 82 ölçeğin 28'i için aracı geliştiren araştırmacılar tarafından belirlenmiş orijinal güvenirlik kanıtlarının tezler içinde belirtildiği; doktora düzeyinde ise başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 11 başarı/yetenek testinin yedisi ve 41 ölçeğin 16'sı için ölçeği geliştiren araştırmacılar tarafından belirlenmiş orijinal güvenirlik kanıtlarının tezler içinde belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, her iki düzeyde de başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış orijinal güvenirlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçek olduğu belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçların kullanıldığı durumda, yüksek lisans düzeyinde altı ve doktora düzeyinde dört başarı/yetenek testine ilişkin bir güvenirlik kestirme yöntemi doğrultusunda aracı geliştirilen araştırmacılar tarafından kestirilmiş olduğu belirtilen orijinal kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla güvenirlik kestirme yöntemi doğrultusunda kestirilmiş orijinal kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, aracı geliştiren araştırmacılar tarafından elde edilerek tez yazarları tarafından tezler içinde sunulan her bir orijinal güvenirlik kestirme yöntemi ayrı ayrı incelenmiştir.

Orijinal güvenirlik kanıtları üzerinde yapılan inceleme esnasında, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde altı ve doktora düzeyinde dört başarı/yetenek testi içinde, aracı geliştiren araştırmacılar tarafından kestirilmiş orijinal güvenirlik kanıtlarının KR-21 güvenirliğine, test tekrar test güvenirliğine ve puanlama güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu bir başarı/yetenek testine rastlanmamıştır. Sözü edilen yöntemler dışarıda bırakılarak, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinde aracı geliştiren araştırmacılar tarafından kestirilmiş orijinal güvenirlik katsayılarının belirtilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılımı Çizelge 115'te verilmiştir.

Aşağıda sunulan Çizelge 115 incelendiğinde; başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinin kullanıldığı ve orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda, yüksek lisans düzeyinde altı başarı/yetenek testinin ikisi ve doktora düzeyinde dört başarı/yetenek testinin biri için KR-20 güvenirliğine dayalı olarak, kestirilen orijinal güvenirlik kanıtlarının belirtildiği gözlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde iki ve doktora düzeyinde bir başarı/yetenek testi için kestirildiği belirtilen KR-20 güvenirlik katsayılarından tamamının kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Bunlara ek olarak, yüksek lisans düzeyinde altı başarı/yetenek testinden ikisinin kestirilen orijinal güvenirliğinin iki yarı güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu, elde edildiği belirtilen katsayıların tamamının türünün kullanılan başarı/yetenek testinin yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen dört başarı/yetenek testinde orijinal güvenirlik katsayısının hesaplanmasında ise iki yarı güvenirliğine başvurulmadığı belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyindeki altı başarı/yetenek

testinin biri için paralel formlar güvenirliğine dayalı olarak orijinal kanıt sunulduğu belirlenmiş iken, doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen dört başarı/yetenek testinde orijinal güvenirlik katsayısının sunumunda paralel formlar güvenirliğine dayalı bir güvenirlik kanıtına yer verilmediği gözlenmiştir.

Çizelge 115 incelendiğinde elde edilen en çarpıcı bulgu, yüksek lisans düzeyinde altı başarı/yetenek testinden ikisi için aracı geliştiren araştırmacılar tarafından elde edilmiş orijinal güvenirlik kanıtlarının sunumunda alfa güvenirlik kestirme yöntemine başvurulduğunun belirtilmiş olmasıdır. Daha önce sunulan bölümlerde belirtilmiş olduğu gibi, "başarı/yetenek testi" kategorisinde bulunan bir araçtan madde yapısı gereğince iki değerli (0,1) puan elde edilmektedir ve alfa güvenirliği sadece çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan elde edilebilen maddelerden oluşmuş ölçme araçları için kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Bu gerekçeyle, orijinal güvenirlik kanıtlarının sunumunda alfa güvenirliğine başvurulduğunun belirtildiği bu başarı/yetenek testi için, aracı geliştiren araştırmacılar tarafından kestirilmiş olan bu güvenirlik türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 115. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinde orijinal güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılım

Orijinal Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	4	4
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	2	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**6**	**4**
KR-20 güvenirliği	Kestirilmemiş	4	3
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	1
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**6**	**4**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	4	4
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**6**	**4**
Paralel formlar güvenirliği	Kestirilmemiş	5	4
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**6**	**4**

Orijinal güvenirlik kanıtları üzerinde yapılan inceleme esnasında, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 28 ve doktora düzeyinde 16 ölçek içinde, aracı geliştiren araştırmacılar tarafından kestirilmiş orijinal güvenirlik kanıtlarının KR-20, KR-21 ve paralel formlar güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu bir ölçeğe rastlanmamıştır. Sözü edilen yöntemler dışarıda bırakılarak, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde aracı geliştiren araştırmacılar tarafından kestirildiği belirtilen orijinal güvenirlik katsayılarının

belirtilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılımı Çizelge 116'da verilmiştir.

Çizelge 116. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde orijinal güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılım

Orijinal Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	7	4
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	19	12
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	2	0
	Toplam	**28**	**16**
Test-tekrar test güvenirliği	Kestirilmemiş	8	9
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	17	6
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	1	1
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	2	0
	Toplam	**28**	**16**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	26	16
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**28**	**16**
Gözlemciler arası güvenirlik/ Puanlama güvenirliği	Kestirilmemiş	26	16
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**28**	**16**

Çizelge 116 incelendiğinde, gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı ve orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda, aracı geliştiren araştırmacılar tarafından kestirilen güvenirlik katsayılarının en sık (yüksek lisans düzeyinde 28 ölçeğin 21'i için, ve doktora düzeyinde 16 ölçeğin 12'si için,) alfa güvenirliğine dayalı sunulduğu gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve orijinal güvenirlik kanıtlarının da sunulmuş olduğu 28 ölçeğin 21'i için kestirildiği belirtilen alfa güvenirlik katsayılarından 19'unun türünün kullanılan ölçeğin yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiş iken, ikisinin kestirilen düzeyi hakkında bilgi verilmediği belirlenmiştir. Benzer bir inceleme doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 16 ölçek için yapıldığında ise, araçların 12'sinin orijinal güvenirliğini kestirmede kullanıldığı belirtilen alfa güvenirlik katsayılarından tamamının uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 116 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı ve orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda, yüksek lisans düzeyinde 28 ölçeğin 20'si ve doktora düzeyinde kullanılan 16 ölçeğin yedisi için test-tekrar test güvenirliğine dayalı olarak orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulduğu gözlenmektedir. Yüksek

lisans düzeyinde 28 ölçeğin 20'sinin orijinal güvenirliğinin belirtilmesinde kullanılan test tekrar test güvenirliği katsayılarının 17'sinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, ikisinin kestirilen düzeyi hakkında bilgi verilmediği belirlenmiş iken, birinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun olduğu halde, kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 16 ölçeğin 12'sinin orijinal güvenirlik kanıtlarının sunumunda yer alan test-tekrar test güvenirliği katsayılarından tamamının türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 116 incelendiğinde, araştırmacı tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı ve orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda yüksek lisans düzeyinde 28 ölçeğin ikisi için iki yarı güvenirliğine dayalı olarak orijinal güvenirlik kanıtının sunulduğu, sunulan güvenirlik kanıtı için kullanılan güvenirlik kestirme yönteminin türünün uygun ve kestirildiği belirtilen güvenirlik katsayısı değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Aracı geliştiren araştırmacılar tarafından kestirilen orijinal güvenirlik kanıtının bu güvenirlik kestirme yöntemine dayalı olarak sunulduğu bir ölçeğe doktora düzeyinde rastlanmamıştır. Bununla birlikte, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı ve orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda yüksek lisans düzeyinde 28 ölçeğin ikisi için gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliğinin kestirildiğinin belirtilmiş olduğu gözlenirken, doktora düzeyinde kullanılan 16 ölçek için gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliğinin kestirilmediği gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde 28 ölçeğin ikisinin güvenirliğini kestirmede kullanılan gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliği katsayılarının tamamının türünün uyarlanmış ölçeğin yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 26 başarı/yetenek testi ve 82 ölçek ile doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testi ve 41 ölçek için aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 117'de verilmiştir.

Çizelge 117. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Güvenirlik Kanıtı**	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	13	4
	Belirtilmemiş	13	7
	Toplam	**26**	**11**
Ölçek	Belirtilmiş	65	27
	Belirtilmemiş	17	14
	Toplam	**82**	**41**

Çizelge 117 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış, 26 başarı/yetenek testinin 13'ü ve 82 ölçeğin 65'i için aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtının belirtildiği; doktora düzeyinde ise başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış, 11 başarı/yetenek testinin dördü ve 41 ölçeğin 27'si için güvenirlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, her iki düzeyde de aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçek olduğu belirlenmiştir.

Diğer bölümlerde de belirtildiği gibi, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının kullanıldığı durumda, araçlara ilişkin aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirilenmiş sadece bir güvenirlik kestirme yöntemi ile elde edilen kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla güvenirlik kestirme yönteminden elde edilen kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 13 başarı/yetenek testi ve 65 ölçek ile doktora düzeyinde dört başarı/yetenek testi ve 27 ölçek için sunulan her bir güvenirlik kestirme yöntemi doğrultusunda güvenirlik katsayılarının kestirilme durumu ayrı ayrı incelenmiştir.

Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından kestirilen güvenirlik kanıtları üzerinde yapılan inceleme esnasında, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 13 ve doktora düzeyinde dört başarı/yetenek testi içinde, güvenirlik kanıtlarının KR-21, paralel formlar ve puanlama güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu bir başarı/yetenek testine rastlanmamıştır. Sözü edilen yöntemler dışarıda bırakılarak, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 13 ve doktora düzeyinde dört başarı/yetenek testinde, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından kestirilen güvenirlik katsayılarının belirtilmesi durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım Çizelge 118'de sunulmuştur.

Çizelge 118. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinde aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılım

Aracı Türk Kültürüne Uyarlayan Araştırmacılar Tarafından Kullanılan Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans** **f**	**Doktora** **f**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	7	3
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	6	1
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**13**	**4**
KR-20 güvenirliği	Kestirilmemiş	10	2
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	2
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	1	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	1	0
	Toplam	**13**	**4**
Test-tekrar test güvenirliği	Kestirilmemiş	11	4
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**13**	**4**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	11	4
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**13**	**4**

Çizelge 118 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinin kullanıldığı ve aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda, yüksek lisans düzeyinde 13 başarı/yetenek testinin altısı ve doktora düzeyinde dört başarı/yetenek testinin biri için, güvenirlik kanıtının alfa güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu gözlenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, "başarı/yetenek testi" kategorisinde bulunan araçların madde yapısı gereğince, bu tür araçlarda yer alan maddelerden iki değerli (0,1) puan elde edilmektedir ve alfa güvenirliği sadece çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan elde edilebilen maddelerden oluşmuş ölçme araçları için kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Bu gerekçeyle, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından alfa güvenirliğinin kestirildiğinin belirtildiği başarı/yetenek testleri için, kullanılan güvenirlik türünün hatalı olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde 13 başarı/yetenek testinin üçü ve doktora düzeyinde dört başarı/yetenek testinin ikisi için aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından kestirilen güvenirlik kanıtı KR-20 güvenirliğine dayalı olarak sunulmuştur. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, 13 başarı/yetenek testinden üçü için kestirilen KR-20 güvenirlik katsayılarından birinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde), birinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun olduğu halde, kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiş iken, birinin düzeyi hakkında bilgiye rastlanmamıştır. Benzer bir inceleme doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen dört başarı/yetenek testi için yapıldığında ise, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından sunulan güvenirlik kanıtlarının elde edilmesinde kullanılmış olan KR-20 güvenirlik katsayılarının tümünün türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 118 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testinin kullanıldığı ve aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda, yüksek lisans düzeyinde 13 başarı/yetenek testinin ikisinin güvenirlik kanıtının iki yarı güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu gözlenirken, doktora düzeyinde kullanılan dört başarı/yetenek testi için iki yarı güvenirliğine dayalı kanıt sunulmadığı gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının iki yarı güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu iki başarı/yetenek testi için başvurulmuş olan bu yöntemin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testinin kullanıldığı ve aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda yüksek lisans düzeyinde 13 başarı/yetenek testinin ikisi için test-tekrar test güvenirliğine dayalı olarak güvenirlik kanıtlarının sunulduğu gözlenirken, doktora düzeyinde kullanılan dört başarı/yetenek testi için test-tekrar test güvenirliğine dayalı kanıtın sunulmamış olduğu gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde 13 ölçeğin ikisinin güvenirliğini kestirmede aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından kullanılan test-tekrar test güvenirliği katsayılarının tamamının türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından kestirilen güvenirlik kanıtları üzerinde yapılan inceleme esnasında, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 65 ve doktora düzeyinde 27 ölçek içinde, gözlemciler arası/ puanlama güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu bir ölçeğe rastlanmamıştır. Sözü edilen yöntem dışarıda bırakılarak, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 65 ve doktora düzeyinde 27 ölçekte, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından kestirilen güvenirlik katsayılarının belirtilmesi durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım Çizelge 119'da sunulmuştur.

Çizelge 119. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine göre dağılım

Aracı Türk Kültürüne Uyarlayan Araştırmacılar Tarafından Kullanılan Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans f**	**Doktora f**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	15	4
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	46	23
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	3	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	1	0
	Toplam	**65**	**27**
KR-20 güvenirliği	Kestirilmemiş	63	26
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	2	1
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**65**	**27**
KR-21 güvenirliği	Kestirilmemiş	63	27
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	0	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	2	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**65**	**27**
Test-tekrar test güvenirliği	Kestirilmemiş	35	15
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	24	8
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	4	3
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	2	1
	Toplam	**65**	**27**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	50	23
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	13	4
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	1	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	1	0
	Toplam	**65**	**27**
Paralel formlar güvenirliği	Kestirilmemiş	64	27
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**65**	**27**

Çizelge 119 incelendiğinde, gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı durumda, aracı Türk kültürüne uyarlayan kişiler tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının en sık (yüksek lisans düzeyinde 65 ölçeğin 50'si ve doktora düzeyinde 27 ölçeğin 23'ü için) alfa güvenirliğine dayalı olarak sunulduğu gözlenmiştir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanan 65 ölçeğin 50'si için, aracı Türk kültürüne uyarlayan kişiler tarafından kestirildiği belirtilen alfa güvenirlik katsayılarından 46'sının türünün kullanılan ölçme

aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde), üçünün türünün uygun ancak kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiş iken, birinin kestirilen düzeyi hakkında bilgi verilmediği belirlenmiştir. Benzer bir inceleme doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 27 ölçek için yapıldığında ise, araçların 23'ü için, aracı Türk kültürüne uyarlayan kişiler tarafından kestirildiği belirtilen alfa güvenirlik katsayılarından tamamının türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 119 incelendiğinde, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı durumda alfa güvenirliğinden sonra, en sık (yüksek lisans düzeyinde 65 ölçeğin 30'u ve doktora düzeyinde kullanılan 27 ölçeğin 12'si için) test-tekrar test güvenirliğine dayalı olarak aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 65 ölçekten 30'unun güvenirliğini kestirmek için aracı Türk kültürüne uyarlanan araştırmacılar tarafından başvurulan test-tekrar test güvenirliği katsayılarının 24'ünün (%36.92) türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, dördünün (%6.15) türünün uygun ancak kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiş iken, birinin (%1.54) kestirilen düzeyi hakkında bilgi verilmediği belirlenmiştir. Benzer bir inceleme doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 27 ölçek için yapıldığında ise, araçların 12'sinin güvenirliğini kestirmede kullanılan test-tekrar test güvenirliği katsayılarının sekizinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, üçünün türünün uygun ancak kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu, birinin kestirilen düzeyi hakkında ise bilgi verilmediği belirlenmiştir.

Güvenirlik yöntemlerinin kullanım sıklığı açısından, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunumunda alfa ve test-tekrar güvenirliği iki yarı güvenirliğinin kestirimi izlemektedir. Yüksek lisans düzeyindeki 65 ölçeğin 15'i için ve benzer şekilde doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan 27 ölçeğin dördü için aracı Türk kültürüne uyarlayanlar tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının iki yarı güvenirliği katsayısına dayalı olarak kestirildiği belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde 65 ölçeğin 15'i için aracı uyarlayan araştırmacılar tarafından kestirilen iki yarı güvenirlik katsayılarından 13'ünün türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu, birinin (%1.54) türünün uygun ancak kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiş iken, birinin (%1.54) kestirilen düzeyi hakkında bilgi verilmediği belirlenmiştir. Benzer bir inceleme doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 27 ölçek için yapıldığında ise, araçların dördünün güvenirliğini kestirmede aracı uyarlayan araştırmacılar tarafından kullanılan iki yarı güvenirlik katsayılarının tamamının türünün uygun ve kestirilen güvenirlik katsayısı değerinin yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, diğer bir güvenirlik kestirme yöntemi olan paralel formlar güvenirliğine, yüksek lisans düzeyindeki 65 ölçeğin birinde (%1.54) başvurulduğu, doktora düzeyinde ise başvurulmadığı gözlenmiştir. Aracı uyarlayanların paralel formlar güvenirliğine dayalı olarak kanıt sunduğunun belirtildiği bir yüksek lisans düzeyindeki ölçek için bu yöntemin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 119'da gözlenen en çarpıcı bulgu; aracı Türk kültürüne uyarlayan kişiler tarafından belirlenen güvenirlik kanıtlarının, yüksek lisans düzeyindeki 65 ölçeğin ikisi ve doktora düzeyindeki 27 ölçeğin biri için KR-20 güvenirliğine, yüksek lisans düzeyindeki 65 ölçeğin yine ikisi için ise KR-21 güvenirliğine dayalı olarak sunulmuş olmasıdır. Ölçek kategorisine dahil edilen ölçme araçlarında yer alan maddelerin yapılarının, iki değerli (0,1)

olarak puanlana madde yapıları için kullanılabilecek KR-20 ve KR-21 güvenirlikleri için elverişli olmaması doğrultusunda, aracı uyarlayanlar tarafından başvurulduğu belirtilen bu güvenirlik kestirme yöntemlerin türlerinin hatalı olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 26 başarı/yetenek testi ve 82 ölçek ile doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testi ve 41 ölçek için araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 120'de verilmiştir.

Çizelge 120. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Güvenirlik Kanıtı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	2	5
	Belirtilmemiş	24	6
	Toplam	**26**	**11**
Ölçek	Belirtilmiş	15	13
	Belirtilmemiş	67	28
	Toplam	**82**	**41**

Çizelge 120 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış, 26 başarı/yetenek testinin ikisi ve 82 ölçeğin 15'i için araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtının belirtildiği; doktora düzeyinde ise başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 11 başarı/yetenek testinin beşi ve 41 ölçeğin 13'ü için güvenirlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulmadığı durumların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir.

Diğer bölümlerde de belirtildiği gibi başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının kullanıldığı durumda, sadece bir güvenirlik kestirme yöntemi ile araştırma kapsamında belirlenen kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla güvenirlik kestirme yönteminden elde edilen kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde iki başarı/yetenek testi ve 15 ölçek ile doktora düzeyinde beş başarı/yetenek testi ve 13 ölçek için sunulan her bir güvenirlik kestirme yöntemi doğrultusunda güvenirlik katsayılarının kestirilme durumu aşağıda ayrı ayrı incelenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinin kullanıldığı durumlarda, araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik katsayılarının kestirilme durumu ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyi incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde iki ve doktora düzeyinde beş başarı/yetenek testi için araştırma kapsamındaki güvenirliğin kestirilmesinde KR-21, test tekrar test, iki yarı, paralel formlar ve puanlama güvenirliğine başvurulmadığı, yalnızca KR-20 ve alfa güvenirliğine başvurulduğu belirlenmiştir. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testinin kullanıldığı durumda KR-20 güvenirliğine, yüksek lisans düzeyindeki iki ölçeğin ikisi ve doktora düzeyindeki beş aracın ikisi için başvurulmuştur. KR-20 güvenirlik katsayısına dayalı olarak güvenirliğin kestirildiği durumlarda, yüksek lisans düzeyindeki iki ve doktora düzeyindeki üç başarı/yetenek için kullanılan bu güvenirlik kestirme yönteminin türünün kullanılan başarı/yetenek testinin yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Bununla beraber, alfa güvenirliğine, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerine ilişkin güvenirlik kanıtı elde etmede başvurulmamışken, doktora düzeyinde üç başarı/yetenek testi için başvurulduğu gözlenmiştir. Diğer yazılı veri toplama araçlarına ilişkin güvenirlik kanıtlarının

incelenmesiyle elde edilen benzer bulguların tartışıldığı bölümlerde belirtildiği gibi, başarı/yetenek testlerinde yer alan madde yapısının iki değerli (0,1) puan elde edilebilir nitelikte olması nedeniyle, doktora düzeyindeki üç başarı/yetenek testinin araştırma kapsamındaki güvenirliğinin kestirilmesinde alfa güvenirlik kestirme yönteminin kullanımının hatalı olduğu belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı durumlarda araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtları incelendiğinde; gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyinde, ölçeklerin araştırma kapsamındaki güvenirliklerinin kestirilmesinde KR-20, KR-21 ve paralel formlar güvenirliğine başvurulmadığı gözlenmiştir. Bu güvenirlik kestirme yöntemleri dışarıda bırakılarak, yüksek lisans düzeyinde 15 ve doktora düzeyinde 13 ölçeğe ilişkin araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım Çizelge 121'de sunulmuştur.

Çizelge 121. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin araştırma kapsamında güvenirlik katsayılarının kestirilme durumuna ve kestirilen güvenirliğin tür ve düzeyine ilişkin dağılım

Güvenirlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Alfa güvenirliği	Kestirilmemiş	3	2
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	8	10
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	4	1
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**15**	**13**
Test-tekrar test güvenirliği	Kestirilmemiş	13	7
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	2	5
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	1
	Toplam	**15**	**13**
İki yarı güvenirliği	Kestirilmemiş	14	12
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	1
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**15**	**13**
Gözlemciler arası güvenirlik/ Puanlama güvenirliği	Kestirilmemiş	14	13
	Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	0
	Türü uygun ancak düzeyi düşük	0	0
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	0	0
	Toplam	**15**	**13**

Çizelge 121 incelendiğinde, gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı ve araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda en sık (yüksek lisans düzeyinde 15 ölçeğin 12'si için ve doktora düzeyinde 13 ölçeğin 11'i için) kestirilen güvenirlik katsayısının alfa güvenirliği olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 15 ölçeğin 12'si için kestirilen alfa güvenirlik katsayılarından sekizinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde), dördünün (%4.61) türünün uygun

ancak kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir. Benzer bir inceleme doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 13 ölçek için yapıldığında ise, araçların 11'inin güvenirliğini kestirmede kullanılan alfa güvenirlik katsayılarından 10'unun türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde), birinin türünün uygun ancak kestirilen değerinin düşük (0.70'in altında) olduğu belirlenmiştir.

Yüksek lisans ve doktora düzeyindeki başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı ve araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda, yüksek lisans düzeyinde 15 ölçeğin ikisi için ve doktora düzeyinde kullanılan 13 ölçeğin altısı için kestirilen güvenirliğin test-tekrar test güvenirliği olduğu gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde 15 ölçekten ikisinin güvenirliğini kestirmede kullanılan test-tekrar test güvenirliği katsayılarının her ikisinin de türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Benzer bir inceleme doktora düzeyindeki tezlerde yer verilen 13 ölçek için yapıldığında ise, araçların altısının güvenirliğini kestirmede kullanılan test-tekrar test güvenirliği katsayılarının beşinin türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiş iken, birinin kestirilen düzeyi hakkında bilgi verilmediği belirlenmiştir.

Lisansüstü düzeyde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı ve araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda başvurulan diğer bir güvenirlik kestirme yönteminin iki yarı güvenirliği olduğu; yüksek lisans düzeyinde 15 ölçeğin biri ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan 13 ölçeğin yine biri için iki yarı güvenirlik katsayısının kestirilmiş olduğu belirlenmiştir. Bu güvenirlik katsayılarının her ikisinin de türünün kullanılan ölçme aracının yapısı için uygun ve aynı zamanda kestirilen değerinin de yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, yüksek lisans düzeyindeki 15 ölçeğin biri için güvenirlik kanıtı elde etmede gözlemciler arası güvenirlik/puanlama güvenirliğine başvurulduğu, doktora düzeyindeki 13 ölçek arasında ise bu güvenirlik kestirme yöntemine dayalı olarak araştırma kapsamında kanıtın elde edildiği ölçeğin bulunmadığı gözlenmiştir.

Başarı/yetenek testi ve ölçek kategorisinde ele alınan başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin ikinci inceleme geçerlik kestirme yöntemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik kanıtlarının incelenmesinde olduğu gibi, geçerlik kanıtlarına ilişkin inceleme sonuçları da "Orijinal geçerlik kanıtları", "Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtları" ve "Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları" olmak üzere üç ayrı alt başlıkla aşağıda sunulmuştur.

Orijinal geçerlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 26 başarı/yetenek testi ve 82 ölçek ile doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testi ve 41 ölçeğin orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 122'de verilmiştir. Aşağıda sunulan Çizelge 122 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 26 başarı/yetenek testinin biri ve 82 ölçeğin 29'u için orijinal geçerlik kanıtının belirtildiği; doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 11 başarı/yetenek testi için orijinal geçerlik kanıtının belirtilmediği, 41 ölçeğin yedisi (17.07) için orijinal geçerlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, her iki düzeyde de orijinal geçerlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 122. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında orijinal geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	Orijinal Geçerlik Kanıtı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	1	0
	Belirtilmemiş	25	11
	Toplam	**26**	**11**
Ölçek	Belirtilmiş	29	7
	Belirtilmemiş	53	34
	Toplam	**82**	**41**

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarına ilişkin, aracı geliştirilen araştırmacılar tarafından sadece bir geçerlik kestirme yöntemi ile elde edilmiş olan orijinal kanıtın sunulduğu durumlar gözlendiği gibi, birden fazla geçerlik kestirme yönteminden elde edilen kanıtların sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bu göz önünde bulundurularak, geçerlik kanıtlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 26 başarı/yetenek testi ve 82 ölçek ile doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testi ve 41 ölçek için sunulan her bir geçerlik kestirme yöntemi ayrı ayrı incelenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testleri için araçları geliştiren araştırmacılar tarafından belirlenen orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin tezler içinde sunulan bilgiler incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 26, doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testi için orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin bilgiye yer verilmediği belirlenmiştir. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçekler için incelenen lisansüstü tezler içinde yer verilen orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Çizelge 123'te verilmiştir.

Çizelge 123. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde orijinal geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Orijinal Geçerlik Kestirme Yöntemi		Yüksek Lisans f	Doktora f
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	1	3
	Belirlenmemiş	28	4
	Toplam	**29**	**7**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	16	6
	Belirlenmemiş	13	1
	Toplam	**29**	**7**
Görünüş geçerliği	Belirlenmiş	0	1
	Belirlenmemiş	29	6
	Toplam	**29**	**7**
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmiş	16	4
	Belirlenmemiş	13	3
	Toplam	**29**	**7**

Çizelge 123 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 29 ölçeğin 16'sı ve doktora düzeyinde yedi ölçeğin altısı için, orijinal geçerlik kanıtının yapı geçerliğine dayalı olarak sunulmuş olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre yapı geçerliği, başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçeklerin kullanıldığı durumda aracı geliştiren araştırmacılar tarafından belirlenen orijinal geçerlik kanıtlarının sunulmasında en

sık belirtilen yöntemdir. Orijinal geçerlik kanıtlarının yapı geçerliğine dayalı olarak sunulduğu ölçekler incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 16 ölçeğin sekizinin yapı geçerliğini belirlemede faktör analizine, diğer sekizinin yapı geçerliğini belirlemede ise hipotez testine başvurulduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Diğer taraftan, orijinal geçerlik kanıtlarının yapı geçerliğine dayalı olarak sunulduğu doktora düzeyinde altı ölçekten beşinde aracı geliştiren araştırmacıların yapı geçerliğini belirlemede faktör analizine, birinde ise hipotez testine başvurduğunun belirtildiği saptanmıştır.

Çizelge 123'e göre, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve orijinal geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde 29 ölçeğin 16'sının ve doktora düzeyinde yedi ölçeğin dördünün geçerliğini kestirmede ölçüt dayanaklı geçerlik kullanılmıştır. Bununla birlikte, ölçüt dayanaklı geçerliğe dayalı olarak orijinal geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyindeki 16 ölçekten 11'i için bu tür geçerliği belirleme tekniği olarak hali hazır geçerliğe, beşi için uygunluk geçerliğine başvurulduğu gözlenmiştir. Doktora düzeyindeki dört ölçekten üçü için ölçüt dayanaklı geçerliği belirleme tekniği olarak hali hazır geçerliğe, biri için ise uygunluk geçerliğine başvurulduğunun belirtildiği saptanmıştır.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 29 ölçeğin birinin ve doktora düzeyinde yedi ölçeğin üçünün orijinal geçerliği kapsam geçerliğine dayalı olarak sunulmuştur. Bununla birlikte, geçerlik kanıtlarının kapsam geçerliğine dayalı olarak sunulduğu her iki düzeydeki tüm ölçekler için bu tür geçerliğin belirlenmesinde başvurulan tekniğin uzman görüşü olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin orijinal geçerliğini kestirmede görünüş geçerliği yöntemine başvurulduğunun belirtilmediği, doktora düzeyinde ise yedi ölçeğin sadece biri için bu tür geçerliğe dayalı olarak orijinal geçerlik kanıtının sunulduğu gözlenmektedir. Geçerlik kanıtlarının görünüş geçerliğine dayalı olarak sunulduğu doktora düzeyindeki bir ölçek için bu tür geçerliğin belirlenmesinde başvurulan tekniğin uzman görüşü olduğu belirlenmiştir.

Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 26 başarı/yetenek testi ve 82 ölçek ile doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testi ve 41 ölçeğin aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 124'te verilmiştir.

Çizelge 124. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Geçerlik Kanıtı**	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	3	1
	Belirtilmemiş	23	10
	Toplam	**26**	**11**
Ölçek	Belirtilmiş	45	16
	Belirtilmemiş	37	25
	Toplam	**82**	**41**

Çizelge 124 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 26 başarı/yetenek testinin üçü ve 82 ölçeğin 45'i (%54.88) için; doktora düzeyinde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış 11 başarı/yetenek testinin biri ve 41 ölçeğin 16'sı için aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtının belirtildiği gözlenmektedir. Buna göre, her iki düzeyde de aracı Türk kültürüne uyarlayan

araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçek olduğu belirlenmiştir.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış başarı/yetenek testlerinde, aracı Türk kültürüne uyarlayan kişiler tarafından belirlenen geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin lisansüstü tezler içinde sunulanlar incelendiğinde, kapsam, yapı ve görünüş geçerliğine dayalı olarak sunulan bir kanıtın bulunmadığı; geçerlik kanıtı sunulan yüksek lisans düzeyinde üç ve doktora düzeyinde bir başarı/yetenek testinin geçerliğinin kestirilmesinde yalnızca ölçüt dayanaklı geçerliğe başvurulmuş olduğunun belirtildiği gözlenmiştir. Bununla birlikte, her iki düzeydeki araçlar için ölçüt dayanaklı geçerliğin belirlenmesinde başvurulan tekniğin hali hazır geçerlik olduğu saptanmıştır.

Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 45 ve doktora düzeyinde 16 ölçek incelendiğinde ise, aracı Türk kültürüne uyarlayanlar tarafından belirlenen geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Çizelge 125'te verilmiştir.

Çizelge 125. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde aracı Türk kültürüne uyarlayanlar tarafından belirlenen geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Aracı Türk Kültürüne Uyarlayan Araştırmacılar Tarafından Kullanılan Geçerlik Kestirme Yöntemi		**Yüksek Lisans f**	**Doktora f**
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	3	3
	Belirlenmemiş	42	13
	Toplam	**45**	**16**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	36	12
	Belirlenmemiş	9	4
	Toplam	**45**	**16**
Görünüş geçerliği	Belirlenmiş	2	1
	Belirlenmemiş	43	15
	Toplam	**45**	**16**
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmiş	27	6
	Belirlenmemiş	18	10
	Toplam	**45**	**16**

Çizelge 125 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 45 ölçeğin 36'sının ve doktora düzeyinde 16 ölçeğin 12'sinin geçerliğini kestirmede, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından yapı geçerliğine başvurulduğunun belirtildiği gözlenmektedir. Bu bulguya göre; başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı durumda, aracı uyarlayanlar tarafından en sık başvurulan geçerlik kestirme yönteminin yapı geçerliği olduğu belirlenmiştir. Geçerliğin kestirilmesinde yapı geçerliğinin kullanıldığı ölçekler incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 36 ölçeğin 23'ünün yapı geçerliğini belirlemede faktör analizine, 13'ünde yapı geçerliğini belirlemede ise hipotez testine başvurulduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, geçerliğin kestirilmesinde yapı geçerliğinin kullanıldığı doktora düzeyinde 12 ölçekten dokuzunda yapı geçerliğini belirlemede aracı uyarlayanlar tarafından faktör analizine, üçünde yapı geçerliğini belirlemede ise hipotez testine başvurulduğu belirlenmiştir.

Çizelge 125'e göre, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 45 ölçeğin 27'sinin ve doktora düzeyinde 16 ölçeğin altısının geçerliğini kestirmede aracı uyarlayanlar tarafından ölçüt dayanaklı geçerliğe başvurulmuştur. Buna göre, lisansüstü düzeyde başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerin aracı uyarlayanlar tarafından geçerliğini belirlemede en sık başvurulan ikinci yöntemin ölçüt dayanaklı geçerlik olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, aracı uyarlayanlar tarafından belirlenen kanıtların

ölçüt dayanaklı geçerliğe dayalı olarak sunulduğu yüksek lisans düzeyindeki 27 ölçekten 23'ü için bu tür geçerliği belirleme tekniği olarak hali hazır geçerliğe, dördü için uygunluk geçerliğine başvurulduğu belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki altı ölçekten beşi için bu tür geçerliği belirleme tekniği olarak hali hazır geçerliğe, biri için ise uygunluk geçerliğine başvurulduğu belirlenmiştir.

Çizelge 125 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen geçerlik kanıtlarının sunulduğu yüksek lisans düzeyinde 45 ölçeğin üçünün ve doktora düzeyinde 16 ölçeğin üçünün geçerliğini kestirmede kapsam geçerliğine başvurulduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, geçerlik kanıtlarının kapsam geçerliğine dayalı olarak sunulduğu her iki düzeydeki tüm ölçekler için bu tür geçerliğin belirlenmesinde başvurulan tekniğin uzman görüşü olduğu belirlenmiştir.

Aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından elde edilen geçerlik kanıtlarının tezler içinde sunumuna göre, görünüş geçerliği yöntemine yüksek lisans düzeyinde 45 ölçekten ikisinde, doktora düzeyinde ise altı ölçekten sadece birinde başvurulmuş olduğu belirlenmiştir. Geçerlik kanıtlarının görünüş geçerliğine dayalı olarak sunulduğu yüksek lisans ve doktora düzeyindeki ölçekler için bu tür geçerliğin belirlenmesinde başvurulan tekniğin uzman görüşü olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtları._ Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde 26 başarı/yetenek testi ve 82 ölçek ile doktora düzeyinde 11 başarı/yetenek testi ve 41 ölçek için araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım Çizelge 126'da verilmiştir.

Çizelge 126. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Araç Kategorisi	**Geçerlik Kanıtı**	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Başarı/Yetenek Testi	Belirtilmiş	0	0
	Belirtilmemiş	26	11
	Toplam	**26**	**11**
Ölçek	Belirtilmiş	4	11
	Belirtilmemiş	78	30
	Toplam	**82**	**41**

Çizelge 126'ya göre, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyindeki 26 ve doktora düzeyindeki 11 başarı/yetenek testinin hiç biri için araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtının sunulmadığı belirlenmiştir. Diğer taraftan, yüksek lisans düzeyinde kullanılan 82 ölçeğin dördü ve doktora düzeyinde kullanılan 41 ölçeğin 11'i için araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtildiği gözlenmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde dört ve doktora düzeyinde 11 ölçek için kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım Çizelge 127'de verilmiştir.

Çizelge 127. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçeklerde araştırma kapsamında kullanılan geçerlik kestirme yöntemlerine ilişkin dağılım

Geçerlik Kestirme Yöntemi		Yüksek Lisans f	Doktora f
Kapsam geçerliği	Belirlenmiş	0	2
	Belirlenmemiş	4	9
	Toplam	**4**	**11**
Yapı geçerliği	Belirlenmiş	2	9
	Belirlenmemiş	2	2
	Toplam	**4**	**11**
Görünüş geçerliği	Belirlenmiş	0	1
	Belirlenmemiş	4	10
	Toplam	**4**	**11**
Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmiş	2	2
	Belirlenmemiş	2	9
	Toplam	**4**	**11**

Çizelge 127 incelendiğinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış yüksek lisans düzeyinde dört ölçeğin ikisi için geçerlik kanıtı elde etme sürecinde yapı geçerliğine, diğer ikisi için ise ölçüt dayanaklı geçerliğe başvurulmuş olduğu, kapsam ve görünüş geçerliğine dayalı olarak geçerlik kanıtı elde edilmediği gözlenmektedir. Bununla birlikte yapı geçerliğine dayalı kanıt elde etme sürecinde faktör analizine ve ölçtü dayanaklı geçerlik için kanıt elde etme sürecinde hali hazır geçerliğe başvurulduğu belirlenmiştir.

Çizelge 127'de yer alan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış doktora düzeyinde 11 ölçeğin araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarına ilişkin bulgular incelendiğinde ise, bu düzeyde 11 ölçeğin dokuzunun geçerliğini kestirmede yapı geçerliğine ve yapı geçerliğini belirleme tekniği olarak faktör analizine; ikisinin geçerliğini kestirmede ölçüt dayanaklı geçerliğe ve ölçüt dayanaklı geçerliği belirleme tekniği olarak bir ölçek için hali hazır geçerlik tekniğine, diğeri için ise uygunluk geçerliğine; yine ikisinin geçerliğini kestirmede kapsam geçerliğine ve kapsam geçerliği belirleme tekniği olarak uzman görüşüne; birinin geçerliğini kestirmede ise görünüş geçerliğine ve bu geçerliği belirleme tekniği olarak, kapsam geçerliğinde olduğu gibi uzman görüşüne başvurulduğu belirlenmiştir.

Görüşme

Yazılı veri toplama tekniği dışında, bilimsel araştırmalarda kullanılan diğer bir veri toplama tekniği de görüşmedir. Görüşme tekniğinde veriler, sözlü iletişim yolu ile toplanmaktadır. Çizelge 45'te verildiği gibi, incelenen 666 yüksek lisans tezinin 67'sinde veri toplama tekniği olarak görüşmeden yararlanılmış ve bu tezler kapsamında toplam 70 görüşme yapılmış; 186 doktora tezinin ise 49'unda veri toplama tekniği olarak görüşmeden yararlanılmış ve toplam 50 görüşme yapıldığı belirlenmiştir. Bir tez içerisinde birden fazla görüşme tekniğinin kullanılmış olduğu durumlar göz önünde bulundurularak, bu bölümdeki tüm bulgular yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan toplam 70 ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan toplam 50 görüşme tekniği üzerinden sunulmuştur.

Lisansüstü tezlerde kullanılan görüşme tekniklerinin kullanım amacına göre dağılımı Çizelge 128'de yer almaktadır.

Çizelge 128. Görüşme tekniğinin kullanılma amacına ilişkin dağılım

Kullanım Amacı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Araştırma amaçlarına cevap vermek	69	98.57	47	94.00
Ön çalışmalar (denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	1	1.43	3	6.00
Toplam	**70**	**100.00**	**50**	**100.00**

Çizelge 128 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 69 (%98.57) ve doktora düzeyinde 47 (%94.00) görüşme tekniğinin araştırma amaçlarına cevap vermek amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir. Ön çalışmalar amacıyla kullanılan görüşme tekniği sayısı yüksek lisans düzeyi için bir (%1.43) ve doktora düzeyi için üçtür (%6.00). Bu durum, her iki düzey için de tezlerde görüşme tekniğinin öncelikli kullanım amacının araştırma amaçlarına cevap vermek olduğunu göstermektedir.

Veri toplama tekniği olarak görüşmenin kullanıldığı tezlerde, görüşme türünün belirtilme durumu incelenmiş, buna ilişkin dağılım Çizelge 129'da sunulmuştur.

Çizelge 129. Görüşme türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Görüşme Türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	47	67.14	35	70.00
Belirtilmemiş	23	32.86	15	30.00
Toplam	**70**	**100.00**	**50**	**100.00**

Çizelge 129 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 47 (%67.14) ve doktora düzeyinde 35 (%70.00) görüşme tekniğinin türüne ait bilginin belirtildiği gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde 23 (%32.86) ve doktora düzeyinde 15 (%30.00) görüşme için, görüşme türüne ilişkin herhangi bir bilgi verilmediği belirlenmiştir. Bu durum, doktora düzeyindeki tezlerde görüşme türünün belirtilme sıklığının daha fazla olduğunu göstermektedir.

Görüşme türünün belirtildiği yüksek lisans düzeyindeki 47, doktora düzeyindeki 35 görüşmede hangi görüşme türlerinin kullanıldığı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 130'ta sunulmuştur.

Çizelge 130. Görüşme türlerine ilişkin dağılım

Görüşme Türü	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Yarı yapılandırılmış	35	20
Yüz yüze	27	12
Odak grup	0	5
Yapılandırılmamış	9	4
İnternet/ Telefon /Posta	4	1
Yapılandırılmış	3	8

Çizelge 130 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde en sık (35) kullanılan görüşme türünün yarı yapılandırılmış görüşme olduğu ve bunu 27 yüz yüze, dokuz yapılandırılmış, dört internet/telefon/posta ve üç yapılandırılmamış görüşmenin izlediği gözlenmektedir. Doktora düzeyinde de en sık (20) kullanılan görüşme türünün, yüksek lisans düzeyinde olduğu gibi yarı yapılandırılmış görüşme olduğu; bu görüşme türünü, 12 yüz yüze, sekiz yapılandırılmış, beş odak grup, dört yapılandırılmamış ve bir internet/telefon/posta yoluyla yapılan görüşmenin izlediği belirlenmiştir.

Bir veri toplama tekniği olarak görüşmenin kullanıldığı durumlarda, görüşme sadece araştırmacı tarafından yapılabileceği gibi, görüşme yapmak üzere dışarıdan görüşmecilerin kullanılması da mümkün olabilmektedir. Bir araştırmada hangi veri toplama tekniği kullanılırsa kullanılsın, teknik dâhilinde veri toplama sürecine ilişkin tüm detaylı bilgilere yer verilmesi, örneğin veri toplama tekniği olarak görüşme kullanılmışsa; görüşmenin kim tarafından ve nasıl yapıldığına, bununla birlikte dışarıdan bir görüşmeci kullanıldığı durumlarda, bu kişilerin görüşmeyi nasıl yürütmesi gerektiği konusunda eğitilip eğitilmediğine araştırma raporu içinde yer verilmesi beklenir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde veri toplama tekniği olarak kullanılan 70 ve doktora düzeyindeki tezlerde veri toplama tekniği olarak kullanılan 50 görüşmenin kim tarafından yapıldığına ilişkin inceleme doğrultusunda elde edilen bulgular Çizelge 131'de sunulmuştur.

Çizelge 131. Görüşmenin kim tarafından yapıldığına ilişkin dağılım

Görüşmeci	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Araştırmacı görüşmeyi sadece kendisi yapmış	55	78.57	34	68.00
Dışarıdan görüşmeci kullanılmış	1	1.43	0	0.00
Görüşmenin kim tarafından yapıldığı belirtilmemiş	14	20.00	16	32.00
Toplam	**70**	**100.00**	**50**	**100.00**

Çizelge 131 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 55 (%78.57) ve doktora düzeyinde 34 (%68.00) görüşmenin araştırmacı tarafından yapıldığı gözlenmiştir. Bununla birlikte, doktora düzeyindeki tezlerde görüşme yapılan hiç bir durumda dışarıdan görüşmeci kullanılmadığı; diğer taraftan, yüksek lisans düzeyinde bir (%1.43) görüşme için dışarıdan görüşmeci kullanıldığı, ancak ilgili tez içinde sunulan bilgiler incelendiğinde bu görüşmecinin eğitimi konusunda bilgi verilmediği gözlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde 14 (%20.00) ve doktora düzeyinde 16 (%32.00) görüşmenin ise kim tarafından yapıldığı konusunda bilgi verilmediği belirlenmiştir.

Lisansüstü tezlerde veri toplama tekniği olarak görüşmenin kullanıldığı durumda görüşme kayıtlarının tutulma şekli incelendiğinde, elde edilen dağılım Çizelge 132'de sunulmuştur.

Çizelge 132. Görüşme kayıtlarının tutulma şekline ilişkin dağılım

Görüşme Kayıtlarının Tutulma Şekli	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Form	40	57.14	22	44.00
Ses kaydı	24	34.28	29	58.00
Not alma	14	20.00	1	2.00
Video kaydı	2	2.85	9	18.00
Belirtilmemiş	5	7.14	5	10.00

Çizelge 132 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde en sık başvurulan görüşme kaydı tutma şeklinin 70 görüşmenin 40'ında (%57.14) kullanılan form olduğu belirlenmiştir. Bunu 24 (%34.28) ses kaydı, 14 (%20.00) not alma ve iki (%2.85) video kaydı izlemektedir. Doktora düzeyinde en sık başvurulan görüşme kaydı tutma şeklinin ise 50 görüşmenin 29'unda (%58.00) kullanılan ses kaydı olduğu ve bunu 22 (%44.00) form, dokuz (%18.00) video kaydı ve bir (%2.00) not almanın izlediği belirlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde beş (%7.14) ve doktora düzeyinde beş (%10.00) görüşme için görüşme kayıtlarının nasıl tutulduğuna ilişkin herhangi bir bilginin bulunmadığı belirlenmiştir.

Yazılı veri toplama tekniği kapsamında kullanılan ölçme araçlarının türleri için içerik çözümlemesinden yararlanılarak yapılan sınıflandırma, görüşme kaydı tutma şeklinin form

olduğu yüksek lisans düzeyindeki 40 ve doktora düzeyindeki 22 görüşmede kullanılan ölçme araçları için de yapılmıştır. Bu tür araçların toplam sayısının az (62) olması nedeniyle, lisansüstü düzeydeki görüşme formu niteliğindeki tüm ölçme araçlarının yer aldığı kategorilere ilişkin dağılım incelenmiş ve bulgular Çizelge 133'te sunulmuştur.

Çizelge 133. Görüşme tekniği için kullanılan ölçme araçlarının yer aldığı kategori dağılımı

Düzey	Kategoriler	Ölçme Aracı f
Yüksek Lisans	Görüş	37
	Başarı	2
	Motivasyon	1
	Toplam	**40**
Doktora	Görüş	20
	Başarı	1
	Eğitsel	1
	Toplam	**22**
	Genel Toplam	**62**

Yüksek lisans tezlerinde, ölçme araçlarının görüşme tekniği için kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 133'te görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan görüşme formu niteliğindeki 40 ölçme aracından 37'si görüş, ikisi başarı ve biri motivasyon kategorisine giren ölçme araçlarıdır. Doktora tezlerinde, ölçme araçlarının görüşme tekniği için kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde kullanılan görüşme formu niteliğindeki 22 ölçme aracından 20'sinin görüş, birer tanesinin de başarı ve eğitsel kategorisine giren ölçme araçları olduğu belirlenmiştir.

Gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerinde, görüşme tekniği için kullanılan araçların yaygın olarak katılımcıların ve/veya deneklerin görüşlerini tespit edilmek amacıyla kullanılması dikkat çekicidir. Her iki düzeydeki tezlerde, görüşlerine en sık başvurulan grubun öğrenciler olduğu saptanmıştır. Görüş alma konularının genellikle uygulanan yöntem ya da teknik, deneysel işlemin etkiliği ve bir ölçme ve değerlendirme yöntemi ile ilgili olduğu görülmüştür. Yine her iki düzeydeki tezlerde, öğrenciden sonra görüşü sık alınan grup öğretim üyeleri ya da öğretmenlerdir. Bu grupların yanı sıra sivil toplum kuruluşu yöneticilerinin, okul yöneticilerinin, personelin ve belirli bir alanda uzmanlığı olan kişilerin görüşlerine başvurulduğu da saptanmıştır.

Yüksek lisans düzeyinde kullanılan görüşme formu niteliğindeki 40 ve doktora düzeyinde kullanılan 22 ölçme aracının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin inceleme sonuçları Çizelge 134'te sunulmuştur.

Çizelge 134. Görüşme tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım

Aracın Adı ile Yapısı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Tutarlı	33	21
Tutarlı değil	7	1
Toplam	**40**	**22**

Yüksek lisans tezlerinde görüşme tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 134'te görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan görüşme formu niteliğindeki 40 ölçme aracından 33'ünde ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, yedisinde ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir. Doktora tezlerinde görüşme tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve

yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde kullanılan görüşme formu niteliğindeki 22 ölçme aracından 21'inde ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, sadece birinde ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir.

Görüşme tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarsızlık temel olarak iki boyutta toplanabilir. Bunlardan ilki görüşme amacıyla kullanılan ölçme araçlarına herhangi bir ad verilmemesidir. İkincisi ise ölçme aracı ile ölçülmesi amaçlanan özelliği ve yapıyı çağrıştırmayan çok genel adlar (görüşme formu, veri toplama formu, görüşme soruları, görüşmeler vb.) verilmesidir.

Görüşme kayıtlarının tutulmasında formun kullanıldığı yüksek lisans düzeyindeki tezlerde yer alan 40 ve doktora düzeyindeki tezlerde yer alan 22 görüşme için, görüşme formu adımlarının belirtilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 135'te sunulmuştur.

Çizelge 135. Görüşme formunda geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Geliştirme Adımları	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Belirtilmiş	25	8
Belirtilmemiş	15	14
Toplam	**40**	**22**

Çizelge 135 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 25 ve doktora düzeyinde sekiz görüşme için görüşme formunun geliştirme adımlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 15 ve doktora düzeyinde 14 görüşme için görüşme formunun adımlarının belirtilmediği gözlenmektedir.

Görüşme formu geliştirme adımları; görüşme formunun oluşturulması, uzman görüşüne başvurulması ve uzman özelliklerinin açıklanması, deneme yapılması ve formda düzenlemelere gidilip formun asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi olarak tanımlanmıştır. Bu sıralama dikkate alınarak, görüşme formunun geliştirilme adımlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 25 ve doktora düzeyinde sekiz görüşme için geliştirme adımlarının tam olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen dağılım Çizelge 136'da sunulmuştur.

Çizelge 136. Görüşme formunda geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım

Geliştirme Adımları	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Tam	16	3
Eksik	9	5
Toplam	**25**	**8**

Çizelge 136 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 16 ve doktora düzeyinde üç görüşme için görüşme formunun geliştirme adımlarının tam olarak belirtildiği; yüksek lisans düzeyinde dokuz ve doktora düzeyinde beş görüşme için görüşme formunun adımlarının eksik belirtildiği gözlenmektedir.

Görüşme formunun geliştirme adımlarının eksik olduğu yüksek lisans düzeyinde dokuz ve doktora düzeyinde beş görüşme için hangi adımın eksik olduğu incelenmiş, buna ilişkin dağılım Çizelge 137'de sunulmuştur.

Çizelge 137. Görüşme formunda eksik geliştirme adımlarına ilişkin dağılım

Eksik Adım	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Görüşme formunun oluşturulması	1	2
Uzman görüşlerine başvurulması ve uzman özelliklerini açıklanması	2	1
Deneme yapılması	9	3
Formda düzenleme yapılması ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi	7	1

Çizelge 137 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde bir ve doktora düzeyinde iki görüşme için görüşme formumun ilk adımı olan gözlem formunun oluşturulması adımının eksik olduğu gözlenmektedir. Gözlem formu geliştirmenin ikinci adımı olan uzman görüşüne başvurulması ve uzman özelliklerinin açıklanması adımı, yüksek lisans düzeyindeki iki ve doktora düzeyinde bir görüşmede eksiktir. Üçüncü adım olan deneme yapılması yüksek lisans düzeyinde dokuz ve doktora düzeyinde üç görüşmede; formda düzenleme yapılması ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi adımı ise yüksek lisans düzeyinde yedi ve doktora düzeyinde bir görüşmede eksiktir.

Görüşme kayıtlarının form yolu ile tutulduğu yüksek lisans düzeyinde 40 ve doktora düzeyinde 22 görüşme için görüşme formunun geçerliğinin belirtilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 138'de sunulmuştur.

Çizelge 138. Görüşme formunda geçerliğin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Geçerlik	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Belirtilmiş	16	8
Belirtilmemiş	24	14
Toplam	**40**	**22**

Çizelge 138 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 16 ve doktora düzeyinde sekiz görüşme için görüşme formuna ait geçerlik kanıtları belirtilirken, yüksek lisans düzeyinde 24 ve doktora düzeyinde 14 görüşme için görüşme formuna ait herhangi bir geçerlik kanıtının sunulmadığı gözlenmiştir. Hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde görüşme formunun kullanıldığı görüşmeler için belirtilen geçerlik türünün uzman görüşüne dayalı kapsam geçerliği olduğu belirlenmiştir.

Görüşme tekniğinin kullanıldığı tezlerde, görüşme adımlarının belirtilme durumu incelenmiş buna ilişkin dağılım Çizelge 139'da sunulmuştur.

Çizelge 139. Görüşme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Görüşme Adımları	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Belirtilmiş	30	42.85	25	50.00
Belirtilmemiş	40	57.15	25	50.00
Toplam	**70**	**100.00**	**50**	**100.00**

Çizelge 139 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 30 (%42.85) ve doktora düzeyinde 25 (%50.00) görüşme için görüşme adımlarının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde 40 (%57.15) ve doktora düzeyinde 25 (%50.00) görüşme için görüşme adımlarının belirtilmediği gözlenmiştir.

Görüşme adımları, görüşmenin organize edilmesi (randevu, yer-zaman vb), hazırlıkların yapılması (kayıtla ilgili, ortamın hazırlanması) ve görüşmenin gerçekleştirilmesi

olarak tanımlanmıştır. Görüşme adımlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 30 ve doktora düzeyinde 25 görüşme için bu adımların eksik/tam olup olmadığı incelenmiş, buna ilişkin dağılım Çizelge 140'da sunulmuştur.

Çizelge 140. Görüşme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım

Görüşme Adımları	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Tam	25	25
Eksik	5	0
Toplam	**30**	**25**

Çizelge 140 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki görüşme adımlarının belirtildiği 30 görüşmenin 25'i ve doktora düzeyindeki görüşme adımlarının belirtildiği 25 görüşmenin tamamı için görüşme adımlarının tam olarak belirtildiği; yüksek lisans düzeyinde beş görüşme için ise görüşme adımlarının eksik belirtildiği belirlenmiştir. Görüşme adımlarının eksik olduğu durumlar için hangi adımın eksik olduğu incelenmiş ve yüksek lisans düzeyinde yapılan dört görüşmede "görüşmenin organize edilmesi"; bir görüşmede ise "görüşme hazırlıklarının yapılması" adımlarının eksik olduğu gözlenmiştir. Görüşme adımlarının doğru olarak gerçekleştirilmesi incelendiğinde ise bütün adımların doğru olarak gerçekleştirildiği belirlenmiştir.

Görüşme tekniğinin kullanıldığı tezlerde görüşme ve kayıt izninin alınma durumları incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 141'de sunulmuştur.

Çizelge 141. Görüşme ve kayıt izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

İzin	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Görüşme ve kayıt izni alınmış	16	22.85	18	36.00
Yalnızca görüşme izni alınmış	13	18.58	7	14.00
Yalnızca kayıt izni alınmış	4	5.72	2	4.00
Ne görüşme ne de kayıt izni alınmış	37	52.85	23	46.00
Toplam	**70**	**100.00**	**50**	**100.00**

Çizelge 141 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 16 (%22.85) ve doktora düzeyinde 18 (%36.00) görüşme için görüşme ve kayıt izni alındığı gözlenmiştir. Yalnızca görüşme izninin alındığı görüşme sayısı yüksek lisans düzeyi için 13 (%18.58) ve doktora düzeyi için yedidir (%14.00). Yüksek lisans düzeyinde dört (%5.72) ve doktora düzeyinde iki (%4.00) görüşme için yalnızca kayıt izni alınmıştır. Yüksek lisans düzeyinde 37 (%52.85) ve doktora düzeyinde 23 (%46.00) görüşme için ne görüşme ne de kayıt izni alındığı belirlenmiştir.

Gözlem

Araştırma sürecinde gözlem, bir araştırmanın başlangıcında denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb. amaçlarla kullanılabileceği gibi, başka verilerin de elde edildiği bir araştırmada verileri desteklemek ve araştırma amaçlarına cevap vermek amacıyla da kullanılabilir. Çizelge 45'te verildiği gibi, incelenen 666 yüksek lisans tezinin 26'sında veri toplama tekniği olarak gözlemden yararlanılmış ve bu tezlerde toplam 28 gözlem yapılmış; 186 doktora tezinin ise 27'sinde veri toplama tekniği olarak gözlemden yararlanılmış ve toplam 34 gözlem yapıldığı belirlenmiştir. Bir tez içerisinde birden fazla gözlem tekniğinin kullanılmış olduğu durumlar göz önünde bulundurularak, bu bölümdeki tüm bulgular yüksek

lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan toplam 28 ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan toplam 34 gözlem tekniği üzerinden sunulmuştur.

Lisansüstü tezlerde kullanılan gözlem tekniklerinin kullanım amacına göre dağılımı Çizelge 142'de yer almaktadır.

Çizelge 142. Gözlem tekniğinin kullanılma amacına ilişkin dağılım

Kullanım Amacı	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Araştırma amaçlarına cevap vermek	28	32
Ön çalışmalar	0	2
Toplam	**28**	**34**

Çizelge 142 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan 28 gözlem tekniğinin tamamının ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan 34 gözlem tekniğinin 32'sinin araştırma amaçlarına cevap vermek amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir. Denek seçimi ve madde havuzu oluşturma vb. ön çalışmalar amacıyla kullanılan gözlem sayısı doktora düzeyi için ikidir ve yüksek lisans düzeyinde bu amaçla kullanılan gözlem bulunmadığı belirlenmiştir. Buna dayanarak, gözlem tekniğinin hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde öncelikli olarak araştırma amaçlarına cevap vermek için kullanıldığı belirlenmiştir.

Veri toplama tekniği olarak gözlemin kullanıldığı lisansüstü tezlerde, gözlem türünün belirtilme durumu incelenmiş, buna ilişkin dağılım Çizelge 143'te sunulmuştur.

Çizelge 143. Gözlem türünün belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Gözlem Türü	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Belirtilmiş	13	8
Belirtilmemiş	15	26
Toplam	**28**	**34**

Çizelge 143 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 13 ve doktora düzeyinde sekiz gözlem için kullanılan gözlem türüne ait bilginin belirtildiği gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde 15 ve doktora düzeyinde 26 gözlem için, gözlem türüne ilişkin herhangi bir bilgi verilmediği belirlenmiştir. Bu durum, her iki düzeyde kullanılan gözlemlerin yarısından fazlasında gözlem türüne ilişkin bilginin verilmediğini göstermektedir.

Gözlem türünün belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 13 ve doktora düzeyinde sekiz gözlem için hangi gözlem türlerinin kullanıldığı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 144'te sunulmuştur.

Çizelge 144. Gözlem türlerine ilişkin dağılım

Gözlem Türü	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Dışarıdan	5	6
Katılarak	6	2
Sürekli	2	3
Aralıklı	0	2
Yarı yapılandırılmış	0	1
Yapılandırılmış	1	0
Yapılandırılmamış	1	0

Çizelge 144'e göre, yüksek lisans düzeyinde en sık kullanılan gözlem türü altı gözlem ile katılarak gözlemdir. Bunu beş dışarıdan, iki sürekli, bir yapılandırılmış ve bir yapılandırılmamış gözlem izlemektedir. Doktora düzeyinde ise kullanım sıklığı açısından en sık kullanılan gözlem türü altı gözlem ile dışarıdan gözlemdir. Bunu üç sürekli, iki katılarak, iki aralıklı ve bir yarı yapılandırılmış gözlem izlemiştir.

Bir veri toplama tekniği olarak gözlemin kullanıldığı durumlarda, gözlem sadece araştırmacı tarafından yapılabileceği gibi, gözlem yapmak üzere dışarıdan gözlemcilerin kullanılması da mümkün olabilmektedir. Bir araştırmada hangi veri toplama tekniği kullanılırsa kullanılsın, teknik dâhilinde veri toplama sürecine ilişkin tüm detaylı bilgilere yer verilmesi, örneğin veri toplama tekniği olarak gözlem kullanılmışsa; gözlemin kim tarafından ve nasıl yapıldığına, bununla birlikte dışarıdan bir gözlem kullanıldığı durumlarda, bu kişilerin gözlemi nasıl yürütmesi gerektiği konusunda eğitilip eğitilmediğine araştırma raporu içinde yer verilmesi beklenir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde veri toplama tekniği olarak kullanılan 28 ve doktora düzeyindeki tezlerde veri toplama tekniği olarak kullanılan 34 gözlemin kim tarafından yapıldığına ilişkin inceleme doğrultusunda elde edilen bulgular Çizelge 145'te sunulmuştur.

Çizelge 145. Gözlemin kim tarafından yapıldığına ilişkin dağılım

Gözlemci	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Araştırmacı gözlemi sadece kendisi yapmış	11	6
Dışarıdan eğitilmiş gözlemci kullanılmış	14	18
Gözlemin kim tarafından yapıldığı açık değil	3	10
Toplam	**28**	**34**

Çizelge 145 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 11 ve doktora düzeyinde altı gözlemin sadece araştırmacının kendisi tarafından yapıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyinde 14 ve doktora düzeyinde 18 gözlem için dışarıdan gözlemci kullanıldığı belirlenmiştir. Dışarıdan gözlemci kullanılan durumlar incelendiğinde, yüksek lisans düzeyindeki 14 gözlemin beşinde, doktora düzeyindeki 18 gözlemin ise üçünde gözlemcinin eğitimi konusunda bilgi verilmediği gözlenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde üç, doktora düzeyinde 10 gözlemde ise gözlemin kim tarafından yapıldığının belirtilmemiş olduğu gözlenmiştir.

Lisansüstü tezler gözlem kayıtlarının tutulma şekline göre de incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 146'da sunulmuştur.

Çizelge 146. Gözlem kayıtlarının tutulma şekline ilişkin dağılım

Gözlem Kayıtlarının Tutulma Şekli	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Form	22	29
Video kaydı	8	13
Not alma	3	2
Ses kaydı	1	1
Belirtilmemiş	2	0

Çizelge 146 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde en sık başvurulan gözlem kayıt tutma şeklinin 22 gözlemde kullanılan form olduğu gözlenmektedir. Bunu sekiz video kaydı, üç not alma ve bir gözlemde kullanılan ses kaydı izlemektedir. Yüksek lisans düzeyinde olduğu gibi, doktora düzeyinde de en sık başvurulan gözlem kayıt tutma şekli 29 gözlemde kullanılan formdur. Bunu 13 video kaydı, iki not alma ve bir gözlemde kullanılan ses kaydı izlemektedir. Bu durum, hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde gözlem kayıtlarının

tutulmasında formun sıklıkla kullanıldığını göstermektedir. Yüksek lisans düzeyinde iki gözlem için ise gözlem kayıtlarının nasıl tutulduğuna ilişkin herhangi bir bilginin bulunmadığı belirlenmiştir.

Yazılı veri toplama tekniği kapsamında kullanılan ölçme araçlarının türleri için içerik çözümlemesinden yararlanılarak yapılan sınıflandırma, gözlem kaydı tutma şeklinin form olduğu yüksek lisans düzeyindeki 22 ve doktora düzeyindeki 29 görüşmede kullanılan ölçme araçları için de yapılmıştır. Bu tür araçların toplam sayısının az olması nedeniyle, lisansüstü düzeydeki gözlem formu niteliğindeki tüm ölçme araçlarının yer aldığı kategorilere ilişkin dağılım Çizelge 147'de sunulmuştur.

Çizelge 147. Gözlem tekniği için kullanılan ölçme araçlarının yer aldığı kategori dağılımı

Düzey	Kategoriler	Ölçme Aracı f
Yüksek Lisans	Beceri	8
	Olay Kaydı	5
	Kontrol Listesi	4
	Eğitsel	3
	Başarı	1
	Diğer	1
	Toplam	**22**
Doktora	Beceri	15
	Olay Kaydı	6
	Kontrol Listesi	4
	Eğitsel	2
	Başarı	1
	Diğer	1
	Toplam	**29**
	Genel Toplam	**51**

Yüksek lisans tezlerinde ölçme araçlarının gözlem tekniği için kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 147'de görüldüğü gibi, 666 yüksek lisans tezinde kullanılan gözlem formu niteliğindeki 22 ölçme aracından sekizi beceri, beşi olay kaydı, dördü kontrol listesi, üçü eğitsel ve birer tanesi de başarı ve diğer (gözlem formunun bir çizelge biçiminde düzenlenmesi) kategorisine giren ölçme araçlarıdır. Doktora tezlerinde ölçme araçlarının gözlem tekniği için kullanımına ilişkin dağılım incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde kullanılan gözlem formu niteliğindeki 29 ölçme aracından 15'i beceri, altısı olay kaydı, dördü kontrol listesi, ikisi eğitsel ve birer tanesi de başarı ve diğer (gözlem formunun bir çizelge biçiminde düzenlenmesi) kategorisine dâhil olan ölçme araçlarıdır.

Gözlem tekniği için kullanılan yüksek lisans düzeyinde 22 ve doktora düzeyinde 29 gözlem formu niteliğindeki ölçme aracının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin inceleme sonuçları Çizelge 148'de sunulmuştur.

Çizelge 148. Gözlem tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım

Aracın Adı ile Yapısı	Yüksek Lisans f	Doktora f
Tutarlı	19	24
Tutarlı değil	3	5
Toplam	22	29

Yüksek lisans tezlerinde gözlem tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde, Çizelge 148'de görüldüğü gibi, 666

yüksek lisans tezinde kullanılan gözlem formu niteliğindeki 22 ölçme aracından 19'unda ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, üçünde ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir. Doktora tezlerinde gözlem tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin dağılım incelendiğinde ise, 186 doktora tezinde kullanılan gözlem formu niteliğindeki 29 ölçme aracından 24'ünde ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenirken, beşinde ad ve yapı arasında tutarlılık gözlenememiştir.

Gözlem tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarsızlık nedeni, ölçülmesi amaçlanan özelliği ve yapıyı çağrıştırmayan çok genel adların verilmesidir. Veri toplama formu, gözlem, gözlem formu, öğretmen gözlem formu, öğrenci gözlem formu, puanlama ölçütleri tablosu vb. ölçme aracı adları bu hataya örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca "uygulamalı sınav ölçme aracı temel kalıp çizimleri" gibi neyin ölçüldüğü ve yapısı anlaşılamayan araç adları da saptanmıştır.

Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde kullanılan 22 ve doktora düzeyindeki tezlerde kullanılan 29 gözlem formunun geliştirme adımlarının belirtilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 149'da verilmiştir.

Çizelge 149. Gözlem formunda geliştirme adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Gözlem Formu Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Belirtilmiş	11	20
Belirtilmemiş	11	9
Toplam	**22**	**29**

Çizelge 149 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 11 ve doktora düzeyinde 20 gözlem için gözlem formunun geliştirme adımları belirtilirken, yüksek lisans düzeyinde 11 ve doktora düzeyinde dokuz gözlem için gözlem formunun adımlarının belirtilmediği gözlenmektedir.

Gözlem formu geliştirme adımları; gözlem formunun oluşturulması, uzman görüşüne sunulması, farklı zaman veya farklı gözlemcilerle deneme yapılması ve formda düzenlemeler yapılıp hazır hale getirilmesi olarak tanımlanmıştır. Bu sıralama dikkate alınarak, gözlem formunun kullanıldığı lisansüstü tezlerde gözlem formu geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 150'de verilmiştir.

Çizelge 150. Gözlem formunun geliştirme adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım

Gözlem Formu Geliştirme Adımları	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Tam	1	8
Eksik	10	12
Toplam	**11**	**20**

Çizelge 150'ye göre, yüksek lisans düzeyinde bir ve doktora düzeyinde sekiz gözlem için gözlem formunun geliştirme adımları tam olarak belirtilmişken; yüksek lisans düzeyinde on ve doktora düzeyinde 12 gözlem için gözlem formu geliştirme adımlarının eksik olduğu belirlenmiştir.

Gözlem formunun kullanıldığı, gözlem formu geliştirilme adımlarının belirtildiği ve geliştirme adımlarının eksik olduğu yüksek lisans düzeyinde on ve doktora düzeyinde 12 gözlem için hangi adımın eksik olduğu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 151'de sunulmuştur.

Çizelge 151. Gözlem formunda eksik geliştirme adımlarına ilişkin dağılım

Gözlem Formu Geliştirme Adımları		Yüksek Lisans	Doktora
		f	f
Gözlem formunun oluşturulması	Eksik var	4	8
	Eksik yok	6	4
Gözlem formunun uzman görüşüne sunulması	Eksik var	6	4
	Eksik yok	4	8
Deneme yapılması (farklı zaman/farklı gözlemci)	Eksik var	9	9
	Eksik yok	1	3
Düzenleme yapılması ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi	Eksik var	9	8
	Eksik yok	1	4

Çizelge 151 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde, birinci adım olan gözlem formunun oluşturulmasının on görüşmenin dördünde ve doktora düzeyinde 12 görüşmenin sekizinde eksik olduğu belirlenmiştir. Birinci adım olan gözlem formunun oluşturulması; olgunun çok yönlü gözlenmesine olanak verecek şekilde gözlem boyutlarını belirlenmesi, fiziksel ortamın tanımlanması, ortamdaki kişilerarası ilişkilerin tanımlanması, ortamda gözlenen etkinliklerin tanımlanması ve ortamda sözel ve sözel olmayan iletişimin gözlenmesi şeklinde alt adımlara ayrılmış ve bunlarda eksiklik olup olmadığı incelenmiştir. Bu alt adımlarda eksiklik olma durumuna ilişkin Çizelge 152'de verilmiştir.

Çizelge 152. Gözlem formunda ilk geliştirme adımındaki eksik alt adımlara ilişkin dağılım

Gözlem Formunun Oluşturulması	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Gözlem boyutlarını belirleme	4	3
Fiziksel ortamı tanımlama	3	3
Sosyal ortamı tanımlama	4	7
Ortamda gözlenen etkinlikleri tanımlama	4	2
Ortamda oluşan dilin gözlenmesi	4	4

Çizelge 152 incelendiğinde, ilk adım olan gözlem formunun oluşturulma aşamalarının eksik olduğu yüksek lisans düzeyindeki dört gözlemin tümünde olgunun çok yönlü gözlenmesine olanak verecek şekilde gözlem boyutlarının belirlenmesi, sosyal ortamın tanımlanması, ortamda gözlenen etkinliklerin tanımlaması ve ortamda oluşan dilin gözlenmesi; üç görüşmede ise fiziksel ortamın tanımlanması alt adımının eksik olduğu gözlenmiştir. İlk adım olan gözlem formunun oluşturulma aşamalarının eksik olduğu doktora düzeyinde sekiz gözlemin yedisinde sosyal ortamın tanımlanması alt adımı eksiktir. Bunu dört gözlem ile ortamda oluşan dilin gözlenmesi, üç gözlem ile olgunun çok yönlü gözlenmesine olanak verecek şekilde gözlem boyutlarının belirlenmesi ve fiziksel ortamın tanımlanması, son olarak da iki gözlem ile ortamda gözlenen etkinliklerin tanımlanması alt adımı izlemektedir.

Çizelge 151 yeniden incelendiğinde, gözlem formunun kullanıldığı ve geliştirme adımlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyindeki on gözlemin altısında gözlem formunun uzman görüşüne sunulması, dokuzunda farklı zaman ve gözlemci ile deneme yapılması ve düzenleme yapılarak gözlem formunun asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi adımlarının eksik olduğu gözlenmiştir. Doktora düzeyindeki 12 gözlemin dördünde gözlem formunun uzman görüşüne sunulması, dokuzunda farklı zaman ve gözlemci ile deneme yapılması ve

sekizinde ise düzenleme yapılarak gözlem formunun asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi adımlarının eksik olduğu belirlenmiştir.

Gözlem kayıtlarının form yolu ile tutulduğu gözlemler için gözlem formunun güvenirliğinin belirtilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 153'te sunulmuştur.

Çizelge 153. Gözlem formunda güvenirliğin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Gözlem Formunun Güvenirliği	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Belirtilmiş	8	15
Belirtilmemiş	14	14
Toplam	**22**	**29**

Çizelge 153 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde dokuz ve doktora düzeyinde 15 gözlem formuna ilişkin güvenirlik kanıtlarının sunulduğu gözlenmektedir. Buna karşılık, yüksek lisans düzeyinde 13 ve doktora düzeyinde 14 gözlem için kullanılan gözlem formunun güvenirliğine ilişkin herhangi bir bilgi sunulmamıştır.

Gözlem formunun kullanıldığı ve güvenirliğin belirtildiği durumlarda gözlemler arası ve gözlemciler arası güvenirliğin kestirilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 154'te verilmiştir.

Çizelge 154. Gözlem formunda güvenirliğin kestirilme durumuna ilişkin dağılım

Güvenirlik		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Gözlemler arası güvenirlik	Kestirilmiş	4	7
	Kestirilmemiş	4	8
Gözlemciler arası güvenirlik	Kestirilmiş	6	14
	Kestirilmemiş	2	1

Çizelge 154 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde dört ve doktora düzeyinde yedi gözlem için kullanılan gözlem formuna ilişkin gözlemler arası güvenirlik kanıtlarının sunulduğu gözlenmektedir. Buna karşın yüksek lisans düzeyinde dört ve doktora düzeyinde sekiz gözlem için kullanılan gözlem formuna ilişkin gözlemler arası güvenirlik belirtilmemiştir. Gözlemciler arası güvenirliğe ilişkin kanıtların sunulduğu gözlem sayısı yüksek lisans düzeyi için altı ve doktora düzeyi için 14'tür. Bu tür güvenirliğe ilişkin bilginin yer almadığı gözlem sayısı, yüksek lisans düzeyi için iki ve doktora düzeyi için bir olarak belirlenmiştir.

Kullanılan gözlem formuna ilişkin gözlemler arası ve gözlemciler arası güvenirliğin kestirildiği durumlar için güvenirlik türünün uygunluğu ve kestirilen güvenirliğin düzeyi incelenmiş, buna ilişkin dağılım Çizelge 155'te verilmiştir.

Çizelge 155. Gözlem formunda güvenirliğin uygunluğu ve düzeyine ilişkin dağılım

Güvenirlik		**Yüksek Lisans**	**Doktora**
		f	**f**
Gözlemler arası güvenirlik	Türü uygun ve düzeyi yüksek	3	7
	Türü uygun değil	0	0
	Düzeyi hakkında bilgi yok	1	0
Gözlemciler arası güvenirlik	Türü uygun ve düzeyi yüksek	5	13
	Türü uygun değil	0	1
	Düzeyi hakkında bilgi yok	1	0

Çizelge 155 incelendiğinde, gözlemler arası güvenirliğin kestirildiği yüksek lisans düzeyindeki üç gözlem için bu güvenirliğin türünün uygun ve kestirilen düzeyinin yüksek olduğu; bir gözlem için ise bu güvenirliğin düzeyi hakkında bir bilgi bulunmadığı gözlenmektedir. Doktora düzeyinde ise gözlemler arası güvenirliğin kestirildiği tüm gözlemler için bu güvenirlik türünün uygun ve kestirilen güvenirlik düzeyinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer taraftan, gözlemciler arası güvenirliğinin kestirildiği, yüksek lisans düzeyindeki beş gözlem için bu güvenirliğin türünün uygun ve kestirilen güvenirlik düzeyinin yüksek olduğu, bir gözlem için ise bu güvenirliğin düzeyi hakkında bilgi sunulmadığı belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki 13 gözlem için belirtilen gözlemler arası güvenirliğin türünün uygun ve düzeyinin yüksek olduğu, ancak bir gözlem için kestirilen gözlemciler arası güvenirliğin türünün uygun olmadığı belirlenmiştir.

Gözlem kayıtlarının form yolu ile tutulduğu gözlemler için gözlem formunun geçerliğinin belirtilme durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 156'da sunulmuştur.

Çizelge 156. Gözlem formunda geçerliğinin belirtilmesi durumuna ilişkin dağılım

Gözlem Formunun Geçerliği	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Belirtilmiş	4	8
Belirtilmemiş	18	21
Toplam	**22**	**29**

Çizelge 156 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde dört ve doktora düzeyinde sekiz gözlem için kullanılan gözlem formuna ilişkin geçerlik kanıtları sunulurken; yüksek lisans düzeyinde 18 ve doktora düzeyinde 21 gözlem için kullanılan formun geçerliği hakkında herhangi bir bilgi verilmediği gözlenmiştir.

Gözlem tekniğinin kullanıldığı lisansüstü tezler gözlem adımlarının belirtilme durumuna göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 157'de verilmiştir.

Çizelge 157. Gözlem adımlarının belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Gözlem Adımları	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Belirtilmiş	15	16
Belirtilmemiş	13	18
Toplam	**28**	**34**

Çizelge 157 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 15, doktora düzeyinde 16 gözlemde gözlem adımlarının belirtilmiş; yüksek lisans düzeyinde 13, doktora düzeyinde 18 gözlemde ise gözlem adımlarının belirtilmemiş olduğu gözlenmiştir.

Gözlem adımları, gözlemin organize edilmesi (randevu, yer-zaman vb), hazırlıkların yapılması (kayıtla ilgili, ortamın hazırlanması) ve gözlemin gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Gözlem adımlarının belirtildiği yüksek lisans düzeyinde 15, doktora düzeyinde 16 gözlem için, bu adımlarının tam olup olmadığı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 158'de verilmiştir.

Çizelge 158. Gözlem adımlarının tam/eksik olma durumuna ilişkin dağılım

Gözlem Adımları	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Tam	11	16
Eksik	4	0
Toplam	**15**	**16**

Çizelge 158 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 11 ve doktora düzeyinde tüm gözlemler için gözlem adımlarının tam olarak belirtildiği saptanmıştır. Yüksek lisans düzeyinde yapılan gözlemlerin dördünde gözlem adımlarının eksik olduğu belirlenmiştir. Eksik olan adımlar incelendiğinde, üçünde "gözlemin organize edilmesi ve hazırlıkların yapılması", birinde "gözlemin gerçekleştirilmesi" adımlarının eksik olduğu saptanmıştır. Gözlem adımlarının doğru olarak gerçekleştirilmesi incelendiğinde ise bütün adımların doğru olarak gerçekleştirildiği belirlenmiştir.

Gözlem tekniğinin kullanıldığı tezlerde gözlem için izin alma durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 159'da verilmiştir.

Çizelge 159. Gözlem için izin alma durumuna ilişkin dağılım

İzin Durumu	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Hem gözlem hem de kayıt izni alınmış	10	9
Yalnızca gözlem izni alınmış	0	1
Ne gözlem ne de kayıt izni alınmış	18	24
Toplam	**28**	**34**

Çizelge 159 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde on ve doktora düzeyinde dokuz gözlem için hem gözlem hem de kayıt izni alındığı gözlenmiştir. Doktora düzeyinde bir gözlem için yalnızca gözlem izni alınırken; yüksek lisans düzeyinde 18 ve doktora düzeyinde 24 gözlem için ne gözlem ne de kayıt izni alınmıştır.

Hazır Veri

Her bir araştırma problemi, kendine özgü, özel veri toplama yöntemini gerektirir. Araştırmacı, yürüttüğü araştırmada somut değerler ve veriler üzerinde çalışmak istediğinde, çoğunlukla kendi araştırması kapsamında diğer bir kaynak ve/veya kurum tarafından elde edilmiş olan verileri kullanmaktadır. Araştırmacının kendi geliştirdiği veya uyarladığı ya da başka bir araştırmacının geliştirdiği veya uyarladığı bir ölçme aracını kullanarak veri toplaması yerine, bir kaynaktan olduğu gibi aldığı verileri tanımlayan "hazır veri", bu anlamda ikincil bir veri toplama tekniğidir. Çizelge 46'da verildiği gibi, incelenen 666 yüksek lisans tezinde veri toplama tekniği olarak toplam 24 hazır veri, 186 doktora tezinde ise toplam sekiz hazır veri kullanılmıştır. Hazır veri sayısının, verinin alındığı kurum ve/veya kaynağa göre dağılımı Çizelge 160'ta yer almaktadır.

Çizelge 160. Hazır verinin alındığı kurum ve/veya kaynağa ilişkin dağılım

Kurum ve/veya Kaynak	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Yükseköğretim Kurumu (YÖK)	7	3
İlk ve Ortaöğretim Kurumu	6	4
Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	2	1
Özel Dershane	2	0
Diğer	7	0
Toplam	**24**	**8**

Çizelge 160 incelendiğinde, toplam 24 hazır verinin kullanıldığı yüksek lisans tezlerinde, hazır verinin en sık (7) alındığı kaynağın Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) olduğu; toplam 8 hazır verinin kullanıldığı doktora tezlerinde ise, dört hazır verinin alındığı kaynak olması doğrultusunda ilk ve orta öğretim kurumlarının en sık başvurulan kaynak olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) dışındaki hazır veri kaynakları sırasıyla; ilk ve orta öğretim kurumları (6), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2), özel

dershaneler (2) ve "Diğer" kategorisinde yer alan kaynaklar olan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations Children's Fund-UNICEF), Dünya Bankası, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır. Doktora tezlerinde ise ilk ve orta öğretim kurumları dışındaki hazır veri kaynakları sırasıyla; Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) (3) ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'dır (1).

Araştırmacının, kendi araştırması kapsamında kullanmak üzere farklı kaynaklardan aldığı hazır verilere ilişkin veri toplama iznine sahip olup olmaması, henüz araştırma problemi oluşturulurken göz önünde bulundurulması gereken özel ölçütlerden biridir. Bu açıdan bakıldığında, bir lisansüstü tez çalışmasında hazır verinin kullanımına ilişkin izin durumunun belirtilmesi beklenmektedir. Hazır verinin kullanıldığı lisansüstü tezlerde veri toplamaya ilişkin izin durumunun belirtilip belirtilmemesine ilişkin dağılım Çizelge 161'de verilmektedir.

Çizelge 161. Hazır veri için kullanım izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Kullanım İzni	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Belirtilmiş	9	2
Belirtilmemiş	15	6
Toplam	**24**	**8**

Çizelge 161 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde toplam 24 hazır verinin sadece dokuzunda, doktora düzeyinde ise toplam sekiz hazır verinin sadece ikisinde verinin toplanmasına ilişkin izin durumunun belirtildiği gözlenmektedir. Diğer bir deyişle, yüksek lisans tezlerindeki toplam hazır veri sayısının yaklaşık üçte ikisinde; doktora düzeyindeki toplam hazır veri sayısının ise dörtte üçünde verinin kullanımına ilişkin izin durumunun belirtilmediği belirlenmiştir.

Belgesel Tarama

Bir veri toplama tekniği olarak belgesel tarama, varolan kayıt ve belgelerin sistemli incelenmesi yoluyla gerçekleştirilir. Tarananlar; geçmişteki olguların anında iz bıraktığı resim, film, plak, ses kayıtları gibi görsel ve işitsel kaynaklar olabileceği gibi, araç-gereçler, bina heykel vb. kalıntılarla; olgular hakkında, sonradan yazılmış her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resmi ve özel yazılar, istatistikler, tutanaklar, yaşam öyküleri de olabilmektedir. Bununla birlikte, teknolojinin gelişimi doğrultusunda internet yoluyla sağlanan belgeler de araştırmacılar için birer belgesel tarama kaynağı niteliği taşımaktadır. Çizelge 46'da yer verildiği gibi; incelenen 666 yüksek lisans tezinin 54'ünde (%8.11), 186 doktora tezinin ise 13'ünde (%6.99) veri toplama tekniği olarak belgesel tarama kullanılmıştır. Toplam belgesel tarama tekniği sayısı göz önünde bulundurulduğunda ise; yüksek lisans düzeyindeki tezlerde 58 belgesel tarama, doktora düzeyindeki tezlerde ise 14 belgesel tarama olmak üzere bu tekniğin kullanıldığı lisansüstü tezlerin toplamında 72 belgesel taramanın yapıldığı gözlenmiştir. Bu teknik kapsamında taranan belgelerin türüne göre dağılım Çizelge 162'de verilmektedir.

Çizelge 162. Belge türüne ilişkin dağılım

Belge Türü	**f**	**%**
Ders kitabı/kitapçık/el kitabı	19	20.00
Ders dışı kitap/roman	15	15.79
Resmi belge (bülten, yönetmelik, mahkeme kararı vb.)	10	10.54
Makale/ Bildiri	9	9.48
Bilimsel dergi	7	7.37
Resim	7	7.37
Tez/Araştırma raporu	6	6.33
Müzik eseri	4	4.21
Gazete	3	3.16
Kompozisyon	2	2.10
Müfredat programı	2	2.10
Fotoğraf	2	2.10
Sınav sorusu	2	2.10
Diğer	7	7.37
Toplam	**95**	100.00

Çizelge 162 incelendiğinde, 58'i yüksek lisans ve 14'ü doktora düzeyindeki toplam 72 belgesel tarama kapsamında 95 farklı belge türünün tarandığı ve en sık (19, %20.00) kullanılan belge türünün ders kitabı/kitapçık/el kitabı olduğu gözlenmektedir. Belge türü olarak ders kitabının kullanımını; ders dışı kitap/roman (15, %15.79), resmi belge (bülten, yönetmelik, mahkeme kararı vb.) (10, %10.54), makale/ bildiri (9, %9.48), bilimsel dergi, resim ve "Diğer" kategorisi için örneklenebilecek sözlük, harita, çini eseri, forum, yerli/yabancı web sitesi, film ve eğitim programlarına ilişkin internet kaynağı (7, %7.37), tez/araştırma raporu (6, %6.33), müzik eseri (4, %4.21), gazete (3, %3.16) ile kompozisyon, müfredat programı, fotoğraf ve sınav sorusu (2, %2.10) izlemektedir.

İncelenen lisansüstü tezlerde kullanılan toplam 72 belgesel taramaya ilişkin izin durumunun yüksek lisans ve doktora düzeylerine göre dağılımı Çizelge 163'te verilmektedir.

Çizelge 163. Belgesel tarama izninin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

Belgesel Taramaya İlişkin İzin	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Gerekli Belirtilmemiş	11	4
Gerekli Belirtilmiş	1	0
Gerekli Değil	46	10
Toplam	**58**	**14**

Çizelge 163 incelendiğinde; toplam 58 belgesel taramanın kullanıldığı yüksek lisans tezlerinde 46 belgesel taramaya ilişkin izin durumunun belirtilmesinin gerekli olmadığı, 11 belgesel taramaya ilişkin iznin belirtilmesi gerekirken belirtilmediği, sadece bir belgesel taramaya ilişkin iznin, belirtilmesinin gerekli olduğu durumda belirtildiği gözlenmektedir. Bununla birlikte, toplam 14 belgesel taramanın kullanıldığı doktora tezlerinde, 10 belgesel taramaya ilişkin izin durumunun belirtilmesinin gerekli olmadığı, dört belgesel taramaya ilişkin iznin belirtilmesi gerektiği halde belirtilmediği ve belirtilmesinin gerekli olduğu durumlarda izin durumunun belirtildiği hiç tez bulunmadığı saptanmıştır.

Lisansüstü tezlerde, veriler ve toplanması alt bölümüne ilişkin pek çok farklı açıdan inceleme yapılmış, ilk inceleme veriler ve toplanması ile ilgili alt bölüm başlığı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu incelemede, veriler ve toplanması alt bölüm başlığının büyük ölçüde belirtildiği ve en sık kullanılan başlıkların *"Verilerin Toplanması"* ve *"Veri Toplama Aracı/Araçları"* olduğu gözlenmiştir. Ancak küçük bir oranda da olsa farklı başlık

adlandırmaları dikkat çekicidir. *"Araştırmada İzlenen Yol"*, *"Bilgi Toplama Aracının Geliştirilmesi"*, *"İşlemler"*, *"Malzeme ve Metod"*, *"Ölçüm Araçları"*, *"Örneklerin Toplanması"*, *"Veri Kaynakları"* vb. adlandırmalar tez raporlarında veriler ve toplanması bölümünün yazımına ilişkin üniversitelerce yayımlanan tez yazım kılavuzlarında ve alana ait terminolojide bir standardın olmadığını ortaya koymaktadır.

Costa'nın (2007) yüksek lisans tezlerini incelediği çalışmasında elde ettiği; eğitim teknolojisi alanında tamamlanmış çalışmalarda çoğunlukla nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığına ve veri toplama yöntemi olarak da gözlem ve görüşmenin sıklıkla tercih edildiğine ilişkin bulguların tersine, bu araştırma kapsamında incelenen eğitim bilimleri enstitülerinde tamamlanmış lisansüstü tezlerde en sık kullanılan veri toplama tekniğinin yazılı veri toplama tekniği olduğu; bunu görüşme, gözlem, belgesel tarama ve hazır verinin izlediği belirlenmiştir. Görüşme, gözlem ve belgesel taramanın daha çok nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama teknikleri arasında yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, araştırmada bu tekniklerinin kullanımının yazılı veri toplama tekniğine göre oldukça az olması, nitel araştırma desenlerinin de daha az tercih edildiğini göstermektedir. Diğer bir deyişle, pozitivist paradigmanın uzantısı olan nicel araştırmalarda çoğunlukla yazılı veri toplama teknikleri kullanılmaktadır ve nicel araştırma modelinin daha sık kullanıldığı bu araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerde yazılı veri toplama tekniklerinin sık kullanımının gözlenmesi beklenen bir durumdur.

Verilerin toplanması sürecine ilişkin inceleme ile elde edilen bulgular, kullanılan yazılı veri toplama teknikleri kapsamında gerek doktora gerekse yüksek lisans düzeyinde en sık kullanılan ölçme araçlarının araştırmacı tarafından geliştirilmiş araçlar olduğunu, en az kullanılan araçların ise araştırmacı tarafından uyarlanmış araçlar olduğunu göstermektedir. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, oldukça sınırlı bir ölçme aracı birikimine sahip olan ülkemizde, ölçme aracı geliştirme çabasının artması (ölçme araçlarının psikometrik nitelikleri ayrı bir tartışma konusudur ve raporun ilgili bölümlerinde bu konuya değinilmiştir) olumlu bir gelişmedir. Bununla birlikte, araçların uyarlanması sürecinde araştırmacıların karşılaştıkları zorluklar göz önünde bulundurulursa, bu tür araçların kullanımına az rastlanmasının, Deniz (2007) tarafından da belirtildiği gibi; aracın asıl kültürüne ve uyarlanacak kültüre, bununla birlikte eğer çeviri/uyarlama farklı dile yapılacaksa, her iki dile de hakim ve bu iki kültürün karşılaştırmasını yapabilecek düzeyde bilgiye sahip olan uzman bulma sıkıntısından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Diğer bir sorunun ise uyarlanan aracın psikometrik özelliklerinin sağlanamaması sorunu olduğu düşünülmektedir. Bir psikolojik özelliğin kültürden bağımsız olamayacağı ve geliştirilen araçların o kültür çerçevesinde geçerli ve güvenilir olarak ortaya konulduğu düşünülürse, bu özelliği ölçmek için başka bir kültürde geliştirilmiş bir aracı uyarlamak yerine geliştirilmenin tercih edilebileceği de gözden kaçmamalıdır.

Lisansüstü tezlerde kullanılan ölçme araçlarının tezler içindeki sunumunun değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulan ilk ölçüt, ölçme aracının ölçmeye çalıştığı değişken kapsamında aracın türü ile ilgilidir. Araştırmacı tarafından geliştirilen, araştırmacı tarafından uyarlanan, başka araştırmacılar tarafından geliştirilen veya başka araştırmacılar tarafından uyarlanan tüm ölçme araçlarının ölçmeye çalıştığı değişken kapsamında türleri içerik çözümlemesinden yararlanılarak sınıflandırılmıştır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının ölçmeye çalıştığı değişken açısından türleri incelendiğinde, "başarı" kategorisi ile "görüş" kategorisi içinde yer alan ölçme araçlarının her iki düzeydeki araştırmalarda da en sık geliştirilen araçlar içinde yer aldığı gözlenmiştir. İncelenen tezlerde, ölçme araçları ile en sık ölçülmeye çalışılan değişkenin "başarı" olması; incelemenin eğitim bilimleri enstitülerinde tamamlanmış tezler üzerinde yürütülmüş olması ve eğitim bilimleri ile ilgili alanlarda akademik başarının temel değişken olması açısından beklenen bir durumdur. Karadağ tarafından 2009 yılında yapılan

çalışmada da benzer bir bulgu elde edilmiş; ele alınan 211 doktora tezine ilişkin incelemede, belirlenen 187 kategori içerisinden başarı kategorisinde yer alan araçların çoğunluğu oluşturduğu belirlenmiştir ve bu bulgu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. İncelenen tezlerde, ölçme araçları ile en sık ölçülmeye çalışılan değişkenlerden birinin de "görüş" olmasının ise, ölçülmesinin diğer psikolojik özelliklere göre daha kolay olmasından ve sadece bilim alanlarında değil, günlük hayatta da anketlerle yaygın olarak ölçülmesi durumu ile karşılaşılmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda Ramazan ve Balat'ın 2007 yılında yaptıkları çalışmaya paralel olarak sıklıkla öğrenci, öğretmen, öğretim üyesi, yönetici vb. kaynaklardan belirli bir konuda görüş elde etme yoluna gidildiği görülmüştür.

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının ölçmeye çalıştığı değişken açısından türleri incelendiğinde, en sık uyarlanan araçların, yüksek lisans düzeyinde "tutum", doktora düzeyinde ise "kişilik" kategorisinde; her iki lisansüstü düzeydeki tezlerde, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının en sık "tutum" kategorisinde ve gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerinde, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının en sık "kişilik" kategorisinde yer aldığı belirlenmiştir. Bu bulgular arasında en çarpıcı olanlardan biri, yüksek lisans düzeyinde araştırmacı tarafından en sık uyarlanan araçların "tutum" kategorisinde yer almasıdır. Araştırmacıların tutum ölçeği uyarlama çalışmasını, tutum ölçeği geliştirme çalışmasına göre daha kolaymış gibi görme eğilimlerinin, bu tür araçların uyarlanmasında gözlenen sıklığa neden olduğu düşünülmektedir. Oysa ki, Middlebrook (1974) tarafından da belirtildiği gibi, bir tutumun bilişsel bileşeni kişinin tutum konusunu hakkındaki inançlarıdır ve bu inançlar ister gerçek olsun ister yanlış ve dayanaksız olsun, kişinin bu konuda geçmişte öğrendiklerini ve edindiklerini özetler. Diğer bir deyişle, kişinin gelecekteki olayları algılayışını ve yorumlayışını etkiler. Buna göre, tutumların kültüre bağımlı olarak oluştuğu göz önüne alındığında, tutum değişkenini ölçen ölçme araçlarının farklı bir kültürden Türk kültürüne uyarlanması yoluna gidilmesi ölçülmek istenilen özelliğin geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçülememesine neden olabilir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının ölçmeye çalıştığı değişken açısından türleri incelendiğinde, her iki lisansüstü düzeyde de "tutum"; başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarında ise her iki lisansüstü düzeyde de "kişilik" kategorisine dahil edilen araçların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş "tutum" kategorisine dâhil edilen ölçme araçlarının sık kullanımında; Türkiye'de geçmiş yıllarda tutumların ölçülmesi ile ilgili alanyazındaki eksiklikten dolayı bu konunun son yıllarda çalışılan popüler konulardan biri olmasının rol aldığı düşünülmektedir. Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış "kişilik" kategorisine dahil edilen ölçme araçlarının sık kullanımında ise; kişiliğin, tanımlanması, ölçülmesi ve geliştirilmesi hem zor, hem karmaşık, hem de özel bir uzmanlık alanı gerektiren bir değişken olmasının rol aldığı düşünülmektedir.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin bulgular doğrultusunda, her iki düzeyde de büyük ölçüde ad ve yapı arasında tutarlılık bulunduğu belirlenmiştir. Ancak, her iki düzeyde az da olsa ad ve yapı arasında tutarsızlığın olduğu durumların gözlenmiş olması dikkat çekicidir. Gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerinde ad ve yapı arasındaki tutarsızlığa ilişkin bulgular incelendiğinde, çoğunlukla "anket" ve "ölçek" kavramlarının karıştırıldığı; ölçme araçlarına ilişkin "görüş anketi", "görüş tutum ölçeği", "tutum algılama testi", "matematik tutum anketi", "tutum testi", "denetleme tutum ölçeği", " değerlendirme anketi", "başarı ölçeği", "bilgi testi", "bilgi derleme formu" vb. yanlış terminoloji ile adlandırma yapıldığı; ölçme aracının adının "anket", "tutum ölçeği", "başarı testi", "veri toplama aracı", "likert tipi ölçek", "bilgisayar destekli sınav", "18 soruluk test" vb. şekilde çok genel olması nedeniyle araç ile neyin ölçülmesinin amaçlandığının ve ölçme aracının yapısının anlaşılamadığı; araştırma deseninin deneysel

olarak kurgulandığı bazı araştırmalarda ise, kullanılan ölçme araçlarının adlarının öntest ve sontest olarak adlandırıldığı belirlenmiştir. Bu bulgular, araştırmacıların çeşitli değişkenlere ilişkin veri elde etmek amacıyla farklı cevaplama, puanlama, uygulama özelliklerine ve psikometrik yapılara sahip anket, ölçek, envanter vb. ölçme araçlarının yapıları arasındaki fark ve terminoloji konusunda bilgi eksikliğine sahip olduklarını düşündürmektedir.

Lisansüstü tezlerde, araştırmacı tarafından geliştirilen toplam 891 ölçme aracının kullanım amacı açısından yapılan incelemelere ilişkin bulgular çerçevesinde, ölçme araçlarının her iki düzeyde de, büyük oranda araştırma amaçlarına cevap verme amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir. Gerek deneklerin seçimi gerek madde havuzu oluşturma gibi ön çalışmalar kapsamında ölçme araçlarının kullanımı, deneklerin daha nesnel seçimine ve/veya daha nitelikli maddeleri içeren madde havuzları oluşturmaya yardımcı olabilecek nitelikte iken, ölçme araçlarının sözü edilen ön çalışmalar amacıyla nadiren kullanılmış olduğunun belirlenmesi bir eksiklik olarak görülebilir.

Bir lisansüstü tez çalışmasında kullanılan herhangi bir ölçme aracının uygulanmasına veya araç başka bir araştırmacı tarafından geliştirilmiş/uyarlanmışsa araştırma kapsamında kullanılmasına ilişkin izin durumunun araştırma raporu içinde belirtilmiş olması beklenmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak, yazılı veri toplama teknikleri kapsamında yer alan ölçme araçlarını uygulama ve kullanma izninin, incelenen tezler içinde belirtilme durumu incelenmiş, iznin belirtilmediği durumların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Bu durum araştırmacının ilgili kurumlardan izin almadan uygulama yapmış veya bir aracın geliştiricisinden izin almadan aracı uygulamış olduğunun bir göstergesi olabileceği gibi, aracı uygulama veya kullanma izninin alınmış ancak teze eklenmemiş ya da tezde belirtilmemiş olabileceğinin de bir göstergesi olabilir. Ölçme araçlarının uygulanmasına ve kullanılmasına ilişkin iznin tezler içinde belirtilmemesinin; tez yazım kılavuzlarında buna ilişkin bir yönlendirme olmamasından veya gerek tez yazarının gerek tez danışmanının izin durumunun belirtilmesinin gerekliliği konusunda yeterli duyarlılığı göstermemiş olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Ancak her iki durumda da, izin alınmamış olmasının veya tezler içinde belirtilmemesinin bir etik ihlal olduğunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Yazılı veri toplama tekniği doğrultusunda farklı değişkenlere ilişkin veri elde etmek amacıyla anket, ölçek, envanter vb. farklı cevaplama, puanlama, uygulama özelliklerine ve psikometrik yapılara sahip çeşitli ölçme araçları kullanılmaktadır. Lisansüstü düzeydeki incelenen tezlerde kullanılan ölçme araçları, araçların yukarıda sözü edilen özellikler açısından farklılık göstermesi nedeniyle, daha önce listesi verilen 28 kategoride sınıflandırılmıştır ve bu sınıflandırma yazılı veri toplama teknikleri ile ilgili bulguların sunulduğu bölümde belirtildiği gibi "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorileri ile sınırlandırılmıştır.

Yüksek lisans düzeyinde araştırmacılar tarafından en sık geliştirilen ölçme aracının anket olduğu belirlenmiştir. Kolaç (2008) tarafından ilk okuma yazma alanında hazırlanmış 37 lisansüstü tezini ve Tavşancıl (2008) tarafından 2000-2007 yılları arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde tamamlanmış 82 yüksek lisans ve 38 doktora olmak üzere toplam 120 tezi incelenmek amacıyla yürütülen çalışmalarda da veri toplama araçlarının türü açısından benzer bir bulgu elde edilmiş, yüksek lisans düzeyinde veri toplama aracı olarak çoğunlukla anket kullanıldığı belirlenmiştir, ancak bu araştırmalarda kullanılan anketlerin geliştirilme/uyarlanma durumuna ilişkin bir ayrıma gidilmediği gözlenmiştir. Anket, başarı/yetenek testi, ölçek vb. farklı yapıdaki ölçme araçlarının geliştirilmesi adımları da birbirinden farklılık göstermektedir. Ancak geliştirme adımları açısından bir karşılaştırma yapılacak olursa, anketlerin geliştirilmesi; diğer araç türlerine göre daha az zaman alan ve daha ekonomik bir süreçtir, bununla birlikte ölçme araçlarının taşıması gereken psikometrik niteliklerin karşılanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesi açısından da daha kolaydır.

Ölçme aracı geliştirme sürecinin teknik boyutu dikkate alındığında, bu konuda yeterince uzmanlığa sahip olmayan araştırmacıların kendi araştırmaları kapsamında, hem geliştirme hem de elde edilen verileri çözümleme sürecinin zorluğu ve karmaşıklığı dolayısıyla bir ölçek geliştirmek yerine bir anket geliştirmeyi tercih etmiş olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, incelenen tezler kapsamında çoğunlukla anketlerin kullanılıyor olmasında, kamuoyu yoklamalarından pazarlama şirketlerinin satış stratejileri doğrultusunda yaptıkları pazar araştırmalarına kadar günlük hayatla ilişkili pek çok konuda kullanımına sıklıkla rastlanıyor olmasının ve bu araçların adının medya aracılığıyla da yaygınlaştırılıyor olmasının etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Buna rağmen, her iki düzeyde de, yapılan sınıflandırma çerçevesinde, geliştirme adımlarının en az belirtildiği kategorinin anket olması dikkat çekicidir. Bu bulgu doğrultusunda, anket kategorisine giren ölçme araçlarının geliştirildiği araştırmalarda, diğer kategorilere göre, geliştirme adımlarının raporlaştırılmasına daha az özen gösterildiği ifade edilebilir. Bununla birlikte, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının geliştirilme adımları incelendiğinde, her iki lisansüstü düzeyde de geliştirme adımlarının eksikliği durumunun tüm araç kategorileri için çoğunlukta olduğu, geliştirme adımlarında en sık eksiklik gözlenen araçların ise her iki düzeyde de yine anketler olduğu belirlenmiştir.

Ölçme araçlarından anket ve başarı/yetenek testi kategorisine dâhil olan araçların geliştirme adımları incelendiğinde "aynı ya da benzer araçların incelenmesi" adımının en sık eksikliğin gözlendiği geliştirme adımı olduğu belirlenmiştir. Bu adımının eksikliği, geliştirilecek araçla ölçülmek istenen psikolojik özelliğin ölçülmesinde Türkiye'de ve dünyada mevcut durumun ne olduğunun bilinmemesi açısından önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, aynı ya da benzer araçların incelenmesi sürecinin ulusal ve uluslararası alanyazın taraması yapma yeterliliğine bağlı olduğu düşünüldüğünde, bu bulgu araştırmacıların kaynak tarama yöntemleri ve/veya yabancı dil konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadığını düşündürmektedir. Araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerin geliştirme adımlarında yapılan yanlışlıklara ilişkin incelemede ise, her iki düzeyde de yapılan yanlışlıkların çoğunlukla anketlerin başarı/yetenek testleri gibi sürekli puan veren ve başarı/yetenek testlerinin ölçekler gibi dereceli puan veren yapıda araçlarmış gibi kabul edilmesi sonucu ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bu yanlış kabul sonucu, ankette yer alan maddeler için madde ayırt edicilik gücü indekslerinin hesaplandığı, alfa güvenirliği veya KR-20 güvenirliği gibi yöntemler ile anketlerin güvenirliklerinin kestirilmiş olduğu veya anketlerin geçerliğinin belirlenmesinde yapı geçerliği yöntemine, yapı geçerliğinin kestirilmesinde ise faktör analizi tekniğine başvurulmuş olduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde; başarı/yetenek testi kategorisine dahil edilen ölçme araçlarının geliştirme adımlarına bakıldığında, her iki düzeyde de iki değerli (0,1) puan veren madde yapısında sahip bu tür araçlar için güvenirlik kanıtlarının elde edilmesi sürecinde çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan veren madde yapısına sahip olan araçlar için kullanılabilecek olan alfa güvenirliğinin kullanıldığı, çoktan seçmeli maddelerden oluşan bir başarı testindeki tüm maddeler üzerinden değil sadece son dört maddesinden elde edilen puanlar üzerinden güvenirliğin kestirildiği, testin geçerliği kestirilmeden sadece güvenirlik kanıtlarına dayalı olarak testin güvenilir ve geçerli olduğunun belirlendiği saptanmıştır. Buna göre, geliştirme adımlarında yapılan yanlışlıkların çoğunlukla araçların yapılarına uygun olmayan belirlemelerin ve istatistiksel çözümlemelerin yapılmasından kaynaklı olduğu görülmektedir.

Yüksek lisans düzeyinde en sık geliştirilen araç anket iken, doktora düzeyinde araştırmacılar tarafından en sık geliştirilen ölçme aracı ölçektir. Lisansüstü düzeylere göre, en sık geliştirilen araçlar açısından gözlenen bu farkın, anketlerin yalnızca görüşlerin ölçülmesinde kullanılabilen ve sınıflama ölçeği düzeyinde ölçme sonucu veren araçlar olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Doktora düzeyindeki bir tezle üretilmesi beklenen bilgi yüksek lisans tezi ile betimlenen bilgiden farklıdır ve doktora tezlerinde daha

kapsamlı bir bakış açısıyla daha fazla değişkene ilişkin bilgi toplama amacı güdülmektedir. Dolayısıyla doktora düzeyindeki araştırmalarda, pek çok psikolojik özelliğe ilişkin aralık ölçeği düzeyinde ölçme sonucu verebilen ölçeklerin geliştirilmiş olması beklenen bir durumdur. Doktora düzeyinde sıklıkla kullanılan ölçeklerin geliştirilme adımları incelendiğinde "içerik çözümlemesi" adımının en sık eksikliğin gözlendiği geliştirme adımı olduğu belirlenmiştir. Ölçek geliştirme sürecinin adımlarından birini olan kompozisyon çalışması ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde başvurulan içerik çözümlemesi, bireylerin belirli bir konuya ilişkin yazdıkları kompozisyonlardan genel bir izlenim edinmek için başvurulan bir yol olmaktan öte, ölçeğin deneme formunda yer vermek üzere ayırt edici maddeler yazabilmek için başvurulan nitel bir çözümleme tekniğidir. Bu adımın eksikliğinin, hem ölçeklerin geliştirilmesi süreci hem de nitel çözümleme teknikleri konusunda araştırmacıların yeterli düzeyde bilgi ve beceriye sahip olmamasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Geliştirme adımlarında yanlışlık olduğu belirlenen ölçeklerde yanlış olan adımlar incelendiğinde, ölçeklerin yapı geçerliğinin uzman görüşü ile belirlendiği, faktör analizi tekniğinden yararlanmaksızın araştırmacının kendi belirlemesi doğrultusunda ölçeği boyutlandırdığı ve buna dayanarak ölçeğin *"geçerli ve güvenilir"* olduğunu belirttiği, çok boyutlu bir ölçekte ölçeğin tamamı için değil, her bir alt boyutu için ayrı ayrı faktör analizinin yapıldığı, 0.67 düzeyinde kestirilen bir güvenirlik katsayısının *"oldukça güvenilir"* şeklinde, faktör analizi sonucunda tek boyutlu olduğu gözlenen bir ölçeğin ise *"çok boyutlu"* şeklinde tanımlandığı ve faktör analizi sonucunun güvenirlik kanıtı olarak sunulduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte ölçeklerin *"anket"*, güvenirlik kestirme yöntemlerinin *"güvenirlik testi"* olarak adlandırılıp güvenirliğin kestirilmesi işleminin ve elde edilen güvenirlik katsayılarının yanlış tanımlandığı ve ölçek geliştirilme sürecinde anket geliştirme adımlarının izlendiği gözlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanılması durumunda, her iki düzeyde de araştırmacıların ölçme aracı geliştirme süreci konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları düşünülmektedir.

Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçları incelendiğinde, araçların en sık dâhil olduğu kategorinin ölçek olduğu belirlenmiştir. Anket kategorisine dâhil olan ölçme araçlarının geliştirilmesinin, başarı/yetenek testi ve ölçeklere göre daha kolay ve ekonomik olduğu, bununla birlikte ülkelere göre ders programlarının ve içeriklerinin farklı olmasından dolayı başarı/yetenek testlerinin geliştirilmesinin uyarlanmasına sıklıkla tercih edilmesi göz önünde bulundurulduğunda, çoğunlukla ölçeklerin uyarlanmasına başvurulması beklenen bir durumdur. Buna ek olarak, anketler ile yalnızca görüşlerin ve başarı/yetenek testleri ile yalnızca başarı ve yetenek değişkenlerinin ölçülebilmesi, geri kalan tüm psikolojik özelliklerin ölçülmesinde ölçeklerin işlevsel olması nedeniyle araştırmacıların "ölçek" kategorisinde yer alan araçları kullanmayı tercih etmesinin; diğer taraftan, ölçmek istediği değişkeni güvenilir ve geçerli bir şekilde ölçmek amacıyla daha önceden kendi kültürüne özgü başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bir ölçek bulunmaması ancak benzer bir diğer kültürde geliştirilmiş olması durumunda ise var olan ölçeği uyarlamayı tercih etmesinin kabul edilebilir bir durum olduğu düşünülmektedir. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının uyarlama adımlarına ilişkin inceleme yapıldığında, anket ve başarı/yetenek testlerinin tamamında, ölçeklerin ise çoğunluğunda uyarlama adımlarının belirtildiği gözlenmiş; ölçeklere ilişkin belirtilen uyarlama adımlarının çoğunlukla eksik sunulduğu belirlenmiştir. Her iki düzeyde de en sık "dilsel eşdeğerlik çalışması yapılması" ve "geri çeviri çalışması yapılması" adımlarının eksik sunulduğu gözlenmiştir. Bu bulgunun, daha önce de değinildiği gibi, aracın asıl kültürüne ve uyarlanacak kültüre, bununla birlikte eğer çeviri/uyarlama farklı dile yapılacaksa, her iki dile de hâkim uzman bulma sıkıntısından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Uyarlama adımlarında yanlışlık olduğu belirlenen ölçeklerde yanlış olan adımlar incelendiğinde, sıklıkla "uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin yapılması, psikometrik niteliklerin

belirlenmesi" adımında yanlışlık yapıldığı saptanmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının kullanılması durumunda, her iki düzeyde de araştırmacıların ölçme aracı uyarlama süreci, araçların psikometrik özelliklerini belirleme ve uygulamadan elde edilen verileri çözümleme konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları düşünülmektedir.

Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçları incelendiğinde; araçların en sık dâhil olduğu kategori ölçektir. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçeklerin kullanımının kabul edilebilir olmasına ilişkin açıklama dikkate alınırsa, benzer gerekçelerle araştırmacının geliştirilmiş veya uyarlanmış bir aracı kullanması beklenen bir durumdur. Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtılmasına ilişkin inceleme yapıldığında; her iki düzeyde de tanıtımın eksik yapıldığı durumların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Gerek başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, gerekse başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtımında; her iki düzeyde de aracın hangi hedef grup için geliştirildiğine/uyarlandığına, hangi amaçla geliştirildiğine/uyarlandığına ve puanlanma şekline ilişkin bilginin verilmemesinin sık gözlenen eksiklikler arasında olduğu belirlenmiştir. Bireylerin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerinin farklılığı dikkate alındığında, ölçme araçlarının hangi hedef grup için geliştirildiğinin veya uyarlandığının belirlenmesi önemlidir. Örneğin, ilköğretim düzeyinde öğrenim gören bir grup öğrenci için geliştirilmiş veya uyarlanmış bir aracın içeriği ve biçimsel özellikleri ile ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrenciler için geliştirilmiş veya uyarlanmış bir aracın içeriği ve biçimsel özellikleri birbirinden önemli farklılıklar gösterir. Dolayısıyla bir aracın, hangi hedef grup için geliştirilmişse o hedef grup için kullanılması zorunludur. Aracın hangi hedef grup için geliştirildiğine/uyarlandığına nadiren değinilmiş olması, bu açıdan önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Tezlerin bilimsel bilgi birikiminin oluşmasında önemli bir katkı olduğu düşünürse, diğer bir eksiklik olan aracın hangi amaçla geliştirildiğinin/uyarlandığının ve puanlanma şeklinin belirtilmemesi, bu tezlerden daha sonradan yararlanacak olan araştırmacılar açısından, bu raporların yeterince nitelikli ve açıklayıcı olmasını, söz konusu ölçme araçlarının ise kullanılabilir olmasını engelleyen bir durumu ortaya çıkaracaktır.

İncelenen lisansüstü tezler kapsamında kullanılan farklı geliştirilme/uyarlanma durumuna sahip araçlar için tezler içinde belirtilmesi beklenen güvenirlik ve geçerlik kanıtları da farklılık göstermektedir. Araştırmacı tarafından geliştirilen, araştırmacı tarafından uyarlanan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçların tümü için araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik kanıtlarının sunulması gerekirken, araştırmacı tarafından geliştirilen araçlar dışındaki araçlar için orijinal güvenirlik kanıtlarının sunulması, bununla birlikte başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçların kullanılması durumunda aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından sunulan kanıtların da belirtilmesi beklenmektedir.

Lisansüstü tezlerde farklı geliştirilme/uyarlanma durumuna sahip tüm ölçme araçlarının güvenirliğine ilişkin sunulan kanıtlar incelendiğinde, her iki düzeyde de orijinal, araştırma kapsamında belirlenen ve aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından sunulan güvenirlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçek olduğu; buna karşın en az sunulduğu araç türünün ise anket olduğu belirlenmiştir.

Daha önce de tanımlanmış olduğu gibi, "anket" kategorisine dâhil edilen ölçme araçları madde yapısı gereğince toplam puan elde edilemeyip kategorik olarak puanlanan araçlardır. Toplam puan vermeyen bir ölçme aracından elde edilebilecek güvenirlik kanıtları ise sınırlıdır. Bir anketin güvenirliğinin belirlenmesinde başvurulabilecek tek yol; anketin uygulandığı hedef kitle içinden yansız seçilmiş bir grup bireyle, anketle ölçülen değişkenler açısından görüşleri sorgulayan bir görüşme yapmak ve ilk uygulamadan elde edilen görüşler ile görüşme yoluyla elde edilen görüşler arasında tutarlılık olup olmadığını nitel olarak

incelemektir. Güvenirlik kanıtının belirtildiği, anket kategorisindeki araçlar için güvenirliğe ilişkin sunulan bilgiler incelendiğinde, anketlerin güvenirliğini belirlemede başvurulabilecek bu yolun yüksek lisans ve doktora düzeyindeki anketlerin sadece birkaçında kullanıldığı gözlenmiştir. Diğer taraftan, alfa güvenirliği, KR-20 ve KR-21 güvenirliği, test- tekrar test güvenirliği, iki yarı güvenirliği, paralel formlar güvenirliği vb. yöntemler, başarı/yetenek testleri ve ölçekler gibi toplam puan veren ölçme araçlarından elde edilebilecek güvenirlik kanıtları sağlayabilecek nitelikteyken, toplam puan elde edilemeyen bir yapıya sahip olan anketlerin güvenirliğinin kestirilmesinde bu güvenirlik yöntemlerine başvurulan durumların sayısının azımsanamayacak kadar fazla olduğu da gözlenmiştir.

Daha önce tanımlanmış olduğu gibi "başarı/yetenek testi" kategorisine dahil edilen ölçme araçları; bireyin zihinsel ve akademik yeteneklerini saptamak, bireyin geleceğe yönelik başarısını yordamak veya öğrencilerin okullarda öğrenme etkinliklerinde kazandıkları akademik bilgileri ölçmek amacıyla kullanılıp cevaplayıcının doğru yanıtı bulmasını gerektirmesi doğrultusunda maksimum performans boyutunda iki değerli (0,1) puan veren araçlardır. Bununla birlikte madde puanlarının toplamından toplam test puanı da elde edilebilmektedir. Bu tür araçlar için güvenirliğe ilişkin sunulan bilgiler incelendiğinde, çoğunlukla KR-20 güvenirlik katsayısına başvurulduğu gözlenmiştir. Ancak diğer taraftan, başarı/yetenek testlerinin kullanıldığı durumlarda, alfa güvenirliğinin kestirilmiş olduğu durumlar da gözlenmiştir. Alfa güvenirliği sadece çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan elde edilebilen maddelerden oluşmuş ölçme araçları için kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemidir. Bu gerekçeyle, alfa güvenirliğinin kestirildiği başarı/yetenek testleri için, kullanılan güvenirlik türünün hatalı olduğu belirlenmiştir.

"Ölçek" kategorisine dahil edilen ölçme araçları, daha önce açıklandığı gibi; bireyin, sadece kendini yansıttığı tipik performans boyutunda çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan veren, doğru yanıtı olmayan maddeler içeren, süreklilik, tek boyutluluk ve doğrusallık özelliklerini taşıyan araçlardır. Dereceli madde yapısı gereğince, bu tür araçlarda madde puanlarının toplamından toplam test puanı elde edilebilmektedir. Ölçek kategorisine dâhil olan araçlar için güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda en sık kestirilen güvenirlik katsayısının alfa güvenirliği olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte, ölçek kategorisine dâhil edilen ölçme araçları için güvenirliğin kestirilmesinde KR-20 güvenirliği ve KR-21 güvenirliği gibi, dereceli maddelerden oluşan ölçme araçları için uygun olmayan, madde yapısının iki değerli (0,1) puan vermesi durumunda kullanılabilen güvenirlik kestirme yöntemlerine de başvurulduğu belirlenmiştir.

Güvenirliğin kestirilmesinde kullanılan yöntemlere ilişkin sunulan tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, doktora tezlerinde yüksek lisans tezlerine oranla güvenirlik kestirme yöntemlerinin daha sık uygulandığı gözlenmiştir. Ayrıca her iki düzeyde de, güvenirlik kestirimlerinin en az yapıldığı araçların anket olması; en sık yapıldığı araçların ise ölçek olması dikkat çekicidir. Bu bulgular doğrultusunda, anket türünde ölçme araçlarının kullanıldığı araştırmalarda, diğer kategorilere göre, güvenirlik kestirimlerinin yapılmasına daha az özen gösterildiği söylenebilir.

Güvenirlik genel olarak tesadüfî hatalardan arınıklık derecesi olarak tanımlansa da, güvenirliğin hata kaynaklarına göre farklı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu anlamda güvenirliğin duyarlılık, kararlılık ve tutarlılık sorunu olduğu göz önüne alındığında tek bir güvenirlik tanımının olmadığı ifade edilebilir (Baykul, 2000). Bu çerçevede, bir ölçme aracının geliştirilmesinde birden fazla güvenirlik kanıtının elde edilmesi beklenen bir durumdur. Ancak, incelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinde başarı/yetenek testlerinde KR-20, ölçeklerde ise alfa güvenirliği dışındaki diğer güvenirlik kestirme yöntemlerinin nadir olarak kullanılması dikkat çekmektedir. Sözü edilen her iki güvenirlik kestirme yöntemi de iç tutarlılık katsayısını kestirmeye dayalıdır. Her iki düzeydeki araçların büyük bölümü için yalnızca bu katsayıların kestirilmesi, güvenirliğin, yalnızca tutarlılık ile ilgili boyutu

çerçevesinde ele alındığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, araştırmacılar tarafından bazı durumlarda "anket", "başarı/yetenek testi" ve "ölçek" kategorilerindeki araçların madde yapılarına uygun olmayan hatalı güvenirlik kestirme yöntemlerinin kullanılmış olmasının, araştırmacıların ölçme teknikleri, ölçme araçlarının kuramsal yapısı ve bu yapı çerçevesinde ne tür çözümleme ve tekniklerin kullanılacağına ilişkin bilgilerinin eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, güvenirlik kestirme yöntemlerinin türünün, kullanılan ölçme araçlarının türü için uygun olduğu tüm durumlarda, kestirilen güvenirlik katsayılarının değerinin büyük ölçüde yüksek (0.70 ve üzerinde) olduğunun belirlenmiş olması da önemli bulgular arasındadır.

Güvenirlik kanıtlarının sunulmasında olduğu gibi, araştırmacı tarafından geliştirilen, araştırmacı tarafından uyarlanan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçların tümü için araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının sunulması gerekirken, araştırmacı tarafından geliştirilen araçlar dışındaki araçlar için orijinal geçerlik kanıtlarının sunulması, bununla birlikte başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçların kullanılması durumunda aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından sunulan geçerlik kanıtlarının da belirtilmesi beklenmektedir.

Lisansüstü tezlerde farklı geliştirilme/uyarlanma durumuna sahip tüm ölçme araçlarının geçerliğine ilişkin sunulan kanıtlar birlikte incelendiğinde, her iki düzeyde de orijinal, araştırma kapsamında belirlenen ve aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından geçerlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçek olduğu; buna karşın en az sunulduğu araç türünün ise anket olduğu belirlenmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen, araştırmacı tarafından uyarlanan, başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ve başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçların tümü için, her iki düzeyde de en sık başvurulan geçerlik kestirme yönteminin; anket ve başarı/yetenek testi kategorisine dâhil olan ölçme araçları için kapsam geçerliği; ölçek kategorisine dâhil olan araçlar için ise yapı geçerliği olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde araştırmacı tarafından geliştirilen araçlar dışındaki araçlar için orijinal geçerlik kanıtı, başka araştırmacılar tarafından uyarlanan araçlar için ise aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından sunulan geçerlik kanıtı sunmada, her iki düzeyde de en sık başvurulan geçerlik kestirme yönteminin; anket ve başarı/yetenek testi kategorisine dâhil olan ölçme araçları için kapsam geçerliği, ölçek kategorisine dâhil olan araçlar için yapı geçerliği olduğu belirlenmiştir. Her iki lisansüstü düzeyde de, araçlarının geçerliğini kestirmede görünüş geçerliği ve ölçüt dayanaklı geçerlik yöntemlerinin kullanımı az sayıda gözlenmiştir. Kapsam ve görünüş geçerliğinin belirlenmesinde tüm araçlar için çoğunlukla uzman görüşüne, yapı geçerliğinin belirlenmesinde faktör analizine, ölçüt dayanaklı geçerliğin belirlenmesinde ise hali hazır geçerliğe başvurulduğu da belirlenenler arasındadır. Başarı testlerinin kapsam geçerliğinin belirlenmesinde belirtke tablosunun kullanımına, ölçeklerin yapı geçerliğinin belirlenmesinde hipotez testinin kullanımına, ölçüt dayanaklı geçerliğin belirlenmesinde ise yordama geçerliğinin kullanımına diğer geçerlik belirleme tekniklerine görece az rastlanmıştır.

Anketlerin geçerliğinin belirlenmesinde kapsam geçerliği yöntemine başvurulması yaygın olarak kullanılan ve doğru bir yöntemdir. Buna karşın, ölçme araçlarının geçerliğine ilişkin sunulan kanıtlar incelendiğinde, anket kategorisine dahil olan araçlar için yapı geçerliğine dayalı olarak geçerlik kanıtı sunulduğu ve yapı geçerliğini kestirmede faktör analizi tekniğinden yararlanıldığı durumlar gözlenmiştir. Anketler için geçerlik kanıtı sunmada başvurulan yapı geçerliği yönteminin türünün hatalı olduğu belirlenmiştir. Yukarıda güvenirlikle ilgili tartışmalar arasında yer verildiği gibi, bu durumun çoğunlukla anketlerin başarı/yetenek testleri veya ölçekler gibi sürekli puan veren, bir başka deyişle toplam puan elde edilebilen yapıda araçlarmış gibi kabul edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Uzman görüşünün, sadece kapsam veya görünüş geçerliğinin belirlenmesinde

başvurulabilecek teknikler olduğu göz önünde bulundurularak, başarı/yetenek testi kategorisindeki araçlar için yapı geçerliğini kestirmede zaman zaman kullanıldığı gözlenen uzman görüşüne başvurma tekniğinin de hatalı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, ölçeklerin geçerlik kanıtlarının sadece kapsam geçerliğine dayalı olarak sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Bununla birlikte, ölçeklere ilişkin geçerlik kanıtlarının yalnızca kapsam geçerliğine dayalı olarak sunulduğu durumlar da gözlenmiştir. Ölçeklerin çoğunlukla, temelde aynı yapıyı ölçmeye yönelik maddelerden, ancak çeşitli alt boyutlardan oluştukları göz önünde bulundurularak, ölçeklerin geçerliğinin belirlenmesinde uzman görüşü tekniğine dayalı bir kapsam geçerliği kanıtının yeterli olamayacağı düşünülmektedir.

Araştırma bulguları doğrultusunda lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama tekniklerinden olan yazılı veri toplama tekniklerine (araştırmacı tarafından geliştirilen, araştırmacı tarafından uyarlanan, başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ve başka araştırmacılar tarafından uyarlanan araçlar) ilişkin geçerlik ve güvenirlik kanıtlarının yer yer eksik ve hatalı olarak sunulduğu/belirlendiği görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde benzer çalışmalarda da (Adams ve White, 1994; Coorough ve Jack, 1997; Nelson ve Cooroughı, 1994) yazılı veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenirlik kanıtlarının sunulmadığı ya da yeterli olmadığı ortaya konulmuştur. Yine aynı şekilde Altınkurt'un 2007'de yaptığı çalışmada ölçme aracı kullanılan tezlerin yarısına yakınında ölçme aracına ilişkin geçerlik ve güvenirlik kanıtları sunulmadığına dikkat çekilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, incelenen lisansüstü tezler kapsamında kullanılan yazılı veri toplama tekniklerinin psikometrik niteliklerinin eksikliğine ilişkin bulguların alanyazındaki çalışmaların bulgularıyla tutarlı olduğu belirlenmiştir.

Lisansüstü tezlerde verilerin toplanması sürecine ilişkin detaylı incelemeler, yazılı veri toplama teknikleri dışında kullanılan görüşme, gözlem, belgesel tarama ve hazır veri tekniklerinin kullanıldığı durumlar için de yapılmıştır.

Görüşme ve gözlem tekniklerinin kullanılması durumunda görüşme ve gözlemin türünün belirtilme durumu incelendiğinde, her iki lisansüstü düzeyde de görüşme ve gözlem türlerinin belirtilmediği durumların çoğunlukta olduğu, ancak doktora düzeyinde görüşme ve gözlem türünün yüksek lisans düzeyine nispeten daha sık belirtilmiş olduğu belirlenmiştir. Görüşme türünün belirtildiği tezlerde genellikle yarı yapılandırılmış ve yüz yüze görüşme tekniklerinin daha çok tercih edildiği; odak grup ve telefon-internet-posta yoluyla yapılan görüşme tekniklerinin ise daha az tercih edildiği görülmüştür. Nitel bir araştırma tekniği olan görüşmede temel amaç bireyler hakkında derin bilgi elde edebilmektir. Yapılandırılmış görüşmelere, bireylerin öznel görüşlerini yansıtmasına önceden tanımlanmış bir dizi soru çerçevesinde fırsat tanıması ve alınan cevapların yeterli görülememesi durumunda görüşme yapılan bireylere ek sorular sorulabilmesine olanak vermemesi açısından çok sık başvurulmadığı, yapılandırılmamış görüşmelerin ise, daha önceden ne sorulacağının görüşmeci tarafından belirlenmemiş olması nedeniyle sohbet tarzında yürümesi ve dolayısıyla alınan cevapların dağınık olmasının verileri düzenlemede zorluk yaratması açısından çok sık kullanılmadığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, görüşme tekniğinin bir avantajı da, yüzyüze yapılması durumunda bireylerin davranışlarının da gözlenmesine olanak tanıyor olması, böylece bireyler hakkında daha derin bilgi elde etmede işlevsellik sağlamasıdır. Bu açıdan bakıldığında, yarı yapılandırılmış ve yüz yüze görüşme tekniklerinin diğer tekniklere göre daha sık kullanılmasının, daha nitelikli bilgi elde etme çabasının bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Gözlem türünün belirtildiği lisansüstü tezlerde ise her iki düzeyde de ortak olarak, dışarıdan gözlem türünün sık tercih edildiği saptanmıştır.

Lisansüstü tezlerde, görüşme ve gözlemin kim tarafından yapıldığına ilişkin bulgular doğrultusunda, her iki düzeyde de, görüşmenin genellikle araştırmacı tarafından yapıldığı, gözlemde ise en çok dışarıdan eğitilmiş gözlemcinin kullanılması yoluna gidildiği belirlenmiştir. Ancak gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerin yaklaşık üçte birinde

görüşmenin ve gözlemin kim tarafından yapıldığı konusunda bilgi verilmemesi dikkat çekicidir. Veri toplama sürecinin yeterince tanıtılmasının gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda, gözlem veya görüşmenin kim tarafından yapıldığının okuyucular tarafından anlaşılamamasının veri toplama tekniklerinin sunumu açısından önemli bir eksiklik olduğu, bu durumun toplanan verilere ve dolaylı olarak araştırmalara şüpheyle bakılmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Lisansüstü tezlerde görüşme ve gözlem kayıtlarının tutulma şekli incelendiğinde, her iki lisansüstü düzeyde de kayıt tutma şekli olarak en sık görüşme ve gözlem formlarının kullanıldığı belirlenmiştir. Görüşme tekniği için görüşme formu niteliğinde bir ölçme aracının kullanıldığı durumda, her iki lisansüstü düzeyde de ölçme araçlarının büyük ölçüde "görüş kategorisine" girdiği; gözlem tekniği için gözlem formu niteliğinde bir ölçme aracının kullanıldığı durumda ise, ölçme araçlarının çoğunlukla "beceri" kategorisine girdiği belirlenmiştir. Her iki düzeydeki tezlerde kullanılan görüşme tekniği kapsamında, görüşlerine en sık başvurulan grubun öğrenciler olduğu saptanmıştır. Görüş alma konularının genellikle uygulanan yöntem ya da teknik, deneysel işlemin etkiliği ve bir ölçme ve değerlendirme yöntemi ile ilgili olduğu görülmüştür. Yine her iki düzeydeki tezlerde, öğrenciden sonra görüşü sık alınan grup öğretim üyeleri ya da öğretmenlerdir. Bu grupların yanı sıra sivil toplum kuruluşu yöneticilerinin, okul yöneticilerinin, personelin ve belirli bir alanda uzmanlığı olan kişilerin görüşlerine başvurulduğu da saptanmıştır. Gözlem tekniği kapsamında ise, çoğunlukla bireylerin belirli bir beceriyi icra etme düzeylerinin gözlendiği ve belirlenen düzeylerin bir gözlem formu üzerinde sıklık gösteren kategorilerle işaretlendiği gözlenmiştir.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde görüşme ve gözlem teknikleri için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin inceleme sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, her iki düzeyde de büyük ölçüde ad ve yapı arasında tutarlılık bulunduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, doktora tezlerinde görüşme ve gözlem formlarının adı ile yapısı arasındaki tutarlılık, yüksek lisans tezlerine göre daha fazladır. Görüşme tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarsızlığın temel iki nedeninin olduğu gözlenmiş, bunlardan ilkinin görüşme amacıyla kullanılan ölçme araçlarına herhangi bir ad verilmemesi olduğu, ikincisinin ise ölçme aracı ile ölçülmesi amaçlanan özelliği ve yapıyı çağrıştırmayan çok genel adlar (görüşme formu, veri toplama formu, görüşme soruları, görüşmeler vb.) kullanılması olduğu belirlenmiştir. Görece olarak az olmakla birlikte, gözlem tekniği için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarsızlığın nedeninin de, ölçülmesi amaçlanan özelliği ve yapıyı çağrıştırmayan çok genel adların verilmesi olduğu saptanmıştır. Veri toplama formu, gözlem, gözlem formu, öğretmen gözlem formu, öğrenci gözlem formu, puanlama ölçütleri tablosu, uygulamalı sınav ölçme aracı temel kalıp çizimleri vb. ölçme aracı adları bu hataya örnek olarak gösterilebilir. Bir ölçme aracının adının, aracı tanıtıcı nitelikte olması, araçla ölçülmek istenen özelliği ve aracın yapısını doğru ve yeterli biçimde ifade edebilmesi gerekir. Bu açıdan bakıldığında, az sayıda araç için gözlenmiş olsa da, ad-yapı tutarsızlığının önemle göz önünde bulundurulması gereken bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

Görüşme ve gözlem tekniği amacıyla kullanılan araçlar için geliştirme adımlarının belirtilmesi durumu incelendiğinde, her iki teknik kapsamında kullanılan ölçme araçları için de geliştirme adımlarının yüksek lisans düzeyinde belirtilme oranın doktora düzeyine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Görüşme ve gözlem formlarının geliştirilme adımlarının tam ya da eksik raporlaştırılmasına ilişkin bulgular dikkate alındığında ise, aralarındaki fark dikkati çekmektedir; araç geliştirme adımlarının belirtildiği durumda, görüşme formları için geliştirme adımlarının her iki lisansüstü düzeyde büyük oranda tam raporlaştırıldığı gözlenirken, yüksek lisans tezlerinin neredeyse tamamında, doktora tezlerinin ise yarısından fazlasında gözlem formlarının geliştirme adımlarının eksik olduğu görülmüştür.

Görüşme ve gözlem tekniği için kullanılan araçlarda, geliştirme adımlarındaki eksiklikler birlikte değerlendirildiğinde, her iki lisansüstü düzeyde kullanılan görüşme ve gözlem formları için de farklı zamanlarda veya farklı gözlemcilerle araçlar için deneme yapılması adımının eksik olduğu gözlenmiştir. Araçların, asıl uygulamaya gidilmeden önce denenmesi, araçlarda yer alacak görüşme sorularının veya gözlem boyutlarının ölçülmek istenilen değişkeni geçerli bir biçimde ölçebilmesi, bir başka deyişle, içeriğin belirlenen kapsamı karşılıyor olduğunun kanıtlanabilmesi için gerçekleştirilmesi zorunlu bir uygulamadır. Geçerli ve doğru bilgilerin, geçerli şekilde ölçme yaptığı ispatlanan araçlarla elde edilebileceği unutulmamalıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, deneme uygulamasının yapılmamış olması, araçların geçerliğine şüphe ile bakılmasına neden olmaktadır. Bunu destekleyecek nitelikte diğer bir bilgi, görüşme ve gözlem kayıtlarının form yolu ile tutulduğu durumlarda yüksek lisans ve doktora tezlerinde araçların geçerliğinin belirtilme durumuna ilişkin inceleme çerçevesinde elde edilmiş; her iki düzeyde de, formların yarısından fazlasında geçerlik kanıtlarının belirtilmediği gözlenmiştir. Bununla birlikte, gözlem kayıtlarının form yolu ile tutulduğu gözlemler için, gözlem formunun güvenirliğinin belirtilme durumu ayrıca incelenmiş, her iki düzeyde de güvenirlik kanıtlarının belirtilmediği durumların çoğunlukta olduğu gözlenmiştir. Güvenirlik kanıtlarının belirtildiği durumlar içinde, gözlemler arası güvenirlik kanıtlarının her iki düzeydeki tezlerin yarısında belirtildiği gözlenirken, gözlemciler arası güvenirlik kanıtlarının tezlerin büyük bölümünde belirtildiği saptanmıştır. Her iki düzeydeki tezlerin neredeyse tamamında, gerek gözlemler arası güvenirlik ve gerekse gözlemciler arası güvenirlik için veri türünün uygun ve düzeyinin yüksek olduğu da elde edilen bulgular arasındadır. Ancak buna rağmen, bir aracın en önemli teknik niteliklerine tezler içinde yer verilmemiş olmasının sıklıkla gözlenmesi, düşündürücü bir durumdur. Bunun nedeninin, araştırmacıların görüşme ve/veya gözlem formunu, başarı/yetenek testi, tutum ölçeği vb. bir ölçme aracı niteliğinde görmemelerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Görüşme ve gözlem formlarından elde edilen verilerin geçerli ve aynı zamanda güvenilir olmasının, araştırma sonuçlarına ve araştırma sonucunda yapılacak olan genellemelerin niteliğine doğrudan etki edeceği önemle göz önünde bulundurulmalıdır.

Görüşme ve gözlem tekniğinin kullanıldığı durumlarda, görüşme ve gözlem adımlarının belirtilme durumu incelendiğinde ise, her iki düzeyde de tezlerin yarısından çoğunda işlem adımlarının belirtilmediği, görüşme ve gözlem adımlarının belirtildiği durumlarda ise işlem adımlarının neredeyse tamamının tam olarak belirtildiği gözlenmiştir.

Görüşme ve gözlem tekniklerinin kullanıldığı tezlerde yapılan görüşme/gözlem ve kayıt için izin alma durumu incelendiğinde, tezlerin yaklaşık yarısında görüşme/gözlem ve kayıt için izin alınmadığı ya da izin alındığının belirtilmemiş olduğu gözlenmiştir. Her iki iznin de alındığı durumların yüksek lisans tezlerinin yaklaşık beşte bir oranına, doktora tezlerinde ise yaklaşık üçte bir oranına karşılık gelmesi dikkat çekicidir. Bu doğrultuda, araştırmacıların gözlem ve kayıt izinlerini alma konusunda yeterli duyarlılığı göstermedikleri ifade edilebilir. Ayrıca bu durum aynı zamanda etik bir problem olarak kabul edilebilir.

Veri toplamada diğer bir teknik olarak, hazır verinin kullanımına başvurulabilmektedir. Hazır verinin kullanıldığı lisansüstü tezler incelendiğinde, bu tür verilerin çoğunlukla Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ile ilk ve ortaöğretim kurumlarından alınmış olduğu gözlenmiştir. İncelenen tezlerin eğitim bilimleri enstitülerinde tamamlanmış tezler olduğu ve sözü edilen kurumların eğitim bilimleri ile ilgili alanlarda çok fazla veriyi bünyesinde barındırdığı düşünüldüğünde, en sık bu kurumlara başvurulması olağan bir durumdur. Diğer veri toplama teknikleri için belirlenmiş olduğu gibi, hazır verinin kullanıldığı lisansüstü tezlerde de, veri toplamaya ilişkin izin durumunun nadiren belirtildiği gözlenmiştir.

Lisansüstü tezlerde veri toplama tekniği olarak belgesel taramanın kullanıldığı durumlarda ise, en sık taranan belgelerin ders kitabı/kitapçık/el kitabı, ders dışı kitap/roman

ve resmi belge (bülten, yönetmelik, mahkeme kararı vb.) olduğu; en az taranan belgelerin ise kompozisyon, müfredat programı, fotoğraf ve sınav sorusu olduğu belirlenmiştir. İncelenen lisansüstü tezlerde, taranan belgelere ilişkin izin durumu incelendiğinde, her iki düzeyde de çoğunlukla izin almanın gerekli olmadığı belgelerin tarandığı görülmüştür. Ancak izin almanın gerekli olduğu belgeler için de, lisansüstü tezlerin neredeyse tamamında izin alınmamış veya iznin tez içinde belirtilmemiş olduğu saptanmıştır.

Özetle; nitelikli olmayan ölçmeler, yapılan araştırmaların bilimsel değerini zedelemektedir. Bu açıdan bakıldığında, incelenen lisansüstü tezlerde yapılan ölçmelerin niteliğine ilişkin yeterince bilgiye yer verilmemiş olduğu, yer verilen bilgiler doğrultusunda ise ölçme işlemlerinin yeterince nitelikli yapılmamış olduğu belirlenmiştir. Erkuş (1999) tarafından, Hacettepe, ODTÜ ve Ankara Üniversitesinin Eğitimde Psikolojik Hizmetler/Ölçme ve Değerlendirme anabilim dalları ve psikoloji bölümlerinde 1990-1996 yılları arasında tamamlanan 93 lisansüstü tezini kullanılan ölçme araçlarının nitelikleri, yapılan çözümlemelerin uygunluğu ve kullanılan psikometrik terimler açısından incelemek amacıyla yürütülen araştırmada da tezlerde geçerliği güvenirliği olmayan ölçme araçlarının kullanımı, uygun olmayan çözümleme tekniklerinin kullanımı, psikometrik terimlerin yanlış kullanımı ve kavram kargaşasının gözlenmesi vb. sorunların olduğu, Türkiye'de bu alanlarda yapılmış tezlerin niteliğinin yeterli düzeyde olmadığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte, belirlenen sorunların sadece adı geçen üniversitelerle sınırlı olmadığı, diğer üniversite ve bölümlerde de benzer sorunların gözlendiği vurgulanmıştır. Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular, Erkuş (1999) tarafından diğer üniversite ve bölümlerde de benzer sorunların olduğuna ilişkin bu belirlemeyi destekler niteliktedir.

Lisansüstü Tezlerde Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Lisansüstü tezlerde "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması"na ilişkin bulgular "Başlık" ve "Veri Çözümleme Teknikleri" başlıkları altında sunulmuştur.

Başlık

İncelenen tezlerde "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması" alt bölümüne ilişkin başlığının bulunma durumu incelenmiş ve dağılım Çizelge 164'de sunulmuştur.

Çizelge 164. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ait başlığın yazılma durumuna ilişkin dağılım

Başlık	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	591	88.74	180	96.77
Yazılmamış	75	11.26	6	3.23
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 164 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 591'inde (%88.74), doktora tezlerinin 180'inde (%96.77) verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ilişkin başlığın yazıldığı, yüksek lisans tezlerinin 75'inde (%11.26), doktora tezlerinin altısında (%3.23) yazılmadığı gözlenmiştir. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ilişkin başlıklandırmanın yapıldığı tezlerde sıklıkla; *"Verilerin Analizi", "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması", "Verilerin Çözümlenmesi", "Veri Çözümleme Teknikleri" gibi başlıkların kullanıldığı gözlenmiştir. Bu başlıkların yanısıra "İstatistiksel Yöntemler", "Toplanan Verilerin Analizi", "Veri Değerlendirme Yöntemi", "Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistiksel Yöntemler"* şeklinde başlıklandırmaların da yapıldığı belirlenmiştir.

Başlık – İçerik Tutarlılığı

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ait başlığın yazıldığı tezlerde başlık-içerik tutarlılığına ilişkin dağılım Çizelge 165'de sunulmuştur.

Çizelge 165. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ait başlığın yazıldığı tezlerde başlık-içerik tutarlılığına ilişkin dağılım

Başlık-İçerik Tutarlılığı	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Tutarlı	529	89.51	166	92.22
Tutarlı değil	62	10.49	14	7.78
Toplam	**591**	**100.00**	**180**	**100.00**

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ilişkin başlığın yazıldığı 591 yüksek lisans tezinin 529'unda (%89.51) ve 180 doktora tezinin 166'sında (%92.22) başlığın içerikle tutarlı olduğu, yüksek lisans tezlerinin 62'sinde (%10.49), doktora tezlerinin 14'ünde (%7.78) tutarlı olmadığı gözlenmiştir.

Yüksek lisans tezlerinde verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ilişkin başlığın içerikle tutarlı olmadığı durumlar, bir diğer deyişle uygun olmayan içerik örneklerinden bazıları aşağıda sunulmuştur.

- Araştırmacı araştırmanın bazı bulgularına yer vermiştir: "*Deney ve kontrol gruplarının ön testleri arasında anlamlı bir fark bulunması üzerine ($p<0.05$) deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test ……. aritmetik ortalamaları alınmış ve deney ve kontrol grubunun ……testleri sonuçlarına ilişkin kovaryans analizi sonuçlarına bakılmış, ön testler kontrol edildiğinde son testler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Fark deney grubu lehinedir ($p=.000<0.05$)".*
- Araştırmacı "Verilerin Analizi" başlığı altında veri toplama aracının uygulanması ve uygulama süreciyle ilgili bilgilere yer vermiştir: *"Kontrol listesi, ……. Eğitim-Öğretim yılı ……. ayında doldurulmuştur. Kontrol listesinin doldurulması yaklaşık 15 dakika almaktadır."*
- Verilerin toplanması alt bölümüne ilişkin bilgilere yer verilmiştir: "*Yapılan anket çalışmasının geçerlik ve güvenilirlik değerini ölçmek amacıyla geliştirmiş olan ... testi uygulanmıştır. Anketin güvenilirliğini gösteren Cronbach's Alpha katsayısı 0.90 olarak bulunmuştur. Araştırmada kullanılan bu ankette genel sorular dışında 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Bu tip ölçeklerde verilen cevaplar 1 ile 5 arasında değişmektedir."*

Doktora tezlerinde verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ilişkin başlığın içerikle tutarlı olmadığı durumlar, bir diğer deyişle uygun olmayan içerik örneklerinden bazıları aşağıda sunulmuştur.

- Amacı araç geliştirmek olan çalışmada bulgular bölümünde yer alması gereken bilgilere (faktör analizi sonucu, madde-toplam korelasyonlarına ilişkileri ve faktör analizinde tekrarlı olarak yapılan tüm döndürme işlemlerinin sonuçları vb.) bu bölüm altında yer verilmiştir.
- 14 hafta boyunca uygulanan deneysel programın haftalık ders içeriği ve veri toplama araçlarına ait tüm bilgiler bu bölümde sunulmuştur.
- Deneysel işleme ilişkin uygulama adımları bu bölümde sunulmuştur.

Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırmalarda toplanan verilerin araştırma problemine, kuramsal ya da pratik yönden çözüm önerileri geliştirmesine olanak sağlayacak şekilde işlenerek çözümlenmesi ve

yorumlanması gerekir (Karasar, 2009). Araştırma verilerinin nasıl çözümlendiği ve bulgularda nasıl bir yorumlama yönteminin izleneceği verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması bölümünde açıkça belirtilmelidir. Ayrıca kullanılan veri çözümleme tekniğinin araştırmanın amacına ve araştırmadaki değişkenlerin tür ve düzeyine uygun olması gerekir, aksi takdirde elde edilen bulgular tamamen hatalı olur. Buna göre yüksek lisans ve doktora tezlerindeki veri çözümleme teknikleri; belirtilme durumuna, veri çözümleme tekniklerinin dağılımına, verilerin yorumlanmasında kullanılacak manidarlık düzeyinin belirtilmesine, parametrik ve parametrik olmayan istatistiksel tekniklerin türüne ve parametrik istatistikler için sayıltıların denenme durumuna göre ve veri çözümleme tekniklerinin amaca, değişkenin tür ve düzeyine uygunluğu incelenmiştir.

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ilişkin içeriğin yer aldığı tezlerde, kullanılan veri çözümleme tekniklerinin belirtilme durumu Çizelge 166'da sunulmuştur.

Çizelge 166. Veri çözümleme tekniklerinin belirtilme durumuna ilişkin dağılım

İçerik	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Veri çözümleme teknikleri gerekçeli olarak açıklanmış	272	46.02	104	57.78
Veri çözümleme tekniklerinin sadece adı yazılmış	203	34.35	64	35.56
Gerekçelendirilmesine ihtiyaç olmadığı için sadece veri çözümleme tekniklerinin adı yazılmış	68	11.51	3	1.67
Veri çözümleme tekniklerine değinilmemiş	48	8.12	9	5.00
Toplam	**591**	**100.00**	**180**	**100.00**

Çizelge 166 incelendiğinde, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ilişkin içeriğin yer aldığı 591 yüksek lisans tezinin 272'sinde (%46.02), 180 doktora tezinin 104'ünde (%57.78) kullanılan veri çözümleme tekniklerinin gerekçeli olarak açıklandığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 203'ünde (%34.35) ve doktora tezlerinin 64'ünde (%35.56) veri çözümleme tekniklerinin sadece adı yazılmış, kullanım gerekçesine ilişkin herhangi bir bilgi sunulmamıştır. Kullanılan veri çözümleme tekniğinin gerekçelendirilmesine ihtiyaç olmayan (örneğin; frekans, yüzde vb.) ve bu nedenle sadece tekniklerin adının yazıldığı yüksek lisans tezi sayısı 68 (%11.51), doktora tezi sayısı üçtür (%1.67). Yüksek lisans tezlerinin 48'inde (%8.12) ve doktora tezlerinin dokuzunda (%5.00) kullanılan veri çözümleme tekniklerine ilişkin herhangi bir bilginin verilmediği gözlenmiştir.

Çizelge 167'de veri çözümleme tekniklerinin kullanıldığı tezlerde, kullanılan tekniklere ilişkin dağılım sunulmuştur. Burada tezlerde farklı veri çözümleme tekniklerinin aynı anda kullanılabildiği bilgisi gözden kaçırılmamalıdır.

Çizelge 167. Veri çözümleme tekniklerine ilişkin dağılım

Veri Çözümleme Teknikleri	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Betimsel istatistik	496	45.93	225	49.02
Parametrik teknikler	341	31.57	125	27.23
Parametrik olmayan teknikler	119	11.02	43	9.37
Betimsel/İçerik çözümlemesi	124	11.48	66	14.38
Toplam	**1080**	**100.00**	**459**	**100.00**

Çizelge 167 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde toplam 1080, doktora tezlerinde toplam 459 veri çözümleme tekniğinin kullanıldığı belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 496'sında (%45.93), doktora tezlerinin 225'inde (%49.02) betimsel istatistikler ve yüksek lisans tezlerinin 341'inde (%31.58), doktora tezlerinin 125'inde (%27.23) parametrik teknikler kullanılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 119'unda (%11.02.), doktora tezlerinin 43'ünde (%9.37) parametrik olmayan teknikler kullanılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 124'ünde (%11.48), doktora tezlerinin 66'sında (%14.38) betimsel/içerik çözümlemesi kullanılmıştır.

Bir istatistiksel hipotez testinin kullanıldığı tezlerde, çözümleme sonuçlarını yorumlamada dikkate alınacak manidarlık düzeyinin verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümünde belirtilmesi gereklidir. Parametrik ve parametrik olmayan istatistiksel çözümlemelerin kullanıldığı 428 yüksek lisans tezinin 197'sinde (%46.03) ve 149 doktora tezinin 65'inde (%43.62) çözümleme sonuçlarını yorumlamada dikkate alınacak manidarlık düzeyi bu başlık altında belirtilmiştir. Kabul edilen manidarlık düzeyinin belirtilmesi ile ilgili olarak, yüksek lisans tezlerinin sekizinde ve doktora tezlerinin ise altısında hatalar gözlenmiştir. Bu hataların başında tezlerde amaca uygun manidarlık düzeylerinin belirlenmesi yerine, sonuçların "manidar" olarak nitelendirebilmesi adına hangi manidarlık düzeyde anlamlı sonuç elde edilebiliyorsa, o düzey kabul edilmiş gibi bir yoruma gidilmesi gelmektedir.

Parametrik Teknikler

Çizelge 168'de parametrik istatistiksel tekniklerin kullanıldığı tezlerde, hangi veri çözümleme tekniklerinin kullanıldığına ilişkin dağılım sunulmuştur. Burada da aynı tezde birden fazla parametrik tekniğin bir arada kullanılabildiği bilgisi gözden kaçırılmamalıdır.

Çizelge 168. Parametrik teknik türlerine ilişkin dağılım

Parametrik Teknikler	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
t-Testi	292	47.95	102	39.53
ANOVA	201	33.00	95	36.82
Korelasyon Teknikleri	79	12.97	38	14.73
Çok Değişkenli Regresyon	13	2.13	4	1.55
ANCOVA	10	1.64	7	2.71
Regresyon Analizi	6	0.99	4	1.55
Faktör Analizi	4	0.66	1	0.39
MANOVA	3	0.49	3	1.16
Diğer	1	0.16	4	1.55
Toplam	**609**	**100.00**	**258**	**100.00**

Çizelge 168 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde 609 ve doktora tezlerinde 258 parametrik tekniğin kullanıldığı görülmektedir. Hem yüksek lisans tezlerinde, hem de doktora tezlerinde en sık kullanılan tekniklerin t-testi, ANOVA ve korelasyon teknikleri olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde 292 (%47.95) t testi, 201 (%33.00) ANOVA ve 79 (%12.97) korelasyon tekniği kullanılmıştır. Doktora tezlerinde 102 (%39.53) t-testi, 95 (%36.82) ANOVA ve 38 (%14.73) korelasyon tekniği kullanılmıştır.

Sayıltıların denenme durumu. Parametrik tekniklerin gerektirdiği istatistiksel sayıltıların denenme durumları incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde 609 tekniğin 534'ünde (%88.01), doktora tezlerinde 258 tekniğin 178'inde (%68.99) hiç bir sayıltının denenmediği belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 24'ünde (%3.94), doktora tezlerinin yedisinde (%2.71) sayıltıların eksik denendiği belirlenmiştir.

Amaca, verinin tür ve düzeyine uygunluk. Tezlerde kullanılan parametrik tekniklerin amaca ve verinin tür veya düzeyine uygunluğu incelenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde kullanılan 609 tekniğin 75'inde (%12.31), doktora tezlerinde kullanılan 258 tekniğin 40'ında (%15.50) tekniklerin kullanımlarının amaca uygun olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca yüksek lisans tezlerinin 73'ünde (%11.98), doktora tezlerinin 22'sinde (%8.52) tekniklerin uygulandıkları verinin tür ve düzeyine uygun olmadığı belirlenmiştir.

Yüksek lisans tezlerinde kullanılan parametrik tekniklerin amaca uygun olmadığı durumlara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Araştırmacı geliştirmiş olduğu bir programın etkili olup olmadığını belirlemeye çalışmakta, ancak grupiçi karşılaştırmaları (öntest-sontest) bağımlı gruplar için t testi ile, gruplararası karşılaştırmaları ise bağımsız gruplar için t testi ile ayrı ayrı yapmaktadır.
- "Var-yok", "evet-kısmen-az-hayır", "örnek vermiş-örnek vermemiş" gibi kategorik değişkenlerin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t testi ile çözümlenmiştir.
- Maddelerin sadece görüş ifade ettiği ve birbirinden bağımsız olduğu, toplam puan elde edilemeyen bir araçta varyans analizi ile karşılaştırma yapılmıştır: *"Veri toplama aracının ikinci bölümünde yer alan yedi görüşe ve üçüncü bölümünde yer alan altı görüşe cevap veren bireylerin görüşlerinin arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığının belirlenmesi amacıyla verilere varyans analizi yapılmıştır."*
- Evet-hayır şeklinde puanlanan maddeler için faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca bu maddelerin çözümlenmesinde ANOVA ve t testi kullanılmıştır: *"1. Resim derslerini seviyor musunuz? 2- Okulunuzda düzenlenen resim yarışmalarına katılıyor musunuz? 3- Sizce okullarda resim dersi saati arttırılmalı mı?"*
- Ölçme aracında yer alan her bir maddeye ait ortalama değerler verilmiştir ve bu değerler için t-testi kullanılmıştır: "…….. *ülkesinde kalma sürelerine göre bireylerin içecekleri tüketim sıklığı ortalama puanlarına t testi uygulanarak önemlilikleri saptanmıştır. İçecek tüketim sıklıklarına; her güne 5 puan, haftada birkaça 4 puan, haftada bire 3 puan, ayda bire 2 puan, daha seyreğe 1 puan verilmiştir. Hiç seçeneğine ise puan verilmeyip 0 olarak değerlendirilmiştir."*

Doktora tezlerinde kullanılan parametrik tekniklerin amaca uygun olmadığı durumlara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Araştırmacı ölçekte yer alan her bir madde için tek tek t-testi yaparak her bir maddede sunulan ifadeler açısından belirlenen iki grup arasında fark olup olmadığını yorumlamıştır: *"Öğretmen ……. program standartlarının ……. alanında yer alan 19 standardın eğitim fakültelerinde gerçekleşme düzeyine ilişkin yönetici ve öğretim elemanı görüşlerinden elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, daha sonra da ortalamalar arası farkın anlamlılığını sınamak için t testi yapılmıştır."*
- *"Öğretmen adaylarının, matematik öğretimine ……. entegrasyonuna yönelik olarak ..... boyutlarındaki görüşlerini belirlemek amacıyla her bir göstergeyi oluşturan soruların ortalama ve standart sapma, yüzde, frekansları alınmıştır."* Sözü edilen ortalamalar tek örneklem t testleri ile ortalama değer olarak belirlediği "3" ile karşılaştırılmış ve anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Böylece hangi göstergenin daha yüksek ortalamaya, hangi göstergenin daha düşük ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir.
- Deney öncesi ve sonrası tutum ölçeğinden her bir maddeye verilen cevaplar arasındaki korelasyon hesaplanarak tutumun değişip değişmediği saptanmaya çalışılmıştır.

Yüksek lisans tezlerinde kullanılan parametrik tekniklerin değişkenlerin tür ve düzeyine uygun olmadığı durumlara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Değişkenlere göre karşılaştırılan grupların büyüklükleri 3, 16 ve 100 kişidir.
- 13'er kişilik gruplar arasında t testi yapılmıştır.
- Kategorik veriler arasındaki fark t testi ile sınanmıştır.
- Toplam puan alınamayan anket için tüm bölümlerin toplamı üzerinden t testi yapılmıştır.
- Araştırmada, varyans analizi kullanılarak kadınların eğitim durumlarına göre giyim eşyası alma nedenlerine ilişkin puanların farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Satın alma nedenine ilişkin toplam puanların "hiçbir zaman, bazen ve her zaman" a ait derecelerin 1, 2 ve 3 olarak puanlanmasından elde edildiği belirtilmektedir. Veri toplama aracı incelendiğinde verilerin toplam puan alınabilinecek bir ölçekten elde edilmediği dikkat çekmektedir.
- Demografik değişkenlere göre, örneğin iki farklı okulda öğrenim gören bireylerin karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan parametrik tekniklerin bir kısmında bağımlı değişkenlerin süreksiz olduğu durumlara rastlanmıştır.
- Süreksiz değişkenler arasında Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

Doktora tezlerinde kullanılan parametrik tekniklerin değişkenlerin tür ve düzeyine uygun olmadığı durumlara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Beş kişinin aritmetik ortalaması ile 221 kişinin aritmetik ortalaması varyans analizi ile karşılaştırılmıştır.
- Gruplardaki birey sayısı 22'dir. Verilerin normal dağılım sayıltısını karşılayıp karşılamadığı incelenmeden parametrik bir teknik kullanılmıştır.
- Sınıflama ölçeğinden elde edilen verilerle Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.
- Ölçme aracında yer alan maddeler tek tek varyans analizi ile karşılaştırılmıştır.
- Bireylerin bir maddeye verdikleri cevapların ortalamalarına dayalı olarak t testi yapılmıştır..

Parametrik Olmayan Teknikler

Çizelge 169'da parametrik olmayan tekniklerin kullanıldığı tezlerde, hangi veri çözümleme tekniklerinin kullanıldığına ilişkin dağılım sunulmuştur. Aynı tezde birden fazla parametrik olmayan tekniğin bir arada kullanılabildiği durumlar söz konusu olabilir. Bu durum dikkate alındığında tezlerde kullanılan parametrik olmayan tekniklere ilişkin aşağıdaki dağılım elde edilmiştir.

Çizelge 169. Parametrik olmayan teknik türlerine ilişkin dağılım

Parametrik Olmayan Teknikler	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Ki-Kare Testi	60	41.67	17	23.29
Mann Whitney U Testi	36	25.00	24	32.88
Kruskal Wallis H Testi	29	20.14	14	19.18
Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi	11	7.64	11	15.07
Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı	5	3.47	2	2.74
Diğer	3	2.08	5	6.85
Toplam	**144**	**100.00**	**73**	**100.00**

Çizelge 169 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde 144, doktora tezlerinde 73 parametrik olmayan tekniğin kullanıldığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde, en sık

kullanılan tekniklerin Ki-Kare Testi (60, %41.67) Mann Whitney U Testi (36, %25.00), Kruskal Wallis H Testi (29, %20.14) olduğu belirlenmiştir. Doktora tezlerinde Mann Whitney U Testi (24, %32.88), Ki-Kare Testi (17, %23.29) ve Kruskal Wallis H Testi'dir (14, %19.18).

Amaca, verinin tür ve düzeyine uygunluk. Tezlerde kullanılan parametrik olmayan tekniklerin amaca ve verinin tür veya düzeyine uygunluğu incelenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde kullanılan 144 parametrik olmayan tekniğin sekizi (%5.56) ve doktora tezlerinde 73 parametrik olmayan tekniğinin dokuzunun (%12.33) amaca uygun olmadığı belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde sekiz (%5.56) ve doktora tezlerinde beş (%6.85) tekniğin verinin tür ve düzeyi uygun olmadığı gözlenmiştir. Her iki düzey için de kullanılan parametrik olmayan tekniğin amaca ve değişkenin tür ve düzeyine uygun olmadığı durumlara ilişkin yapılan hatalar arasında en çok gözlenen, ki-kare testinde beklenen frekansın beşten küçük olduğu gözenek sayısının, toplam gözenek sayısının %20'sini aşmasına rağmen ki-kare sonucunun yorumlanmış olmasıdır.

Betimsel İstatistikler

Parametrik ve parametrik olmayan çözümleme teknikleri dışında, tezlerde betimsel istatistiklerin (frekans ve yüzde, merkezi eğilim ve merkezi dağılım ölçüleri) kullanım sıklığı incelenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde 305, doktora tezlerinde 85 frekans verilmiş ve yüzde hesaplanmıştır. Yüksek lisans tezlerinde 124 merkezi eğilim ölçüsü, doktora tezlerinde 74 merkezi eğilim ölçüsü hesaplanmıştır. Yüksek lisans tezlerinde 67 merkezi dağılım ölçüsü, doktora tezlerinde 66 merkezi dağılım ölçüsü hesaplanmıştır. Yüksek lisasn ve doktora tezleri birlikte düşünüldüğünde, parametrik, parametrik olmayan ve betimsel/içerik çözümlemelerini içermeyen sadece betimsel istatistiklere dayalı hesaplamaların yapıldığı 92 (%10.79) tez belirlenmiştir.

Amaca, verinin tür ve düzeyine uygunluk. Yüksek lisans tezlerinin 18, doktora düzeyinde üç yüzde değerinin ; yüksek lisans tezlerinde altı merkezi eğilim ve altı merkezi dağılım ölçüsünün, doktora tezlerinde bir merkezi dağılım ölçüsünün verilerin tür ve düzeyine uygun olmadığı belirlenmiştir. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu incelendiğinde ise yüksek lisans düzeyinde altı yüzde hesaplamasının, yedi merkezi eğilim ve dokuz merkezi yayılım ölçüsünün, doktora düzeyinde ise iki yüzde hesaplamasıı, dört merkezi eğilim ve üç merkezi yayılım ölçüsünün amaca uygun olmadığı gözlenmiştir. Her iki düzey için de kullanılan betimsel istatistiklerin verinin tür ve düzeyine uygun olmama nedenlerinin başında çok az sayıdaki veriler (beş, yedi, on kişilik gruplar) için yüzde hesaplanması, kategorik veriler için ortalama, standart sapma vb. eğilim ve dağılım ölçülerinin hesaplanması gelmektedir.

Araştırma kapsamında amacı araç geliştirme veya uyarlama olan yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan veri çözümleme teknikleri de incelenmiştir. Yüksek lisans düzeyinde sekiz korelasyon tekniği, yedi t- testi, beş faktör analizi ve dört ANOVA, doktora düzeyinde ise dört faktör analizi, dört korelasyon tekniği, üç t-testi ve bir de ANOVA kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, lisansüstü tezlerde verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümüne ilişkin başlık neredeyse her iki düzeyde de yazılmış ve araştırmacılar arasında bu bölüme ilişkin farklı başlıklandırmaların yapıldığı belirlenmiştir. Ancak verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması başlığının içerik ile tutarlılığı incelendiğinde bazı hataların yapıldığı söylenebilir. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümünde, içerik tutarsızlığına yol açan durumların genellikle bu bölüm altında, verilerin toplanması, bulgu ve yorumların sunulması gibi diğer bölümlere ait bazı bilgilere yer verilmesinden kaynaklı olduğu görülmektedir. Bu durum, tez yazım kılavuzlarında "Verilerin Çözümlenmesi

ve Yorumlanması" ile ilişkili başlık altında hangi bilgilerin yer alması gerektiği konusunda açıklayıcı bilgilere yer verilmemesinden veya araştırmacıların bir araştırma raporunun alt bölümleri arasındaki farkları yeterince bilmemelerinden kaynaklı olabilir.

Doktora ve yüksek lisans tezlerinde bazı araştırmacıların veri çözümleme teknikleri için gerekli olduğu halde herhangi bir gerekçe yazmadıkları veya kullanılan veri çözümleme tekniklerini belirtmedikleri gözlenmiştir. Bu tezlerde gerekçenin yazılmaması ya da bu bölüm altında veri çözümleme tekniklerine ilişkin bilgilere yer verilmemesi, araştırmacıların istatistiksel çözümleme tekniklerine ya da tekniklerin gerekçeli olarak açıklanmasına ilişkin bilgilerinin yetersizliğinden kaynaklanabilir.

Bulgular, araştırmacıların veri çözümlemede betimsel istatistikleri ve parametrik teknikleri ağırlıklı olarak kullandıklarını göstermektedir. Yapılan farklı çalışmalarla elde edilen bulgular paralellik göstermektedir (Altın, 2004; Balcı,1990; Baumberger ve Bangert, 1996; Elmore ve Woehlke 1988; Saraçoğlu ve Dursun, 2010;Semercioöz ve Dikmenli, 2007). Bu durum, incelenen tezlerde çoğunlukla nicel araştırma türünde, tarama modelleri ile yapılan araştırmaların sayıca fazla olmasının bir sonucudur. Bir diğer deyişle, tarama modellerinde amaçlanan, mevcut durumun ortaya konması olduğundan betimsel istatistikler ve parametrik teknikler yaygın olarak kullanılmıştır.

İstatistiksel veri çözümleme tekniklerin kullanıldığı tezlerde, çözümleme sonuçlarını yorumlamada dikkate alınacak manidarlık düzeyinin, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümünde belirtilmesi gereklidir. Ancak her iki düzeyde de incelenen tezlerin yarıya yakınında verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması başlığı altında manidarlık düzeyinin belirtilmediği görülmektedir. Bu durum araştırmacıların çözümleme sonuçlarını yorumlamak için kabul ettikleri manidarlık düzeyini belirtilmeleri gerektiği konusunda bilgilerinin yetesiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Parametrik veri çözümleme tekniklerinin kullanıldığı tezlerde, veri çözümleme tekniklerinden tek değişkenli parametrik istatistiksel tekniklerin (t-testi, ANOVA, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı) çoğunlukla kullanıldığı, çok değişkenli parametrik istatistiksel tekniklerin ise çok az kullanıldığı gözlenmiştir. Ortaya çıkan bu durum birçok araştırmayla da benzer sonuçlar göstermektedir (Altın, 2004; Balcı,1990; Baumberger ve Bangert, 1996; Elmore ve Woehlke 1988; Saraçoğlu ve Dursun, 2010; Semercioöz ve Dikmenli, 2007; Şimşek ve diğerleri, 2007; Tavşancıl, 2008). Basit istatistiksel tekniklerin çoğunlukla kullanılması düşündürücü niteliktedir. Keskinkılıç ve Ertürk (2009), eğitim bilimleri doktora öğrencilerinin istatistiksel bilgi yeterlikleri üzerine yaptıkları çalışmada öğrencilerin %95'inin istatistik dersi almış olmalarına rağmen istatistik konularında kendilerini yeterli hissetmedikleri ve bu konuları öğrenmeye ihtiyaç duyduklarını belirlemişlerdir. Bu durum büyük ölçüde yetersiz istatistik eğitiminden kaynaklanmaktadır (Erkuş, 2004).Araştırmacıların genel olarak parametrik tekniklerin gerektirdiği sayıltıları denemeden çözümleme yaptıkları ortaya çıkmaktadır. Veri çözümleme tekniklerine dayalı var olan sayıtlıların denenmemesi, elde edilen bulguların hatalı olma olasılığını yükseltir. Ayrıca verilerin yapısına uygun istatistiksel tekniklerin seçilebilmesi için araştırmadaki değişkenlerin türünün ve düzeyinin doğru belirlenmesi gerekir. Yukarıdaki bulgular ve örnekler, kullanılan istatistiksel tekniklerin verilerin tür ve düzeyine, kullanım amacına uygun olmadığı göstermektedir. Demirbağ (2007) da tıp dergilerindeki makaleleri incelediği araştırmasında, çalışmaların dörtte üçünde hatalı istatistiksel tekniklerin kullanıldığını belirlemiştir. Yine Kabaca ve Erdoğan (2007), inceledikleri tezlerin üçte ikisinde istatistiksel hatalar saptamışlardır. Özellikle kategorik düzeydeki veriler için parametrik tekniklerin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Bu bulgu araştırmacıların, kullandıkları değişkenlerin düzeyini belirlemede bazı sorunlar yaşadığını göstermektedir. Gliner ve Morgan (2000)'ın da belirttiği gibi hangi ölçek düzeyinde verilerin elde edildiğinin tam olarak belirlenememesi, seçilen veri çözümleme tekniklerinde yanlışlıklara neden olmaktadır.

Veri çözümleme tekniği olarak araştırmacıların daha az sıklıkta parametrik olmayan teknikleri kullandıkları görülmektedir. Araştırmacıların parametrik tekniklerin sayıltılarını deneme konusunda eksiklikleri olduğu bulgusu göz önüne alındığında, parametrik olmayan tekniklerin parametrik tekniklere göre daha az sıklıkta kullanılması beklenen bir durumdur. Çünkü pek çok durumda araştırmacıların verilerini çözümlemelerini sağlayacak bir parametrik teknik kullanmaları mümkündür. Ayrıca araştırmacıların üzerinde çalıştığı veri toplama kaynaklarının içerdiği elemanlar açısından çok geniş olmasından dolayı, parametrik istatistiksel tekniklerin sayıtlılarının karşılandığını varsaymış olabilirler. Ancak sayıltılar alt bölümündeki bulgular incelendiğinde, araştırmacıların parametrik tekniklere ilişkin bu tür bir sayıltı ifade etmedikleri görülmektedir.

Elde edilen bulgular, her iki düzeyde de yalnızca betimsel istatistiklerin ya da diğer çözümleme teknikleriyle birlikte betimsel istatistiklerin kullanıldığı tez sayısının fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum betimsel istatistiklerin hesaplanmasının kolay olması, veri çözümleme tekniği bakımından ayrıntılı bilgi gerektirmemesinden dolayı araştırmacıların basit istatistiksel teknikleri kullanmaya daha eğilimli olduğunu şeklinde yorumlanabilir.

Lisansüstü Tezlerde Bulgular ve Yorumlar

Lisansüstü tezlerde Bulgular ve Yorumlar bölümünün incelenmesinden elde edilen bulgular, "Başlık" ve "İçerik" alt başlıkları ile aşağıda sunulmuştur.

Başlık

İncelenen tezlerde "Bulgular ve Yorumlar" bölümüne ilişkin başlığın yazılma durumuna göre dağılım Çizelge 170'de sunulmaktadır.

Çizelge 170. Bulgular ve yorumlar bölümüne ait başlığın yazılma durumuna ilişkin dağılım

Bulgular/Yorumlar Başlığı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	618	92.79	180	96.77
Yazılmamış	48	7.21	6	3.23
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 170 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 618'inde (%92.79), doktora tezlerinin 180'inde (%96.77) "Bulgular ve Yorumlar" bölümüne ilişkin başlık yazılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 48'inde (%7.21), doktora tezlerinin altısında (%3.23) yazılmamıştır. "Bulgular ve Yorumlar" bölümüne ilişkin başlığın yazıldığı 618 yüksek lisans tezinden 184'ünde (%29.77), 180 doktora tezinin 64'ünde (%35.56) başlık "Bulgular ve Yorumlar" şeklinde yazılmamış, farklı yazılmıştır.

Yüksek lisans tezlerinde "Bulgular ve Yorumlar" bölümüne ilişkin başlığın farklı yazımına dair bazı örnekler şunlardır: *"Bulgular", "Araştırma/nın Bulguları", "Araştırmadan Elde Edilen Bulgular ve Yorum", "Araştırma Bulguları ve Değerlendirme","Bulgular ve Değerlendirme","Bulguların Değerlendirilmesi", "Bulgular, Tartışma ve Yorum", "Bulgular ve Yöntem", "Bulgular ve Yorumlanması", "Analiz Bulguları","Elde Edilen Bulgular", "Tartışma ve Yorum","Tartışma ve Bulgular","Veriler ve hipotezlerin değerlendirilmesi", "Uygulamaların Değerlendirilmesi" vb.*

Doktora tezlerinde "Bulgular ve Yorumlar" bölümüne ilişkin başlığın farklı yazımına dair bazı örnekler şunlardır: *"Bulgular", "Araştırmanın Alt Problemlerine Alt Bulgu ve Yorumlar","Araştırmanın Bulguları ve Yorumlar","Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Yorumlar","Bulgular ve Tartışma","Bulgular, Yorumlar ve Tartışmalar", "Tartışma ve Yorum", "Uygulamaların Değerlendirilmesi", "Analiz Sonuçları" vb.*

Araştırmanın problemine açıklık getirilen yer olan bulguların ortaya açık bir şekilde sunulması önemlidir. Çünkü iyi raporlanmış bir bulgu problemin çözümüne katkı sağlar. Bulgular ne denli geçerli ve güvenilir olsalar da iyi bir yorumla bütünleşmezlerse problemin çözümüne yeteri kadar ışık tutamazlar (Karasar, 2009). Bir araştırmada bulguların sunulmasında bazı önemli noktalar söz konusudur. Araştırmacı bulgularını yazarken, bulgularına dayalı yorumlarına yer vermelidir. Bulguların, araştırmanın alt amaçlar ile aynı sırada sunulması ve amaçla tutarlılık göstermesi araştırma bulgularının güvenirliği açısından önemlidir. Ayrıca tezde istatistiksel veya nitel bir çözümleme yapılmışsa, elde edilen bulgulara dayalı uygun yorumların yapılması ve hatta mümkünse alanyazına dayalı olarak bulguların tartışılarak yorumlanması gerekir. Bir araştırmanın bulgular ve yorumlar bölümünün raporunda olması gereken bu ölçütler dikkate alınarak aşağıdaki incelemeler yapılmıştır.

Çizelge 171'de, "Bulgular ve Yorumlar" bölümünün bulunduğu 666 yüksek lisans tezinin 618'inde (%92.79) ve 186 doktora tezinin 180'inde (%96.77) bu bölümün içeriğine ilişkin dağılım sunulmuştur.

Çizelge 171. Bulgular ve yorumlar bölümünün içeriğine ilişkin dağılım

Bulgular ve Yorumların Niteliği	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Sadece bulgular verilmiş	180	29.13	26	14.44
Bulgular ve yorumlar verilmiş	438	70.87	154	85.56
Toplam	**618**	**100.00**	**180**	**100.00**

Çizelge 171 incelendiğinde, bulgular ve yorumlar bölümünün bulunduğu 618 yüksek lisans tezinin 180'inde (%29.13), 180 doktora tezinin 26'sında (%14.44) sadece bulgular, yüksek lisans tezlerinin 438'inde (%70.87), doktora tezlerinin 154'ünde (%85.56) bulgular ve yorumlar verilmiştir. Bu durum doktora düzeyinde daha yüksek olmak birlikte her iki düzeyde de bulgular ve yorumlara yer verildiğini göstermektedir.

Bulgu-Amaç Uygunluk Sırası

Hem alt amaçların, hem de bulgular ve yorumlar bölümünün bulunduğu 666 yüksek lisans tezinin 590'ında (%88.59) ve 186 doktora tezinin 178'sinde (%95.69) tezinde bulguların alt amaçların sırasına uygun olarak verilme durumu incelenmiş ve ilgili dağılım Çizelge. 172'de sunulmuştur.

Çizelge 172. Bulguların ve amaçların bulunduğu tezlerde bulgu-amaç uygunluk sırasına ilişkin dağılım

Bulgu-Amaç Uygunluk Sırası	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Amaca uygun sırada yazılmış	435	73.73	128	71.91
Amaca uygun sırada yazılmamış	155	26.27	50	28.09
Toplam	**590**	**100.00**	**178**	**100.00**

Çizelge 172 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 435'inde (%73.73), doktora tezlerinin 128'inde (%71.91) bulgular ve yorumlar amaca uygun sırada yazılırken, yüksek lisans tezlerinin 155'inde (%26.27), doktora tezlerinin 50'sinde (%28.09) amaca uygun sırada yazılmamıştır.

İncelenen 666 yüksek lisans tezinden 12'sinde (%1.80) bulgular yoktur. Doktora tezlerinin ise tamamında bulgulara yer verilmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 42'sinde (%6.31),

doktora tezlerinin sekizinde (%4.30) alt amaçlar (alt problemler) yoktur. Yüksek lisans tezlerinin 22'sinde (%3.30) ise hem alt amaçlar, hem de bulgular yoktur.

Bulgu- Amaç İçerik Tutarlılığı

Çizelge.173'de alt amaçlar ile bulgular ve yorumların bulunduğu tezlerde, bulgu-amaç içerik tutarlılığına ilişkin dağılım sunulmuştur.

Çizelge 173. Bulguların ve amaçların bulunduğu tezlerde bulgu-amaç içerik tutarlılığına ilişkin dağılım

Bulgu-Amaç İçerik Tutarlılığı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Amaçlara göre uygun bulgulara yer verilmiş	435	73.73	128	71.91
Amaçlarda yer almayan bulgulara yer verilmiş	149	25.25	45	25.28
Amaçlara göre bulgulara eksik yer verilmiş	6	1.02	5	2.81
Toplam	**590**	**100.00**	**179**	**100.00**

Çizelge 173 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 435'inde (%73.73), doktora tezlerinin 128'inde (%71.91) amaçlara göre uygun bulgulara yer verilmiştir. Her iki düzeyde de benzer oranda amaçlara göre uygun bulgulara yer verildiği görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 149'unda (%25.25), doktora tezlerinin 45'inde (%25.28) amaçlarda yer almayan bulgulara yer verilmiştir. Yüksek lisans tezlerinin altısında (%1.02), doktora tezlerinin beşinde (%2.81) amaçlara göre eksik bulgulara yer verilmiştir.

Amaçlara göre uygun bulgulara yer verilmeyen, bir diğer deyişle amaç-bulgu tutarlılığını bozan durumlar arasında sıklıkla gözlenen sorunlar şunlardır:

- Araştırma grubuna ait dağılım bilgilerinin, bu değişkenlere ilişkin bir karşılaştırma vb. yapılmamasına karşın bu bölüm altında sunulması (araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri, örneklemin özellikleri vb.)
- Veri toplama araçlarının puanlanması, geçerlik ve güvenirlik bilgilerinin, geliştirme/uyarlama vb. çalışmaların bu bölüm altında sunulması.
- Veri toplama süreciyle ilgili bilgilerin bu bölüm altında sunulması.
- Ölçeklerin her bir maddesi için betimsel istatistiklerin ya da anketlere verilen yanıtların frekans ve yüzde dağılımlarının bu bölüm altında sunulması.
- Kullanılan veri çözümleme tekniklerinin gerekçelerinin ya da sayıltı testlerinin bu bölümde altında sunulması.

Amaçlara göre uygun bulgulara yer verilmeyen yüksek lisans tezlerinde gözlenen sorunlardan bazıları aşağıda örneklendirilmiştir.

- Bu bölümün başında veri toplama araçlarının puanlanması ve veri toplama süreciyle ilgili bilgiler de yer almıştır*: "Örneklemi oluşturan 9/B ve 9/C sınıflarından 9/B deney gurubu ve 9/C kontrol gurubu olarak kura yoluyla belirlendi. Öğrencilerin .... dersine olan ilgi ve meraklarını tespit etmek amacıyla 9/B ve 9/C sınıflarına öncelikle ..... tutum anketi ön anket ve sonrasında öğrencilerin .... dersindeki hazır bulunuşluk düzeyini tespit etmek amacıyla .... başarı testi ön test olarak uygulandı. Deney gurubuna .... öğretim yöntemi ve kontrol gurubuna ise .... öğretim yöntemi uygulandı. Yöntem uygulama süreci tamamlandıktan sonra öğrencilerin .... dersine olan ilgi ve meraklarındaki değişimi tespit etmek amacıyla 9/B ve 9/C sınıflarına öncelikle .... tutum anketi son anket ve sonrasında öğrencilerin .... bilgi düzeyindeki değişimi tespit etmek amacıyla .... başarı testi son test olarak uygulandı." "5'li likert tipi ankette her bir anket maddesinde en çok istenilen cevap seçeneğine 5 olmak üzere diğer seçeneklere 4, 3, 2, 1 puanları verilir. Oluşturulmuş olan anket puan anahtarı ile öğrencilere uygulanmış olan anketlerin her maddesinin puanlaması yapılır. Anket maddelerinin aritmetik ortalaması alınarak anketin puanları hesaplanır."*

- Araştırmaya katılan bireylerin kişisel özelliklerine ilişkin dağılımlar cinsiyet, yaş, meslek, kıdem vb. bu bölümde verilmiştir.
- Amaçlarda yer almamasına karşın kişisel bilgi formunda yer alan *"Aldığınız Maaşı Yeterli Buluyor musunuz?", "..... yılı .... Eğitim Programı Hakkındaki Bilgiyi İlk Nereden Aldınız?", ".... Yılı ... Eğitim Programı İle İlgili Herhangi Bir Hizmet İçi Eğitim Kursu Aldınız mı?"* vb. sorulara ilişkin dağılımlar verilmektedir.
- Ölçme aracındaki her bir maddeye ait tepki seçeneklerindeki frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir.
- Gerekli olmayan bulgulara yer verilmiştir. Örneğin; tutum ölçeğindeki maddelerdeki her bir seçeneğe ait frekans ve yüzde verilmiştir.
- Parametrik testlere ait sayıltıların sınanmasına ilişkin bulgular bu bölümde verilmiştir.
- Amaçlarda cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeye göre tek tek karşılaştırma yapılmasına yönelik sorular bulunmaktadır. Bulgularda cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeye birlikte ele alınmak suretiyle (ortak etkisi) iki faktörlü ANOVA yapılmıştır.
- Amaçlara göre bulgulara eksik yer verilmiştir. Amaç sorularında yer almayan çok sayıda bulguya ilişkin başlıklar var. Örneğin: *"okul tarafından yapılan sınavların güvenirlik analizleri", ".... sınavlarının güvenilirliklerinin artırılması" "..... sınavlarının güvenilirlik analizi" vb.*
- Alt amaçlarda yer alan bir soru: *"Ülkemiz eğitim sistemi içerisinde, ... yöntemi ..... eğitiminde alternatif bir ölçme değerlendirme aracı olarak kullanılabilir mi?"* Ancak bulgular kısmında bu alt amaca ilişkin herhangi bir bulgu verilmemiş.
- Amaçlarda yer almayan başarı ile ilgili karşılaştırmalar yapılmıştır.
- Alt amaçlar tek yönlü hipotez şeklinde yazılmıştır. Ancak bulgular, anket sorularının sırasına göre ifadelere katılıp katılmama durumlarının frekans ve yüzdelerinin sunulması şeklindedir.
- Değişkenlere göre fark aramaya yönelik alt amaçlar bulunduğu halde, sadece frekans ve yüzde dağılımları sunulmuştur
- Alt amaçlar, sınırlı/genel kalmıştır. Bulgular ve yorumlar daha kapsamlıdır.
- Araştırmanın alt amaçları soru olarak ve kapsamlı verilmiştir. Ancak bulgular ve yorumlar, ele alınan temalara göre (Kadın ve aşk, kadın hakları vs.) sunulmuştur. Örneğin, kadın ve aşk teması, alt amaçlarda yer almamaktadır.
- Araştırmanın amaçları, ölçekten elde edilen toplam puana göre çeşitli değişkenler arasında fark olup olmadığının belirlenmesi üzerine oluşturulmuştur. Ancak bulgularda değişkenlere göre ölçeğin alt boyutlarından elde edilen puanların da farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.
- Amaçlarda kavram haritası ile başarı testinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmak istenmiştir. Ancak bulgularda kavram haritalarının farklı puanlama yöntemleri ve bunların başarı testi ile ilişki katsayıları verilmiştir.

Amaçlara göre uygun bulgulara yer verilmeyen doktora tezlerinde gözlenen sorunlardan bazıları aşağıda örneklendirilmiştir.

- Evrenin bazı değişkenlere göre dağılımları sunulmuştur.
- Amaçlarda yordama ile ilgili hiçbir soru yer almazken, araştırmacı hangi düşünme stilinin empatik ilgiyi yordadığını belirlemek üzere regresyon analizi yapmıştır.
- Araştırmacı araştırmasının amacı olmadığı halde, uyarladığı araca yönelik dilsel eşdeğerlik çalışmaları, madde analizleri, faktör analizi vb. bulgularını sunmuştur.
- Ölçme aracının psikometrik nitelikleri ile ilgili bulgular verilmiştir.
- Araştırmanın amaçları arasında öğretmenlerin demografik özelliklerine göre ölçülen özelliklerin düzeyinin fark gösterip göstermediğinin belirlenmesi bulunmadığı halde,

araştırmacı ölçekte yer alan her bir maddeye göre bağımsız değişkenlerin kategorilerine bağlı olarak t testi ya da varyans analizi yapmıştır.

- Görüşmelerin çözümlenmesine ilişkin amaç yoktur.

İstatistiksel Çözümleme

Çizelge 174'te tezlerde istatistiksel çözümleme yapılma durumuna ilişkin dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 174. İstatistiksel çözümleme yapılma durumuna ilişkin dağılım

İstatistiksel Çözümleme	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yapılmış	428	64.26	149	80.11
Yapılmamış	238	35.74	37	19.89
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 174 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 428'inde (%64.26), doktora tezlerinin 149'unda (%80.11) istatistiksel çözümleme yapılırken, yüksek lisans tezlerinin 238'inde (%35.74), doktora tezlerinin 37'sinde (%19.89) yapılmamıştır.

Yorum

Çizelge 175'te istatistiksel çözümlemelerin yapıldığı tezlerde, istatistiksel çözümlemelere ilişkin yorumların yapılma durumuna göre dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 175. İstatistiksel çözümlemelere ait yorumların yapılma durumuna ilişkin dağılım

İstatistiksel Çözümlemelere İlişkin Yorum	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yapılmış	410	95.79	146	97.99
Yapılmamış	18	4.21	3	2.01
Toplam	**428**	**100.00**	**149**	**100.00**

Çizelge 175 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 410'unda (%95.79), doktora tezlerinin 146'sında (%97.99) istatistiksel çözümlemelere ilişkin yorumlar yapılmış, yüksek lisans tezlerinin 18'inde (%4.21), doktora tezlerinin 3'ünde (%2.01) istatistiksel çözümlemelere ilişkin yorumlar yapılmamıştır.

Çizelge 176'da istatistiksel çözümlemelere ilişkin yorumların yapıldığı tezlerde, söz konusu yorumların uygunluğuna ilişkin dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 176. İstatistiksel çözümlemelere uygun yorumların yapılma durumuna ilişkin dağılım

İstatistiksel Çözümlemelere Uygun Yorum	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yapılmış	357	87.07	127	86.99
Yapılmamış	53	12.93	19	13.01
Toplam	**410**	**100.00**	**146**	**100.00**

Çizelge 176 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 357'sinde (%87.07), doktora tezlerinin 127'sinde (%86.99) istatistiksel çözümlemelere uygun yorumlar yapılmış, yüksek lisans tezlerinin 53'ünde (%12.93), doktora tezlerinin 19'unda (%13.01) yapılmamıştır.

İstatistiksel çözümlemelere uygun yorumların yapılmadığı yüksek lisans tezlerine ilişkin bazı sorunlar ve örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Bağımsız gruplar t testinin, toplam puan ortalamalarını karşılaştırmak yerine her bir madde için tek tek yapıldığı görülmektedir. Bağımsız iki grubun puan ortalamaları

arasındaki farkı test eden t testine ilişkin aşağıdaki yorum yapılmıştır: *"İlköğretim müfettişlerinin görev yaptıkları il ile öğretmenlerin "Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerini bilme yeterlilikleri" arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır [t(58)=1,360 P?,05]. .... İlinde görev yapan İlköğretim Müfettişleri Öğretmenlerin "Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerini bilme yeterliliklerini" Ara sıra (C =3,36) düzeyinde, ... ilinde görev yapan İlköğretim Müfettişleri ise yine Ara sıra (C=3,03) düzeyinde bulmaktadırlar."*

- Hiç bir istatistiksel test sonucunun raporlaması yapılmamıştır: *".... eğitim programlarına katılmış çalışanların eğitim durumlarıyla, ... yönelik yaklaşımları arasında bir farklılık vardır, ifadesi ile ilgili yapılan varyans analizi sonucunda hipotezimiz doğrulanmıştır. Çalışanların eğitim durumlarıyla .... yönelik tutumları arasında anlamlı bir farlılık olduğu bulunmuştur."*
- Güvenirlik katsayılarının yorumlanmasına ilişkin hatalar yapılmıştır: *"Okul tarafından yapılan .... sorularının güvenirliği %50 olarak tespit edilmiştir."*
  "17 öğrencinin bir sorudan en fazla ortalama 9.823, en düşük 5.058 puan aldığı sınav yüzde 50'nin biraz üzerinde güvenilirdir."
  "Bu güvenilirlik oranları her sınavdan tabloda belirtilen birer sorunun atılması ile sırasıyla %60, %70 ve %50 seviyelerine yükseltilmiştir."
  "Sınav-2'nin 0.7 olan güvenilirlik katsayısının yeterli sınav-1 ve sınav-3'ün sırasıyla 0.5 ve 0.6 seviyelerinde olan güvenilirlik katsayılarını yeterliliğe yakın olarak değerlendirebiliriz."
- Araştırmacı deney grubunun ön test ve son test puanlarının ortalamaları arasındaki farkın manidarlığını t testi ile test etmiştir, ancak t testi sonuçlarının sunulduğu çizelgede satırlarda ortalama, standart sapma, t-test, korelasyon ve kovaryans adlandırmaları mevcuttur ve karşılarında değerler yazmaktadır. t testi adlandırmasının karşısında 0,00049 değeri yer almaktadır. Bu t testi değeri değil, manidarlık düzeyi değeridir. Araştırmacının yorumu ise şöyledir: *"Tablo 5'deki istatistik değerlere bakıldığında, önKBT'ndeki en düşük doğru cevap veren öğrencinin 6, sonKBT'nde ise 10 soruya cevap vermiş olduğunu görmekteyiz. Aynı şekilde en çok doğru cevap veren öğrenci de önKBT'nde 20 soruya, sonKBT'nde ise 25 soruya doğru cevap vermiştir. ÖnKBT'nde alınan toplam puan 182 iken sonKBT'nde 281'e çıkmıştır. ÖnKBT'nde ortalama 11,38 iken sonKBT'nde 17,56'ya yükselmiştir. Başarı artışı %54,4'dür. t-testi sonucuna baktığımızda da t-test<0,005'den küçük olduğu için önKBT ve sonKBT arasında anlamlı fark vardır."*
- Levene Testi sonucu, t testi sonucu olarak yorumlanmıştır.
- Tek yönlü ANOVA sonucunda farkın anlamlı bulunmasının ardından çoklu karşılaştırma testi (post-hoc test) uygulanmaksızın farkın kaynağına, grupların ortalamalarına bakılarak karar verilmiştir.
- Manidar farkın olduğu belirtilen bir bulgu, aşağıdaki gibi yazılmış ve yorumlanmıştır:
  "Kötü kolesterol seviyesini düşürmek için tavuk, hindi, balık vb. tercih edilmelidir." sorusunda öntestten alınan puanların ortalaması 0.58 iken, son testte 0.85'e yükselmiştir. Fark istatistiksel olarak önemlidir."
- SED'e göre atılganlık puanları karşılaştırılmış ve sonuç manidar çıkmıştır. Bu sonuç, *"SED'in atılganlık puanlarını etkilediği"* şeklinde yorumlanmıştır.
- Ki-kare analizine dayalı yanlış yorumlar yapılmıştır: *"Yapılan ki-kare sonuçlarında iki değişken arasında anlamlı bir sonuç alınamadığı için ki-kare testinin istatistiksel verilerinden yararlanarak çapraz tablolar oluşturulmuş ve bu tablolar içerisinde yer alan yüzdelere göre veriler yorumlanmıştır. Yapılan çözümleme sonucunda katılımcıların sanat etkinliklerinde karşılaştıkları problem maddelerine "tamamen" yanıtını verme oranları tüm anket yanıtları içerisinde %9,73'tür. Verilen yanıtların ait*

oldukları derecelere bakıldığında ise %19,4'lük en yüksek oranı 1-5 yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerin verdikleri görülmektedir. Dolayısıyla bu oran da .... etkinliklerinde bu mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin en az problem yaşadıklarını ifade etmektedir."

- Bir grubun ön test son test puanları arasındaki farka bakmak için t testi yapılıyor ve aşağıdaki gibi yorumlanıyor: *"Korelasyon katsayısının p değeri .05 anlamlılık düzeyinden büyük, yani .663 olarak bulunmasından dolayı korelasyon düşük ve .088 çıkmıştır."*

İstatistiksel çözümlemelere uygun yorumların yapılmadığı doktora tezlerine ilişkin bazı sorunlar ve örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Araştırmacı öğrencilerin başarı güdüsü ve kaygı düzeylerini belirlemek üzere ölçekte yer alan maddelerden alınan puanların ortalama ve standart sapmalarını hesaplamış ve herhangi bir bulguya işaret etmeyen ifadelere yer vermiştir. Bununla birlikte istatistiksel terimlerin sembolik gösterimleri de hatalıdır. Aritmetik ortalama "O" ile gösterilmektedir: *"Bu tabloda A ile gösterilen maddeler .... ölçeğinde kullanılan maddelere karşılık gelmektedir. En yüksek ortalamaya sahip maddeler A19 (O=2.91), A16 (O=2.81) ve A10 (O=2.76) olarak bulunurken, en düşük ortalamaya sahip maddeler A12 (O=1.73), A3 (O=1.84) ve A8 (O=1.93) olarak bulunmuştur."*
- Araştırmacı kategorik bir değişkene göre başarı güdüsü ve kaygı düzeylerinin manidar fark gösterip göstermediğini belirlemek istediğinde ilgili çizelgelerde ya da yorumlarda manidarlık düzeyine yer vermemiş, çizelge içinde fark önemli ya da önemsiz şeklinde gösterdiği belirlemelere dayanarak şu yorumu yapmıştır: *"Yapılan t-testine göre erkek öğrenciler ile kız öğrenciler arasındaki fark önemli değildir."*
- Amaçlarda sorulmayan pek çok soruya yanıt aranmış, yapılan istatistiksel çözümlemelere ilişkin yorumlar ise hatalı yapılmıştır. Anlaşılamayan pek çok ifade bulunmaktadır. Örneğin araştırmacı ölçekte yer alan maddelere verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde sunmaktadır: *"Aşağıdaki tablolarda, öğretmenlerin ve öğrencilerin öğrenme stratejilerini öğretme ve öğrenme durumlarını ifade eden gruplanmış strateji öğretimlerinin frekans ve yüzde değerlerine yer verilmiştir. Alınacak kriter; deneklerin likert dereceleme ölçeğine vermiş oldukları cevaplamaların ağırlıklı aritmetik ortalamalarına göre bir profil izlemektedir."*
- Aynı araştırmada çözümleme sonuçları ise aşağıdaki gibi ifade edilmiştir: *"Cinsiyete göre, öğrenme stratejileri farkındalık düzeyi envanteri maddeleri arasında manidar bir farklılık olup olmadığını saptamak üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucunda hiçbir envanter maddesi manidar (sd-258, p>0,05) bulunamamıştır."*
- t testi ve varyans analizi çizelgelerine ekte yer verilmiş, değerler bulgularda sunulmamıştır. Bazı değerler alt bilgi/dipnot olarak verilmiştir: *".... farklılık gösterip göstermediğine ilişkin varyans analizi ve t testleri ayrıntılı olarak Ek-7'de yer almaktadır."*
- Manidarlık düzeyleri katsayı olarak belirtilmiş ve yorumlanmıştır: *"Bu araştırmada Kendall konkordans katsayısı .05'ten ve .01'den düşüktür. Bu bakımdan bu katsayı yönteminde değerlendirmeciler arası uyum iyi olduğu söylenebilir."*
  "SPSS analiz sonuçlarına göre uyum katsayılarının .05'ten düşük olması alfa değerinin 1'e yakın olması değerlendirmenin güvenirliğini gösteren bulgudur."
- Manidarlık düzeyleri yanlış yorumlanmıştır: *"Alfa .05 istatistiksel olarak anlamlı çıkmamakla birlikte, aynı F değerinin .10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre; grupların izleme süreci sonrasındaki ölçümleriyle kalıcılık puanları arasında .10 düzeyinde istatistiksel olarak dikkate değer bir farklılaşma olduğu söylenebilir."*

"Tablodaki sonuçlara göre öğrencilerin daha önce okudukları lise türü şu anda okudukları üniversiteyi 0.05 anlamlılık düzeyinde etkilemektedir. Öğrencilerin okudukları üniversitelere göre, hangi lise türünden mezun oldukları arasında önemli bir farklılık vardır. (kay kare=6,855823 p<.05)"

- Etki büyüklükleri hesaplanmamıştır. Pratik manidarlık göz önünde bulundurulmamıştır. Çok düşük ilişkiler, farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu zaman, bunlara ilişkin ciddi yorumlar yapılmıştır. Örneğin, 0.02'lik bir fark istatistiksel olarak manidar olabilir ancak pratikte anlamı yoktur. Benzer şekilde 0.20 bulunan manidar olabilir ancak, pratikte önemli bir ilişki göstergesi değildir.
- Araştırmacı bulduğu korelasyon katsayısı değerini çizelgeye gönderme yaparken yanıtlar arasındaki ilişki, çizelgeyi yorumlarken ise ortalamalar arasındaki ilişki şeklinde belirtmektedir. İkisi de teknik olarak hatalıdır, çünkü söz konusu ilişki testten alınan puanlar arasındaki ilişkinin düzeyidir: *"Çizelge'de Deney Grubunun ön testte yüzeysel yapıları anlamlandırmaya ve şiirsel imgeleri anlamlandırmaya yönelik sorulara verdikleri yanıtlar arasındaki ilişkiyi hesaplamaya yönelik istatistiksel işlemlerin sonuçları yer almaktadır. Deney öncesi verilen ön testte yüzeysel yapı ve şiirsel imgeleri anlamlandırmaya yönelik sorulara verilen yanıtların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır."*

İncelenen 666 yüksek lisans tezinin 198'inde (%29.73) ve 186 doktora tezinin 64'ünde (%34.41), kabul edilen bir manidarlık düzeyi bulunmaktadır. Bu tezlerde, kabul edilen manidarlık düzeyine göre yorum yapılma durumuna ilişkin dağılım Çizelge 177'de sunulmuştur.

Çizelge 177. Kabul edilen manidarlık düzeyinde yorum yapılma durumuna ilişkin dağılım

Kabul Edilen Manidarlık Düzeyine Göre Yorum	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Yapılmış	175	88.38	55	85.94
Yapılmamış	23	11.62	9	14.06
Toplam	**198**	**100.00**	**64**	**100.00**

Çizelge 177 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 175'inde (%88.38), doktora tezlerinin 55'inde (%85.94) kabul edilen manidarlık düzeyine uygun yorumlar yapılmış, yüksek lisans tezlerinin 23'ünde (%11.62), doktora tezlerinin 9'unda (%14.06) yapılmamıştır. Bu bulgu, hem yüksek lisans, hem de doktora tezlerinin çoğunluğunda kabul edilen manidarlık düzeyine uygun yorumlar yapıldığını göstermektedir.

İstatistiksel çözümlemelere uygun yorumların yapılmadığı yüksek lisans tezlerine ilişkin bazı sorunlar ve örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Çizelgelerde anlamlı olmayan p değeri (p= .266, .744 gibi), 0.05 düzeyinde anlamlı olarak belirtilmiştir.
- "Verilerin analizi" bölümünde manidarlık düzeyinin .05 alındığı belirtilmiştir; ancak bulgularda duruma göre .01 veya .05 manidarlık düzeyine göre yorum yapıldığı belirlenmiştir.
- p'nin aldığı değere (.001, .01, .05, .08 vb) göre, farklı manidarlık düzeylerinde yorumlar yapılmıştır.
- Manidarlık düzeyi 0.05 alınmıştır. Bu değerin altında çıkan p değerleri *"anlamlı değil"* şeklinde yorumlanmıştır.

İstatistiksel çözümlemelere uygun yorumların yapılmadığı doktora tezlerindeki bazı sorunlara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Araştırmacı p=.05'i benimsediğini belirttiği halde; .01 ve .001'e göre de yorum yapmıştır.
- Elde edilen değer 0.01; 0.05 veya 0.001'den hangisine göre manidarsa ona göre yorum yapılmıştır.
- t testi ve varyans analizine ilişkin bazı sonuçlarda p<.00 gibi gösterimler bulunmaktadır.

Nitel Çözümleme

İncelenen 666 yüksek lisans tezinin 134'ünde (%20.12) ve 186 doktora tezinin 69'unda (%37.10) nitel betimsel/içerik çözümlemesi yapılmıştır.

Yorum

Nitel betimsel/içerik çözümlemesinin yapıldığı tezlerde, bu çözümlemelere ilişkin yorumların yapılma durumuna göre dağılım Çizelge 178'de sunulmuştur.

Çizelge 178. Nitel çözümlemelere ait yorumların yapılma durumuna ilişkin dağılım

Nitel Çözümlemelere İlişkin Yorumlar	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yapılmış	119	88.81	63	91.30
Yapılmamış	15	11.19	6	8.70
Toplam	**134**	**100.00**	**69**	**100.00**

Çizelge 178 incelendiğinde, nitel betimsel/içerik çözümlemesi yapılan 134 yüksek lisans tezinin 119'unda (%88.81), 69 doktora tezinden ise 63'ünde (%91.30) nitel çözümlemelere ilişkin yorumlar yapılmış, yüksek lisans tezlerinin 15'inde (%11.19), doktora tezlerinin altısında (%8.70) yapılmamıştır.

Çizelge 179'da nitel çözümlemelere ilişkin yorumların yapıldığı durumlar için, söz konusu yorumların uygunluğuna göre dağılım sunulmuştur.

Çizelge 179. Nitel çözümlemelere uygun yorumların yapılma durumuna ilişkin dağılım

Nitel Çözümlemelere Uygun Yorumlar	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yapılmış	118	88.06	63	91.30
Yapılmamış	16	11.94	6	8.70
Toplam	**134**	**100.00**	**69**	**100.00**

Çizelge 179 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 118'inde (%88.06), doktora tezlerinin 63'ünde (%91.30) nitel çözümlemelere uygun yorumların yapıldığı, yüksek lisans tezlerinin 16'sında (%11.94), doktora tezlerinin ise altısında (%8.70) nitel çözümlemelere uygun yorumların yapılmadığı görülmektedir.

Bulguların Yorumlanması

İncelenen 666 yüksek lisans tezinin 619'unda (%92.94) ve 186 doktora tezinin 179'unda (%96.24) bulgulara ilişkin yorum yapılmıştır. Çizelge 180'de bulgulara ilişkin yorumun yapıldığı yere göre dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 180. Bulgular ve Yorumlar bölümünde yorumun yapılma durumuna ilişkin dağılım

Yorum	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yapılmış	450	72.70	153	85.47
Yapılmamış	169	27.30	26	14.53
Toplam	**619**	**100.00**	**179**	**100.00**

Çizelge 180 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 450'sinde (%72.70), doktora tezlerinin 153'ünde (%85.47) bulgulara ilişkin yorumun ilgili bölümde yapıldığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 169'unda (%27.30), doktora tezlerinin 26'sında (%14.53) bulgulara ilişkin yorum diğer bölümler altında yapılmıştır.

Yüksek lisans tezlerinde bulgulara ilişkin yorumların yapıldığı diğer başlıklara ilişkin bazı örnekler şunlardır: *"Sonuç/lar", "Sonuç ve Öneriler", "Sonuç ve Tartışma", "Sonuç, Tartışma ve Öneriler", "Tartışma ve Öneriler", "Tartışma ve Yorum", "Tartışma ve Sonuç", "Tartışma", "Yorumlar", "Yorum ve Genellemeler", "Yorum ve Sonuçlar", "Veri Analizleri", "Değerlendirme", "Değerlendirme, Sonuç ve Öneriler"* vb.

Doktora tezlerinde bulgulara ilişkin yorumların yapıldığı diğer başlıklara ilişkin bazı örnekler şunlardır: *"Sonuç ve Öneriler", "Sonuç, Tartışma ve Öneriler", "Tartışma, Sonuç ve Öneriler", "Tartışma", "Tartışma ve Yorum", "Tartışma ve Sonuç", "Tartışma ve Yorumu"* vb.

Çizelge 181'de alanyazına dayalı tartışmaların yapıldığı yere ilişkin dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 181. Bulgular ve Yorumlar bölümünde alanyazına dayalı tartışmaların yapılma durumuna ilişkin dağılım

Alanyazına Dayalı Tartışma	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
"Bulgular ve Yorumlar" bölümünde yapılmış	271	40.69	132	70.97
"Bulgular ve Yorumlar" bölümünde yapılmamış	395	59.31	54	29.03
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 181 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 271'inde (%40.69), doktora tezlerinin 132'sinde (%70.97) bulgular ve yorumlar başlığı altında alanyazına dayalı tartışma yapıldığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 395'inde (%59.31), doktora tezlerinin 54'ünde (%29.03) alanyazına dayalı tartışma yapılmadığı saptanmıştır.

Alanyazına dayalı tartışmaların yapıldığı 271 yüksek lisans tezinden 137'sinde (%50.55), 132 doktora tezinden 86'sında (%65.15) alanyazına dayalı tartışmaların diğer bölümler altında yapıldığı belirlenmiştir.

Yüksek lisans tezlerinde alanyazına dayalı tartışmaların yapıldığı diğer bölümlere ilişkin bazı örnekler şunlardır: *"Sonuç ve Öneriler", "Sonuç ve Tartışma", "Sonuç, Tartışma ve Öneriler", "Tartışma", "Tartışma ve Öneriler", "Tartışma ve Sonuç", "Tartışma ve Yorum", "Yorumlar", "Yorum ve Sonuçlar", "Yorum ve Öneriler", "Bulguların Yorumlanması", "Yargı"* vb.

Doktora tezlerinde alanyazına dayalı tartışmaların yapıldığı diğer bölümlere ilişkin bazı örnekler şunlardır: *"Sonuç, Tartışma ve Öneriler", "Tartışma, Sonuç ve Öneriler", "Tartışma ve Sonuç", "Tartışma ve Yorum", "Tartışma ve Öneriler", "Sonuç", "Sonuç ve Öneriler", "Özet, Tartışma ve Öneriler", "Özet, Yargı ve Öneriler", "Özet, Sonuç ve Öneriler"* vb.

Veri Çözümleme - Bulgu Tutarlılığı

Çizelge 182'de verilerin çözümlenmesi-bulgu tutarlılığına ilişkin dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 182. Verilerin çözümlenmesi-bulgu tutarlılığına ilişkin dağılım

Verilerin Çözümlenmesi-Bulgu Tutarlılığı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen tüm çözümlemeler yapılmış	482	72.37	156	83.87
Verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen çözümlemeler eksik yapılmış	24	3.60	6	3.23
Verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilmeyen çözümlemeler de yapılmış	150	22.52	23	12.37
Verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen çözümlemelerin hiçbiri yapılmamış	10	1.50	1	0.54
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 182 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 482'sinde (%72.37), doktora tezlerinin 156'sında (%83.87) verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen tüm çözümlemeler yapılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 24'ünde (%3.60), doktora tezlerinin altısında (%3.23) verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen çözümlemeler eksik yapılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 150'sinde (%22.52), doktora tezlerinin 23'ünde (%12.37) verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilmeyen çözümlemeler de yapılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 10'unda (%1.50), doktora tezlerinin ise birinde (%0.54) verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen çözümlemelerin hiçbiri yapılmamıştır. Doktora tezlerinde daha fazla olmak üzere, her iki düzeydeki tezlerin büyük çoğunluğunda, verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen tüm çözümlemelerin yapıldığı görülmektedir.

Bir tezdeki "Bulgular ve Yorumlar" bölümü, tezin gerçekte yapılma gerekçesi olan probleme çözümün üretildiği bölümdür. Bu bölümde gözlenen hatalar, problemlerin çözümlenmeden kalmasına ve dolayısıyla da araştırmanın bir zaman ve emek kaybından başka bir şeye yaramamasına neden olmaktadır. Elde edilen bulgular incelendiğinde, her iki düzeyde de tezlerin tamamına yakınında "Bulgular ve Yorumlar" bölümüne ilişkin başlığın bulunduğunu belirlenmiştir. Bu başlıklardan bir kısmı farklı yazılmakla birlikte uygun görünmektedir. Bu durum tez yazım kılavuzlarındaki farklılıklardan kaynaklı olabilir. Ancak, "Analiz Sonuçları", "Bulgular ve Yöntem", "Analiz Bulguları", "Veriler ve hipotezlerin değerlendirilmesi" gibi gözlenen bazı başlıklar, hiç bir tez yazım kılavuzunda yer alabilecek nitelikte başlıklar değildir. Bu durum araştırmacıların kendilerine özgü bir başlıklandırma kullanma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Lisansüstü tezlerde bulguların amaca uygun sırada yazılma durumu incelenmiş ve her iki düzey için de bulguların amaca uygun sırada yazılmadığı tez sayısının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Lisansüstü tezlerde amaçlar ile bulgular arasındaki tutarsızlıklar dikkat çekmektedir. Amaç-bulgu tutarlılığını bozan durumlar değerlendirildiğinde, araştırmacıların diğer bölümlerde yer alması gereken bazı bilgilere bu bölüm altında yer verdikleri görülmektedir. Bunlar dışında amaçlarda yer almayan çok sayıda bulguya rastlanması, her bir amaca karşılık gelen bulgu bulunmaması (eksik bulgu), amaçlarda yer alan sorulara cevap verecek ve/veya hipotezleri test etmeyi sağlayacak nitelikte bulgu bulunmaması (örneğin ortalamalar arasındaki farkların test edilmesi amaçlanırken, bulgularda grupların frekans ve yüzde dağılımlarının ya da yalnızca aritmetik ortalama ve standart sapmalarının sunulması ve ilgili soruya bu şekilde yanıt aranması) gibi bir takım sorunlara da rastlanmıştır.

Doktora düzeyinde daha yüksek olmakla birlikte her iki düzeyde de istatistiksel çözümlemelerin yapıldığı tez sayısının fazla olduğu görülmektedir. Bu durum nicel araştırma sayısının fazla olması ile ilişkili olabilir. Ancak bu çözümlemelere ilişkin yapılan bazı yorumların hatalı olduğu görülmektedir. Bu durum büyük ölçüde yetersiz istatistik eğitiminden kaynaklanmakta (Erkuş, 2004) ve verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt bölümü altında incelenen "uygun istatistiksel teknik seçimine" ilişkin bulgularla benzerlik

göstermektedir. Bulgular ve yorumlar bölümünde, istatistiksel çözümleme tekniklerine ilişkin kabul edilen manidarlık düzeyinin belirtilmesi ile ilgili sorunlar gözlenmiştir. Bu sorunlar araştırmacıların doğru manidarlık düzeyi belirleyememeleri ve bulguları manidar olarak yorumlama yönünde kaygılarının olması ile ilişkilendirilebilir.

Nitel çözümlemelerin yapıldığı lisansüstü tezlerde bu çözümleme sonuçlarına ilişkin yorum yapılamaması ya da uygun yorum yapılmaması dikkat çekmektedir. Bu durumun nedeni, araştırmacıların nitel alıntıları adeta uygun yorum gibi sunmaları ya da nitel bulguların genellikle çok kapsamlı sunulmasından dolayı, yorumların göz ardı edilmesi olabilir.

İncelenen tezlerden bir kısmında gerek bulgulara ilişkin tartışma ve yorumların, gerekse alanyazına dayalı tartışmaların diğer bölümler altında yapıldığı belirlenmiştir. Bu durum araştırmacıların tartışma, yorum ve sonuç bölümlerini birbirinden net olarak ayıramadıklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu da araştırma eğitimindeki yetersizliklerden kaynaklı olabilir. Bazı üniversitelerin lisansüstü programlarında araştırma yöntemlerine ilişkin dersler bulunmamaktadır.

Ramazan, Öztuna ve Dibek (2005) tezlerde gözlenen bu hataları; tez danışmanlarının araştırma yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, tezleri dikkatli okumamaları, araştırma yöntemleri kitaplarında farklı bilgilerin hatta yanlış bilgilerin yer alması, öğrencilerin tezlerini yazarken kaynak kitaplar yerine yapılmış tezlerden yararlanması, tez yazımı konusunda kapsamlı bir el kitabının bulunmaması gibi nedenlerle ilişkilendirmişlerdir.

Lisansüstü Tezlerde Sonuç ve Öneriler

Bu alt bölümde "Başlık", "Sonuç" ve "Öneriler" alt başlıkları yer almaktadır.

Başlık

İncelenen tezlerde sonuç ve önerilere ilişkin başlığın yazılma durumuna göre dağılım Çizelge 183'te sunulmaktadır.

Çizelge 183. Sonuç ve öneriler başlığının yazılma durumuna ilişkin dağılım

Sonuç ve Öneriler Başlığı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	659	98.95	185	99.46
Yazılmamış	7	1.05	1	0.54
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 183 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 659'unda (%98.95), doktora tezlerinin 185'inde (%99.46) "Sonuç ve Öneriler" başlığı yazılmış, yüksek lisans tezlerinin yedisinde (%1.05), doktora tezlerinin birinde (%0.54) yazılmamıştır. "Sonuç ve Öneriler" başlığının yazıldığı 659 yüksek lisans tezinden 241'inde (%36.57), 185 doktora tezinden 73'ünde (%39.46) başlık "Sonuç ve Öneriler" şeklinde yazılmamış, farklı yazılmıştır.

Yüksek lisans tezlerinde "Sonuç ve Öneriler" başlığının farklı yazımına ilişkin bazı örnekler şunlardır: *"Değerlendirme ve Öneriler", "Sonuç", "Sonuç ve Değerlendirme", "Sonuç ve Tartışma", "Sonuç ve Önermeler", "Sonuç, Tartışma ve Öneriler", "Sonuç, Yargı ve Öneriler", "Genel Sonuç ve Öneriler", "Tartışma ve Öneriler", "Yargı ve Öneriler", "Yorum ve Genellemeler", "Özet, Sonuç ve Öneriler", "Özet, Yargı ve Öneriler", "Özet ve Öneriler", "Özet, Yargı, Tartışma ve Öneriler", "Sonuç ve Değerlendirme Öneriler"* vb.

Doktora tezlerinde "Sonuç ve Öneriler" başlığının farklı yazımına ilişkin bazı örnekler şunlardır: *"Genel Değerlendirme ve Sonuç", "Genel Değerlendirme, Sonuç ve Öneriler", "Özet, Sonuç ve Öneriler", "Özet, Tartışma ve Öneriler", "Özet, Yargı ve Öneriler",*

“Tartışma”, "Tartışma, Sonuç ve Öneriler", "Tartışma ve Öneriler", “Tartışma ve Yorum”, "Sonuç", "Sonuç - Değerlendirme" vb.

Sonuç

Bir araştırmaya dayalı bulgulardan elde edilen bilgilerin sonuca dayandığı, yani araştırmaya dayalı belli bir seçim yapılarak yargıda bulunulan bölüm sonuç bölümüdür. Bu sebeple, sonuçlar bölümünde araştırmacı bulgularına dayalı olarak tek görüşü bildirir ve sonuçların niteliği önemlidir. Tezler araştırmadaki sonuçların niteliği bakımından incelenmiştir.

Çizelge 184’te sonuçların niteliğine ilişkin dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 184. Sonuçların niteliğine ilişkin dağılım

Sonuçların Niteliği	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Tümüyle bulguların tekrarı niteliğinde	189	34.30	37	20.00
Kısmen bulguların tekrarı, kısmen probleme cevap niteliğinde	104	18.87	20	10.81
Problemin bütününe cevap niteliğinde	228	41.38	126	68.11
Ne bulguların tekrarı, ne de probleme cevap niteliğinde	30	5.45	2	1.08
Toplam	**551**	**100.00**	**185**	**100.00**

Çizelge 184 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 189’unda (%34.30), doktora tezlerinin 37’sinde (%20.00) sonuçlar tümüyle bulguların tekrarı niteliğindedir. Yüksek lisans tezlerinin 104’ünde (%18.87), doktora tezlerinin 20’sinde (%10.81) sonuçlar kısmen bulguların tekrarı, kısmen probleme cevap niteliğindedir. Yüksek lisans tezlerinin 228’inde (%41.38), doktora tezlerinin 126’sında (%68.11) sonuçlar problemin bütününe cevap niteliğindedir. Yüksek lisans tezlerinin 30’unda (%5.45), doktora tezlerinin ikisinde (%1.08) ne bulguların tekrarı, ne de probleme cevap niteliğindedir. 115 (%17.27) yüksek lisans tezinde ve bir (%0.54) doktora tezinde ise problemin açık olmaması, ilgili bölümün bulunmaması gibi nedenlerden dolayı inceleme yapılamamıştır.

Yüksek lisans tezlerinde sonuçların niteliğine ilişkin belirlemeler şunlardır:

- Tümüyle bulguların tekrarına yer verilmiştir: "Annenin çalışma durumuna göre *öğrencilerin denetim odaklarının yönü arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir."; "Haftalık müzik dersi süresinin çalgı eğitiminin uygulanması için yeterli olmadığı"; "İnternet kullanıcılarının %52,8'ini interneti daha çok bilgi tarama amacıyla kullandıkları belirlenmiştir.";"Öğrencilerin %60'ı ders kitaplarındaki konuların güncel olmadığını belirtmiştir." "Öğrenciler görsel aletlerin hemen hiç kullanılmadığını belirtmişleridir."*
- Bulgularda verilen çizelgeler dahi tekrar verilmiştir.
- Bazı sonuçlar bulguların tekrarı olarak sunulmuştur. Kısmen bulgu tekrarı yapılmıştır: *“Şiddet öğesi içeren programlardan rahatsız olup olmama durumuna bakıldığında, “Çizgi filmlerdeki şiddet unsuru içeren sahneleri çocukların seyretmesinden rahatsız olma durumu (%67)”, “Filmin kahramanının halkın iyiliği için kuvvet kullanmasından rahatsız olma durumu (%40)”, “Dizilerde veya filmlerde kadının çalışmasının engellenmesinden rahatsız olma durumu (%68,5)”, “Çocuğunuzun herhangi bir çizgi film kahramanını örnek almasından rahatsız olma durumu (%61)” vb. örneklerde rahatsız olma oranları düşük çıkmıştır.”*
  “Araştırma sonucunda katılımcıların genel dağılım özelliklerine bakıldığında, yaş grubunun 20-30 yaş aralığında bulunanların %40 oranla grubun büyük kısmını oluşturduğu, cinsiyet dağılımının erkeklerde %52 ve kadınlarda %48 olduğu

belirlenmiştir. Grubun oturduğu mahallelere göre dağılım eşittir. Grubun eğitim düzeylerine ilişkin verilere bakıldığında %59,5 ile ortaokul ve öncesi grubun çoğunlukta olduğu, görülmüştür. Katılımcıların %82,5 alt gelir grubunda (1200YTL ve altı) yer almaktadır."

- Bazı yerlerde alt problemlerle birlikte bulguların tekrarı yapılmış, bazı yerlerde alanyazına dayalı tartışmalara da yer verilmiştir.
- Sonuçlar verilirken bulgular kısmındaki çizelgelere atıflar yapılmıştır: *"Deney ve kontrol gruplarının uygulama sonrasında .... dersinde gösterdikleri başarıları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu başarı testi son uygulama sonuçlarına göre Tablo 5.10' de görülmüştür." "Deney grubunun tutum anketi ön ve son uygulama sonuçlarına göre araştırma sonrası .... olan ilgilerinin arttığı Tablo 5.4'de görülmüştür."*
- Tezin diğer bölümlerinde verilen kuramsal bilgiler genel olarak özetlenmiştir.
- Bulgular maddeler halinde özetlenmiştir.
- Araştırmacı alt amaçlarında yer alan soruların yanıtlarını burada özetlemiş ve alanyazına dayalı tartışmıştır: *"Araştırma bulguları, bebek üzerinde yapılan ped değiştirme becerisi kazandırmaya yönelik gerçekleştirilen araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermiştir. .... ve diğerleri (1986) bebek üzerinde yaptıkları ped değiştirme çalışmasında, bebek üzerinde öğretilen becerilerin öğretilmemiş beceri basamaklarına genellemeyi kolaylaştırdığını belirtmişlerdir."*

Doktora tezlerinde sonuçların niteliğine ilişkin belirlemeler şunlardır:

- Bulgular tekrar edilmiş, fazladan cümlelerin sonuna alanyazınla bağlantılandırma cümleleri eklenmiştir. Sonuçlarda tekrar edilen bulgular sadece başarı güdüsü ve kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından anlamlı fark gösterip göstermediğine ilişkindir.
- Bulgulardan elde edilen tüm frekans ve yüzdeler, hatta bazı çizelgeler tekrar edilmiştir; ancak bunlara ek olarak problemin bütününe cevap olabilecek nitelikte sonuç ifadeleri de sunulmuştur.
- Bütün bulgular tekrar edilmiştir, bununla birlikte sonuca yönelik genel bilgiler de sunulmuştur.
- Bulguların tümü tekrar edilmiş, sonlarına birer cümleyle ne anlama gelebilecekleri eklenmiştir: *"Bu sonuç, deney grubuna verilen .... Becerileri Eğitimi kursunun, onların empatik eğilim düzeylerine olumlu etkisi olduğunu ve onların empatik eğilim düzeylerini yükselttiğini göstermektedir."*
- Yüzdeler dahi verilerek bulguların tümü tekrarlanmıştır: *"Öğrencilerin yarıya yakını (%46.6) .... stiline sahiptir..."*
- Sonuç ve tartışma alt başlığı altında hem bulgu tekrarı yapılmış, hem de alanyazın bağlantıları kurulmuştur.
- Tüm bulgular tekrar edilmiş, sonuç bölümünde hala nitel alıntılara, araştırma sırasında öğrencilere çözdürülen problemlere ilişkin örnek sayfalara vb. yer verilmiştir.
- Bulgular çizelgeler halinde tekrar edilmiştir.
- Test istatistiği sonuçları (rakamsal olarak) verilmeden bulgular tekrarlanmıştır: *"Zorba, kurban, zorba-kurban ve nötr öğrencilerin cinsiyetlerine göre, empatik eğilim puanları karşılaştırıldığında, cinsiyet ve grup ortak etkisinin, cinsiyet temel etkisinin anlamlı olmadığı, buna karşılık grup temel etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir."*
- Manidarlık düzeyleri ve farkın hangi grubun lehine olduğuna ilişkin bulgular tekrar edilmiştir: *"Araştırmaya katılan öğrencilerin dil bilgisi kavramlarını öğrenmesinde çalışma odası değişkenine göre istatistiksel olarak fark yoktur (p>.05)."*

"Bağlanma güvenliğiyle sosyal beceriler arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir (p<.04)"

- Sanatçılara sorulan 35 sorudan elde edilen bulgular, sonuç ve öneriler kısmında verilmiştir.

Öneriler

Araştırmalarda öneriler, bulgulara dayalı olarak oluşturmak zorundadır. Çünkü bulgulara dayalı olarak oluşturulmayan öneriler, problemin çözümüne hiçbir katkı getirmez. Bir araştırmacı problemin çözümü için izlenmesi gereken yaklaşımları içeren uygulamaya dayalı ve farklı açılardan problemin çözümüne katkısı olabilecek ileriki araştırmalara yönelik öneriler sunabilir. Bu kapsamda öneriler aşağıdaki ölçütlere göre incelenmiştir.

Çizelge 185'de önerilerin bulunma durumuna ilişkin dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 185. Önerilerin bulunma durumuna ilişkin dağılım

Önerilerin Bulunma Durumu	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Var	622	93.39	184	98.92
Yok	44	6.61	2	1.08
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 185 incelendiğinde yüksek lisans tezlerinin 622'sinde (%93.39), doktora tezlerinin 184'ünde (%98.92) öneri vardır. Yüksek lisans tezlerinin 44'ünde (%6.61), doktora tezlerinin ikisinde (%1.08) öneri yoktur.

Öneri- Bulgu Uyumu

Çizelge 186'da önerilerin bulunduğu tezlerde öneri-bulgu uyumuna ilişkin dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 186. Bulgu ve önerilerin bulunduğu tezlerde öneri-bulgu uyumuna ilişkin dağılım

Öneri-Bulgu Uyumu	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Öneriler bulgulara uygun yazılmış	398	63.99	153	83.15
Öneriler bulgulara uygun yazılmamış	224	36.01	31	16.85
Toplam	**622**	**100.00**	**184**	**100.00**

Çizelge 186 incelendiğinde yüksek lisans tezlerinin 398'inde (%63.99), doktora tezlerinin 153'ünde (%83.15) öneriler bulgulara uygun yazılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 224'ünde (%36.01), doktora tezlerinin 31'inde (%16.85) öneriler bulgulara uygun yazılmamıştır.

Yüksek lisans tezlerinde bulgulara dayalı olmayan önerilere ilişkin açıklama ve örnekler aşağıda sunulmuştur:

- Bulgulara dayalı olmayan genel, araştırma yapılmadan da getirilebilecek öneriler sunulmuştur: *".... öğretmenleri, dersini ve öğretmeyi sevmelidir."*
  "Velilere de sorumluluklar verilerek öğrencilerin performansı için yardımda bulunmaları istenebilir."
  "Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin bilgilendirilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir."

“Milli Eğitim tarafından okul öncesi eğitim veren sınıflara materyal desteği sağlanmalı ve öğretmenler materyal sıkıntısının hemen çözümleneceğini bilmelidirler.”
"Masalların içeriğinde şiddet, kan gibi çocuğun ruh yapısını bozacak olayların olmamasına dikkat edilmelidir."
“Sporun atılganlığı artırıcı ve kaygıyı azaltıcı katkılar sağlayacağı bilincinde olarak, aileler ve spor eğitimcileri çocukları ve gençleri spora yönlendirici çalışmalar yapmalıdırlar.”
"Televizyonda yayınlanan çizgi filmler belli saatlerde verilmelidir."
“Ortaöğretimin finansman sorununu o gün için çözmek sorunu kökünden halletmeyecektir. Bundan dolayı ortaöğretim yatırım harcamalarına ayrılan pay, gereksinimi karşılayacak şekilde artırılmalıdır.“

- Öneri niteliğinde olmayan ifadeler sunulmuştur: *“Kalite, işletme çalışanlarının, beceri ve değerlerinin bileşkesidir. Toplam kalite tekniklerinin kullanılmasının şimdi tam zamanıdır.”*
“Gayri resmi ortamda, rahat bir eğitim daha etkili olmaktadır. Eğitimcinin veya eğitimi yapan yöneticinin tek kişilik bir gösterisi, eğitim değildir. Olsa olsa bu bir gövde gösterisi olur. Çünkü sadece konuyu sunmak öğrenmeyi sağlamamaktadır.”
“Öğrenmek için, eğitimci ve eğitime katılanlar arasında bir fikir alış verişi ortamı yaratılmalıdır. Öğrenme, iki veya daha fazla kişi arasında olan bir alış veriştir. İşletme eğitimcisi, şimdi artık öğreten değil, kişilerin öğrenmesini izleyen bir kişi konumundadır. Öğretmek yerine öğrenmeyi izlemek daha fazla öğretici olmaktadır.”
“Müzik kurumlarında verilen koro yönetimi eğitiminin yeterli düzeyde olabileceği söylenebilir.”
- Önerilerde referans bulunmaktadır. Başka çalışmalardan öneri alıntıları yapılmış ya da öneriler bulgulara değil, alanyazına dayalı olarak yazılmıştır: *“Kavram haritalarının ölçme değerlendirme amaçlı kullanımından önce öğrencilerin kavram haritalarını öğrenme amaçlı kullanmaları sağlanmalıdır. Bu yolla öğrenciler kavramlar arası ilişkileri daha iyi öğrenebilirler (…, 2002;…, 2000; …., 2002).”*
“Üniversite öğrencilerinin ve öğretmenlerin yaratıcılık konusundaki fikirlerini belirlemek için bir araştırma yapılabilir. Böylece okullardaki eğitimde yaratıcılığa verilen önem hakkında bir bilgi edinilebilir. Kimyanın diğer bazı konularında bu tip araştırmalar yapılmış ve öğretmenlerde gözlenen, verileni aynen kabul etme eğilimlerinin, öğrencilerin davranışlarını da etkilediği ve konuyu aynen öğretmenleri gibi kabul ettikleri tespit edilmiştir. (…. ve …., 2005)”
- Öneriden çok dilek ve temenni niteliğinde ifadelere yer verilmiştir: *"Kültürel ve tarihi mirasımızın korunması, değerlendirilmesi, gelecek nesillere aktarılması ve geleneksel Türk el sanatları içerisinde yer alan çini süslemelerin yaşatılması için, araştırma ve inceleme yapılması, bu incelemeler sonucunda da sonuçların değerlendirilmesi gerekmektedir."*
"... yok olup gitmeden öz kültürümüzün yaşatılması için kurumlar tarafından tespitler yapılmalı, yöre halkı da bu kültürel mirasa kültürümüzün tarihi ve vazgeçilmez bir değeri olarak korumalı ve bu mirası yaşatmaya çalışmalıdır."

Doktora tezlerinde bulgulara dayalı olmayan önerilere ilişkin açıklama ve örnekler aşağıda sunulmuştur:

- Bulgulara dayalı olmayan genel, araştırma yapılmadan da getirilebilecek öneriler sunulmuştur: *"Sağlıklı bir toplum olma yolunda, işbirliği, paylaşma, yardımlaşma gibi prososyal eğilimlerin eğitim-öğretim ortamlarında teşvik edilmesi sağlanmalıdır."*

"Hermeneutik, iyi değerlendirildiği ve uygulandığı takdirde, eğitimdeki bazı sorunların çözümünde, demokratik bir tutuma sahip, çevre bilinci gelişmiş, yaratıcı, hoşgörülü, insan hak ve özgürlüğüne saygılı bir kuşağın yetişmesine katkı sağlayabilir."
"Ders kitapları seçiminde öğretmenlerin fikirleri alınmalı, saf dışı bırakılmamalı...",
".... YÖK ve MEB arasında işbirliği arttırılmalı...",
"...kurumlarda yapılan yönetsel değişiklikler, programları yap-boz tahtasına çevirmemelidir.."
".... ilişkin yasa ve yönetmelikler düzenlenmelidir."
"İlköğretim okullarının donanımı arttırılmalıdır."
"Öğretmenlere hizmetiçi eğitim verilmelidir."
"Velilere seminer düzenlenmelidir."

- Öneri niteliğinde olmayan ifadeler sunulmuştur: *"Aslında varsayımları verilmeden bu şekliyle sorulan eksik yapılı soruların olası çözümlerini öğrencilerden beklemek fazla lüks olabilir."*

Önerilerin Niteliği

Çizelge 187'de önerilerin bulunduğu tezlerde, önerilerin ileriye dönük araştırmalar için yazılma durumuna ilişkin dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 187. Önerilerin ileriye dönük araştırmalar için yazılma durumuna ilişkin dağılım

Önerilerin İleriye Dönük Araştırmalar İçin Yazılma Durumu	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	379	60.93	149	80.98
Yazılmamış	243	39.07	35	19.02
Toplam	**622**	**100.00**	**184**	**100.00**

Çizelge 187 incelendiğinde önerilerin bulunduğu tezlerde, söz konusu önerilerin ileriye dönük araştırmalar için yazıldığı 379 (%60.93) yüksek lisans tezi, 149 (%80.98) doktora tezi olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 243'ünde (%39.07), doktora tezlerinin 35'inde (%19.02) ileriye dönük araştırmalar için öneri yazılmamıştır.

Çizelge 188'de önerilerin bulunduğu tezlerde, önerilerin uygulamaya dönük yazılma durumuna ilişkin dağılım sunulmaktadır.

Çizelge 188. Önerilerin uygulamaya dönük yazılma durumuna ilişkin dağılım

Önerilerin Uygulamaya Dönük Yazılma Durumu	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Yazılmış	533	85.69	174	94.57
Yazılmamış	89	14.31	10	5.43
Toplam	**622**	**100.00**	**184**	**100.00**

Çizelge 188 incelendiğinde önerilerin bulunduğu tezlerde, söz konusu önerilerin uygulamaya dönük yazıldığı 533 (%85.69) yüksek lisans tezi, 174 (%94.57) doktora tezi olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 89'unda (%14.31), doktora tezlerinin 10'unda (%5.43) uygulamaya dönük öneri yazılmamıştır.

"Sonuç ve Öneriler" başlığının neredeyse tüm tezlerde yazıldığı görülmekle birlikte, farklı başlıklandırmalara rastlanmasının nedeni, enstitülerin tez yazım kılavuzlarındaki farklılıklardan kaynaklı olabileceği gibi, araştırmacıların kendilerine özgü başlıklar kullanma eğiliminde olduklarının, tez danışmanlarınca farklı yönlendirildiklerinin bir göstergesi olarak da yorumlanabilir.

İncelenen tezlerde önerilerin sunumuna ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında, doktora tezlerinde daha fazla olmak üzere, her iki düzeydeki tezlerin neredeyse tamamında önerilere yer verildiği belirlenmiştir. Ancak, önerilerin bulgularla uyumu konusunda bazı

tezlerde sorunlar bulunmaktadır. Bulgularla uyumlu olmayan öneriler, genellikle araştırma yapılmadan da yazılabilecek nitelikte ifadelerdir. Bu durum araştırmacıların öneri yazarken zorlandıklarının, yaptıkları çalışmalara özgü öneriler üretemediklerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Yazılan önerilerin ileriye dönük araştırmalara ya da uygulamaya dönük olma durumları incelendiğinde, her iki türden de önerinin yazıldığı görülmektedir; ancak her iki düzeyde de uygulamaya dönük önerilerin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bunun da nedeni, araştırmacılar için uygulamaya dönük öneri üretmenin, yeni araştırmalar için fikir üretmekten daha kolay gelmesi olabilir.

Lisansüstü Tezlerde Terminoloji

Türkiye'de toplam beş devlet üniversitesinde (Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi) bulunan eğitim bilimleri enstitüleri bünyesindeki bilim dallarında tamamlanmış 310 yüksek lisans tezinin "Veriler ve Toplanması" ve "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması" alt bölümlerinde ölçme ve değerlendirme ile ilgili yer verilen terimlerin (terminolojinin) farklı, yanlış ve yabancı dilde kullanımı ve bir örnekliği açısından incelenmesi sonucu elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Dilde Bir Örneklik

Bu çalışmada, her bir tezin veriler ve toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin alt bölümlerinde kullanılan bir terimin, sözü edilen bölümler içinde tutarlı olarak aynı şekilde yazılıp yazılmadığı, bir başka deyişle bu alt bölümlerde dilde bir örnekliğin var olup olmadığı incelenmiştir.

Veriler ve toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin alt bölümlerin incelendiği 310 yüksek lisans tezinin 139'unda (%44.84) dilde bir örneklik ihlaline rastlanmazken, 158'inde (%50.97) terimlere ilişkin dilde bir örneklik ihlalinin yapıldığı gözlenmiştir. Tezlerin 13'ünde (%4.19) ise bu alt bölümlere yer verilmediği için dilde bir örneklik açısından inceleme yapılamamıştır. Dilde bir örnekliğe ilişkin gözlenen hatalar Çizelge 189'da verilmiştir.

Çizelge 189. Dilde bir örneklik ihlali yapılan terimlerin dağılımı

Dilde Bir Örneklik İhlali Yapılan Terim	f	%
Anket/Ölçek/Ölçme Aracı/Test/Form/Ölçü Aracı	82	51.90
Soru/Madde/Cümle/Önerme	37	23.42
Geçerlik/Geçerlilik	26	16.46
Güvenirlik/Güvenirlilik/Güvenilirlik/Güvenilirlilik	24	15.19
Anlamlılık/Önemlilik/Manidarlık/Önem Denetimi	20	12.66
Analiz/Çözüm/Çözümleme	19	12.03
Model/Yöntem/Desen/Metot	18	11.39
Cronbach Alfa/Alpha/α	15	9.50
Denekler/Katılımcılar/Araştırma grupları	13	8.23
Kay kare Testi/Kay kare Bağımsızlık Testi Pearson Korelasyonu/Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı t testi/bağımlı örneklemler t testi	10	6.33
Ondalık sayıların yazımı (.02/0.02, 0,0321/0,032108, 0,22/0.22)	8	5.06
Ayırt edicilik/Ayırıcılık indeksi/Gücü/İndisi	6	3.80
Diğer	21	13.29

Çizelge 189 incelendiğinde, 82 tezde (%51.90) ölçme araçlarının adlandırılmasında (anket/ölçek/ölçme aracı/test/form/ölçü aracı), 37 tezde (%23.42) ölçme araçlarının birimlerinin (madde/soru/cümle/önerme) adlandırılmasında, 26 tezde (%16.46) geçerlik teriminin, 24 tezde (%15.19) ise güvenirlik teriminin tez içindeki yazımında tutarsızlık gözlenmiştir. Tezlerin 20'sinde (%12.66) aynı bölüm içinde "anlamlılık/önemlilik/manidarlık/önem denetimi" terimlerinin birbiri yerine kullanıldığı

saptanmıştır. Tezlerin 19'unda (%12.03) "analiz/çözüm/çözümleme", 18'inde (%11.39) "model/yöntem/desen/metot", 15'inde (%9.50) "Cronbach Alpha/Alfa/α", 13'ünde (%8.23) "denekler/katılımcılar/araştırma grupları" terimlerinin kullanımında, 10'unda (%6.33) istatistiksel tekniklerin adlandırılmasında, sekizinde (%5.06) ondalık sayıların yazımında, altısında (%3.80) "ayırt edicilik/ayırıcılık indeksi/gücü/indisi" ifadesinde bir örnekliğin sağlanmadığı belirlenmiştir. Çizelgede yer alan "diğer" kategorisi altında bulunan terimler "frekans/sayı", "alanyazın/literatür", "içtutarlık/içtutarlılık", "kat sayı/katsayı", "yüzde/yüzdelik", "ölçüt/kriter", "seçenek/şık", "bilirkişi/uzman", "uyarlama/adapte etme" vb.dir.

Veriler ve Toplanmasına İlişkin Terminoloji

Yüksek lisans tezlerinde veriler ve toplanmasına ilişkin alt bölüm başlığı "terimlerin farklı kullanımı", "terimlerin yanlış kullanımı", ve "terimlerin yabancı dilde kullanımı" olarak adlandırılan kategorilere göre incelenmiş, bulgular incelenen kategorilere göre ayrı alt başlıklarla aşağıda sunulmuştur.

Terimlerin Farklı Kullanımı

İncelenen tezler arasında veriler ve toplanmasına ilişkin alt bölümde geçen bazı terimlerin adlandırılmasında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Bu belirlemelere ilişkin örnekler aşağıda altı başlık altında özetlenmiştir.

1. Ölçme araçlarının psikometrik özellikleri ile ilgili terimlerin farklı kullanımı: "Geçerlik/geçerlilik", "benzer ölçekler geçerliği/hâlihazır geçerlik/ölçüt geçerliği/ölçüt bağıntılı geçerlik/uyum geçerliği/eş zamanlı geçerlik", "içerik geçerliği/kapsam geçerliği", "görünüş geçerliği/yüzeysel geçerlik", "yordama geçerliği/tahmin geçerliği", "güvenirlik/güvenirlilik/güvenilirlik/güvenilirlilik", "güvenirlik tahmini/kestirimi", "testin tekrarı/test tekrar test/test yeniden test/testin aralıklı tekrarı yöntemi/testin tekrarlanması yöntemi", "testi yarılama/yarıya bölme yöntemi", "iki yarı güvenirliği/iki yarım güvenirliği/bölünmüş test çözümlemeleri güvenirliği", "tutarlık/tutarlılık", "iç tutarlık/içsel tutarlık".

2. Ölçme araçlarının adlandırılmasında terimlerin farklı kullanımı: "Test/ölçek/ölçme aracı", "tutum ölçeği/tutum testi/tutumları belirleme ölçeği", "ayrıcalıklı yetenekler testi/farklı yetenek testi", "başarı testi/bilgi testi".

3. Ölçme araçlarının birimlerinin adlandırılmasında terimlerin farklı kullanımı: "Madde/soru", "alternatifli cevap şekline göre oluşturulmuş sorular/çoktan seçmeli maddeler", "şık/seçenek".

4. Ölçme araçlarının geliştirilme/uyarlanma sürecine ilişkin terimlerin farklı kullanımı: "Anlam denkliği/dil tutarlılığı/dilsel eşdeğerlik", "madde ayırıcılık indeksi/madde ayırt etme indeksi/ endeksi", "maddenin ayırt etme derecesi/ayırt etme gücü/ayırt edicilik düzeyi", "madde ölçek korelasyonu/madde bütün korelasyonu/madde toplam korelasyonu/parça bütün korelasyonu", "madde güçlüğü/madde zorluğu", "ön uygulama/pilot uygulama/deneme uygulaması".

5. Veri toplama sürecine ilişkin terimlerin farklı kullanımı: "Denel işlem/deneysel işlem/deney", "mülakat/görüşme".

6. Verilerin toplandığı grubu tanımlayan terimlerin farklı kullanımı: "Evren/anakütle", "örneklem/örnek kütle", "katılımcı/denek", "denek kaybı/denek yitimi".

Terimlerin Yanlış Kullanımı

Örnekleme alınan 310 tezde yer alan veriler ve toplanması ile ilgili içerik, terimlerin yanlış kullanımı açısından incelenmiş, veriler ve toplanmasına ilişkin bir başlığa ve içeriğe yer verilen 150 (%48.39) tez ile bu başlığa yer verilmediği halde "Araştırmanın Amacı ve

Metodu", "Metot", "Yöntem", "Amaç ve Yöntem", "Giriş" başlıkları altında içeriğine değinilen altı (%1.94) tezde herhangi bir terimin yanlış kullanımına rastlanmamıştır. Veriler ve toplanmasına ilişkin bir başlığa ve içeriğe yer verilmeyen 19 (%6.13) tez, terimlerin yanlış kullanımı açısından değerlendirilememiş, incelenen 310 tezin 135'inde (%43.55) bazı terimlerin yanlış kullanıldığı gözlenmiştir. Gözlenen yanlış terim kullanımları altı başlık altında toplanarak aşağıda örneklendirilmiştir.

1. Ölçme araçlarının psikometrik özellikleri ile ilgili terimlerin yanlış kullanımı: Terimlerin yanlış kullanımının gözlendiği 135 tezin 37'sinde (%27.41) güvenirlik teriminin kullanımında çeşitli hatalar yapıldığı belirlenmiş, gözlenen hatalara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Cronbach alfa katsayısı, *"Craonbach", "Crombach", "Coranbach", "Croanbach"* veya *"Cranbach"* alfa katsayısı şeklinde adlandırılmaktadır.
- Güvenirlik katsayısının bir yüzde/yüzdelik olarak yorumlandığı gözlenmiştir:
  - *"Cronbach alfa katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Bu ifade başarı testinin %78 oranında güvenilir olduğunu göstermektedir."*
  - *"Güvenirlik yüzdelikleri…"*
- *"Oturumların güvenirlik çalışmaları işitme engelli öğrencilerle çalışan uzman görüşüne dayanılarak yürütülmüştür."*
- *"Testte bulunan, çözüm ve açıklama gerektiren soruların altında 'Çözümünüz:' ya da 'Çünkü:' denilerek boşluk bırakılmış, böylece testin güvenirliği artırılmıştır."*
- Güvenirliği kestirmede kullanılan test-tekrar test yöntemi *"ön test son test kontrol gruplu model"* olarak adlandırılmıştır.
- KR-20 katsayısı ve paralel formlar güvenirliğinin kullanılmasıyla elde edilen değerler *"alfa katsayısı"* olarak belirtilmiştir.

Terimlerin yanlış kullanımının gözlendiği 135 tezin 19'unda (%14.07) geçerlik teriminin kullanımında çeşitli hatalar gözlenmiş, bu hatalara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

- *"Araştırmada kullanılacak olan öntest ve sontest cevaplarının içerik geçerliliğini saptamak amacıyla hazırlanan cevap anahtarı uzmanlar tarafından incelenmiştir."*
- *"Bilgi toplama aracı uzman görüşüne dayalı olarak mantıksal geçerliliğe sahip bir soru kağıdı biçiminde oluşturulmuştur."*
- KR-20 güvenirlik katsayısı değeri bir tabloda verilmiş ve şu açıklama sunulmuştur: *"Tabloda, müzik bilgisi testinin geçerlik ve güvenirlik çalışması sonuçları gösterilmektedir. Sonuçlar testin oldukça geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir."*
- *"Anket taslağı, ankette olası kapsam, ölçüm, cevaplama ve örnekleme hatalarının önüne geçebilmek amacıyla uzmanlara inceletilmiştir."*
- *"Ölçeğin madde geçerliğinin tek boyutlu olup olmadığını belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır."*
- *"Konuşma becerisini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin iç geçerliliği .002'dir."* (Burada verilen değer manidarlık düzeyidir.)

2. Ölçme araçlarının adlandırılmasında terimlerin yanlış kullanımı: Terimlerin yanlış kullanımının gözlendiği 135 tezin 72'sinde (%53.33), yapısı ve puanlanma yöntemi açısından farklı özelliklere sahip olan anket, dereceli ölçek, başarı testi ve envanter gibi ölçme araçlarının adlandırılmasında çeşitli hatalar yapıldığı belirlenmiş, buna ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Ölçme aracı yerine *"ölçü/ölçüm aracı"* adlandırması bulunmaktadır.
- Başarıyı ölçmeyi amaçlayan, açık uçlu veya çoktan seçmeli sorulardan oluşan testler, envanterler, tutum ölçekleri, faktör analizi kullanılarak yapı geçerliği belirlenen ve

toplam puan elde edilebilen dereceli ölçekler *"anket"*, anketler ise *"ifadeler listesi"*, *"form"* veya *"ölçek"* olarak adlandırılmıştır.

- *".... tarafından geliştirilmiş olan 'Bilimsel Bilginin Doğasının Ölçüsü' adlı anketin 6 aşaması vardır. Bu aşamalar bilginin ölçeklenmesi ile oluşturulmuştur."*
- *"Likert tipinde beş basamaklı olarak geliştirilen tutum testi ...."*
- *"Test tekniği ile hazırlanmış yazılı yoklama uygulanacak, elde edilen verilerin sonuçları araştırmanın değerlendirmesini oluşturacaktır."*
- *"Çoktan seçmeli yazılı cevap gerektiren sorulardan oluşan araç…"*
- *"Öğrencilerin klasik ölçme araçlarına gösterdiği başarıyı incelemek için geleneksel şekilde ölçme araçları geliştirilip uygulanmıştır."*

3. Ölçme araçlarının birimlerinin adlandırılmasında terimlerin yanlış kullanımı: Terimlerin yanlış kullanımının gözlendiği 135 tezin 32'sinde (%23.70), ölçme araçlarında puanlanabilen en küçük birim olan maddeler ile test maddelerinin seçeneklerinin veya dereceli ölçeklerdeki tepki kategorilerinin adlandırılmasında çeşitli hatalar yapıldığı gözlenmiş, buna ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Maddeler, *"soru maddesi", "önerme"* veya *"cümle"* şeklinde adlandırılmıştır: *"Anket soru maddeleri", "açık uçlu soru maddeleri", "tutum testi soruları", "cümlelerin güçlük derecesi", "anketteki önermeler"*.
- *"Ölçek 4'lü likert tipinde olup; maddeler '1.hiç bir zaman, 2 ....' şeklinde numaralandırılmıştır."*
- *"Tutum testindeki maddelerin beş cevap seçeneği vardır."*
- *"Her madde için, 'tamamen katılıyorum, ...' şıklarından birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenmektedir."*

4. Ölçme araçlarının geliştirilmesi sürecine ilişkin istatistiksel terimlerin yanlış kullanımı: Terimlerin yanlış kullanımının gözlendiği 135 tezin 23'ünde (%17.04) ölçme araçlarının geliştirilmesi sürecine ilişkin yer verilen istatistiksel terimlerin kullanımında ve istatistiksel çözümlemelerin yorumlanmasında çeşitli hatalar gözlenmiş, bu hatalara ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

- *".... sözel alt testlerin tümü için .01 seviyesinde anlamlı madde-toplam ve madde-kalan sonuçları elde edilmiştir. Elde edilen korelasyonlar .96 ve .99 arasında değişmektedir. Bu çok yüksek ve uyumlu bir sonuçtur."*
- *"Uzmanlardan en yüksek oranları alan sorular uygulama için seçilmiştir; '....' sorusu ile '....' sorusu aynı orandadır."*
- *"Puanlar arası fark, istatistiksel olarak $p<0.001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur."*

5. Veri toplama sürecine ilişkin terimlerin yanlış kullanımı: Terimlerin yanlış kullanımının gözlendiği 135 tezin 13'ünde (%9.63) katılımcıların uygulanan ölçme araçlarında yer alan maddeleri yanıtlaması *"anketlerin/ölçeklerin/kişisel bilgi formlarının doldurulması"* şeklinde ifade edilmiştir.

6. Verilerin toplandığı grubu tanımlayan terimlerin yanlış kullanımı: Terimlerin yanlış kullanımının gözlendiği 135 tezin dokuzunda (%6.67) verilerin toplandığı grubu tanımlamada çeşitli hatalar gözlenmiş, bu hatalara ilişkin bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Örneklemde yer alan öğretmenler için *"denek öğretmenler"*, seçilen okullar için ise *"denek okullar"* adlandırması kullanılmıştır.
- *"Geniş popülasyonlu ve temsili bir örneklem amaca uygun olarak seçilmiştir."*

Yukarıda sunulanlara ek olarak; ölçme araçlarından elde edilen puanlara dayalı olarak öğrencilere *"geri dönüt"* verildiğinin belirtilmesi, Bloom tarafından geliştirilen bilişsel davranış basamaklarının *"Bloom'un taksonometresi"* olarak adlandırılması ve ölçme araçlarının standardizasyonunun *"standartasyon"* olarak tanımlanması da terimlerin yanlış kullanılmasına ilişkin gözlenenler arasındadır.

Terimlerin Yabancı Dilde Kullanımı

Çalışmada, örnekleme alınan 310 yüksek lisans tezinde yer alan veriler ve toplanması ile ilgili içerik, terimlerin yabancı dilde kullanımı açısından incelenmiş, veriler ve toplanmasına ilişkin bir başlığa ve içeriğe yer verilen 235 (%75.81) tez ile bu başlığa yer verilmediği halde "Araştırmanın Amacı ve Metodu", "Metot", "Yöntem", "Amaç ve Yöntem", "Giriş" başlıkları altında içeriğine değinilen altı (%1.94) tezde herhangi bir terimin yabancı dilde kullanımına rastlanmamıştır. Veriler ve toplanmasına ilişkin bir başlığa ve içeriğe yer verilmeyen 19 (%6.13) tez, terimlerin yabancı dilde kullanımı açısından değerlendirilememiş, incelenen 310 yüksek lisans tezinin 50'sinde (%16.13) bazı terimlerin yabancı dilde kullanıldığı gözlenmiştir. Tezlerde terimlerin yabancı dilde kullanımına ilişkin gözlenenlerden bazıları aşağıda örneklenmiştir.

- Ölçme araçlarından elde edilen puanların güvenirliği *"reliability",* güvenirliğin kestirilmesi "*"reliability analysis"*, güvenirliği kestirmede kullanılan katsayılar ise *"Cronbach alpha"* ve *"Guttman split half"* katsayıları olarak adlandırılmıştır.
- Madde puanları ile toplam test puanı arasındaki korelasyon *"item total correlation/item total endeksi"*, madde-kalan değerleri *"item remainder/item remainder endeksi"*, ölçme araçlarından elde edilen toplam puanlar *"toplam skor/ölçek skorları"*, kullanılan çeşitli istatistiksel tekniklerin adları *"Bartlett's Test of Sphericity", "Principal Component Analysis", "Varimax with Kaiser Normalization"*, faktör analizi sonucunda elde edilen öz değerler ise *"eigen değeri"* şeklinde belirtilmiştir.

Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanmasına İlişkin Terminoloji

Yüksek lisans tezlerinde verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin alt bölüm başlığı "terimlerin farklı kullanımı", "terimlerin yanlış kullanımı", ve "terimlerin yabancı dilde kullanımı" olarak adlandırılan kategorilere göre incelenmiş, bulgular incelenen kategorilere göre ayrı alt başlıklarla aşağıda sunulmuştur.

Terimlerin Farklı Kullanımı

İncelenen tezler arasında verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin alt bölümde geçen bazı terimlerin adlandırılmasının farklı olduğu belirlenmiştir. Bu belirlemelere ilişkin örnekler aşağıda üç başlık altında özetlenmiştir.

1. Verilerin çözümlenmesi sürecine ilişkin terimlerin farklı kullanımı: "Veri analizi/veri çözümleme/veri işleme","test etmek/sınamak".

2. İstatistiksel tekniklerin adlandırılmasına ilişkin terimlerin farklı kullanımı: "Bağımlı gruplar t-testi/ ilişkili örneklemler t-testi/t istatistiği/t- testi", "eşlenik gruplar t-testi/eşlenik çift t-testi/eş gruplarda t-testi/ eşleşmiş gruplar t-testi/", "bağımsız gruplar t-test/bağımsız örneklemler t-testi/ ilişkisiz t- testi/ilişkisiz örneklemler t-testi/t-istatistiği/t-testi/iki ortalama arası farkın önemliliği testi", "tek faktörlü varyans analizi/tek değişkenli varyans analizi/tek boyutlu varyans analizi/bir boyutlu varyans analizi/varyans çözümlemesi/tek yönlü varyans analizi", "kay kare testi /kay kare anlamlılık testi/ki-kare testi/Pearson ki kare analizi/kay kare tekniği", "faktör analizi/faktör çözümlemesi", "Pearson korelasyon katsayısı/Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı", "araştırıcı faktör analizi/açımlayıcı faktör analizi", "Wilcoxon eşleştirilmiş çiftler işaretlenmiş sıra sayıları testi/Wilcoxon işaret sıralar testi/ Wilcoxon işaret sıra testi".

3. İstatistiksel tekniklerin yorumlanmasına ilişkin terimlerin farklı kullanımı: "Anlamlılık düzeyi/anlamlılık seviyesi/anlamlılık derecesi/manidarlık düzeyi/manidarlık seviyesi/önem düzeyi/ önem seviyesi/önem kontrolü/önem denetimi/önemlilik düzeyi/hoşgörü düzeyi/tolerans düzeyi/hata payı", "frekans/sayı", "birikimli frekans/yığılmalı/yığmalı

frekans", "birikimli yüzdelik değer/birikimli frekans yüzde değeri", "yüzde/yüzdelik", "nitelik/ niteliksel", "nicelik/niceliksel".

Terimlerin Yanlış Kullanımı

Bu çalışmada, örnekleme alınan 310 tezde yer alan verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ile ilgili içerik, terimlerin yanlış kullanımı açısından incelenmiş, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin bir başlığa ve içeriğine yer verilen 198 (%.63.87) tez ile bu başlığa yer verilmediği halde tezin farklı başlıkları altında içeriğine değinilen üç (%0.97) tezde herhangi bir terimin yanlış kullanımına rastlanmamıştır. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin bir başlığa ve içeriğine yer verilmeyen 27 (%8.71) tez, terimlerin yanlış kullanımı açısından değerlendirilememiş, incelenen 310 tezde ilgili başlık ve içeriğinin bulunduğu 78 (%25.16) tezde ve ilgili başlık bulunmadığı halde verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin içeriği bulunan dört (%1.29) tezde bazı terimlerin yanlış kullanıldığı gözlenmiştir. Gözlenen yanlış terim kullanımları iki başlık altında toplanarak aşağıda örneklenmiştir.

1. *İstatistiksel tekniklerin adlandırılmasına ilişkin yanlış kullanım:*

- Cronbach alfa katsayısı, *"Cronbach Alfa modeli"* ve *"Alfa güvenirlik çözümleme tekniği"* olarak adlandırılmıştır.
- Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı, "*Pearson Korelasyon Analizi"* ve *"Pearson Korelasyon tekniği"* olarak adlandırılmıştır.
- Kruskal Wallis Testi, *"Kruskal Wallis yöntemi"* olarak adlandırılmıştır.

2. *İstatistiksel tekniklerin yorumlanmasına ilişkin yanlış kullanım:*

- *"Ön test puanları ilişkisiz gruplar t testi ile hesaplanmıştır."*
- *"İkiden fazla değişken arasındaki ilişkilerin önemliliğini test etmek için varyans analizi kullanılmıştır."*
- *"Araştırmanın güvenirlik ortalaması %99.76 olarak bulunmuştur."*
- *"Sınavlar arasındaki korelasyonun istatistiksel anlamlılığını ölçmek amacıyla SPSS 10 yazılımı kullanılmıştır."*
- *"Demografik değişkenleri, rekabet ve benlik saygısıyla karşılaştırmak için ANOVA kullanılmıştır."*
- *"Nicel veriler arasında anlamlı bir fark olup olmadığına t testi, iki veri arasındaki ilişkiye Pearson momentler çarpımı korelasyonu ile bakılmıştır."*
- *"Araştırmanın verileri SPSS 11.5 paket programında yapılmıştır."*
- *"Başarıyı ölçmek için t-testi ölçme aracı olarak seçilmiştir."*
- *"Çalışmanın başında tüm prosedürler için anlamlılık seviyesi $p \leq 0.05$ olarak belirlenmiştir."*

Terimlerin Yabancı Dilde Kullanımı

Çalışmada, örnekleme alınan 310 yüksek lisans tezinde yer alan verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ile ilgili içerik, terimlerin yabancı dilde kullanımı açısından incelenmiş, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin bir başlığa ve içeriğe yer verilen 251 (%80.97) tez ile bu başlığa yer verilmediği halde tezin farklı başlıkları altında içeriğine değinilen altı (%1.94) tezde herhangi bir terimin yabancı dilde kullanımına rastlanmamıştır. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin bir başlığa ve içeriğe yer verilmeyen 27 (%8.71) tez, terimlerin yabancı dilde kullanımı açısından değerlendirilememiş, incelenen 310 tezde ilgili başlık ve içeriğin bulunduğu 25 (%8.06) tez, ilgili başlık bulunmadığı halde verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin içerik bulunan bir (%0.32) tezde terimlerin yabancı dilde kullanıldığı gözlenmiştir. Tezlerde terimlerin yabancı dilde kullanımına ilişkin gözlenenlerden bazıları aşağıda örneklenmiştir.

- Kullanılan çeşitli istatistiksel tekniklerin adları; "*Tukey's Honestly Significant Difference Test", "Multiple Comparasions Scheffe", "Independent Sampels t test", "Paired Sampel t test", "Varimax rotaded yöntemi"*, *"Post Hoc testler"* olarak belirtilmiştir.
- Parametrik olmayan testler için *"nonparametrik testler"*, çapraz tablo için *"crosstab dağılım"*, yüzde için *"persantil",* yansız için *"random"* biçiminde yabancı dilde terimlerin kullanımına rastlanmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen tüm bulgular özetlenecek olursa, incelenen yüksek lisans tezlerinin veriler ve toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin alt bölümlerde yer alan terimlerde sıklıkla dilde bir örneklik ihlalinin yapıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca geçerlik ve güvenirlik türleri, madde ve test istatistikleri ile verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin terimlerde farklı, yanlış ve yabancı dilde kullanıma rastlanmıştır.

Bilimin temel amacının çevreye ve dünyaya ait anlaşılır ve tutarlı bilgiler elde etmek olduğu düşünüldüğünde, bilimsel araştırma raporlarında kullanılan terminolojinin de kendi içinde tutarlı bir mantıksal yapı göstermesi beklenmektedir. Slisko ve Dykstra (1997) tarafından belirtilmiş olduğu gibi, eğer bir alana ilişkin terminoloji kavramsal yapıların anlaşılmasını zorlaştırıyorsa veya bu konuda kafa karıştırıyorsa, ilgili alana ait terminolojiyle yazılan veya söylenenlerin diğer araştırmacılar veya öğrenciler tarafından anlaşılması mümkün değildir. Diğer bir deyişle, bir bilim alanına ait terminoloji üzerinde fikir birliğinin sağlanmış olması, söz konusu alanın ne denli köklü ve güçlü olduğunu gösterir, diğer taraftan bilimsel çalışmaların ve bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan bilginin takip edilmesini kolaylaştır. Araştırmanın yöntemi kapsamında ele alınan, özellikle geçerlik ve güvenirlik türleri, madde ve test istatistikleri ile verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin terimlerin farklı kullanımının sıklığına ilişkin araştırma bulguları, eğitim bilimleri alanında en temel terimler üzerinde henüz bir uzlaşmanın sağlanamadığını, terminoloji birliğinin oluşmadığını ve bu yönde belli bir standardın gelişmemiş olduğunu gösterir niteliktedir.

Alanlara özgü terminolojinin standart kullanımı, bir bilim alanı ile ilgili ortak bir bakış açısı oluşturmayı destekleyici nitelikteyken; doğru olarak kullanılması, yanlış anlaşılmalardan veya kavram yanılgıları oluşturmadan kaçınmak için gereklidir (Pushkin, 1996). Bu araştırma kapsamında terimlerin yanlış kullanımına ilişkin bulgular; Barzun ve Graff (2004), Bekiroğlu (1998), Ekmekçi ve Konaç (2009) ve Orhunbilge, Ersoy, Çatalça ve Nişel (1997) tarafından da belirtildiği gibi, üretilen doğru ve tutarlı bilgilere dayalı olarak bilimin birikimliliğine katkı sağlama açısından önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bununla birlikte, incelenen tezlerde terimlerin yabancı dilde kullanımının gözleniyor olması ise, Türkçede bilim dili terimlerinin orijinal dilindeki kavramları anlatacak keskinlik, derinlik ve açıklıkta karşılıklarının bulunamaması sorununu işaret etmektedir.

Lisansüstü Tezlerde Özet

Türkiye'de ölçme ve değerlendirme alanında lisansüstü programı olan Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi bünyesinde 2000-2009 yılları arasında tamamlanmış 139 tezden yüksek lisans düzeyinde ulaşılabilen 90 tez, doktora düzeyinde ise ulaşılabilen 21 tez olmak üzere toplam 111 tezin özetlerinin incelenmesinde öncelikle tezlerin araştırma raporu türü belirlenmiş ve tez özetleri, APA standartları da göz önünde bulundurularak "Yöntem" bölümünde verilen ana kategoriler, kategoriler ve kategorilerin alt boyutlarına göre incelenmiştir. İnceleme sonucu elde edilen bulgular sırası ile aşağıda verilmiştir.

Lisansüstü Tezlerin Araştırma Raporu Türü

Lisansüstü tezlerde araştırma raporu türü görgül, değerlendirme, kuramsal ve yöntembilimsel kategorileri esas alınarak belirlenmiştir. Tezlerin araştırma raporu türüne göre dağılımı Çizelge 190'da verilmiştir.

Çizelge 190. Lisansüstü tezlerin araştırma raporu türüne ilişkin dağılım

Araştırma Türü	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Görgül araştırma	69	8
Değerlendirme araştırması	0	0
Kuramsal araştırma	2	6
Yöntembilimsel araştırma	19	7
Toplam	**90**	**21**

Çizelge 190'a göre, incelenen 90 yüksek lisans tezinin 69'unun (%76.70) görgül, 19'unun (%21.10) yöntembilimsel, ikisinin ise (%2.20) kuramsal araştırma raporu türünde; 21 doktora tezinin sekizinin görgül, yedisinin yöntembilimsel, altısının ise kuramsal araştırma raporu türünde olduğu belirlenmiştir. Değerlendirme araştırması raporu türünde ise tez bulunmamaktadır.

Daha önceden belirtildiği gibi, ölçme ve değerlendirme alanında toplam 139 tamamlanmış tez bulunurken, bu çalışmada 111 tezin özetine ulaşılabilmiştir. Ancak özetlerine ulaşılamayan yüksek lisans düzeyinde 22, doktora düzeyinde 6 tez olmak üzere toplam 28 tezin başlığı incelenmiş; yalnızca başlıkları göz önünde bulundurularak yüksek lisans düzeyindeki tezlerin 12'sinin görgül, üçünün yöntembilimsel araştırma raporu türünde; doktora düzeyindeki tezlerden birinin görgül, dördünün yöntembilimsel araştırma raporu türünde olduğu belirlenmiştir.

Lisansüstü Tez Özetlerinin Genel Özellikleri

Lisansüstü tez özetleri "genel özellikler" ana kategorisi altında yer alan "doğruluk", "kendi içinde yeterlik", "ifadelendirme" ve "nesnellik (değerlendiricilik)" olarak adlandırılan kategorilere göre incelenmiş, bulgular incelenen kategorilere göre ayrı alt başlıklarla aşağıda sunulmuştur.

Doğruluk

Doğruluk kategorisinin alt boyutları olan "amaç" ve "içeriğin tez başlığı ile tutarlığı"na ilişkin bulgular Çizelge 191'de verilmiştir.

Çizelge 191. Lisansüstü tez özetlerinde amaç ve içeriğin başlıkla tutarlılığına ilişkin dağılım

Tutarlılık (Doğruluk)	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Amaç ve içerik başlıkla tutarlı	73	19
Amaç başlıkla tutarlı, içerik başlıkla tutarsız	4	1
Amaç başlıkla tutarsız, içerik başlıkla tutarlı	3	0
Amaç ve içerik başlıkla tutarsız	10	1
Toplam	**90**	**21**

İncelenen 90 yüksek lisans tez özetinin 73'ünde (%81.10), 21 doktora tez özetinin 19'unda amaç ve içeriğin her ikisinin de başlıkla tutarlı olduğu; yüksek lisans düzeyinde dört (%4.50), doktora düzeyinde bir tez özetinde amacın başlıkla tutarlı iken içeriğin başlıkla tutarsız olduğu; yüksek lisans düzeyinde üç tez özetinde (%3.30) amacın başlıkla tutarsız

iken, içeriğin başlıkla tutarlı olduğu; 10 (%11.10) yüksek lisans tez özetinde, bir doktora tez özetinde amaç ve içeriğin başlıkla tutarsız olduğu gözlenmiştir.

Amaç ve/veya içeriğin başlıkla tutarlı olmadığı durumlara ilişkin yüksek lisans ve doktora tez özetlerinden alınan örnekler aşağıda verilmiştir.

- Başlık sadece yabancı dil ağırlıklı lise uygulamalarının psikometrik açıdan incelenmesini içerirken, amaç ve içerikte öğretmen ve yöneticilerin okula öğrenci seçme sürecinde kullanılan yöntem, diğer yöntemler ve diğer uygulamalar hakkındaki görüşlerinin toplandığından söz edilmektedir. Buna ek olarak, bu amaçla, ilköğretim diploma notlarının lise başarısını ne derecede yordayabildiğine de bakıldığı ifade edilmiştir. (Hem amaç hem de içerik başlıkla tutarsızdır.) (Yüksek Lisans)
- Başlık, "*Öğrencilerin .... Sürecine Katılması: .... Değerlendirme ve .... Değerlendirme*"dir. Özetin giriş cümlesinde amacın "*... ve .... değerlendirme yöntemlerinin uygulanabilirliğinin belirlenmesi"* olduğu belirtilmiş, bir sonraki paragrafta yeniden amaç yazılmış, ancak bu kez, "*bu yöntemlerin öğrencilerin sunum becerilerini geliştirmelerine katkısı olup olmadığının araştırılması" olarak* belirtilmiştir. Buna ek olarak içerikte "*..... ve .... değerlendirmesi eğitimi alan ve almayan iki grubun olduğu, eğitim alan ve almayan grupların değerlendirmelerinin karşılaştırıldığı ve bu değerlendirmelerin daha sonra da öğretmen değerlendirmeleriyle karşılaştırıldığı*" ifade edilmektedir. (Hem amaç, hem de içerik başlıkla tutarsızdır. Amaç ve içerik arasında da tutarsızlık gözlenmektedir.) (Yüksek Lisans)
- *Başlık, ".... Kuramı ve .... Kuramının Örneklemler Bağlamında Karşılaştırılması"dır.* Ancak amaç, ... kuramının .... kurama üstünlüğü olarak kabul edilen madde parametrelerinin değişmezliğinin sağlanıp sağlanmadığıdır. (Amaç ve başlık tutarsızlığı gözlenmiştir.) (Doktora)

Kendi İçinde Yeterlik

"Kısaltma kullanımı", "kullanılan kısaltmaların ve kısa adların tanıtılması" ve "veri toplama araçlarının tanıtımı" alt boyutları bir tezin kendi içinde yeterli olma kategorisi altında incelenmiş ve bu alt boyutlara ilişkin dağılım Çizelge 192'de verilmiştir.

Çizelge 192. Lisansüstü tez özetlerinin kendi içinde yeterliğine ilişkin dağılım

Tutarlılık (Doğruluk)	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Kısaltma kullanılmış ve kısaltma ile kısa adlar tanıtılmış	25	9
Kısaltma kullanılmış ve kısaltma ile kısa adlar tanıtılmamış	21	5
Kısaltma kullanılmamış	44	7
Veri toplama araçlarının açık isimleri yazılmış	78	20

Çizelge 192'ye göre; yüksek lisans düzeyinde 25 (%27.80) tez özetinde kısaltmaların kullanıldığı ve kullanılan kısaltmalar ile kısa adların tanıtıldığı, 21 (%23.30) tez özetinde kısaltmaların kullanıldığı ancak kısaltmalar ile kısa adların tanıtılmadığı, 44 (%48.90) tez özetinde kısaltmaların kullanılmadığı, 78 (%86.70) tez özetinde veri toplama araçlarının açık isimleriyle yazılmış olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Çizelge 192'de, 21 doktora düzeyindeki tezin özetinin dokuzunda kısaltmaların kullanıldığı ve kısaltmalar ile kısa adların tanıtıldığı, beşinde kısaltmaların kullanıldığı ancak kısaltmalar ile kısa adların tanıtılmadığı, yedisinde kısaltmaların kullanılmadığı ve 20'sinde veri toplama araçlarının açık isimleriyle yazılmış olduğu görülmektedir.

İfadelendirme

İfadelendirme kategorisi altında özetler, "giriş cümlesinin amaca ilişkin bilgi içermesi", "giriş cümlesinin başlığın tekrarı olması" ve "en önemli kavram, bulgu veya

sonuçların en fazla beş tanesine yer verilmesi" olarak belirlenen alt boyutlara göre incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 193'te sunulmuştur.

Çizelge 193. Lisansüstü tez özetlerinde ifadelendirme biçimine ilişkin dağılım

İfadelendirme	Yüksek Lisans f	Doktora f
Giriş cümlesi amaca ilişkin bilgi içermekte	78	16
Giriş cümlesi başlığın tekrarı değil	64	18
En önemli kavram/ bulgu/sonuçların en fazla beş tanesine yer verilmiş	77	18

Yüksek lisans düzeyinde incelenen 90 tez özetinin 78'inde (%86.70), doktora düzeyinde incelenen 21 tez özetinin 16'sında giriş cümlesinin amaca ilişkin bilgi içerdiği görülmektedir. APA standartları çerçevesinde sonuç bilgisinin de giriş cümlesinde yer alabileceği belirtilmektedir, ancak incelenen tezlerde bu tür bir ifadeye rastlanmamıştır. Giriş cümlesinin amaca ilişkin bilgi içermediği tez özetlerinde problem durumu açıklanmış, araştırma konusu olan tekniğe veya kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Sözü edilen durumlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *".... eğilimlerin ölçülmesine yönelik bir ölçeğin geliştirilmesi*"ne neden ihtiyaç duyulduğunu açıklayan problem durumunu içermektedir. (Yüksek Lisans)
- *"...., çoktan seçmeli testlerin sınırlılıklarını azaltmak için geliştirilmiş bir tekniktir*." Araştırma konusu olan tekniğe ilişkin bilgi verilmiştir. (Yüksek Lisans)
- Tutum, öğretmenin tutumunun çocuğun davranışları üzerindeki etkileri vb. kuramsal bilgilerden söz edilmiştir. (Yüksek Lisans)

Yüksek lisans düzeyinde 64 tez özetinde (%71.10) giriş cümlesinin başlığın tekrarı olmadığı, 77 tez özetinde (%85.60) en önemli kavram, bulgu veya sonuçların en fazla beş tanesine yer verildiği gözlenmiştir. Doktora düzeyinde 18 tez özetinde giriş cümlesinin başlığın tekrarı olmadığı, 18 tez özetinde en önemli kavram, bulgu veya sonuçların en fazla beş tanesine yer verildiği saptanmıştır.

En önemli kavram, bulgu veya sonuçların en fazla beş tanesine yer verilmesi ölçütüne uygun olmayan yüksek lisans ve doktora tez özetlerinde ya kuramsal bilgilerin sunulduğu ya da yalnızca "*Bölüm ....'de Bulgular ve Yorumlar", "Bölüm ....'te Sonuç ve Önerilere yer verilmiştir*." ifadelerinin yer aldığı saptanmıştır.

Nesnellik

Nesnellik kategorisi altında tez özetlerinin "bilgilerin yorumlanmadan ve değerlendirilmeden sunulması" durumu incelenmiş ve yüksek lisans düzeyindeki 72 tez özetinde (%80.00), doktora düzeyindeki 14 tez özetinde bilgilerin yorumlanmadan ve değerlendirilmeden sunulduğu belirlenmiştir.

Yüksek lisans ve doktora tez özetlerinde bilgilerin yorumlanarak ve değerlendirilerek sunulmasına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir. Bu örnekler bilgi verilmediği durumlarda da yorumların yapıldığını göstermektedir.

- *"Madde ayırt edicilik düzeyleri ise genel olarak oldukça iyi düzeyde bulunmuştur."* (Yüksek Lisans)
- *"PISA Sınavı için, Marmara Bölgesinde küçük nüfuslu yerlerde yaşayan öğrenciler lehine çalıştığı söylenebilir."* (Yüksek Lisans)
- *".... puanlarının Fen Bilimleri dersi yılı sonu başarısını yordamadaki gücünün orta düzeyde olduğu, ... düşük olduğu tespit edilmiştir."* (Yüksek Lisans)

- ".... örtük özellikler kuramı ile klasik test kuramı arasındaki farkın kuramsal alanda kaldığı söylenebilir." *(Doktora)*
- *"Klasik test teorisi yardımıyla yapılacak test geliştirme çalışmalarında ağırlıklı puanlamadan yararlanmanın uygun olabileceği söylenebilir."* (Doktora)

Anlam Bütünlüğü ve Okunabilirlik

Tez özetlerinin anlam bütünlüğü ve okunabilirlik kategorisinde incelenmesi "rapor diline uygunluk", "anlatımda üçüncü tekil şahıs kullanımı" ve "bilgi içermeyen ifadelerden kaçınma" alt boyutlarında yapılmış ve bu alt boyutlara ilişkin elde edilen bulgular Çizelge 194'te sunulmuştur.

Çizelge 194. Lisansüstü tez özetlerinde anlam bütünlüğü ve okunabilirliğe ilişkin dağılım

Anlam Bütünlüğü ve Okunabilirlik	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Rapor diline uygun olarak yazılmış	80	17
Anlatımda üçüncü tekil şahıs kullanılmış	87	20
Bilgi içermeyen ifadelerden kaçınılmış	73	20

Çizelge 194 incelendiğinde; 90 yüksek lisans düzeyindeki tezin 80'inde (%88.90) tez özetinin rapor diline uygun olarak yazıldığı, 87'sinde (%96.70) anlatımda üçüncü tekil şahıs kullanıldığı ve 73'ünde (%81.10) bilgi içermeyen ifadelerden kaçınıldığı görülmektedir. Doktora düzeyindeki 21 tez özetinin 17'sinin rapor diline uygun olarak yazıldığı ve biri dışında hepsinde tez özetinin anlatımında üçüncü tekil şahıs kullanıldığı ve bilgi içermeyen ifadelerden kaçınıldığı belirlenmiştir.

Yüksek lisans tez özetlerinde bilgi içermeyen ifade örnekleri aşağıda verilmiştir.

- *".... bir miktar artış gözlenmiştir."*
- *"Seçenek sayısının azalması, test puanlarını yükseltirken test değişkenlerini düşürmüştür."*
- *"Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur."*
- *"Sonuçlar doğrultusunda bazı öneriler geliştirilmiştir."*
- *"Benzer çalışmaların yapılmasına ilişkin öneriler getirilmiş ve elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılarak yorumlanmıştır."*
- *"Elde edilen veriler uygun istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilmiştir."*
- *"Araştırma sonuçlarına göre önerilerde bulunulmuştur."*
- *"Elde edilen bulgular öğretmenlerin genel olarak kavramlarda yanlış kavramlama yaptıklarını göstermiştir."*

Lisansüstü Tez Özetlerinde Biçimsel Özellikler

Tez özetleri biçimsel özellikler açısından "sözcük sayısı", "sayıların yazımı" ve "dilde bir örneklik" kategorileri dikkate alınarak incelenmiştir.

Tez özetleri biçimsel açıdan incelendiğinde sözcük sayısının yüksek lisans düzeyinde 100 ile 560; doktora düzeyinde 120 ile 720 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Metin içerisinde yüksek lisans tez özetlerinin 85'inde (%94.40); 21 doktora tezinin 19'unda sayılar Arap rakamı ile yazılmıştır. Yüksek lisans düzeyinde iki tez özetinde sayılar Romen rakamı ile verilmiş, üç tez özetinde hem Arap hem Romen rakamı kullanılmış, iki tez özetinde ise hiçbir sayıya yer verilmemiştir. Benzer şekilde doktora düzeyinde bir tez özetinde hem Arap hem Romen rakamı kullanılmış, bir tez özetinde de sayıya yer verilmemiştir.

Kullanılan terimlerin bir örnekliğine ilişkin incelemede yüksek lisans düzeyinde tezlerin 80'inde (%88.90); doktora düzeyindeki tezlerinin tümünde dilde bir örnekliğin sağlandığı

gözlenmiştir. Dilde bir örnekliğin ihlali gözlenen yüksek lisans tez özetlerindeki terimler aşağıda verilmiştir.

- *"test istatistikleri/test değişkenleri"*
- *"araç/ölçme aracı/bilgi formu"*
- *"ölçek/akran değerlendirme formu/görüş belirlemeye yönelik araç"*
- *"çoktan seçmeli, yazılı yoklama ve performans görevi/ farklı ölçme yaklaşımları/farklı test formatları/üç değerlendirme türü"*

Lisansüstü Tez Özetlerinde İçerik

Özetlerin içeriği "anahtar kelimelerin bulunma durumu", "anahtar kelimelerin bulunması durumunda içerikte kapsanması", "araştırmanın amacı", "araştırmanın yöntemi", "bulgular", "sonuç" ve "öneriler" kategorilerine göre incelenmiş, bulgular incelenen kategorilere göre ayrı alt başlıklarla aşağıda sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Tez özetlerinde anahtar kelimelerin kullanımına ilişkin inceleme sonucu elde edilen bulgular Çizelge 195'te verilmiştir.

Çizelge 195. Lisansüstü tez özetlerinde anahtar kelimelere ilişkin dağılım

Anahtar Kelimelerin Kullanımı	**Yüksek Lisans**	**Doktora**
	f	**f**
Anahtar kelimeler yazılmış ve hepsine içerikte yer verilmiş	20	4
Anahtar kelimeler yazılmış ancak bazılarına içerikte yer verilmiş	4	0
Anahtar kelimeler yazılmış ancak içerikte yer verilmemiş	4	0
Anahtar kelimeler yazılmamış	62	17
Toplam	**90**	**21**

İncelenen yüksek lisans düzeyindeki tez özetlerinin 28'inde (%31.10), doktora düzeyindeki tez özetlerinin dördünde anahtar kelimelere yer verilmiştir. Yüksek lisans düzeyindeki anahtar kelimelerin yazıldığı 28 tez özetinin 20'sinde anahtar kelimelere içerikte yer verilmiş, dördünde yazılan anahtar kelimelerin bazılarına yer verilmiş, dördünde yazılan anahtar kelimelere içerikte yer verilmemiştir. Doktora düzeyinde anahtar kelimelerin yazıldığı tüm tez özetlerinde anahtar kelimelere içerikte yer verilmiştir. Yüksek lisans düzeyinde 62 (%68.90), doktora düzeyindeki 17 tez özetinde anahtar kelimelere yer verilmemiştir.

Araştırmanın Amacı

Tez özetlerinin içeriğine ilişkin incelemede yüksek lisans tezlerin 88 (%97.80)'inde; doktora tezlerinin biri dışında tümünde araştırmanın amacının yazıldığı saptanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemine ilişkin içerik "Araştırma modeli", "araştırma verilerinin elde edildiği kaynaklar", "kaynakların özellikleri", "veri toplama süreci", "veri toplama araçları" ve "veri çözümleme teknikleri" alt boyutlarına göre incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 196'da sunulmuştur.

Çizelge 196. Lisansüstü tez özetlerinde araştırmanın yöntemine ilişkin dağılım

Yöntem	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Araştırmanın modeline yer verilmiş	19	2
Araştırma verilerinin elde edildiği kaynaklar belirtilmiş	80	18
Verilerin toplandığı kaynakların özellikleri tanıtılmış	60	8
Veri toplama süreci açıklanmış	44	6
Veri toplama araçlarına yer verilmiş	69	15
Veri çözümleme teknikleriyle ilgili bilgilere yer verilmiş	59	12

Çizelge 196 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde 19 (%21.10), doktora düzeyinde iki tez özetinde araştırma modeline yer verildiği; yüksek lisans düzeyinde 80 (%88.70), doktora düzeyinde 18 tez özetinde (%85.70) araştırma verilerinin elde edildiği kaynakların belirtildiği; yüksek lisans düzeyinde 60 (%66.70), doktora düzeyinde sekiz tez özetinde verilerin toplandığı kaynakların özelliklerinin tanıtıldığı; yüksek lisans düzeyinde 44 (%48.90), doktora düzeyinde altı tez özetinde veri toplama sürecinin açıklandığı; yüksek lisans düzeyinde 69 (%76.70), doktora düzeyinde 15 tez özetinde veri toplama araçlarına yer verildiği; yüksek lisans düzeyinde 59 (%65.60), doktora düzeyinde 12 tez özetinde veri çözümleme teknikleriyle ilgili bilgilere yer verildiği görülmektedir.

Bulgular

İncelenen tez özetlerinin yüksek lisans düzeyinde 83'ünde (%92.20); 21 doktora tezinin 15'inde bulgulara yer verildiği saptanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Lisansüstü tez özetlerinde sonuç ve önerilere ilişkin bilgi verilip verilmediği incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 197'de verilmiştir.

Çizelge 197. Lisansüstü tez özetlerinde sonuç ve önerilere ilişkin dağılım

Sonuç ve Öneriler	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
Araştırmanın sonuçlarına yer verilmiş	51	17
Araştırma sonuçlarına dayalı önerilere yer verilmiş	6	1

İncelenen tez özetlerinin yüksek lisans düzeyinde 51'inde (%56.70) araştırma sonuçlarına, altısında (%6.70) sonuçlara dayalı önerilere yer verildiği saptanmıştır. Doktora düzeyinde 17 tez özetinde araştırma sonuçlarına, birinde sonuçlara dayalı önerilere yer verildiği belirlenmiştir.

Daha önce belirtildiği gibi, bu araştırma kapsamında ölçme ve değerlendirme alanında lisansüstü programı olan üniversiteler bünyesinde 2000-2009 yılları arasında tamamlanmış tezlerden ulaşılabilen yüksek lisans düzeyinde 90 ve doktora düzeyinde 21 tez özeti üzerinde inceleme yapılmış, ilk inceleme tezlerin araştırma raporu türü üzerinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, ölçme ve değerlendirme alanında tamamlanmış yüksek lisans düzeyindeki araştırma raporlarının dörtte üçünün görgül türde, yaklaşık dörtte birinin yöntembilimsel türde olduğunu; doktora düzeyindeki araştırma raporlarının ise üçte birinin görgül ve yöntembilimsel türde olduğunu ortaya koymuştur. Kuramsal araştırma raporu her iki düzey de en az rastlanılan araştırma raporu türüdür. Bu bulgu; Adams ve White (1994) tarafından yürütülen; kamu yönetimi, kriminoloji, yönetim, planlama, sosyal çalışmalar, kadın

çalışmaları alanlarında tamamlanmış olan toplam 1152 doktora tezinin özetinin incelendiği araştırmadan elde edilen, tüm alanlar için kuramsal araştırma raporlarının neredeyse yokluğuna ilişkin bulguyla tutarlılık göstermektedir. Yeni bir kuramsal bilgi üretmenin zorluğu ve kuramsal çalışmaların yürütülebilmesi için ilgili alanda önemli bir bilgi birikimine sahip olmanın gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda, görgül veya yöntembilimsel çalışmaların kuramsal araştırmalara göre yapılması daha kolay araştırmalar olduğu söylenebilir. Bu anlamda, lisansüstü öğrencilerin kuramsal araştırma yapmak yerine, mevcut kuramsal bilgilere dayalı olarak betimleyici çalışmaları daha sık yürütmesinin, kuramsal araştırmaların nadiren gözlenmesine neden olabileceği düşünülmektedir.

Tezlerin incelenmesiyle; her iki düzeydeki tez özetlerinde de genel, biçimsel ve içeriğe özgü özellikler açısından çeşitli eksiklikler olduğu saptanmıştır.

Genel özellikler ana kategorisi kapsamında yapılan incelemede, yüksek lisans düzeyindeki tez özetlerinin yaklaşık üçte birinde amacın başlığın tekrarı niteliğinde olduğu; yaklaşık beşte birinde bilgilerin sunumunda nesnelliğin ihlal edildiği; yine yaklaşık beşte birinde bilgi içermeyen ifadelerin kullanıldığı gözlenmiştir. Doktora düzeyindeki tez özetlerinin üçte birinde bilgilerin sunumunda nesnelliğin ihlal edildiği; dörtte birinde araştırmanın amacına ilişkin bilgi sunulmadığı; yine dörtte birinde kullanılan kısaltmalar ve kısa adlar için tanımlama yapılmadığı gözlenmiştir. Bu bulgular, ölçme ve değerlendirme alanında incelenen lisansüstü tezlerde çoğunlukla genel özellikler kapsamındaki doğruluk, kendi içinde yeterlik, ifadelendirme, nesnellik, anlam bütünlüğü ve okunabilirlik ilkelerine uygun özetlere yer verildiğini gösterir niteliktedir. Ancak diğer taraftan, özetlerin araştırma içeriğinin kısa, ancak bir o kadar kapsamlı bir tanıtıcısı olması gerektiği, diğer araştırmacıların araştırma içeriğini hızla gözden geçirmelerine olanak sağladığı ve farklı türlerdeki araştırma raporlarının dizinlenmesinde de bilgilendirici olduğu önemle göz önünde bulundurulmalıdır. APA tarafından yayınlanan 1984 yılında yayınlanan kılavuzda, makale türündeki bilimsel yazılar için iyi hazırlanmış bir "Öz" bölümünün bir makaledeki en önemli paragraf olabileceğine; ister kağıt ister bilgisayar üzerinde olsun makale özünün, bir dergide basıldıktan sonra toplama özlerin bir parçası olarak aktif ve büyük olasılıkla uzun bir yaşama başlıyor olmasına işaret edeceğine vurgu yapılmaktadır. Kuşkusuz bu işlev, tezlerdeki "Özet" bölümü için de geçerlidir. Bununla birlikte, araştırmacılar çoğunlukla bir bilimsel yazıyı okuyup okumayacaklarına da "Öz" ya da "Özet" bölümlerini temel alarak karar verirler. Bilimsel araştırmaların, paylaşılabilirliğinin önemi göz önünde bulundurulduğunda; az sayıda tez özetinde gözlenmiş olsa da, bu ilkelerin ihlalinin göz ardı edilememesi gerektiği düşünülmektedir.

Biçimsel özellikler ana kategorisi kapsamında yapılan incelemede, gerek yüksek lisans düzeyindeki tez özetlerinde gerekse doktora düzeyindeki tez özetlerinde genelde biçimsel kurallara uyulduğu gözlenmiştir. Araştırmacılar tarafından diğer bilimsel araştırmalar hakkında bilgi sahibi olma sürecinde ilk dikkate alınan öğenin bir bilimsel araştırma raporunun "Özet" bölümü olduğu, bu bölümün içerik açısından taşıması gereken bazı özellikler olduğu ve içerik ne kadar iyi tanımlanmış olursa olsun biçimsel olarak doğru sunulmayan bir bilginin ilgili bilim alanında yeterli etkiyi uyandıramayacağı göz önünde bulundurulduğunda; incelenen tez özetlerinde biçimsel kurallara çoğunlukla uyulmuş olduğunun gözlenmesi, ölçme ve değerlendirme alanında tamamlanan tezlerin bilimsel bilginin paylaşılabilirliğine katkıda bulunmada işlevsel olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

İçeriğe özgü özellikler ana kategorisi kapsamında yapılan incelemede, gerek yüksek lisans gerekse doktora düzeyindeki tez özetlerinin üçte ikisinde anahtar kelimelerin bulunmadığı; yüksek lisans düzeyindeki tez özetlerinin beşte dördünde, 21 doktora düzeyindeki tez özetinin ise 19'unda araştırma modeline; yüksek lisans düzeyindeki tez özetlerinin yarısında, doktora düzeyindeki tez özetlerinin dörtte üçünde veri toplama sürecine;

yüksek lisans düzeyindeki tez özetlerinin üçte birinde, doktora düzeyindeki tez özetlerinin üçte birinden fazlasında veri çözümleme tekniklerine yer verilmediği gözlenmiştir. Bunlara ek olarak, doktora düzeyindeki tez özetlerinin yaklaşık üçte birinde araştırma bulgularının sunulmadığı; yüksek lisans düzeyindeki tez özetlerinin yaklaşık yarısında araştırma sonuçlarına değinilmediği, her iki düzeyde de araştırma sonuçlarına dayalı önerilere değinilen az sayıda araştırma olduğu belirlenmiştir. Unutmamak gerekir ki, bir araştırma raporu bilimsel bilginin paylaşımında kullanılan yazılı bir iletişim biçimidir ve bu yazılı iletişim ister tezler ister makaleler aracılığıyla sağlansın, tüm araştırma raporlarında yer verilen "Özet" veya "Öz", diğer araştırmacıların araştırma içeriğini hızla gözden geçirmelerine olanak sağlar, diğer taraftan farklı türlerdeki araştırma raporlarının dizinlenmesinde de bilgilendiricidir. Bu açıdan bakıldığında elde edilen bulgular; araştırmanın amacı, yöntemi, bulguları ve sonuçlarına ilişkin diğer araştırmacıların yararlanabileceği yeterlikte veya araştırma raporlarının dizinlenmesinde yol gösterici nitelikte tanımlayıcı bilgilere incelenen tez özetlerinde yer verilmediğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Elde edilen bu bulgunun benzer amaçla yürütülen diğer araştırma bulgularıyla tutarlılık durumunu belirlemek üzere alanyazına başvurulduğunda, bilimsel araştırmaların özetlerini incelemek üzere yapılandırılmış oldukça az sayıda araştırmaya (Adams ve White, 1994; Coorough ve Jack, 1997; Nelson ve Coorough, 1994) ulaşılmıştır. İlgili araştırmalar arasında yer alan Coorough ve Jack'in (1997) 1950–1990 yılları arasında eğitim alanında yayınlanmış 10279 tez özetini içerik çözümlemesi ile incelediği araştırmasında tezlerin dörtte birinde bulguların sunumunda hiçbir istatistiksel bilgiye rastlanmadığına ilişkin elde edilen bulgunun, bu araştırma kapsamında elde edilen bulgularla benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Diğer taraftan, Nelson ve Coorough (1994) tarafından, felsefe ve eğitim alanında yapılan doktora tez özetlerini, araştırma modeli, örneklemi, sonuçların anlamlılığı ve katılımcıların yaşı açısından incelemek amacıyla yürütülen araştırmada ise eğitim alanında yapılmış doktora tezlerinin daha çok tarama modelinde olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiş, bu araştırma kapsamında incelenen tez özetlerinde nadiren araştırma modeline yer verilmiş olması nedeniyle, Nelson ve Coorough (1994) tarafından benzer kapsamda yürütülmüş olan çalışmanın bulgularıyla bu çalışmadan elde edilen bulgular arasındaki tutarlılık değerlendirilememiştir.

Lisansüstü Tezlerin Konusu ve Tez Başlığının İçeriği Yansıtma Durumu

Bu bölümde projenin 8. amacı olan eğitim bilimleri alanında tamamlanmış tezlerde ele alınan konuların dağılımları ve 9. amacı olan tezlerin başlığının içeriğini yansıtma durumlarına ilişkin dağılımları verilmiş ve karşılaştırılarak sunulmuştur.

Araştırmanın 8. amacı olan eğitim bilimleri alanında tamamlanmış tezlerin konuları açısından genel bir profilinin belirlenmek için, tezler konu alınan eğitim düzeyi/alanı, başvurulan veri toplama kaynağı, tezde hedef grup/konu, tezde ele alınan değişken, yapılan işlem türü kategorileri altında incelenmiş ve bunlara ilişkin dağılımlar verilmiştir.

Okuyucuların tezle ilk buluştukları, ilgi alanı içinde olup olmadığına karar verdikleri tez raporu başlığının araştırmanın içeriğini yansıtması gerekir. Araştırmanın 9. amacı olan, başlığın araştırma içeriğini yansıtma durumunu belirlemek üzere, "tez başlıklarının" yukarıda verilen kategorilere ilişkin bilgi içerip içermediği belirlenmiş; tez başlığından belirlenen tez konusu dağılımları ile araştırmacılar tarafından tezlerin incelenerek belirlenen tez konusu dağılımları karşılaştırılmıştır. Bir diğer deyişle yukarıdaki kategorilere göre incelenerek belirlenen tez konuları dağılımı ile tez başlıklarından aynı kategorilere göre belirlenen tez konuları dağılımı karşılaştırılarak tez başlığının kategorilere göre tezin konusunu yansıtma durumu saptanmaya çalışılmıştır.

Eğitim Düzeyi/Alanı

Yüksek lisans ve doktora tezlerinde konu alınan eğitim düzeyi/alanı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 198'de sunulmuştur.

Çizelge 198. Tezlerde eğitim düzeyi/alanına ilişkin dağılım

Eğitim Düzeyi/Alanı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
İlköğretim	252	37.84	76	40.86
Ortaöğretim	152	22.82	28	15.05
Yükseköğretim	91	13.66	54	29.03
Eğitim dışı	64	9.61	9	4.84
Okul öncesi	37	5.55	6	3.23
Özel eğitim	27	4.05	11	5.91
Yaygın eğitim/ Yetişkin eğitimi	18	2.70	3	1.61
Mesleki ve teknik öğretim	18	2.70	2	1.08
Diğer	38	5.71	15	8.06

Çizelge 198 incelendiğinde hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde en sık konu alınan eğitim düzeyinin "ilköğretim" olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 252'sinde (%37.84), doktora tezlerinin de 76'sında (%40.86) "ilköğretim" düzeyi konu alınmıştır. Bunu yüksek lisans düzeyinde sırasıyla "ortaöğretim" (152, %22.82), "yükseköğretim" (91, %13.66), doktora düzeyinde de sırası değişerek "yükseköğretim" (54, %29.03), "ortaöğretim" (28, %15.05) izlemektedir. Yüksek lisans düzeyinde "özel eğitim" (27, %4.05), "yaygın eğitim/yetişkin eğitimi" ve "mesleki ve teknik öğretim" en az frekansa (18, %2.70) sahip konu alınan eğitim düzeyleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Doktora düzeyinde ise "okul öncesi" (6, %3.23), yaygın eğitim/yetişkin eğitimi" (3, %1.61) ve "mesleki ve teknik öğretim" (2, %1.08) en az frekansa sahip konu alınan eğitim düzeyleri olmuştur. Çizelge 1'deki "Eğitim dışı" kategorisi turizm, spor salonu, bankacılar, yöre halkı, emniyet müdürlüğü gibi ve "diğer" kategorisi ise hizmetiçi eğitim, dershane, tüm eğitim sektörü gibi alanları içermektedir.

Tez başlığına göre belirlenen eğitim düzeyi/alanına ilişkin dağılım Çizelge 199'da verilmiştir.

Çizelge 199. Tez başlıklarından belirlenen eğitim düzeyi/alanına ilişkin dağılım

Tez Başlığına Göre Eğitim Düzeyi/Alanı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
İlköğretim	212	31.83	54	29.03
Ortaöğretim	111	16.66	11	5.91
Yükseköğretim	66	9.90	1	0.54
Eğitim dışı	59	8.86	9	4.84
Okul öncesi	33	4.95	7	3.76
Özel eğitim	26	3.90	10	5.38
Yaygın eğitim/ Yetişkin eğitimi	16	2.40	1	0.54
Mesleki ve teknik öğretim	14	2.10	0	0.00
Diğer	37	5.55	11	5.91
Tez başlığı eğitim düzeyi hakkında bilgi vermiyor	123	18.47	57	30.65

Tezin başlığından belirlenen tezde konu alınan eğitim düzeyi/alanı Çizelge 2'de verilmiştir. Buna göre hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinin başlığından en sık konu alınan eğitim düzeyinin/alanının "ilköğretim" olduğu belirlenmiştir. "İlköğretim" düzeyi yüksek lisans tez adlarının 212'sinde (%31.83), doktora tez adlarının 54'ünde (%29.03) belirtilmiştir. Bunu yüksek lisansta "ortaöğretim" (111, 16.66) ve "yüksek öğretim" (66,

%9.90), doktora düzeyinde ise "ortaöğretim" (11, %5.91) ve "diğer" (11, %5.91) kategorisi izlemektedir. Yüksek lisans düzeyinde "özel eğitim" (26, %3.90), "yaygın eğitim/yetişkin eğitimi" (16, %2.40) ve "mesleki ve teknik öğretim" (14, %2.10) en az frekansa sahip tez başlığına göre konu alınan eğitim düzeyleri olarak belirlenmiştir. Doktora düzeyinde ise "yüksek öğretim" (1, %0.54), yaygın eğitim/yetişkin eğitimi" (1, %0.54) en az frekansa sahip tez başlığına göre konu alınan eğitim düzeyleri olmuştur. Doktora düzeyinde tez başlığına göre "mesleki ve teknik öğretim" düzeyinin hiç ele alınmamış olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 123'ünde (%18.47), doktora tezlerinin 57'sinde (%30.65) tez başlığı, tezin konu aldığı eğitim düzeyi hakkında veri vermemektedir.

Tez başlığının konu alınan eğitim düzeyini/alanını yansıtma durumu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 200'de verilmiştir.

Çizelge 200. Tez başlıklarının eğitim düzeyini/alanını yansıtma durumuna ilişkin dağılım

Tezlerin Başlığının Eğitim Düzeyini Yansıtma Durumu	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Tez başlığı, tezde konu alınan eğitim düzeyi/alanı yansıtıyor	508	76.28	122	65.59
Tez başlığı, konu alınan eğitim düzeyi/alanı ile ilgili bilgi vermiyor	123	18.46	54	29.03
Tez başlığı, tezde konu alınandan farklı bir eğitim düzeyini/alanını yansıtıyor	35	5.26	10	5.38
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 200'de görüldüğü gibi yüksek lisans tezlerinin 508'inde (%76.28), doktora tezlerinin 122'sinde (%65.59) tez başlığı, tezde konu alınan eğitim düzeyini yansıtmaktadır. Yüksek lisans tezlerinin 123'ünde (%18.46), doktora tezlerinin 54'ünde (%29.03) tez başlığı, tezde konu alınan eğitim düzeyi hakkında bilgi vermemektedir. Yüksek lisans tezlerinin 35'inde (%5.26), doktora tezlerinin 10'unda (%5.38) tez başlığı, tezde konu alınan eğitim düzeyini farklı bir biçimde yansıtmaktadır. Örneğin, tez ortaöğretim düzeyinde yürütüldüğü halde tez başlığı; tezin yükseköğretim düzeyinde yürütüldüğünü düşündürmektedir. Tez başlıklarını deşifre etmemek için bu bölüme ilişkin doğrudan örnekler verilememiştir.

Veri Toplama Kaynağı

Lisansüstü tezlerde başvurulan veri toplama kaynağı incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 201'de verilmiştir.

Çizelge 201. Tezlerde veri toplama kaynağına ilişkin dağılım

Veri Toplama Kaynağı	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Öğrenci	350	52.55	130	69.89
Öğretmen	170	25.53	44	23.65
Materyal	78	11.71	10	5.38
Aile-Veli	42	6.31	9	4.84
Yönetici	35	5.25	11	5.91
Akademik personel	22	3.30	14	7.53
İdari personel	9	1.35	0	0.00
Müfettiş	7	1.05	2	1.08
Rehberlik uzmanı	2	0.30	2	1.08
Diğer	71	10.66	19	10.22

Çizelge 201 incelendiğinde hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde verinin en sık "öğrenci" kaynağından toplandığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 350'sinde (%52.55), doktora tezlerinin 130'unda (%69.89) veri toplama kaynağı "öğrenci"dir. Bunu yüksek lisans tezlerinin 170'inde (%25.53) ve doktora tezlerinin 44'ünde (%23.65) bilgi toplama kaynağı "öğretmen" izlemektedir. "Materyal" ise yüksek lisans tezlerinin 78'inde

(%11.71) ve doktora tezlerinin 10'unda (%5.38) bilgi toplama kaynağı olarak kullanılmıştır. "İdari personel" yüksek lisans tezlerinin 9'unda (%1.35) kullanılmış, ancak doktora tezlerinin hiçbirinde kullanılmadığı gözlenmiştir. "Müfettiş" yüksek lisans tezlerinin 7'sinde (%1.05) ve doktora tezlerinin ikisinde (%1.18), "rehberlik uzmanı" ise hem yüksek lisans tezlerinin hem de doktora tezlerinin ikisinde (%0.30; %1.18) kullanılmıştır. Çizelgedeki "diğer" kategorisi hastalar, sanatçılar, makyözler, pamuk üreticileri gibi bilgi toplama kaynaklarıdır.

Tez başlığından veri toplama kaynağı tahmin edilmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 202'de verilmiştir.

Çizelge 202. Tez başlıklarından belirlenen veri toplama kaynağına ilişkin dağılım

Tez Başlığına Göre Veri Toplama Kaynağı	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Öğrenci	294	44.14	92	49.46
Öğretmen	106	15.92	14	7.52
Materyal	73	10.96	10	5.38
Aile-Veli	26	3.90	3	5.37
Yönetici	17	2.55	7	3.76
Akademik personel	7	1.05	4	2.15
Müfettiş	4	0.60	1	0.54
Rehberlik uzmanı	4	0.60	1	0.54
İdari personel	3	0.45	0	0.00
Diğer	32	4.80	3	5.37
Anlaşılmıyor	137	20.57	63	33.87

Tezin başlığından yola çıkarak tezde verinin hangi kaynaktan toplandığı tahmin edilmiş, buna ilişkin dağılım Çizelge 202'de verilmiştir. Buna göre hem yüksek lisans hem de doktora tez başlıklarında frekansı en yüksek olan veri toplama kaynağının "öğrenci" olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 294'ünde (%44.14), doktora tezlerinin 92'sinde (%49.46) tez başlığından yola çıkarak veri toplama kaynağının "öğrenci" olduğu tahmin edilmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 106'sında (%15.92), doktora tezlerinin 14'ünde (%7.52) tez başlığından yola çıkarak veri toplama kaynağının "öğretmen" olduğu tahmin edilmiştir. "Materyal" ise yüksek lisans tezlerinin 73'ünde (%10.96), doktora tezlerinin 10'unda (%5.38) tez başlığından yola çıkarak veri toplama kaynağı olarak tahmin edilmiştir. Hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde frekansı en az olan veri toplama kaynaklarının "müfettiş" (%0.60; %0.54), "rehberlik uzmanı" (%0.60; 0.54) ve "idari personel" (%0.45; %0) olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 137'sinde (%20.57) ve doktora tezlerinin ise 63'ünde (%33.87) verinin hangi kaynaktan toplandığının tez başlığından anlaşılamadığı saptanmıştır.

Lisansüstü tezler, başlığın veri toplama kaynağını yansıtıp yansıtmaması durumuna göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 203'de verilmiştir.

Çizelge 203. Tez başlıklarının verinin toplandığı kaynağı yansıtma durumuna ilişkin dağılım

Tez Başlıklarının Verinin Toplandığı Kaynağı	Yüksek Lisans		Doktora	
Yansıtma Durumu	f	%	f	%
Verinin hangi kaynaktan toplandığını yansıtıyor	449	67.41	100	53.76
Verinin hangi kaynaktan toplandığını farklı yansıtıyor	80	12.01	23	12.36
Verinin hangi kaynaktan toplandığı tez başlığından anlaşılmıyor	137	20.57	63	33.87
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 203'de görüldüğü gibi yüksek lisans tezlerinin 449'unda (%67.41), doktora tezlerinin 100'ünde (%53.76) tez başlığı, tezde verinin hangi kaynaktan toplandığını yansıtmaktadır. Yüksek lisans tezlerinin 80'inde (%12.01), doktora tezlerinin 23'ünde (%12.36) tez başlığı, tezde verinin hangi kaynaktan toplandığını farklı bir biçimde

yansıtmaktadır. Örneğin, tezde öğrenci ile ilgili veriler öğretmenlerinden toplanmışken tez başlığı verinin doğrudan öğrenciden toplandığını düşündürmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 137'sinde (%20.57), doktora tezlerinin 63'ünde (%33.87) tez başlığından, tezde verinin hangi kaynaktan toplandığının anlaşılamadığı saptanmıştır.

Hedef Konu

Yüksek lisans ve doktora tezlerinin hedef konusu incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 204'de verilmiştir.

Çizelge 204. Tezde hedef konuya ilişkin dağılım

Hedef Konu	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Öğrenci	211	31.68	79	42.47
Öğrenme, öğretme yöntemleri	155	23.27	56	30.10
Öğretmen	103	15.46	13	6.98
Materyal	96	14.41	27	14.52
Aile-Veli	26	3.90	2	1.08
Yönetici	22	3.30	3	1.61
Ölçek geliştirme/uyarlama-testlerin teknik incelemeleri	15	2.25	5	2.69
Fiziksel ve çevresel olanaklar/koşullar	14	2.10	3	1.61
Akademik personel	13	1.95	3	1.61
Ölçme ve değerlendirme teknikleri	11	1.65	3	1.61
Müfettiş	8	1.20	0	0.00
Rehberlik uzmanı	8	1.20	1	0.54
Rehberlik ve psikolojik danışma yöntemleri	8	1.20	1	0.54
İdari personel	7	1.05	0	0.00
Diğer	156	23.42	36	19.35

Çizelge 204'de görüldüğü gibi yüksek lisans ve doktora tezlerinde en çok "öğrenci" konusunun ele alındığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 211'inde (%31.68), doktora tezlerinin 79'unda (%49.47) hedef konu "öğrenci"dir. Bunu hem yüksek lisans tezlerinde %23.27 hem de doktora tezlerinde %30.10 düzeyi ile "öğrenme, öğretme yöntemleri" izlemektedir. Yüksek lisans tezlerinde %15.46 düzeyinde "öğretmen" ve doktora tezlerinde %14.52 düzeyinde "materyal" en çok ele alınan hedef konular arasındadır. Yüksek lisans tezlerinde frekansı en az olan hedef alınan konular "rehberlik uzmanı" (%1.20), "rehberlik ve psikolojik danışma yöntemleri" (%1.20) ve "idari personel" (%1.05) olarak saptanmıştır. Doktora tezlerinde ise frekansı en az olarak tezin başlığından yola çıkarak tahmin edilen hedef konular "aile-veli" (%1.08) olmuştur. Doktora tezlerinde "müfettiş" ve "idari personel" konularının hiç ele alınmadığı saptanmıştır. Çizelgedeki "diğer" kategorisi "TV programları", "eğitim politikaları" gibi çizelgedeki kategoriler dışında kalan konuları içermektedir.

Lisansüstü tezlerin başlığından hedef grup ve konular tahmin edilmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 205'de verilmiştir.

Çizelge 205. Tez başlıklarından belirlenen hedef konuya ilişkin dağılım

Tez Başlığına Göre Hedef Konu	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Öğrenme, öğretme yöntemleri	178	26.73	74	39.78
Öğrenci	153	22.97	44	23.65
Materyal	83	12.46	14	7.53
Öğretmen	53	7.95	7	3.76
Aile-Veli	21	3.15	1	0.54
Ölçek geliştirme/uyarlama-testlerin teknik incelemeleri	15	2.25	5	2.68
Ölçme ve değerlendirme teknikleri	13	1.95	3	1.61
Yönetici	10	1.50	6	3.22
Rehberlik ve psikolojik danışma yöntemleri	9	1.35	3	1.61
Fiziksel ve çevresel olanaklar/koşullar	5	0.75	3	1.61
İdari personel	4	0.60	0	0.00
Müfettiş	4	0.60	0	0.00
Akademik personel	2	0.30	2	1.07
Rehberlik uzmanı	2	0.30	1	0.54
Diğer	160	24.02	43	23.12
Tezin hedef konusu hakkında bilgi vermiyor	5	0.75	2	1.07

Tezin başlığından yola çıkarak tahmin edilen hedef grup ve konulara ilişkin dağılım Çizelge 205'de verilmiştir. Buna göre hem yüksek lisans hem de doktora tez başlıklarında frekansı en yüksek olan hedef konunun "öğrenme öğretme yöntemleri" olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 178'inde (%26.73), doktora tezlerinin 74'ünde (%39.78) tez başlığından yola çıkarak tezin hedef konusunun "öğrenme öğretme yöntemleri" olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin 153'ünde (%22.97), doktora tezlerinin 44'ünde (%23.65) tez adından yola çıkarak tezin hedef konusunun "öğrenci" olduğu saptanmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 83'ünde (%12.46), doktora tezlerinin 14'ünde (%7.53) tez adından yola çıkarak tezin hedef konusunun "materyal" olduğu belirlenmiştir. Frekansı en az olarak yüksek lisans tezlerinde ele alınan hedef konular "akademik personel" (%0.30) ve "rehberlik uzmanı" (%0.30) olmuştur. Doktora tezlerinde frekansı en az olarak ele alınan hedef konular ise "aile-veli" (%0.54) ve "rehberlik uzmanı" (%0.54) olarak saptanmıştır. Doktora tezlerinde "idari personel" ve "müfettiş" konularının ise hiç ele alınmadığı gözlenmiştir.

Lisansüstü tez başlıkları, hedef konuyu yansıtma durumlarına göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 206'da verilmiştir.

Çizelge 206. Tez başlıklarının hedef konuyu yansıtma durumuna ilişkin dağılım

Tez Başlıklarının Hedef Konuyu Yansıtma Durumu	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Tez başlığı, tezin hedef konusunu yansıtıyor.	464	69.67	136	73.12
Tez başlığı, tezin hedef konusundan farklı bir hedef konu yansıtıyor.	197	29.58	48	25.81
Tez başlığı, tezin hedef konusu hakkında bilgi vermiyor.	5	0.75	2	1.07
Toplam	666	100.00	186	100.00

Çizelge 206'da görüldüğü gibi yüksek lisans tezlerinin 464'sinde (%69.67), doktora tezlerinin 136'sında (%73.12) tez başlığı, tezin hedef konusunu yansıtmaktadır. Yüksek lisans tezlerinin 197'sinde (%29.58), doktora tezlerinin 48'inde (%25.81) tez başlığı, tezin hedef konusundan farklı bir hedef konu yansıtmaktadır. Örneğin, tezde öğretmen ve yöneticilerin özellikleri konu alınmışken tez adında sadece yöneticilerin özelliklerinin konu alındığı belirtilmektedir. Yüksek lisans tezlerinin beşinde (%0.75), doktora tezlerinin ikisinde (%1.07) tez başlığının, tezin hedef konusu hakkında bilgi vermediği saptanmıştır.

Değişken

Lisansüstü tezler, ele alınan değişkenlere göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 207'de verilmiştir.

Çizelge 207. Tezlerdeki değişkenlere ilişkin dağılım

Değişken	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Görüş	245	36.78	32	17.20
Akademik başarı	171	25.67	59	31.72
Psikolojik özellikler	76	11.41	31	16.67
Tutum	71	10.66	28	15.05
Demografik özellikler	52	7.80	10	5.38
Yetenek	26	3.90	23	12.36
Bireye ilişkin fiziksel-sağlıkla ilgili	20	3.00	1	0.54
Fiziksel ve çevresel olanaklar/koşullar	17	2.55	2	1.07
Performans	15	2.25	5	2.68
Psikometrik özellikler	9	1.35	3	1.61
Yaratıcılık	6	0.90	6	3.23
Hazırbulunuşluk	2	0.30	2	1.07
Diğer	152	22.82	77	41.40

Çizelge 207 incelendiğinde yüksek lisans tezlerinde en çok "görüş"lerin belirlendiği görülmektedir. Doktora tezlerinde ise en sık ele alınan değişken "akademik başarı"dır. Yüksek lisans tezlerinin 245'inde (%36.78) "görüş" alınmış, doktora tezlerinin 59'unda (%31.72) "akademik başarı" ile ilgilenilmiştir. Yüksek lisans tezlerinde "akademik başarı" (%25.67) ve "psikolojik özellikler" (%11.41) diğer en çok ele alınan değişken olarak belirlenmiştir. Doktora tezlerinde ise "görüş" (%17.20) ve "psikolojik özellikler" (%16.67) diğer en çok ele alınan değişken olarak saptanmıştır. Yüksek lisans tezlerinde "psikometrik özellikler" (%1.35), "yaratıcılık" (%0.90) ve "hazırbulunuşluk" (%0.30) en az ele alınan değişkenler olurken, doktora tezlerinde "hazırbulunuşluk" (%1.07), "fiziksel ve çevresel olanaklar/koşullar" (%1.07) ve "bireye ilişkin fiziksel-sağlıkla ilgili" (%0.54) değişkenler en az ele alınan değişkenler olarak belirlenmiştir. Çizelgedeki "diğer" kategorisi "bilinç", "inanış" gibi çizelgedeki kategoriler dışında kalan değişkenleri içermektedir.

Lisansüstü tezlerin başlığından değişkenler tahmin edilmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 208'de verilmiştir.

Çizelge 208. Tez başlıklarından belirlenen değişkenlere ilişkin dağılım

Tez Başlığına Göre değişken	Yüksek Lisans		Doktora	
	f	%	f	%
Akademik başarı	142	21.32	41	22.04
Görüş	104	15.62	13	6.98
Psikolojik özellikler	80	12.01	27	14.52
Tutum	45	6.76	20	10.75
Yetenek	26	3.90	22	11.83
Psikometrik özellikler	13	1.95	3	1.61
Hazırbulunuşluk	8	1.20	2	1.07
Performans	8	1.20	0	0.00
Bireye ilişkin fiziksel-sağlıkla ilgili	7	1.05	1	0.54
Demografik özellikler	6	0.90	2	1.07
Yaratıcılık	5	0.75	4	2.15
Fiziksel ve çevresel olanaklar/koşullar	2	0.30	1	0.54
Diğer	124	18.62	65	34.95
Tez başlığı, tezin değişkenleri hakkında bilgi vermiyor.	160	24.02	34	18.28

Tezin başlığından yola çıkarak tezin değişkenleri tahmin edilmiş, buna ilişkin dağılım Çizelge 8'de verilmiştir. Buna göre hem yüksek lisans hem de doktora tez başlıklarında frekansı en yüksek olan değişkenin "akademik başarı" olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 142'sinde (%21.32), doktora tezlerinin 41'inde (%22.04), tez başlığından yola çıkarak tezin değişkeninin "akademik başarı" olduğu tahmin edilmektedir. Yüksek lisans tezlerinde "görüş" (%15.62) ve "psikolojik özellikler" (%12.01) tez başlığından yola çıkarak tezin değişkeninin tahmin edildiği frekansları en yüksek olan diğer değişkenlerdir. Doktora tezlerinde ise "psikolojik özellikler" (%14.52) ve "yetenek" (%11.83) tez başlığından yola çıkarak tezin değişkeninin tahmin edildiği frekansları en yüksek olan diğer değişkenlerdir. Yüksek lisans tezlerinde "demografik özellikler" (%0.90), "yaratıcılık" (0.75) ve "fiziksel ve çevresel olanaklar/koşullar (%0.30) tez başlığından yola çıkarak tezin değişkeninin tahmin edildiği frekansları en az olan değişkenlerdir. Doktora tezlerinde ise "bireye ilişkin fiziksel-sağlıkla ilgili" değişkenler (%0.54) ve "fiziksel ve çevresel olanaklar/koşullar (%0.54) ile ilgili değişkenler tez başlığından yola çıkarak tezin değişkeninin tahmin edildiği frekansları en az olan değişkenlerdir. Doktora düzeyinde "performans" ile ilgili değişkenlerin ise hiç ele alınmadığı gözlenmiştir. Bunlara ek olarak, yüksek lisans tezlerinin 160'ında (%24.02) ve doktora tezlerinin 34'ünde (%18.28) tez başlığının, tezin değişkenleri hakkında bilgi vermediği gözlenmiştir.

Lisansüstü tezler, başlığın tez kapsamında ele alınan değişkenleri yansıtma durumuna göre incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 209'da verilmiştir. Aşağıda verilen Çizelge'de görüleceği gibi, yüksek lisans tezlerinin 310'unda (%46.55), doktora tezlerinin 95'inde (%51.07) tez başlığı, tezin değişkenlerini yansıtmaktadır. Yüksek lisans tezlerinin 196'sında (%29.43), doktora tezlerinin 57'sinde (%30.65) tez başlığı, tezin değişkenlerini farklı bir biçimde yansıtmaktadır. Örneğin, tezde bir programa ilişkin görüş alınmışken tez başlığı akademik başarının ölçüldüğünü düşündürmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 160'ında (%24.02) ve doktora tezlerinin 34'ünde (%18.28) tez başlığının, tezin değişkenleri hakkında bilgi vermediği görülmektedir.

Çizelge 209. Tez başlıklarının değişkenleri yansıtma durumuna ilişkin dağılımı

Tez Başlığının Değişkenleri Yansıtma Durumu	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Tezin değişkenlerini yansıtıyor	310	46.55	95	51.07
Tezin değişkenlerini farklı yansıtıyor	196	29.43	57	30.65
Tezin değişkenleri hakkında bilgi vermiyor	160	24.02	34	18.28
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

İşlem Türü

Tezlerdeki işlem türü ve tez başlıklarının işlem türünü içerme durumları incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 210'da verilmiştir.

Çizelge 210. Tez başlıklarının yapılan işlem türünü yansıtma durumuna ilişkin dağılım

Tez Başlığının İşlem Türünü Yansıtma Durumu	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Tez deneme modelinde, başlık modeli yansıtıyor	123	18.47	60	32.26
Tez deneme modelinde, başlık modeli farklı yansıtıyor	33	4.95	11	5.91
Tez deneme modelinde, başlık modele ilişkin bilgi içermiyor	11	1.65	5	2.69
Tez tarama modelinde, başlık modeli yansıtıyor	448	67.27	99	53.23
Tez tarama modelinde, başlık modeli farklı yansıtıyor	45	6.76	4	2.15
Tez tarama modelinde, başlık modele ilişkin bilgi içermiyor	6	0.90	7	3.76
Toplam	**666**	**100.00**	**186**	**100.00**

Çizelge 210 incelendiğinde tezlerin başlıklarının yapılan işlem türünü yansıtıp yansıtmama durumu ile ilgili olarak, tez başlıklarının yüksek lisans düzeyinde deneme ya da tarama (tekil/ilişki/karşılaştırma) modeli bir araştırma olup olmamasına ilişkin 571'inin (%85.74), doktora düzeyinde benzer şekilde 159'unun (%85.49) doğru bilgi içerdiği görülmektedir. Tez deneme modelinde veya tarama modelinde olduğu halde başlığın modeli farklı yansıttığı belirlenmiştir. Bu farklı yansıtma yüksek lisans düzeyindeki tezlerin 78'inde (11.71), doktora düzeyindeki tezlerin 15'inde (%8.06) gözlenmiştir. Tez başlığının yapılan işleme ilişkin bilgi içerip içermemesine durumuna bakıldığında ise yüksek lisans düzeyindeki tezlerin 17'sinde (%2.55), doktora düzeyindeki tezlerin 12'sinde (%6.45) başlığın yapılan işleme ilişkin bilgi içermediği belirlenmiştir.

Yukarıda sunulan kategoriler altında tez konuların incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular, lisansüstü öğrencilerinin benzer konular üzerinde çalıştıklarını göstermektedir. Bu bulgular Balcı (1990) tarafından Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin kuruluşundan itibaren yapılmış olan 54 doktora tezini problem, evren-örneklem, araştırma modeli, veri toplama yöntemleri ve veri çözümleme yaklaşımları açısından incelediği araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Söz konusu araştırmanın sonucunda, doktora tezlerinde ele alınan problemlerin benzerlik gösterdiği, bir başka deyişle yeni ve orijinal konuları ele almak yerine, daha önceden ele alınmış konuların farklı evren ve örneklemler üzerinde tekrarlandığı belirtilmiştir.

Bu araştırmada belirlenen kategoriler açısından tek tek bakıldığında da, lisansüstü tez çalışmalarının her iki düzeyde de benzer konular üzerinde yoğunlaştığı; eğitim düzeyi olarak çoğunlukla ilköğretim ve orta öğretim ile ilgili çalışmalar yapıldığı, veri toplama kaynaklarının öğrenciler ve öğretmenler olduğu, bunun doğal sonucu olarak hedef konunun öğrenci ve öğretim yöntemleri, araştırmada ele alınan değişkenin akademik başarı ve görüşlerin belirlenmesi olduğu ve çalışmaların çoğunlukla tarama modelinde yürütüldüğü belirlenmiştir.

Altın (2004) tarafından yapılan araştırmanın bulguları da benzer bir şekilde tez konularının "ilköğretim" ve "ortaöğretim" düzeylerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Araştırmacıların hem ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına nispeten daha kolay ulaşabilmesi, hem de bu kurumlarda daha büyük sayıda gruplar olması nedeniyle bu kurumları tercih ettikleri düşünülmektedir. Yıldız (2004) yaptığı araştırmada, yetişkin eğitimi alanında yapılan araştırmaların azlığına dikkat çekmiştir. Elde edilen bulgu, bu araştırma için de geçerlidir.

Bu araştırmanın bulguları ile Saraçoğlu ve Dursun (2010) tarafından yapılan araştırmanın bulguları da tutarlılık göstermektedir. Bu araştırmacılar, eğitim programları ve öğretimi alanında tamamlanmış tezlerde en çok öğrenci ve öğretmenlerin veri toplama kaynağı olduğunu belirlemişlerdir.

Ramazan, Efe ve Güven (2007) yüksek lisans tezlerini inceledikleri araştırmada bu araştırmanın bulgularına benzer bir şekilde öğretim yöntemlerinin hedef konu olarak sıklıkla ele alındığını belirlemişlerdir. Saraçoğlu ve Dursun (2010) da hem yüksek lisans hem de doktora tezleri üzerinde yürüttükleri araştırmada, öğrenme yaklaşımları, öğrenme stil ve stratejilerinin ağırlıklı çalışma konuları olduğunu saptamışlardır.

Ramazan ve Balat (2007) tarafından okul öncesi eğitimi ile ilgili yapılmış yüksek lisans tezlerinin incelendiği araştırmada bu araştırmanın bulgularına benzer bir şekilde, sıklıkla görüşlere başvurulduğu belirlenmiştir. Karadağ (2009) tarafından eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin incelendiği araştırmada akademik başarının ele alındığı saptanmıştır, bu bulgu da, bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Eğitim bilimleri alanında yapılmış olan bu çalışmaların öğrenci, öğretim yöntemleri, akademik başarı ile ilgili olması beklenen bir durumdur. Ancak eğitim bilimleri ile ilgili bazı eğitim düzeyleri (okul öncesi vb.) ve eğitim alanlarıyla (özel eğitim, yaygın ve mesleki

eğitim) ilgili öğrenci ve öğretmenler dışında kalan paydaşların (müfettiş, yönetici, idari personel, akademik personel, rehberlik uzmanı, aile-veli), bununla birlikte görüş ve akademik başarı dışındaki değişkenlerin (yetenek, fiziksel-çevresel koşullar, performans, yaratıcılık, hazırbulunuşluk) ihmal edildiği görülmektedir. Her iki düzeyde tezlerin çoğunlukla tarama modelinde yapılmış olması, elde edilen bilginin de hala betimleyici düzeyde kaldığına ve deneysel çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Tezlerin başlıklarının araştırmanın içeriğini yansıtmaması ile ilgili nedenlerin başında; her iki düzeyde başlığın araştırmada ele alınan değişkeni yansıtmaması gelmektedir. Bunu, yüksek lisans düzeyinde hedef konunun, doktora düzeyinde eğitim düzeyi/alanının yansıtılmaması izlemektedir. Doktora düzeyindeki tezlerin başlıklarında hedef konunun, yüksek lisans düzeyindeki tezlerde ise eğitim düzeyi/alanının yansıtılmaması durumunun üçüncü sırada olduğu belirlenmiştir. Dördüncü sırada her iki düzeyde veri toplanan grubun yansıtılmaması gelmektedir. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde tamamlanmış tezlerin başlıklarında en az ihmal edilen ise araştırmanın tarama veya deneme modeli ile ilgili olduğunun yansıtılmasıdır.

Tezlerin başlıklarının araştırma içeriğini farklı yansıtması ile de karşılaşılmış, her iki düzeyde başlık ve içerik tutarsızlığının en önemli nedeninin veri toplanan grubun ve ele alınan değişkenin başlığa farklı yansıtılması olduğu belirlenmiştir. Bunu, yüksek lisans düzeyinde araştırma modelinin, doktora düzeyinde eğitim düzeyi/alanının farklı yansıtılması izlemektedir.

Tezin Başlığının Amacı Yansıtma Durumu

Bir araştırmanın kısa bir ifadesi olan başlık, kullanılan temel değişkenleri veya kuramsal noktaları ve bunların aralarındaki ilişkiyi kapsamalıdır. Bu duruma dayalı olarak lisansüstü tezler incelenmiş ve buna ilişkin dağılım Çizelge 211'de verilmiştir.

Çizelge 211. Tez başlıklarının amacı yansıtma durumuna ilişkin dağılım

Başlığın Amacı Yansıtma Durumu	**Yüksek Lisans**		**Doktora**	
	f	**%**	**f**	**%**
Yansıtıyor	480	72.07	102	54.84
Yansıtmıyor	186	27.93	84	45.16
Toplam	666	100.00	186	100.00

Çizelge 211'e göre, incelenen 666 yüksek lisans tezinin 480'inde (%72.07), 186 doktora tezinin 102'sinde (%54.84) araştırmanın başlığının, araştırmanın amacını yansıttığı belirlenmiştir. 666 yüksek lisans tezinin 186'sında (%27.93) ve 186 doktora tezinin 84'ünde (%45.16) araştırmanın başlığının amacı yansıtmadığı gözlenmiştir. Araştırma başlığının amacı yansıtmamasının nedenleri olarak, araştırmanın başlığının 'etki' sözcüğüyle deneysel bir çalışma izlenimi vermesi ama araştırmanın amaçlarına bakıldığında değişkenler arasındaki 'ilişki'nin söz konusu olduğu tarama modelinde bir araştırma olmasıdır. Ayrıca araştırmanın başlığının sınırlandırılmaması, hedef konu, değişkenler, düzey, araştırma modelinin belirsiz veya eksik olması, genel amacın yokluğu, araştırmanın başlığı ile amaç arasındaki tutarsızlık olarak belirlenmiştir.

Araştırmacılar tarafından tez başlığının tezin konusunu (amacını ve sınırlılıklarını) yansıtması ile ilgili inceleme sonucu ile yukarıda sunulan tez başlığından tez içeriğinin belirlenmesi ile ilgili dağılımların benzer olduğu görülmektedir. Bulguların kendi içinde tutarlı olması nitel araştırmalarda karşılanması gereken geçerliğin bir kanıtıdır. Bu durum da bulguların kendi içinde tutarlı olduğunu gösterir niteliktedir.

IV. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Lisansüstü tezlerin alt bölümlerinin başlıklarına ilişkin birbirinden az ya da çok farklı adlandırmaların kullanıldığı saptanmıştır. Farklı başlık adlandırmasının en çok olduğu alt bölüm 76 adlandırmayla "veriler ve toplanması" dır. Bu bulgular tezlerin raporlaştırılmasında bir standardın olmadığını gösterir niteliktedir.

Lisansüstü tezlerde bir tez raporunda bulunması gereken alt bölümlerin çoğunlukla yazıldığı ancak ilgili bölüm başlıklarının içerikleri ile tutarlılığına ilişkin incelemede, alt bölümlerdeki içeriğin ilgili alt bölüme ait olmadığı veya içeriğin eksik verildiği belirlenenler arasındadır. Bu durumla ilgili en çarpıcı bulgulardan biri, problem cümlesinin yazıldığı yüksek lisans tezlerinin üçte birinde ve doktora tezlerinin üçte birinden fazlasında genel amaç veya alt amaçların problem cümlesi olarak ifadelendirilmesidir. Yüksek lisans ve doktora düzeyindeki tezlerde en sık karşılaşılan durum, "Evren ve Örneklem" başlığı altında evrenden olasılığa dayalı olarak seçilmeyen grupların evrenden seçilmiş örneklem olarak tanıtılmasıdır. Tezlerin büyük çoğunluğunda "Bulguların ve Yorumlar" başlığının yer aldığı ancak bu başlık altında yüksek lisans tezlerinin yaklaşık üçte birinde, doktora tezlerinin yaklaşık beşte birinde yalnızca bulgulara yer verildiği, yorumların sunulmadığı belirlenmiştir. Alanyazın bağlantılı yorumların yüksek lisans tezlerinin yarısından fazlasında, doktora tezlerinin üçte birinde yapılmadığı ulaşılan bir başka çarpıcı sonuçtur. Lisansüstü tezlerde bulgulara ilişkin tartışma/yorumun hangi bölüm altında yapıldığı da incelenmiştir. Tartışma/yorumun yapıldığı yüksek lisans tezlerinin yaklaşık dörtte birinde, doktora tezlerinin ise beşte birinde bulgulara ilişkin tartışma/yorumun "Bulgular ve Yorumlar" bölümünde sunulmadığı, "Sonuçlar, Tartşma ve Öneriler" başlığı altında yer aldığı belirlenmiştir.

Tezlerin alt bölümlerinin içeriklerine ilişkin inceleme sonuçları aşağıda sunulmuştur;

- Problem cümlesinin yazıldığı durumda gerekçe belirtilmeden, soru şeklinde sunulması en sık karşılaşılan durum olarak belirlenmiştir. Problem cümlesinin alt amaçlar ile aynı yazıldığı ve amaç alt bölümünde gerekçelendirilerek problem cümlesinin yazıldığı durumlarla da karşılaşılmıştır. Bu bulgular lisansüstü öğrencilerinin problem cümlesi ile genel amaç-alt amaç farkını kavramadıklarını, problem cümlesi ile genel ve alt amaçların içeriklerine ait bilgi eksikliklerinin olduğunu düşündürmektedir.

- Alt amaçların yüksek lisans düzeyinde en sık betimsel amaçlı sorular, doktora düzeyinde ilişki/karşılaştırma soruları olarak yazıldığı saptanmıştır. Alt amaçların betimsel ve ilişki/karşılaştırma soruları olması her iki düzeydeki tezlerin çoğunlukla tarama modelinde olduğunu göstermektedir. Deneme modelinde yapılan tezlerde de hipotezlerin tek yönlü kurulmadıkları belirlenenler arasındadır. Bu da lisansüstü öğrencilerinin deneme modelindeki araştırmalarda hipotezleri tek yönlü kurmanın önemiyle ilgili bilgi eksiklikleri olduğunu gösterir niteliktedir.

- Doktora tezlerinde amaç ve problem cümlesinin yüksek lisans tezlerine kıyasla birbirleriyle daha tutarlı olduğu saptanmıştır. Her iki düzeyde de çoğunlukla alt amaçların genel amaçla tutarlı olduğu belirlenenler arasındadır.

- Yüksek lisans ve doktora düzeyinde en sık araştırmanın uygulamaya katkısının belirtildiği, yüksek lisans düzeyinde tezlerin dörtte birinde, doktora düzeyindeki tezlerin yarıya yakınında kuramsal bilgi birikimine ve diğer araştırmacılara katkısının belirtildiği saptanmıştır. Bu bulgu da tezlerin her iki düzeyde daha çok görgül araştırmalar olduğunu gösterir niteliktedir.

- Sayıltıların çoğunlukla cevaplama davranışlarına ilişkin olduğu bunu evren ve örnekleme ve ölçme araçlarının teknik niteliklerine ilişkin olanların izlediği belirlenmiştir. Sayıltılar nitelik olarak değerlendirildiğinde bu ifadelerin yüksek lisans tezlerinin yarıya yakınında ve doktora tezlerinde yaklaşık üçte ikisinde uygun olmadığı, diğer bir deyişle sayıltı niteliği taşımadığı belirlenmiştir. Her iki düzeydeki tezlerde genellikle doğruluğunun kontrolü araştırmacının elinde olan, olanaklar dâhilinde denenebilecek yargıların sayıltı olarak belirtildiği gözlenmiştir. Bu sonuç, tez yazarlarının sayıltının tanım ve işlevini bilmediklerini gösterir niteliktedir.

- Lisansüstü tezlerinde belirtilen sınırlılıkların da yaklaşık dörtte üçünün nitelik olarak ve yaklaşık altıda beşinin ifade olarak uygun olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, tez yazarlarının araştırmanın sınırlılıklarını belirlemede diğer alt bölümlere göre daha yetkin olduklarını göstermektedir

- İncelenen yüksek lisans tezlerinin yalnızca dokuzda birinde ve doktora tezlerinin yaklaşık sekizde birinde işlevsel tanımlara yer verilmiş olması dikkat çekicidir. İşlevsel tanımların yapılmamış olması bir yana, lisansüstü tezlerde, araştırmaya özgü olmayan, herkes tarafından aynı şekilde anlaşılan (*öğrenci, öğretmen, anaokulu, matematik* vb.) sözcüklerin de tanımlanmaya çalışıldığı gözlenmiştir.

- Elde edilen bulgulara göre, her iki düzeyde de nicel araştırmalar çoğunluktadır ve nitel araştırmalar ile nicel ve nitel araştırma türlerinin bir arada kullanıldığı çalışmalar her iki düzeyde de nicel araştırmalara göre oldukça azdır. Nicel araştırma türündeki tezlerin, her iki düzeyde çoğunlukla tarama modelinde olduğu deneme modelindeki tezlerin daha az sayıda olduğu belirlenmiştir.

- Tarama modelinin türü ile ilgili yapılan yanlışlıklar çoğunlukla tarama modelinin deneme modeliyle karıştırılması veya araştırma kapsamında kullanılan veri toplama tekniğinin tarama modeli türü şeklinde sunulmasından kaynaklanmakta, deneme modelinin türü ile ilgili yanlış belirlemeler ise çoğunlukla yarı deneysel desenlerin gerçek deneysel desenlerle karıştırılması veya desenlerin adlarının terminolojiye uygun şekilde sunulmaması sonucu ortaya çıkmaktadır.

- Araştırma modeli türünün doğru belirtildiği tezler üzerinde yapılan incelemeyle elde edilen bulgulara göre, tarama modelinin kullanıldığı durumlarda, yüksek lisans düzeyinde tekil tarama, doktora düzeyinde ise karşılaştırma türü ilişkisel tarama en sık kullanılan türdür. Her iki düzeyde de örnek olay az sayıdadır. Deneme modelinin kullanıldığı durumlarda ise, yüksek lisans düzeyinde en sık öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desenin kullanıldığı, doktora düzeyinde ise en sık kullanılan desenin öntest-sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desen olduğu belirlenmiştir. Her iki düzeyde de benzer olarak en az kullanılan desen, sontest kontrol gruplu gerçek deneysel desendir.

- Nitel araştırma türüne göre tezlerin dağılımı incelendiğinde; yüksek lisans düzeyinde çoğunlukla türün belirtilmemiş olduğu, doktora düzeyinde ise türün belirtilme durumu ile belirtilmeme durumunun yakın oranlarda olduğu görülmüştür. Yanlış belirtilen nitel araştırma türleri her iki düzeyde de az sayıdadır. Yanlış belirlemeler çoğunlukla nitel araştırma türlerinin nicel araştırma türleriyle karıştırılması sonucu ortaya çıkmıştır.

- Yüksek lisans ve doktora tezlerinde veriler ağırlıklı olarak bireylerden toplanmıştır. Veri toplama kaynağının doküman olduğu sınırlı sayıda yüksek lisans ve doktora tezi bulunmaktadır.

- Her iki düzey için de tezlerin yarısından fazlasında verilerin toplandığı kaynak "Çalışma grubu/Katılımcı/Deneklerdir." Bir diğer deyişle veriler olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemleri ile oluşturulmuş veri toplama kaynaklarından elde edilmiştir.

- Her iki düzeyde de, örnekleme süreci ile ilgili en sık karşılaşılan sorun örneklem büyüklüğünün hesaplanmamasıdır. Doktora düzeyinde yarısında ve yüksek lisans düzeyinde ise sadece üçte birinde, örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Verilerin, evrenden olasılığa dayalı olmayan örnekleme yolu ile oluşturulduğu çalışma grubu/denekler/katılımcılar üzerinden toplandığı durumlar için, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki veri toplama kaynaklarının büyük kısmında çalışma grubu/denekler/katılımcılar tanımlanmıştır. Yüksek lisans düzeyinde veri toplama kaynaklarının yarısına yakınında ve doktora düzeyinde yarısından fazlasında dağılım bilgileri verilmiştir. Deneysel çalışmalarda, deneklerin yansız atanması kuralına en çok doktora düzeyindeki çalışmalarda uyulmuştur. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerin sadece dörtte birinde denekler yansız atanmıştır.

- Yüksek lisans ve doktora tezlerinde, yazılı veri toplama, görüşme, gözlem, hazır veri ve belgesel tarama tekniklerinin kullanım durumuna ilişkin bulgular doğrultusunda, büyük oranda yazılı veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerinde bunu görüşme, gözlem, belgesel tarama ve hazır veri takip etmektedir.

- İncelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinde, yazılı veri toplama tekniği kapsamında kullanılan ölçme araçları büyük oranda araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Yazılı veri toplama tekniği olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarını, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçların kullanımı izlemektedir. Ayrıca araştırmacılar tarafından en az tercih edilen yöntemin ölçme aracı uyarlama olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının en sık başarı ve görüş kategorisinde yer aldığı; en az yer aldığı kategorilerin ise özyeterlilik, yetenek, benlik algısı/özsaygı/özgüven ve eleştirel düşünme olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde, araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçları en sık tutum kategorisinde, doktora tezlerinde ise kişilik kategorisinde yer almaktadır. Her iki lisansüstü düzeyde araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının ortak olarak en az yer aldığı kategorilerin ise görüş, eğitsel ve beceri kategorileri olduğu belirlenmiştir. Her iki lisansüstü düzeydeki tezlerde, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının en sık tutum kategorisinde yer aldığı; en az yer aldığı kategorilerin ise yetenek, özyeterlilik ve çoklu zeka olduğu; başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının en sık kişilik kategorisinde yer aldığı; en az yer aldığı kategorilerin duygusal zeka ve stres olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının geliştirme adımlarının belirtilmesi durumuna ilişkin bulgular çerçevesinde, her iki düzeydeki tezlerin yarısından fazlasında geliştirme adımlarının belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır. Her iki düzeyde de,

geliştirme adımlarının en sık belirtildiği araçların ölçek olduğu, en az belirtildiği araçlarının ise anket olduğu belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının geliştirme adımlarının tam/eksik ve doğru/yanlış olma durumu incelendiğinde, her iki lisansüstü düzeyde de geliştirme adımlarının eksik olması, ancak belirtilen adımların doğru olması durumunun tüm araç kategorileri için çoğunlukta olduğu; buna ek olarak geliştirme adımlarında en sık eksiklik gözlenen araçların her iki düzey de anketler olduğu, en sık yanlışlık gözlenen araçların ise yüksek lisans düzeyinde anket, doktora düzeyinde ölçekler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anket ve başarı/yetenek testi kategorisine dâhil olan araçların geliştirme adımları incelendiğinde "aynı ya da benzer araçların incelenmesi" adımının, ölçeklerin geliştirilme adımları incelendiğinde "içerik çözümlemesi" adımının en sık eksikliğin gözlendiği geliştirme adımı olduğu belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerin geliştirme adımlarında yapılan yanlışlıklara ilişkin incelemede ise, her iki düzeyde de yapılan yanlışlıkların çoğunlukla ölçme araçlarının psikometrik niteliklerinin belirlenmesi sürecinde madde yapısının göz ardı edilmesi sonucu yanlış güvenirlik ve geçerlik kestirme yöntemlerinin kullanılması ve elde edilen güvenirlik ve geçerlik kanıtlarının hatalı yorumlanması sonucu ortaya çıktığı belirlenmiştir.

- Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçları incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde uyarlanan anket olmadığı belirlenmiş, araçların uyarlama adımlarının belirtilmesi durumuna ilişkin bulgular çerçevesinde, doktora düzeyinde uyarlanan anket ve her iki düzeyde uyarlanan başarı/yetenek testlerinin tamamında, ölçeklerin ise büyük çoğunluğunda uyarlama adımlarının belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından uyarlanan ölçme araçlarının uyarlama adımlarının tam/eksik ve doğru/yanlış olma durumu incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde uyarlanan başarı/yetenek testlerinin, doktora düzeyinde ise uyarlanan anket ve başarı/yetenek testlerinin tamamında, her iki düzeyde uyarlanan ölçeklerin ise büyük çoğunluğunda uyarlama adımlarının eksik olduğu ancak belirtilen uyarlama adımlarında yanlışlık olmadığı belirlenmiştir. Her iki düzeyde de en sık "dilsel eşdeğerlik çalışması yapılması" ve "geri çeviri çalışması yapılması" adımlarının eksik sunulduğu, yanlışlığın ise çoğunlukla "uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel çözümlemelerin yapılması, psikometrik niteliklerin belirlenmesi" adımında yapıldığı belirlenmiştir.

- Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtılma durumuna ilişkin bulgular çerçevesinde; her iki düzeyde de tanıtımın eksik yapıldığı durumların çoğunlukta olduğu; bununla birlikte, tanıtımlarında en sık eksiklik gözlenen başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının yüksek lisans düzeyinde başarı/yetenek testleri, doktora düzeyinde anketler olduğu, tanıtımlarında en sık eksiklik gözlenen başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının ise her iki düzeyde de başarı/yetenek testleri olduğu belirlenmiştir. Gerek başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş gerekse başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının tanıtımında; her iki düzeyde de aracın hangi hedef grup için ve hangi amaçla geliştirildiğine veya uyarlandığına, bununla birlikte puanlanma şekline ilişkin bilgi verilmemesi sık gözlenen eksiklikler arasındadır.

- Elde edilen sonuçlara göre; güvenirlik ve geçerlik kanıtlarına, yüksek lisans tezlerine oranla doktora tezlerinde daha fazla yer verilmektedir, bununla birlikte, her iki düzeyde de güvenirlik ve geçerlik kanıtlarının sunulmadığı durumlar çoğunluktadır. Lisansüstü tezlerde farklı geliştirilme/uyarlanma durumuna sahip tüm ölçme araçlarının güvenirliğine ve geçerliğine ilişkin sunulan kanıtlar birlikte

değerlendirildiğinde; araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme araçlarının kullanıldığı her iki lisansüstü düzeyde de araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik ve geçerlik kanıtlarının; araştırmacı tarafından uyarlanan ve başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçme araçlarının kullanıldığı durumda orijinal ve araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik ve geçerlik kanıtlarının; başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının kullanıldığı durumda ise orijinal, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen ve araştırma kapsamında belirlenen güvenirlik ve geçerlik kanıtlarının en sık sunulduğu araç türünün ölçek olduğu; buna karşın en az sunulduğu araç türünün ise anket olduğu belirlenmiştir.

- Elde edilen sonuçlar, her iki lisansüstü düzeyde de anketlerin güvenirliğini belirlemede; anketin uygulandığı hedef kitle içinden yansız seçilmiş bir grup bireyle görüşme yapılması ve ilk uygulamadan elde edilen görüşler ile görüşmeden elde edilen görüşler arasında tutarlılık olup olmadığını nitel olarak inceleme yoluyla güvenirlik kanıtı elde etme yöntemine neredeyse hiç başvurulmadığını göstermektedir. Bunun yerine; sürekli puan veren, bir başka deyişle madde puanlarının toplamından toplam test puanı elde edilebilen yapıdaki başarı testi, yetenek testi, ölçek vb. ölçme araçlarının güvenirliğinin kestirilmesinde kullanılabilecek alfa güvenirliği, KR-20 ve KR-21 güvenirliği, test- tekrar test güvenirliği, iki yarı güvenirliği, paralel formlar güvenirliği vb. hatalı güvenirlik yöntemlerine sıklıkla başvurulduğu belirlenmiştir. Başarı/yetenek testleri için güvenirliğe ilişkin lisansüstü tezler içinde sunulan bilgiler incelendiğinde, her iki düzeyde de çoğunlukla KR-20 güvenirlik katsayısına başvurulduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra; çok değerli (1, 2, 3, 4..) puan veren maddelerden oluşmuş ölçme araçları için kullanılabilen bir güvenirlik kestirme yöntemi olan alfa güvenirliğinin kestirildiği hatalı uygulamaların da bulunduğu belirlenmiştir. Ölçekler için güvenirliğe ilişkin sunulan bilgiler incelendiğinde ise, her iki lisansüstü düzeyde de güvenirlik kanıtlarının sunulduğu durumda en sık kestirilen güvenirlik katsayısının alfa güvenirliği olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, ölçek kategorisine dahil edilen ölçme araçları için güvenirliğin kestirilmesinde KR-20 güvenirliği ve KR-21 güvenirliği gibi, dereceli maddelerden oluşan ölçme araçları için uygun olmayan, madde yapısının iki değerli (0,1) puan vermesi durumunda kullanılabilen güvenirlik kestirme yöntemlerine de başvurulmuştur. Elde edilen diğer bir sonuç, güvenirlik kestirme yöntemlerinin türünün, kullanılan ölçme araçlarının türü için uygun olduğu durumlarda, kestirilen güvenirlik katsayısı değerlerinin büyük ölçüde yüksek (0.70 ve üzerinde) olmasıdır. Bununla birlikte, incelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinde başarı/yetenek testlerinde KR-20, ölçeklerde ise alfa güvenirliği dışındaki diğer güvenirlik kestirme yöntemlerinin nadiren kullanıldığı belirlenmiştir. Sözü edilen her iki güvenirlik kestirme yönteminin de iç tutarlılık katsayısını kestirmeye dayalı olması doğrultusunda, her iki düzeydeki araçların büyük kısmında güvenirliğin yalnızca "tutarlılık" çerçevesinde ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Lisansüstü tezlerde yazılı veri toplama tekniğinin kullanımı kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilen, başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, araştırmacı tarafından uyarlanan ve başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış ölçme araçlarının tümü için elde edilen sonuçlara göre; her iki lisansüstü düzeyde de orijinal, aracı Türk kültürüne uyarlayan araştırmacılar tarafından belirlenen ve araştırma kapsamında belirlenen geçerlik kanıtlarının sunulmasında en sık başvurulan yöntem; anket ve başarı/yetenek testleri için kapsam geçerliği; ölçekler için ise yapı geçerliğidir. Her iki lisansüstü düzeyde de, yazılı veri toplama teknikleri kapsamındaki ölçme araçlarının geçerliğini kestirmede görünüş geçerliği ve ölçüt dayanaklı geçerlik yöntemlerinin kullanımı az sayıda gözlenmiştir. Kapsam ve görünüş geçerliğinin belirlenmesinde

çoğunlukla uzman görüşüne, yapı geçerliğinin belirlenmesinde faktör analizine, ölçüt dayanaklı geçerliğin belirlenmesinde ise hali hazır geçerliğe başvurulmuştur. Lisansüstü tezlerde ölçme araçlarının geçerliğine ilişkin sunulan kanıtlar doğrultusunda, her iki lisansüstü düzeyde de zaman zaman hatalı geçerlik kestirme yöntemlerinin kullanıldığı; anketler için yapı geçerliğine dayalı olarak geçerlik kanıtı sunulduğu ve yapı geçerliğini kestirmede faktör analizi tekniğinden yararlanıldığı, başarı/yetenek testleri için yapı geçerliğini kestirmede uzman görüşüne başvurulduğu, ölçeklerin kullanıldığı durumlarda ise yalnızca kapsam geçerliğine dayalı kanıtların elde edildiği belirlenmiştir.

- Veri toplama tekniği olarak görüşme ve gözlemin kullanıldığı tezlerde, görüşme/gözlem türünün belirtilme durumu incelendiğinde; görüşme türünün her iki düzeyde de çoğunlukla belirtildiği, buna ek olarak doktora düzeyindeki tezlerde görüşme türünün belirtilme sıklığının yüksek lisans düzeyine göre daha fazla olduğu; buna karşın her iki düzeyde kullanılan gözlemlerin yarısından fazlasında gözlem türüne ilişkin bilginin verilmediği belirlenmiştir. Belirtilen görüşme ve gözlem türlerine ilişkin yapılan incelemede ise; her iki düzeyde de görüşme tekniği için genellikle yarı yapılandırılmış ve yüz yüze görüşme türünün, gözlem tekniği için ise dışarıdan gözlem türünün daha çok tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

- Lisansüstü tezlerde, görüşme ve gözlemin kim tarafından yapıldığına ilişkin bulgular doğrultusunda; her iki düzeyde de, görüşmenin genellikle araştırmacı tarafından yapıldığı, gözlemde ise en çok dışarıdan eğitilmiş gözlemcinin kullanılması yoluna gidildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, gerek yüksek lisans ve gerekse doktora tezlerin yaklaşık üçte birinde görüşmenin ve gözlemin kim tarafından yapıldığı konusunda bilgi verilmediği saptanmıştır.

- Lisansüstü tezlerde görüşme ve gözlem kayıtlarının tutulma şekli incelendiğinde; her iki lisansüstü düzeyde de kayıt tutma şekli olarak en sık görüşme ve gözlem formlarının kullanıldığı, az da olsa görüşme ve gözlem kayıtlarının tutulma şeklinin belirtilmediği tezlerin de olduğu belirlenmiştir. Görüşme tekniği için görüşme formu niteliğinde bir ölçme aracının kullanıldığı durumda, her iki lisansüstü düzeyde de ölçme araçlarının büyük ölçüde "görüş" kategorisine girdiği; gözlem tekniği için gözlem formu niteliğinde bir ölçme aracının kullanıldığı durumda ise, ölçme araçlarının çoğunlukla "beceri" kategorisine girdiği sonucuna ulaşılmıştır. Her iki düzeydeki tezlerde kullanılan görüşme tekniği kapsamında, görüşlerine en sık başvurulan grubun öğrenciler olduğu saptanmıştır.

- Yüksek lisans ve doktora tezlerinde görüşme ve gözlem teknikleri için kullanılan ölçme araçlarının adı ve yapısı arasındaki tutarlılığa ilişkin inceleme sonuçları birlikte değerlendirildiğinde; her iki düzeyde de büyük ölçüde ad ve yapı arasında tutarlılık bulunduğu, bu tutarlılığın doktora tezlerinde yüksek lisans tezlerine göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Görüşme ve gözlem tekniği amacıyla kullanılan araçlar için geliştirme adımlarının belirtilmesi durumu incelendiğinde; her iki teknik kapsamında kullanılan ölçme araçları için de geliştirme adımlarının yüksek lisans düzeyinde belirtilme oranın doktora düzeyine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araç geliştirme adımlarının belirtildiği durumda, görüşme formları için geliştirme adımlarının her iki lisansüstü düzeyde büyük oranda tam raporlaştırıldığı; yüksek lisans tezlerinin neredeyse tamamında, doktora tezlerinin ise yarısından fazlasında gözlem formlarının geliştirme

adımlarının eksik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görüşme ve gözlem tekniği için kullanılan araçlarda, her iki lisansüstü düzeyde kullanılan görüşme ve gözlem formları için de farklı zamanlarda veya farklı gözlemcilerle araçlar için deneme yapılması adımı eksiktir. Diğer taraftan, görüşme ve gözlem tekniğinin kullanıldığı durumlarda, her iki düzeyde de tezlerin yarısından çoğunda görüşme ve gözlem adımları belirtilmiş, görüşme ve gözlem adımlarının belirtildiği durumlarda ise işlem adımlarında nadiren eksiklik olduğu belirlenmiştir.

- Görüşme ve gözlem kayıtlarının form yolu ile tutulduğu durumlarda yüksek lisans ve doktora tezlerinde araçların güvenirliğinin ve geçerliğinin belirtilme durumuna ilişkin inceleme çerçevesinde; her iki düzeyde de, formların yarısından fazlasında güvenirlik ve geçerlik kanıtlarının belirtilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Güvenirlik kanıtlarının belirtildiği durumlar içinde, gözlemler arası güvenirlik kanıtlarının her iki düzeydeki tezlerin yarısında, gözlemciler arası güvenirlik kanıtlarının ise tezlerin büyük bölümünde belirtildiği, sözü edilen güvenirlik yöntemlerinin türünün araçların yapısı için uygun ve elde edilen güvenirlik değerinin de yüksek olduğu saptanmıştır. Gerek yüksek lisans gerek doktora düzeyinde görüşme formunun kullanıldığı görüşmeler için belirtilen geçerlik türü, uzman görüşüne dayalı kapsam geçerliğidir.

- Görüşme ve gözlem tekniklerinin kullanıldığı tezlerin yaklaşık yarısında görüşme/gözlem ve kayıt için izin alınmamış ya da izin alındığı belirtilmemiştir. Her iki iznin de alındığı durumlar doktora düzeyinde, yüksek lisans düzeyine göre daha fazladır.

- Hazır verinin alındığı kurum ve/veya kaynağa göre dağılımına ilişkin bulgular doğrultusunda; en sık veri alınan kurumların yüksek lisans düzeyinde Yüksek Öğretim Kurumu ile diğer kategorisindeki kurumlar (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Devlet İstatistik Enstitüsü vb.) olduğu; doktora düzeyinde ise Yüksek Öğretim Kurumu ile İlk ve Ortaöğretim Kurumu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan en az veri alınan kurumların ise her iki düzey için, Milli Eğitim Bakanlığı ve özel dershaneler olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, yüksek lisans düzeyindeki tezlerin üçte birinde, doktora düzeyindeki tezlerin ise dörtte üçünde izin durumlarının belirtilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Lisansüstü tezlerde belgesel tarama kapsamında taranan belgelerin türüne göre dağılımına ilişkin bulgular doğrultusunda; en sık taranan belgelerin ders kitabı/kitapçık/el kitabı, ders dışı kitap/roman ve resmi belge (bülten, yönetmelik, mahkeme kararı vb.) olduğu; en az taranan belgelerin ise kompozisyon, müfredat programı, fotoğraf ve sınav sorusu olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, her iki düzeyde de çoğunlukla izin almanın gerekli olmadığı belgeler taranmış; ancak izin almanın gerekli olduğu belgeler için de, lisansüstü tezlerin neredeyse tamamında izin alınmamış veya alındığı belirtilmemiştir.

- Lisansüstü tezlerde, veriler ve toplanması ile ilgili alt bölüm başlığının içeriğine ilişkin yapılan incelemenin bütünü dikkate alındığında; yapılan ölçme işlemlerinin niteliğine ilişkin yeterince bilgiye yer verilmemiş olduğu, sınırlı sayıda tezde yer verilen bilgiler doğrultusunda ise ölçme işlemlerinin yeterince nitelikli yapılmamış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçme işlemlerinde en sık gözlenen hatanın ölçme araçlarının psikometrik nitelikleri üzerinde yapılan incelemelerde gerçekleştirilmiş olduğu, hataların büyük çoğunluğunun ölçme işleminin sonuç verdiği ölçek düzeyinin ayırt edilememesi sonucu ölçme araçlarının yapısına uygun olmayan güvenirlik ve geçerlik kestirme

yöntemlerinin kullanımıyla ortaya çıktığı belirlenmiştir. Buna dayalı olarak, eğitim bilimleri alanında lisansüstü çalışma yapan araştırmacıların ölçme aracı geliştirme veya uyarlama sürecine, bununla birlikte ölçme araçlarının temel psikometrik niteliklerinin belirlenmesi sürecine ilişkin yeterli teknik bilgi ve beceriye sahip olmadığı, bir bütün olarak ölçme teknikleri konusunda yetersiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

- Elde edilen bulgulara göre yüksek lisans ve doktora tezlerinde sıklıkla kullanılan veri çözümleme teknik türleri benzerlik göstermektedir. Özellikle nicel araştırmaların daha fazla kullanımının bir sonucu olarak, betimsel ve parametrik istatistiksel tekniklerin, parametrik olmayan ve betimsel/içerik çözümlemesine oranla sıklıkla kullanıldığı gözlenmiştir. Betimsel istatistiklerden araştırmacıların frekans ve yüzdeye dayalı hesaplamaları, parametrik istatistiksel tekniklerden ise t-testi, ANOVA ve Korelasyon tekniklerini daha sık kullandığı belirlenmiştir. Bu bulgular araştırmacıların basit istatistiksel tekniklere yöneldiğini, yani daha kapsamlı ve ayrıntılı sonuçlar verebilecek çok değişkenli verilerin kullanıldığı istatistiksel yöntemleri daha az kullandıkları sonucunu da ortaya koymaktadır. Ayrıca tezlerin büyük bir kısmında kullanılan bu çözümleme tekniklerine dayalı kabul edilen manidarlık düzeyinin belirtilmesi ve istatistiksel çözümleme tekniklerine ilişkin sayıtlıların denenmesi önemli oranda ihmal edilmiştir. Araştırmada kullanılan veri çözümleme tekniklerinin araştırmanın amacına ve verinin tür ve düzeyine uygunluğu incelendiğinde bazı hatalı kullanımlar vardır. Özellikle araştırmacıların sürekli ve süreksiz verileri birbirlerinden ayırt edemediği veya veri toplamak amacıyla kullandıkları ölçeklerden elde edilen verinin türünü bilmemelerinden dolayı yani sınıflama, sıralama ölçekleri ile aralık veya oran ölçeklerini birbirinden ayıramadıklarından dolayı yanlış veri çözümleme teknikleri kullanmaktadırlar. Bu durum da araştırmacıların elde ettikleri bulguların geçerliği konusundaki şüpheleri beraberinde getirmektedir.

- Tezlerdeki bulgu-amaç uygunluk sırası, sadece hem alt amaçların, hem de bulgular ve yorumların bulunduğu tezlerde incelenebilmiştir. Hem yüksek lisans, hem doktora tezlerinin üçte birinde bulguların amaca uygun sırada yazılmadığı belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin bir kısmında bulgu, bir kısmında alt amaçlar (alt problemler), bir diğer kısmında ise hem bulgular, hem de alt amaçlar (alt problemler) yoktur. Doktora tezlerinde ise bulgusu olmayan teze rastlanmazken, çok az bir kısmında alt amaçların olmadığı belirlenmiştir. Tezlerde, bulgu-amaç içerik tutarlılığı değerlendirildiğinde, hem yüksek lisans, hem doktora tezlerinin yaklaşık dörtte üçünde amaçlara göre uygun bulgulara yer verildiği saptanmıştır. Ancak, hem yüksek lisans, hem doktora tezlerinin dörtte birinde amaçlarda yer almayan bulgulara da yer verilirken, tezlerin çok az bir kısmında, amaçlara göre eksik bulgulara yer verilmiştir. Bunlar dışında amaçlarda yer alan sorulara cevap verecek ve/veya hipotezleri test etmeyi sağlayacak nitelikte bulgu bulunmaması gibi sorunlar da gözlenmiştir.

- İncelenen tezlerde istatistiksel çözümleme yapılma durumu incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin dörtte birinde, doktora tezlerinin ise beşte birinde istatistiksel çözümleme yapılmadığı belirlenmiştir. İstatistiksel çözümlemelerin yapıldığı tezlerde, söz konusu çözümlemelere ilişkin yorumların yapılma durumu incelendiğinde, her iki grupta yer alan tezlerin neredeyse tamamında istatistiksel çözümlemelere ilişkin yorumların yapıldığı belirlenmiştir. Ancak, yapılan yorumların uygunluğu değerlendirildiğinde, her iki grupta da tezlerin yaklaşık beşte birinde istatistiksel çözümlemelerin uygun şekilde yorumlanmadığı saptanmıştır. Bir manidarlık testinin yapıldığı, dolayısıyla da manidarlık düzeyinin belirtilmesi gerekli olan tezlerde, büyük

oranda kabul edilen manidarlık düzeyine uygun yorumların yapıldığı belirlenmiştir. Nitel betimsel/içerik çözümlemesi yapılan tezlerde de benzer bir durum gözlenmiştir; hem yüksek lisans, hem doktora tezlerinin çoğunluğunda nitel çözümlemelere uygun yorumların yapıldığı saptanmıştır.

- İncelenen tezlerde verilerin çözümlenmesi-bulgu tutarlılığı değerlendirildiğinde, yüksek lisans tezlerinin yaklaşık dörtte üçünde, doktora tezlerinin beşte dördünde verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen tüm çözümlemelerin yapıldığı saptanmıştır. Bunlar dışında kalan tezlerde ise verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen çözümlemelerin eksik yapılması, verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilmeyen çözümlemelerin de yapılması gibi sorunlara rastlanmıştır. Tezlerin çok küçük bir kısmında ise verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen çözümlemelerin hiçbirinin yapılmadığı görülmüştür.

- İncelenen tezlerde sonuçların içeriği değerlendirildiğinde, yüksek lisans tezlerinin yaklaşık üçte birinde, doktora tezlerinin beşte birinde sonuçların tümüyle bulguların tekrarı niteliğinde olduğu belirlenmiştir. Hatta bazı tezlerde sonuçlar sunulurken, tablolar verilmiş ya da bulgular ve yorumlar bölümündeki tablolara atıflar yapılmıştır. Nitel bazı çalışmalarda sonuçlar yazılırken alıntılara yer verilmiştir.

- İncelenen tezlerde önerilere yer verilip verilmediğine ilişkin değerlendirmeler sonucunda, hem yüksek lisans, hem doktora tezlerinin neredeyse tamamında önerilere yer verildiği saptanmıştır. Önerilerin bulunduğu tezlerde, önerilerin bulgularla uyumuna ilişkin incelemeler sonucunda, yüksek lisans tezlerinin yarısından fazlasında, doktora tezlerinin ise yaklaşık beşte dördünde önerilerin bulgulara uygun yazıldığı belirlenmiştir. Bulgulara dayalı olmayan önerilerin bulunduğu tezlerde gözlenen incelendiğinde sorunların başında, genel nitelikte, araştırma yapılmadan da getirilebilecek önerilere yer verilmesi gelmektedir. Ayrıca öneri niteliğinde olmayan ifadelerin öneri olarak sunulması, dilek ve temenni niteliğinde ifadelere yer verilmesi, önerilerde referans bulunması, başka çalışmalardan öneri alıntıları yapılmış olması ve önerilerin bulgulara değil, alanyazına dayalı olarak yazılması gibi durumlarla da sık karşılaşılmıştır. Önerilerin niteliği incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin yarısından fazlasında, doktora tezlerinin yaklaşık dörtte üçünde önerilerin ileriye dönük araştırmalar için yazıldığı; hem yüksek lisans, hem doktora tezlerinin büyük çoğunluğunda ise uygulamaya dönük önerilerin yazıldığı belirlenmiştir.

- Araştırma kapsamında veriler ve toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin alt bölümleri terminoloji açısından incelenen yüksek lisans tezlerinin yarısında, terimlerin kullanımında dilde bir örneklik ihlalinin yapıldığı belirlenmiştir. Veriler ve toplanmasına ilişkin alt bölümde; ölçme araçlarının psikometrik özellikleri, ölçme araçlarının ve birimlerinin adlandırılması, ölçme araçlarının geliştirilme/uyarlanma süreci, veri toplama süreci ve verilerin toplandığı kaynağı tanımlayan terimlerde sıklıkla farklı ve yanlış kullanıma rastlanmıştır. Ayrıca tezlerin yaklaşık beşte birinde bu alt bölümde bazı terimlerin yabancı dilde kullanıldığı gözlenmiştir. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin alt bölüm üzerinde yapılan incelemelere göre; verilerin çözümlenmesi süreci, istatistiksel tekniklerin adlandırılması ve istatistiksel tekniklerin yorumlanmasına ilişkin terimler çoğunlukla farklı; istatistiksel tekniklerin adlandırılması ve istatistiksel tekniklerin yorumlanmasına ilişkin terimler ise yanlış kullanılmaktadır.

- Araştırma kapsamında incelenen ölçme ve değerlendirme alanında tamamlanmış yüksek lisans düzeyindeki araştırma raporlarının büyük çoğunluğunun görgül türde, yaklaşık dörtte birinin ise yöntembilimsel türde olduğu; doktora düzeyindeki araştırma raporlarının ise görgül ve yöntembilimsel türlere yaklaşık olarak eşit dağıldığı belirlenmiştir. Her iki lisansüstü düzeydeki tezlerin de en az kuramsal araştırma raporu türünde olduğu saptanmış, tezler arasında değerlendirme türünde bir araştırma raporuna rastlanmamıştır.

- Yapılan incelemeyle; ölçme ve değerlendirme alanında tamamlanmış her iki düzeydeki tez özetlerinde de genel, biçimsel ve içeriğe özgü özellikler açısından eksiklikler olduğu belirlenmiştir. Tez özetlerinin genel özelliklerinin incelenmesi doğrultusunda, ölçme ve değerlendirme alanında incelenen lisansüstü tezlerde çoğunlukla genel özellikler kapsamındaki doğruluk, kendi içinde yeterlik, ifadelendirme, nesnellik, anlam bütünlüğü ve okunabilirlik ilkelerine uygun özetlere yer verildiği belirlenmiştir. Benzer şekilde, tez özetlerinin biçimsel özellikleri kapsamında yapılan incelemede, gerek yüksek lisans gerekse doktora düzeyindeki tez özetlerinde biçimsel kurallara çoğunlukla uyulduğu gözlenmiştir. Ancak tez özetlerinde içeriğe ilişkin yapılan incelemelerde benzer bulgular elde edilememiştir ve her iki lisansüstü düzeydeki tez özetlerinde de çoğunlukla araştırma modeline, veri toplama sürecine ve veri çözümleme tekniklerine ilişkin bilgiler eksiktir. Buna dayalı olarak; araştırmanın amacı, yöntemi, bulguları ve sonuçlarına ilişkin diğer araştırmacıların yararlanabileceği yeterlikte veya araştırma raporlarının dizinlenmesinde yol gösterici nitelikte tanımlayıcı bilgilere tez özetlerinde yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Lisansüstü tezlerin ele aldığı konu açısından alanın genel bir profilini ortaya koymak amacıyla, tezler konu alınan eğitim düzeyi/alanına göre incelenmiştir. Bulgular, tezlerin sırasıyla "ilköğretim", "ortaöğretim" ve "yükseköğretim" düzeylerinde yapıldığını göstermektedir. Her iki düzeyde en az "mesleki ve teknik öğretim"le ilgili tez bulunmaktadır.

- Yüksek lisans tezlerinin beşte biri, doktora tezlerinin yaklaşık üçte birinde tez başlığının konu alınan eğitim düzeyini/alanını yansıtmadığı saptanmıştır. Bu duruma ek olarak, tez başlığının konu alınan eğitim düzeyi/alanını farklı yansıtan tezler de bulunmaktadır.

- Lisansüstü tezler başvurulan veri toplama kaynağı açısından incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin yarısında, doktora tezlerinin üçte ikisinde "öğrenci" veri toplama kaynağıdır. Bunu "öğretmen"ler izlemektedir. Veriler en az "rehberlik uzmanı" ve "müfettiş"lerden toplanmıştır.

- Yüksek lisans tezlerinin beşte birinde, doktora tezlerinin üçte birinde verinin hangi kaynaktan toplandığı tez başlığından anlaşılmamaktadır. Bu duruma ek olarak, yüksek lisans ve doktora tezlerinin yaklaşık yedide birinde tez başlığı, verinin hangi kaynaktan toplandığını farklı yansıtmaktadır.

- Lisansüstü tezlerde hedef grup/konu incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin yaklaşık üçte birinde, doktora düzeyindeki tezlerinin yaklaşık yarısında hedef konu "öğrenci" olarak belirlenmiştir. Bu durumu, yüksek lisans düzeyinde "öğrenme-öğretme yöntemleri" ve "öğretmen", doktora düzeyinde ise "öğrenme-öğretme yöntemleri" ve

"materyal" izlemektedir. Her iki düzeydeki tezlerde en az "rehberlik" ile ilgili konular seçilmiştir.

- Yüksek lisans tezlerinin üçte ikisinde, doktora tezlerinin dörtte üçünde tez başlığı, tezin hedef konusunu yansıtmaktadır.

- Lisansüstü tezler, değişkenler açısından incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin üçte birinden biraz fazlasında "görüş"ler saptanmış, doktora tezlerinin yaklaşık üçte birinde "akademik başarı" ele alınmıştır. Yüksek lisans düzeyinde en az "hazırbulunuşluk" ve "yaratıcılık", doktora düzeyinde en az "bireye ilişkin fiziksel-sağlıkla ilgili" değişkenler ele alınmıştır.

- Yüksek lisans ve doktora tezlerinin yarısında, tezin başlığı ele alınan değişkeni/leri yansıtmamakta veya farklı yansıtmaktadır. Bu duruma, doktora tezlerinde de yüksek lisans tezleri kadar sık karşılaşılması dikkati çekmektedir.

- Tezlerin başlıklarının yapılan işlem türünü yansıtıp yansıtmama durumu ile ilgili olarak, tez başlıklarının gerek yüksek lisans düzeyinde gerekse doktora düzeyinde deneme ya da tarama (tekil/ilişki/karşılaştırma) modeli bir araştırma olup olmamasına ilişkin çoğunlukla doğru bilgi içerdikleri saptanmıştır. Tez deneme modelinde veya tarama modelinde olduğu halde başlığın modeli farklı yansıttığı veya tez başlığının yapılan işleme ilişkin bilgi içermediği de belirlenmiştir.

Öneriler

- İncelenen lisansüstü tezlerde, bir bilimsel araştırmanın izlenmesi gereken aşamalarına ilişkin yeterince bilgiye yer verilmemiş olduğu, yer verilen bilgiler doğrultusunda ise bu aşamaların gereklerinin yeterince nitelikli şekilde yerine getirilmediği göz önünde bulundurularak; araştırmacılara bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri konusunda eğitim ve tez yazım teknikleri konusunda danışmanlık hizmeti verebilecek, alan uzmanlarıyla ölçme uzmanlarının birlikte çalışmasına olanak vererek daha geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının geliştirilmesine veya uyarlanmasına katkıda bulunabilecek, ulusal ve uluslararası düzeyde kullanılan standart ölçme araçlarının birikiminin sağlanmasında, böylece ihtiyaç duyduklarında araştırmacılara uygulama ve puanlama yönergelerini içeren el kitapları ile birlikte ölçme araçlarının temin edilmesinde önemli bir kaynak görevi görebilecek test merkezlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması önerilmektedir.

- İncelenen tezlerde, bir araştırma raporunda yer alması gereken bölümlerde kullanılan terimlerde birlik olmadığının, bununla beraber özellikle araştırma problemi, veri toplama kaynakları ve ölçme araçlarının psikometrik niteliklerine ilişkin teknik terimlerde kavram yanılgısına düşüldüğünün sıklıkla gözlenmesi doğrultusunda, bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri ile ilgili ortak bir terminoloji oluşturulması önerilmekte, bu çaba kapsamında ise bilimsel araştırma ile ölçme ve değerlendirme alanına ilişkin bir "Terimler Sözlüğü" hazırlama çalışmasının yürütülebileceği düşünülmektedir.

- Araştırma raporlarında, dilde bir örneklik ihlallerinin sıklıkla yapılması, farklı ve yabancı terimlerin kullanılması göz önünde bulundurularak; benzer çalışmaların

araştırma raporunun bütünü için ve farklı bilim alanlarında da yürütülmesi önerilmektedir.

- Lisansüstü tezlerin uygulamaya, kuramsal bilgi birikimine katkı getirici bir nitelik kazanabilmesi için lisansüstü öğrencilerinin "Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri" konusunda bilgi birikimini arttırmalarını sağlayıcı önlemler alınmasının yanı sıra, danışmanların, jüri üyelerinin ve enstitülerin gerek içerik gerekse biçimsel olarak lisansüstü tezleri denetlemelerini sağlayıcı önlemlerin alınması da gereklidir. Bulgular aynı zamanda tez yazımı ile ilgili standart olmadığını da gösterir niteliktedir. Bu konu ile ilgili olarak ortak, standartlara dayalı bir "Tez Yazım Kılavuzu" hazırlanabilir. Tez yazım kılavuzu yanında tezin incelenmesinde kullanılabilecek, bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygunluğunun incelenmesini sağlayacak nitelikte "Tez İnceleme Formu"nun oluşturulması, tezlerin incelenmesinin bir standarda kavuşmasını sağlayabileceği gibi, lisansüstü öğrencilerine de kendilerinden ne beklendiği ile ilgili yol gösterici olabilecektir.

- Bir ölçme aracını uygulama veya kullanma izninin alınmamış veya belirtilmemiş olmasının etik bir problem olduğu göz önünde bulundurularak araçların uygulanmasına ve kullanılmasına ilişkin izin durumunun tezler içinde belirtilmesinin gerekliliği; diğer taraftan bir araştırma raporunda, tez başlığının, üzerinde çalışılan değişkenleri gerektiğince yansıtması, hedef konuya ilişkin yeterli bilgi vermesi ve amacı kapsamasının gerekliliği göz önünde bulundurularak, araştırma başlığının taşıması gereken özellikler konusunda üniversitelere ait tez yazım kılavuzlarında vurgu yapılması önerilmektedir.

- Tezlerin ele alınan konular açısından birbirinin tekrarı niteliğinde, benzer konularda yapıldığı saptanmıştır. Lisansüstü öğrencilerinin farklı konulara yönlendirilmesi, konuların çeşitlenmesi eğitim alanında bilgi birikimini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Adams, G. B., & White, J. D. (1994). Dissertation research in public administration and cognate fields: An assessment of methods and quality. *Public Administration Rewiew, 54*(6), 565-576.

Altın, N. (2004). *Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan yüksek lisans tezlerinin analizi (Ankara, Gazi ve Hacettepe Üniversitesi)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Altınkurt, L. (2007). Sanat eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 173,* 105-113.

Altıparmak, M.,& Nakiboğlu, M. (2001) Fen Bilimleri Eğitimi lisansüstü tez çalışmalarında uygulanan nitel ve nicel yöntemler. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, 17,* 355-358.

American Psychological Association (1984). *Preparing abstracts for journal articles and Pyschological Abstracts* [Draft]. Washington, DC: Author.

Arı, S. G., Armutlu, C., Tosunoğlu, G. N., & Toy, B. Y. (2009). Nicel araştırmalarda metodoloji sorunları: Yüksek lisans tezleri üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 64*(4), 15-37.

Arın, T. (1985). *Kapitalist düzenleme, birikim rejimi ve kriz (1): Gelişmiş Kapitalizm*. İstanbul: 11. Tez Kitap Dizisi, 1.

Balcı, A. (1990). Türkiye'de eğitim araştırmalarının durumu: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Örneği. Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Balcı, A. (1995). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler.* Ankara: 72 TDFO

Balcı, S. (2004, Temmuz). *Türkiye'de fen bilimleri eğitimi tezleri.* XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulmuş bildiri. İnönü Üniversitesi, Malatya. 10 Ekim 2010 tarihinde http://www.pegema.net/dosya/dokuman/5875346.pdf adresinden alınmıştır.

Barzun, J., & Graff, K. F. (2004). *Modern araştırmacı* (13. Baskı). TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

Baykul, Y. (2000). *Eğitimde ve psikolojide ölçme: Klasik test teorisi ve uygulaması.* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Baumberger, J. P., & Bangert, A.W. (1996). Research design and statistical techniques used in the Journal of Learning Disabilities, 1989-1993. *Journal of Learning Disabilities*, *29(3)*, 313-316.

Bekiroğlu, N. (1998). *Açıklamalı Biyoistatistik terimleri sözlüğü*. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul: Tayf Ofset.

Benligiray, S. (2009). Türkiye'de insan kaynakları yönetimi alanında yapılan lisansüstü tezler ve bu tezlerde incelenen temaların analizi: 1983-2008 Dönemi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 4(1)*, 167-197.

Caffarella, E. P. (1999, February) *The Major themes and trends in doctoral dissertation research in educational technology from 1977 through 1998*. Papers presented at the National Convention of the Association for Educational Communications and Technology [AECT], Houston, Texas.

Cleary, R. E. (1990). What do public administration masters programs look like? Do they do what is needed?. *Public Administration Review*,*50*, 663- 672.

Cleary, R. (2000). The Public administration doctoral dissertation reexamined: An Evaluation of the dissertations of 1998. *Public Administration Review, 60(5),* 446-455.

Coorough, C.,&Nelson, J. (1994). Content analysis of the PhD versus EdD dissertation. *Journal of Experimental Education*, *62(2),* 158-168.

Coorough, C., & Jack, N. (1997). The dissertation in education from 1950 to 1990. *Educational Research Quarterly, 20(4),* 3-14.

Costa, F. A. (2007). Educational technologies: Analysis of master dissertations carried out in Portugal. Sísifo. *Educational Sciences Journal, 3,* 7-24. 20 Ekim 2010 tarihinde http://sisifo.fpce.ul.pt/pdfs/ sisifo03ENGa1.pdf adresinden alınmıştır.

Day, R. A. (2005). *Bilimsel makale nasıl yazılır, nasıl yayımlanır?*(Çev. Dilber, F.)(10. Basım). Ankara: Tübitak Yayınları.

Demirbağ, A. E. (2007). Tıbbi yayınların epidemiyolojik ve istatistiksel analizindeki sorunlar ve yapıcı eleştiri yaklaşımının yayın ve dergi kalitesi üzerine etkisi. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık.*, 171-180.

Deniz, Z. (2007). Psikolojik ölçme aracı uyarlama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 40(1),* 1-16.

Ekmekçi, A., & Konaç, E. (2009). Bilimsel yazımın bazı temel kuralları. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 2(1), 123-127.

Elmore, P. B., & Woehlke, P. L. (1988). Statistical methods employed in American Educational Research Journal, Educational Researcher and Review of Educational Research from 1978 to 1987. *Educational Researcher*, *17(9),* 9–20.

Erdoğmuş, F. U., & Çağıltay, K. (2009, Şubat). *Türkiye'de eğitim teknolojileri alanında yapılan master ve doktora tezlerinde genel eğilimler.* Akademik Bilişim Konferansı'nda sunulmuş bildiri. Harran Üniversitesi, Şanlıurfa. 11 Eylül 2010 tarihinde http://ab.org.tr/ab09/bildiri/130.pdf adresinden alınmıştır.

Erkılıç, T. A. (2007). Öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim istekliliklerini etkileyen etmenler (Eskişehir Örneği). *GAU J Social & Applied Sciences, 3(5),* 46-72.

Erkuş, A. (1999, Nisan). *Üç üniversitedeki lisansüstü tez çalışmalarının psikometrik açıdan durumu.* IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Erkuş, A. (2004). Bazı tıp dergilerinin son sayılarındaki makalelerin yöntemsel ve istatistiksel açıdan incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, *5(2),* 176–181.

Gasset, Y. O. (1997). *Üniversitenin misyonu*. (Çev. Bülent Üçpınar). İstanbul: Birleşik Yayıncılık.

Girmen, P., Kaya, M. F., & Bayrak, E. (2010, Mayıs). *Türkçe Eğitimi alanında yaşanan sorunların lisansüstü tezlere dayalı olarak belirlenmesi.* 9.Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. Fırat Üniversitesi, Elazığ. 3 Kasım 2010 tarihinde http://usos2010.firat.edu.tr/bildiriler/pdfs/201.pdf adresinde alınmıştır.

Gliner, J. A., & Morgan, G. A. (2000). Research methods in applied settings: An integrated approach to design and analysis*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.*

Gökçora, İ. H. (2004). Bilim dili olarak Türkçe. *Üniversite ve Toplum*, 4(2). 18 Ocak 2010 tarihinde htpp://www.universite ve toplum.org/text.php3?id=188 adresinden alınmıştır.

Güler, A. (1997). Üniversite geleneği ve bilim politikası üzerine. E. Akalın, H. Aydoğdu ve R. Saraoğlu (der.), *Bilim, bilim politikası ve üniversiteler.* İstanbul: Bağlam Yayınları.

Günay, D. (2004, Mayıs). *Üniversitenin niteliği, akademik özgürlük ve üniversite özerkliği.* International Congress on Higher Education'da sunulmuş bildiri, İstanbul. 10 Kasım 2010 tarihinde www.durmusgunay.com/.../12.Üniversitenin%20Neliği,%20AkademikÖzgürlükveÜniversiteÖzerkliği_.pdf adresinden alınmıştır.

Gürdal, A., Bakioğlu, A., & Öztuna, A. (2005). Fen bilgisi eğitimi lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi Özel Sayı. (17),* 53–58.

Güvenç, B. (1994). *Dünya'da ve Türkiye'de bilim, etik ve üniversite*. Ankara: TÜBA Bilimsel Toplantılar Serisi-1.

Işık, H. (2002). Eğitim bilimlerinde araştırma ve araştırmacı sorunları. *Eğitim Araştırmaları, 2*(7), 52-59.

Işıksoluğu, M. (1994). Tezler ve danışmanlık. *Eğitim ve Bilim, 18*(94), 57-66.

Juodaitytė, A., & Kazlauskienė, A. (2008). Research methods applied in doctoral dissertations in education science (1995-2005): Theoretical and empirical analysis vocational education. *Research & Reality, 15*, 36-45.

Kabaca, T., & Erdoğan, Y. (2007). Fen bilimleri, bilgisayar ve matematik eğitimi alanlarındaki tez çalışmalarının istatistiksel açıdan incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2(22),* 54–63.

Karadağ, E. (2009). *Türkiye'de eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik ve metodolojik açıdan incelenmesi: Bir durum çalışması.* Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karakütük, K. (1990). Yaygın eğitim harcamalarının değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,23(1)*, 195-211.

Karakütük, K, Soydan, T. , & Özen, F. (2007,Ekim *). Lisansüstü öğretim veaAraştırma gündemlerinin akademik kültür bağlamında değerlendirilmesi: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*

örneği. III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Karakütük, K. (2002) Lisansüstü öğretimin sorunları. *Eğitim Araştırmaları, 2(7),* 65-76.

Keskinkılıç, S. B., & Ertürk, A. (2009). Eğitim bilimleri doktora öğrencilerinin istatistiksel bilgi yeterlilikleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *10(1),* 141–151.

Kıvırauma, J. (1999). Finnish doctoral theses in education in the 1900s. *Scandinavian Journal of Educational Research, 43(3),* 295- 312.

Kolaç, E. (2008, Mayıs). *İlk okuma yazma alanında yapılan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi.* VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Çanakkale. 9 Eylül 2010 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI% 20TURK%20 DILI /emine_kolac_lisansustu_calismalar.pdf adresinden alınmıştır.

Köksal, H. (1997). Bilim yuvalarımız: Üniversitelerimiz ve geleceğimiz. E. Akalın, H. Aydoğdu ve R. Saraoğlu (der.), *Bilim, bilim politikası ve üniversiteler.* İstanbul: Bağlam Yayınları.

McCurdy, H. E., & Cleary, R. E. (1984). Why can't we resolve the research ıssue in public administration?. *Public Administration Review, 44,* 49-55.

Middlebrook, P. N. (1974). *Social psychology and modern life*. New York: Knopf Publication.

Orhunbilge, N., Ersoy, M. Ş., Çatalça, H., & Nişel, R. (1997). *Kuramsal ve uygulamalı istatistik terimleri sözlüğü*. Birinci Basım, İstanbul: Literatür Yayınları.

Ortaş, İ. (2004). Üniversite özerkliği nedir? Bilim, *Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 4(1). 12 Kasım 2010 tarihinde http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=179 adresinden alınmıştır.

Oruç, Ş., & Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 26*, 121-132.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. *2009-2010 Öğretim yılı öğretim elemanları özet tablosu*. 1 Aralık2010tarihinde http://www.osym.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx adresinden alınmıştır.

Pushkin, B.D. (1996). A comment on the need to use scientific terminology appropriately in conception studies. *Journal of Research in Science Teaching,* 33, 223–224.

Ramazan, O., & Balat, G. U. (2007, Ekim). *Çeşitli üniversitelerde okul öncesi dönem ve eğitimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans tezlerinin konu alanı açısından incelenmesi.* III. Lisansüstü Eğitim Sempozyomu'nda sunulmuş bildiri. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Ramazan, O., Güven, G., & Efe, K. (2007, Ekim). *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında yapılmış olan yüksek lisans tezlerinin konu alanı ve araştırma modeli açısından incelenmesi.* III. Lisansüstü Eğitim Sempozyomu'nda sunulmuş bildiri. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Ramazan, O., Öztuna, A., & Dibek, E. (2005). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı yüksek lisans tezlerinde yapılan hatalar. *II. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* 24-34.

Saraçoğlu, A., & S., Dursun, F., (2010, Mayıs*). Türkiye'deki eğitim programları ve öğretimi alanındaki lisansüstü tezlerinin incelenmesi.* Birinci Ulusal Eğitim Programları ve Öğretimi Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir. 19 Ekim 2010 tarihinde http://ab.org.tr/ab09/bildiri/130.pdfadresinden alınmıştır.

Semercioöz, F., & Dikmenli, O. (Mayıs,2005). Yönetim alanında yapılan doktora tezleri üzerine bir araştırma: 1995-2004 arasındaki durum. *13. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı,* 79-81.

Şimşek, A., Özdamar, N., Becit, G., Kılıçer, K., Akbulut, Y., & Yıldırım, Y. (2007, Mayıs). *Türkiye'deki eğitim teknolojisi araştırmalarında güncel eğilimler*. I. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale. 02 Mayıs 2009 tarihinde htpp://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler adresinden alınmıştır.

Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Geliştirilmiş 6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Tavşancıl, E. (2008). Lisansüstü tez çalışmalarının yöntem bölümünün içerik çözümlemesi. *I. Ulusal Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Kongresi Bildiriler Kitabı.* No: 237, 107-122. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları

Taymaz, H. (1985). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde yapılan doktora tezleri. *Eğitim ve Bilim, 10* (56), 27-31.

Tezbaşaran, A.A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 1982. 1 Haziran 2009 tarihinde http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm adresinden alınmıştır.

Üstündağ, D. A. (2009) *Türkiye'de Bilgisayar ve öğretim teknolojileri alanında yapılan yüksek lisans tezlerinin içerik ve yöntem açısından değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Vella, F., Meis, L., Mehler, A. H., Rombauts, W., White III, H.B. ve Wood, E. J. (2008). Çev: Hikmet Geçkil. Uluslararası Biyokimya ve Moleküler Biyoloji Birliği Eğitim Komitesinin Tavsiyeleri: Moleküler Yaşam Bilimlerinde Ph.D. Derecesi İçin Standartlar. 02 Mayıs 2009 tarihinde http//www.inonu.edu.tr/dokuman/PhDstandards.pdf adresinden alınmıştır

Yıldız, A. (2004). Türkiye'deki yetişkin eğitimi araştırmalarına toplu bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(1),* 78-97.

EKLER

EK 1
TEZ İNCELEME FORMU

1. TEZI TANITICI BILGILER		
1.1. Üniversite	1.2. Düzey	1.3. Danışman Unvanı
1. Anadolu 2. Ankara 3. Dokuzeylül 4. Marmara 5. Gazi	1. Doktora 2. Yüksek Lisans	1. Prof.Dr. 2. Doç.Dr. 3. Yrd.Doç.Dr. 4. Öğr. Gör. Dr.
1.4. Tezin Adı:		
1.5. Bilim Dalı:		
1.6. Tamamlandığı Yıl:		

KODLAMA KATEGORİSİ	**KODLAMA**		**AÇIKLAMA**
2. Problem / Problem Durumu			
2.1. Başlık	Yok	0	
	Farklı yazılmıştır.	1	
	Doğru yazılmıştır.	2	
2.2. Problem Cümlesi	Yok	0	
	Gerekçelendirilerek uygun şekilde yazılmıştır.	1	
	Gerekçelendirilmiş (“daha önce yapılmamış bir araştırma olması”) ama yeterli değil.	2	
	Soru şeklinde yazılmıştır.	3	
	Amaç cümlesi gibi yazılmıştır.	4	
	Amaç cümlesi ile aynı yazılmıştır.	5	
	Problem/Problem cümlesi başlığı altında amaç ve alt amaçlar yer almaktadır.	6	
	Tez başlığının tekrarı olarak yazılmıştır.	7	
	Diğer	8	
EK AÇIKLAMA:			
3. Amaç / Araştırmanın Amacı			
3.1. Başlık	Yok	0	
	Farklı yazılmıştır.	1	
	Doğru yazılmıştır.	2	
3.2. Genel Amaç	Yazılmamıştır.	0	
	Yazılmıştır.	1	
3.3. İşlevsel Amaçların Yazım Biçimi	Yok	0	
	Düz cümle	1	
	Soru(lar)	2	
	Çift yönlü hipotez soru	3	
	Tek yönlü hipotez	4	
	Aynı ifadeler hem soru hem hipotez şeklinde	5	
3.4. İşlevsel Amaçların Yeri	Yok	0	
	Amacın altında	1	
	Alt problemlerin altında	2	
	Alt amaç başlığı altında	3	
3.5. Amaç – Problem Cümlesi Tutarlılığı	Problem cümlesi/Amaç olmadığı için değerlendirilememiştir.	0	
	Amaç, problem cümlesi ile tutarlı değildir.	1	
	Problem Cümlesi, amaç cümlesi gibi / ile aynı yazıldığı için değerlendirilememiştir.	2	
	Amaç, problem cümlesi ile tutarlıdır.	3	
3.6. İşlevsel Amaçlar	Yok	0	
	Genel amaçla tutarlıdır.	1	
	Genel amacın dışına çıkacak kadar geniş	2	
	Genel amaca cevap veremeyecek kadar sınırlı	3	
3.7. Araştırmanın Başlığı	Amacı yansıtmamaktadır.	0	
	Amacı yansıtmaktadır.	1	
EK AÇIKLAMA:			
4. Önem / Araştırmanın Önemi			
4.1. Başlık	Yok	0	
	Var	1	
	Amaç ve Önem başlığı birlikte var.	2	

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA		AÇIKLAMA
4.2. İçerik	Başlık olmadığı için değerlendirilememiştir.	0	
	Uygulamaya katkısı belirtilmiştir ama net değildir.	1	
	Uygulamaya katkısı tam olarak belirtilmiştir.	2	
	Kuramsal bilgi birikimine katkısı belirtilmiştir ama net değildir.	3	
	Kuramsal bilgi birikimine katkısı tam olarak belirtilmiştir.	4	
	Diğer araştırmacılara katkısı belirtilmiştir ama net değildir.	5	
	Diğer araştırmacılara katkısı tam olarak belirtilmiştir.	6	
	Amacın tekrarı niteliğindedir.	7	
	Araştırmayı değil, araştırmaya konu olan durumun (örnek: coğrafyanın önemi) önemi belirtilmiştir.	8	
	Diğer	9	
EK AÇIKLAMA:			
5. Sayıltılar / Varsayımlar (Araştırmanın Sayıltıları / Varsayımları)			
5.1. Başlık	Yok	0	
	Farklı yazılmıştır.	1	
	Doğru yazılmıştır.	2	
5.2. Sayıltı / Varsayım	Belirtilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
	Probleme ilişkin	1	
	Ölçme aracının teknik niteliklerine ilişkin	2	
	Evren ve örnekleme ilişkin	3	
	Cevaplama davranışlarına ilişkin	4	
	Verilere ilişkin	5	
	Veri çözümleme tekniklerine ilişkin	6	
	İşleme ilişkin	7	
	Diğer	8	
5.3. Sayıltı / Varsayım (İfade olarak uygunluğu)	Belirtilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
	Hiçbiri uygun değil	1	
	Bazıları uygun değil	2	
	Tümü uygun	3	
5.4. Sayıltı / Varsayım (Nitelik olarak uygunluğu)	Belirtilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
	Hiçbiri uygun değil	1	
	Bazıları uygun değil	2	
	Tümü uygun	3	
EK AÇIKLAMA:			
6. Sınırlılıklar / Araştırmanın Sınırlılıkları			
6.1. Başlık	Yok	0	
	Farklı yazılmıştır.	1	
	Doğru yazılmıştır.	2	
6.2. Sınırlılıklar (İfade olarak uygunluğu)	Belirtilmemiş	0	
	Hiçbiri uygun değil	1	
	Bazıları uygun	2	
	Tümü uygun	3	
6.3.Sınırlılıklar (Nitelik olarak uygunluğu)	Belirtilmemiş	0	
	Hiçbiri uygun değil	1	
	Bazıları uygun	2	
	Tümü uygun	3	
	Yazılması gereken bir sınırlılık yazılmamış.	4	
	İçerik başlıkla tutarlı değildir.	1	
	İçerik başlıkla tutarlıdır.	2	
EK AÇIKLAMA:			
7. Tanımlar / Tanım ve Kısaltmalar			
7.1. Başlık	Yok	0	
	Sadece tanımlar başlığı var.	1	
	Sadece kısaltmalar başlığı var.	2	
	Tanımlar ve kısaltmalar başlığı var.	3	
7.2. Tanımlar (ÇK)	Tanım yok.	0	
	Kavramsal tanımlar verilmiştir.	1	
	Operasyonel tanımlar verilmiştir.	2	
EK AÇIKLAMA:			

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA		AÇIKLAMA
8. Araştırma Türü / Modeli / Deseni			
8.1. Başlık	Yok	0	
	Doğru yazılmış	1	
	Farklı yazılmış	2	
8.2. Araştırma Modeli	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
8.2.1. Nicel Araştırma	Hayır	0	
	Evet	1	
8.2.1.1. Tarama	Hayır	0	
	Evet	1	
8.2.1.1.1. Tarama türü	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış belirtilmiş	2	
	Kullanılmadığı için değerlendirilememiştir.	3	
8.2.1. 2. Deneme	Hayır	0	
	Evet	1	
8.2.1.2.1. Deneme türü	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış belirtilmiş	2	
	Kullanılmadığı için değerlendirilememiştir.	3	
8.2.2. Nitel Araştırma	Hayır	0	
	Evet	1	
8.2.2.1. Türü	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış belirtilmiş	2	
	Kullanılmadığı için değerlendirilememiştir.	3	
EK AÇIKLAMA:			

9. Evren- Örneklem / Çalışma Grubu/ Araştırma Grubu/ Denekler				
9.1. Başlık	Doğru yazılmıştır.	1		
	Farklı yazılmıştır.	2		
	Yok	0		
9.2. Başlık-içerik tutarlılığı	Başlık içerikle tutarlıdır.	1		
	Evren-örneklem başlığı altında *çalışma grubu* ifadesi yer almıştır.	2		
	Evren-örneklem başlığı altında çalışma grubu, örneklem olarak anlatılmıştır.	3		
	Evren-örneklem başlığı altında sadece evrene ait bilgi verilmiştir.	4		
	Evren-örneklem başlığı altında sadece örnekleme ait bilgi verilmiştir.	5		
	Diğer	6		
	Başlık belirtilmediği için değerlendirilememiştir.	0		
9.3. Tezde çalışılan kaynak	Birey	1		
	Doküman	2		
	Diğer	3		
Tezde yer alan Evren Örneklem / Çalışma Grubu/ Araştırma Grubu/ Deneklerin *birey* olması durumunda doldurulacaktır.				
9.4. Evren	Sadece evren üzerinde çalışılmıştır.	1	0	
9.4.1. Tanım	Evren tanımı verilmiştir.	1	0	
9.4.2. Dağılım	Evren dağılımı verilmiştir.	1	0	
9.5. Örneklem	Evrenden olasılığa dayalı örneklem alınmıştır.	1	0	
9.5.1. Tanım	Evren tanımı verilmiştir.	1	0	
9.5.2. Dağılım	Evren dağılımı verilmiştir.	1	0	
9.5.3. Örnekleme türü	Örnekleme türü belirtilmiştir.	1	0	
9.5.4. Örneklem büyüklüğü	Örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır.	1	0	
9.5.5. Yansızlık	Yansızlık kuralı belirtilmiştir.	1	0	
9.5.6. Dağılım	Örneklem dağılımı verilmiştir.	1	0	
9.6. Çalışma grubu / Araştırma grubu	Çalışma grubuyla çalışılmıştır.	1	0	
9.6.1. Tanım	Çalışma grubu tanımlanmıştır.	1	0	
9.6.2. Dağılım	Çalışma grubu dağılımı verilmiştir.	1	0	
9.7. Denekler/ Katılımcılar	Deneklerle çalışılmıştır.	1	0	
9.7.1. Tanım	Deneklere ait grup tanımlanmıştır.	1	0	
9.7.2. Dağılım	Deneklere ait grupların dağılımı verilmiştir.	1	0	
9.7.3. Yansız atama	Denekler yansız atanmıştır.	1	0	

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA			AÇIKLAMA
Tezde yer alan Evren Örneklem / Çalışma Grubunun doküman olması durumunda doldurulacaktır.				
9.8. Evren	Sadece evren üzerinde çalışılmıştır.	1	0	
9.8.1. Tanım	Evren tanımı verilmiştir.	1	0	
9.8.2. Dağılım	Evren dağılımı verilmiştir.	1	0	
9.9. Örneklem	Evrenden olasılığa dayalı örneklem alınmıştır.	1	0	
9.9.1. Tanım	Evren tanımı verilmiştir.	1	0	
9.9.2. Dağılım	Evren dağılımı verilmiştir.	1	0	
9.9.3. Örnekleme	Örnekleme türü belirtilmiştir.	1	0	
9.9.4. Örneklem büyüklüğü	Örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır.	1	0	
9.9.5. Yansızlık	Yansızlık kuralı belirtilmiştir.	1	0	
9.9.6. Dağılım	Örneklem dağılımı verilmiştir.	1	0	
9.10. Olasılığa dayalı olmayan örnekleme	Olasılığa dayalı olmayan örnekleme kullanılmıştır.	1	0	
9.10.1. Dağılım	Örneklem dağılımı verilmiştir.	1	0	
9.10.2. Örnekleme türü	Örnekleme türü verilmiştir.	1	0	
Ek Açıklamalar:				
10. Veri Toplama Tekniği				
10.1. Başlık	Yok		0	
	Doğru yazılmış		1	
	Farklı yazılmış		2	
10.2. Yazılı Veri Toplama Tekniği	Kullanılmamış		0	
	Kullanılmış		1	
10.2.1. Ölçme aracı toplam sayısı:				
10.3. Görüşme Formu	Kullanılmamış		0	
	Kullanılmış		1	
10.3.1. Görüşme formu toplam sayısı:				
10.4. Gözlem Formu	Kullanılmamış		0	
	Kullanılmış		1	
10.4.1. Gözlem formu toplam sayısı:				
10.6. Hazır Veri	Kullanılmamış		0	
	Kullanılmış		1	
10.6.1. Hazır veri türü toplam sayısı:				
10.7. Belgesel Tarama	Kullanılmamış		0	
	Kullanılmış		1	
10.7.1. Belge türü toplam sayısı:				
EK AÇIKLAMA:				
Yazılı Veri Toplama: Araştırmacılar tarafından geliştirilen araçlar için				
10.3.2. ARAŞTIRMACI GELİŞTİRMİŞTİR.	Hayır		0	
	Evet		1	
10.3.2.1. Aracın adı:				
10.3.2.2. Aracın kategorisi:				
10.3.2.2.1. Aracın yapısı:				
10.3.2.2.2. Aracın konusu:				
10.3.2.2.3. Ölçme aracının adı ile yapısı tutarlılık göstermektedir.	Hayır		0	
	Evet		1	
10.3.2.3. Kullanım Amacı	Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)		1	
	Araştırma amaçlarına cevap vermek		2	
10.3.2.4. Uygulama İzni	Belirtilmemiş		0	
	Belirtilmiş		1	
Aşağıdaki "Geliştirme Adımları" ile ilgili kodlamalar yapılırken adımlar şu şekilde kabul edilecektir: 1: Anket için geliştirme adımları sırasıyla 1-2-6-7-8-9-10-11-12'dir. 2: Başarı/yetenek testleri için geliştirme adımları sırasıyla 1-2-3-6-7-8-9-10'dur. 3: Ölçekler için geliştirme adımları sırasıyla 1-2-4-5-6-7-8-9-10'dur.				
1. Alanyazın taraması 2. Aynı ya da benzer araçların incelenmesi 3. Belirtke tablosunun oluşturulması (yalnızca başarı testleri için) 4. Kompozisyon çalışması 5. İçerik analizi 6. Madde havuzu oluşturulması 7. Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması 8. Uygulama 9. Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel analizlerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması; psikometrik niteliklerin belirlenmesi 10. Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi 11. Geri dönüş oranının belirtilmesi 12. İzleme yapılıp yapılmadığının belirtilmesi				
10.3.2.5. Geliştirme Adımları	Belirtilmemiş		0	
	Belirtilmiş		1	

KODLAMA KATEGORİSİ ve EK BİLGİLER		KODLAMA		AÇIKLAMA
10.3.2.5.1. Geliştirme adımları tamdır.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.3.2.5.1.1. Eksik adım kodu/kodları:				
10.3.2.5.1.2. Geri dönüş oranı:				
10.3.2.5.2. Geliştirme adımları doğrudur.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.3.2.5.2.1. Yanlış adım kodu/kodları:				
10.3.2.6. Güvenirlik		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.2.6.1. Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
10.3.2.6.1.1. α güvenirliği	10.3.2.6.1.1.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.2.6.1.1.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.2.6.1.2. KR-20 güvenirliği	10.3.2.6.1.2.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.2.6.1.2.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.2.6.1.3. KR-21 güvenirliği	10.3.2.6.1.3.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.2.6.1.3.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.2.6.1.4. Test-tekrar test güvenirliği	10.3.2.6.1.4.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.2.6.1.4.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.2.6.1.5. İki yarı güvenirliği	10.3.2.6.1.5.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.2.6.1.5.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.2.6.1.6. Paralel formlar güvenirliği	10.3.2.6.1.6.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.2.6.1.6.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.2.6.1.7. Gözlemciler arası güvenirlik	10.3.2.6.1.7.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.2.6.1.7.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.2.7. Geçerlik		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.2.7.1. Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.2.7.1.1. Belirleme Yöntemi:				

KODLAMA KATEGORİSİ ve EK BİLGİLER		KODLAMA		AÇIKLAMA
10.3.2.7.2. Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.2.7.2.1. Belirleme Yöntemi:				
10.3.2.7.3. Görünüş geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.2.7.3.1. Belirleme Yöntemi:				
10.3.2.7.4. Ölçüt dayanaklı geçerlik		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.2.7.4.1. Belirleme Yöntemi:				
EK AÇIKLAMA:				
Yazılı Veri Toplama: Araştırmacılar tarafından uyarlanan araçlar için:				
10.3.3. ARAŞTIRMACI UYARLAMIŞTIR.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.3.3.1. Aracın adı:				
10.3.3.2. Aracın kategorisi:				
10.3.3.2.1. Aracın yapısı:				
10.3.3.2.2. Aracın konusu:				
10.3.3.2.3. Ölçme aracının adı ile yapısı tutarlılık göstermektedir.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.3.3.3. Kullanım Amacı		Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma)	1	
		Araştırma amaçlarına cevap vermek	2	
10.3.3.4. Aracı Kullanma İzni		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
10.3.3.5. Uygulama İzni		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
Aşağıdaki "Uyarlama Adımları" ile ilgili kodlamalar yapılırken adımlar şu şekilde kabul edilecektir: 1. Çeviri 2. Geri çeviri 3. Uzman görüşü (alan, orijinal dil ve Türk dili uzmanı) (Uzman grubunun özelliklerinin açıklanması) 4. Dilsel eşdeğerlik çalışması (Orijinal ve çeviri formların tutarlığı) 5. Uygulama 6. Uygulamadan elde edilen veriler üzerinde madde analizlerinin ve/veya nitel analizlerin (maddelerin anlaşılırlığı vb.) yapılması; psikometrik niteliklerin belirlenmesi 7. Ölçme aracının nihai biçimine karar verilmesi				
10.3.3.6. Uyarlama Adımları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
10.3.3.6.1. Uyarlama adımları tamdır.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.3.3.6.1.1. Eksik adım kodu/kodları:				
10.3.3.6.2. Uyarlama adımları doğrudur.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.3.3.6.2.1. Yanlış adım:				
10.3.3.7. Güvenirlik (Aşağıda, "Orijinal Güvenirlik Kanıtları" ve "Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları" olmak üzere 2 ayrı kodlama bölümü vardır.)				
10.3.3.7.1. Orijinal Güvenirlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.3.7.1.1. Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
10.3.3.7.1.1.1. α güvenirliği	10.3.3.7.1.1.1.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.1.1.1.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.1.1.2. KR-20 güvenirliği	10.3.3.7.1.1.2.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.1.1.2.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.1.1.3. KR-21 güvenirliği	10.3.3.7.1.1.3.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	

KODLAMA KATEGORİSİ ve EK BİLGİLER		KODLAMA		AÇIKLAMA
	10.3.3.7.1.1.3.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
KODLAMA KATEGORİSİ		KODLAMA		AÇIKLAMA
10.3.3.7.1.1.4. Test-tekrar test güvenirliği	10.3.3.7.1.1.4.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.1.1.4.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.1.1.5. İki yarı güvenirliği	10.3.3.7.1.1.5.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.1.1.5.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.1.1.6. Paralel formlar güvenirliği	10.3.3.7.1.1.6.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.1.1.6.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.1.1.7. Gözlemciler arası güvenirlik	10.3.3.7.1.1.7.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.1.1.7.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	.
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.2. Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.3.7.2.1. Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
10.3.3.7.2.1.1. α güvenirliği	10.3.3.7.2.1.1.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.2.1.1.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.2.1.2. KR-20 güvenirliği	10.3.3.7.2.1.2.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.2.1.2.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.2.1.3. KR-21 güvenirliği	10.3.3.7.2.1.3.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.2.1.3.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.2.1.4. Test-tekrar test güvenirliği	10.3.3.7.2.1.4.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	

KODLAMA KATEGORİSİ ve EK BİLGİLER		KODLAMA		AÇIKLAMA
	10.3.3.7.2.1.4.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.2.1.5. İki yarı güvenirliği	10.3.3.7.2.1.5.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.2.1.5.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.2.1.6. Paralel formlar güvenirliği	10.3.3.7.2.1.6.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.2.1.6.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.7.2.1.7. Gözlemciler arası güvenirlik	10.3.3.7.2.1.7.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.3.7.2.1.7.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	.
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.3.8. Geçerlik		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.3.8.1. Orijinal Geçerlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.3.8.1.1. Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.3.8.1.1.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.3.8.1.2. Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.3.8.1.2.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.3.8.1.3. Görünüş geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.3.8.1.3.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.3.8.1.4. Ölçüt dayanaklı geçerlik		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.3.8.1.4.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.3.8.2. Araştırma Kapsamında Belirlenen Geçerlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.3.8.2.1. Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.3.8.2.1.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.3.8.2.2. Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.3.8.2.2.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.3.8.2.3. Görünüş geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.3.8.2.3.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.3.8.2.4. Ölçüt dayanaklı geçerlik		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.3.8.2.4.1. Belirleme Yöntemi				
EK AÇIKLAMA:				

KODLAMA KATEGORİSİ		KODLAMA		AÇIKLAMA
Yazılı Veri Toplama: Başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araçlar için:				
10.3.4. GELİŞTİRİLMİŞ BİR ARAÇ KULLANILMIŞTIR.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.3.4.1. Aracın adı:				
10.3.4.2. Aracın kategorisi:				
10.3.4.2.1. Aracın yapısı:				
10.3.4.2.2. Aracın konusu:				
10.3.4.2.3. Ölçme aracının adı ile yapısı tutarlılık göstermektedir.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.3.4.3. Kullanım Amacı		Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	1	
		Araştırma amaçlarına cevap vermek	2	
10.3.4.4. Aracı Kullanma İzni		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
10.3.4.5. Uygulama İzni		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
"Araç Tanıtımı" ile ilgili kodlamalar yapılırken aşağıda verilenlerin sunulmuş olması aracın tanıtılmış olması şeklinde kabul edilecektir. 1. Kim tarafından geliştirildiği 2. Ne zaman geliştirildiği 3. Hangi hedef grup için geliştirildiği 4. Hangi amaçla geliştirildiği 5. Araçta yer alan soru sayısı 6. Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.) 7. Aracın puanlama şekli				
10.3.4.6. Araç Tanıtımı		Tanıtılmamış	0	
		Tanıtılmış	1	
		Eksik Tanıtılmış	2	
10.3.4.6.1. Eksik tanıtım:				
10.3.4.7. Güvenirlik (Aşağıda, "Orijinal Güvenirlik Kanıtları" ve "Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları" olmak üzere 2 ayrı kodlama bölümü vardır.)				
10.3.4.7.1. Orijinal Güvenirlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.4.7.1.1. Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
10.3.4.7.1.1.1. α güvenirliği	10.3.4.7.1.1.1.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.1.1.1.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.1.1.2. KR-20 güvenirliği	10.3.4.7.1.1.2.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.1.1.2.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.1.1.3. KR-21 güvenirliği	10.3.4.7.1.1.3.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.1.1.3.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.1.1.4. Test-tekrar test güvenirliği	10.3.4.7.1.1.4.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.1.1.4.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.1.1.5. İki yarı güvenirliği	10.3.4.7.1.1.5.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.1.1.5.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	

KODLAMA KATEGORİSİ		KODLAMA		AÇIKLAMA
10.3.4.7.1.1.6. Paralel formlar güvenirliği	10.3.4.7.1.1.6.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.1.1.6.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.1.1.7. Gözlemciler arası güvenirlik	10.3.4.7.1.1.7.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.1.1.7.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	.
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.2. Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.4.7.2.1. Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
10.3.4.7.2.1.1. α güvenirliği	10.3.4.7.2.1.1.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.2.1.1.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.2.1.2. KR-20 güvenirliği	10.3.4.7.2.1.2.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.2.1.2.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.2.1.3. KR-21 güvenirliği	10.3.4.7.2.1.3.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.2.1.3.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.2.1.4. Test-tekrar test güvenirliği	10.3.4.7.2.1.4.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.2.1.4.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.2.1.5. İki yarı güvenirliği	10.3.4.7.2.1.5.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.2.1.5.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.2.1.6. Paralel formlar güvenirliği	10.3.4.7.2.1.6.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.2.1.6.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.4.7.2.1.7. Gözlemciler arası güvenirlik	10.3.4.7.2.1.7.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.4.7.2.1.7.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA		AÇIKLAMA
10.3.4.8. Geçerlik	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.4.8.1. Orijinal Geçerlik Kanıtları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.4.8.1.1. Kapsam geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.4.8.1.1.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.4.8.1.2. Yapı geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.4.8.1.2.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.4.8.1.3. Görünüş geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.4.8.1.3.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.4.8.1.4. Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.4.8.1.4.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.4.8.2. Araştırma Kapsamında Belirlenen Geçerlik Kanıtları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.4.8.2.1. Kapsam geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.4.8.2.1.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.4.8.2.2. Yapı geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.4.8.2.2.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.4.8.2.3. Görünüş geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.4.8.2.3.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.4.8.2.4. Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.4.8.2.4.1. Belirleme Yöntemi			
EK AÇIKLAMA:			
Yazılı Veri Toplama: Başka araştırmacılar tarafından uyarlanmış araçlar için:			
10.3.5. UYARLANMIŞ BİR ARAÇ KULLANILMIŞTIR.	Hayır	0	
	Evet	1	
10.3.5.1. Aracın adı			
10.3.5.2. Aracın kategorisi			
10.3.5.2.1. Aracın yapısı			
10.3.5.2.2. Aracın konusu			
10.3.5.2.3. Ölçme aracının adı ile yapısı tutarlılık göstermektedir.	Hayır	0	
	Evet	1	
10.3.5.3. Kullanım Amacı	Ön çalışmalar (Denek seçimi, madde havuzu oluşturma)	1	
	Araştırma amaçlarına cevap vermek	2	
10.3.5.4. Aracı Kullanma İzni	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
10.3.5.5. Uygulama İzni	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
"Araç Tanıtımı" ile ilgili kodlamalar yapılırken aşağıda verilenlerin sunulmuş olması aracın tanıtılmış olması şeklinde kabul edilecektir. 1. Kim tarafından uyarlandığı 2. Ne zaman uyarlandığı 3. Hangi hedef grup için uyarlandığı 4. Hangi amaçla uyarlandığı 5. Araçta yer alan soru sayısı 6. Aracın yapısı (dereceli ölçek vb.) 7. Aracın puanlama şekli			
10.3.5.6. Araç Tanıtımı	Tanıtılmamış	0	
	Tanıtılmış	1	
	Eksik Tanıtılmış	2	
10.3.5.6.1. Eksik tanıtım:			
10.3.5.7. Güvenirlik (Aşağıda, "Orijinal Güvenirlik Kanıtları", "Aracı Türk Kültürüne Uyarlayan Kişi(ler) Tarafından Belirlenen Güvenirlik Kanıtları" ve "Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları" olmak üzere 3 ayrı kodlama bölümü vardır. Lütfen dikkat ediniz.)			
10.3.5.7.1. Orijinal Güvenirlik Kanıtları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	

KODLAMA KATEGORİSİ		KODLAMA		AÇIKLAMA
10.3.5.7.1.1. Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
10.3.5.7.1.1.1. α güvenirliği	10.3.5.7.1.1.1.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.1.1.1.2. Uygunluğu ve Düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.1.1.2. KR-20 güvenirliği	10.3.5.7.1.1.2.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.1.1.2.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.1.1.3. KR-21 güvenirliği	10.3.5.7.1.1.3.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.1.1.3.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.1.1.4. Test-tekrar test güvenirliği	10.3.5.7.1.1.4.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.1.1.4.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.1.1.5. İki yarı güvenirliği	10.3.5.7.1.1.5.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.1.1.5.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.1.1.6. Paralel formlar güvenirliği	10.3.5.7.1.1.6.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.1.1.6.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.1.1.7. Gözlemciler arası güvenirlik	10.3.5.7.1.1.7.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.1.1.7.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	.
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.2. Aracı Türk Kültürüne Uyarlayan Kişi (ler) Tarafından Belirlenen Güvenirlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.5.7.2.1. Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
10.3.5.7.2.1.1. α güvenirliği	10.3.5.7.2.1.1.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.2.1.1.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	

KODLAMA KATEGORİSİ		KODLAMA		AÇIKLAMA
10.3.5.7.2.1.2. KR-20 güvenirliği	10.3.5.7.2.1.2.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.2.1.2.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.2.1.3. KR-21 güvenirliği	10.3.5.7.2.1.3.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.2.1.3.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.2.1.4. Test-tekrar test güvenirliği	10.3.5.7.2.1.4.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.2.1.4.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.2.1.5. İki yarı güvenirliği	10.3.5.7.2.1.5.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.2.1.5.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.2.1.6. Paralel formlar güvenirliği	10.3.5.7.2.1.6.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.2.1.6.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.2.1.7. Gözlemciler arası güvenirlik	10.3.5.7.2.1.7.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.2.1.7.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	.
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.3. Araştırma Kapsamında Belirlenen Güvenirlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.5.7.3.1. Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
10.3.5.7.3.1.1. α güvenirliği	10.3.5.7.3.1.1.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.3.1.1.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.3.1.2. KR-20 güvenirliği	10.3.5.7.3.1.2.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.3.1.2.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	

KODLAMA KATEGORİSİ		KODLAMA		AÇIKLAMA
10.3.5.7.3.1.3. KR-21 güvenirliği	10.3.5.7.3.1.3.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.3.1.3.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.3.1.4. Test-tekrar test güvenirliği	10.3.5.7.3.1.4.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.3.1.4.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.3.1.5. İki yarı güvenirliği	10.3.5.7.3.1.5.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.3.1.5.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.3.1.6. Paralel formlar güvenirliği	10.3.5.7.3.1.6.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.3.1.6.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.7.3.1.7. Gözlemciler arası güvenirlik	10.3.5.7.3.1.7.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.3.5.7.3.1.7.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	.
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.3.5.8. Geçerlik		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.5.8.1. Orijinal Geçerlik Kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.5.8.1.1. Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.1.1.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.5.8.1.2. Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.1.2.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.5.8.1.3. Görünüş geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.1.3.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.5.8.1.4. Ölçüt dayanaklı geçerlik		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.1.4.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.5.8.2. Aracı Türk kültürüne uyarlayan kişi (ler) tarafından belirlenen geçerlik kanıtları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.5.8.2.1. Kapsam geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.2.1.1. Belirleme Yöntemi				
10.3.5.8.2.2. Yapı geçerliği		Belirlenmemiş	0	
		Belirlenmiş	1	

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA		AÇIKLAMA
10.3.5.8.2.2.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.5.8.2.3. Görünüş geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.2.3.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.5.8.2.4. Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.2.4.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.5.8.3. Araştırma Kapsamında Belirlenen Geçerlik Kanıtları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	
10.3.5.8.3.1. Kapsam geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.3.1.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.5.8.3.2. Yapı geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.3.2.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.5.8.3.3. Görünüş geçerliği	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.3.3.1. Belirleme Yöntemi			
10.3.5.8.3.4. Ölçüt dayanaklı geçerlik	Belirlenmemiş	0	
	Belirlenmiş	1	
10.3.5.8.3.4.1. Belirleme Yöntemi			
EK AÇIKLAMA:			
10.4. GÖRÜŞME			
10.4.2. Aracın adı			
10.4.3. Aracın kategorisi			
10.4.3.1. Aracın yapısı			
10.4.3.2. Aracın konusu			
10.4.3.3. Görüşme formunun adı ile yapısı tutarlılık göstermektedir.	Hayır	0	
	Evet	1	
10.4.4. Kullanım Amacı	Ön çalışmalar (denek seçimi,madde havuzu oluşturma vb.)	1	
	Araştırma amaçlarına cevap vermek	2	
10.4.5. Görüşme Türü	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
10.4.5.1. Görüşme Türünün Belirlenmesi:			
10.4.6. Görüşmecilerin Eğitilmesi	Görüşmenin kim tarafından yapıldığı açık değil	0	
	Araştırmacı görüşmeyi sadece kendisi yapmış	1	
	Dışarıdan eğitilmiş görüşmeci kullanmış	2	
	Dışarıdan kullanılan görüşmecilerin eğitimi konusunda bilgi verilmemiş	3	
10.4.7. Görüşme Kayıtlarının Tutulma Şekli	Belirtilmemiş	0	
	Form	1	
	Video	2	
	Ses Kaydı	3	
	Not Alma	4	
"Görüşme Formu Geliştirme Adımları" ile ilgili kodlamalar yapılırken adımlar şu şekilde kabul edilecektir: 1. Görüşme formunun oluşturulması 2. Uzman görüşlerine başvurulması ve uzmanların özelliklerinin açıklanması 3. Deneme yapılması 4. Formda düzenlemelere gidilmesi ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi			
10.4.8. Görüşme Formu Geliştirme Adımları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
10.4.8.1. Geliştirme adımları tamdır.	Hayır	0	
	Evet	1	
10.4.8.1.1. Eksik adım kodu/kodları:			
10.4.8.2. Geliştirme adımları doğrudur.	Hayır	0	
	Evet	1	
10.4.8.2.1. Yanlış adım:			
10.4.9. Görüşme formunun geçerliği	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	
10.4.9.1. Belirleme Yöntemi:			
"Görüşme Adımları" ile ilgili kodlamalar yapılırken adımlar şu şekilde kabul edilecektir: 1. Görüşmenin organize edilmesi (randevu, yer-zaman) 2. Hazırlıkların yapılması (kayıtla ilgili, ortamın hazırlanması) 3. Görüşmenin gerçekleştirilmesi			

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA		AÇIKLAMA
10.4.10. Görüşme Adımları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
10.4.10.1. Görüşme adımları tamdır.	Hayır	0	
	Evet	1	
10.4.10.1.1. Eksik adım	Eksik adım kodu/kodları:		
10.4.10.2. Görüşme adımları doğrudur.	Hayır	0	
	Evet	1	
10.4.10.2.1. Yanlış adım			
10.4.11. İzin Durumu	Ne görüşme izni, ne de kayıt izni alınmış	0	
	Yalnızca görüşme izni alınmış	1	
	Yalnızca kayıt izni alınmış	2	
	Hem görüşme izni, hem de kayıt izni alınmış	3	
EK AÇIKLAMA:			
10.5. GÖZLEM			
10.5.2. Aracın adı:			
10.5.3. Aracın kategorisi:			
10.5.3.1. Aracın yapısı:			
10.5.3.2. Aracın konusu:			
10.5.3.3. Gözlem formunun adı ile yapısı tutarlılık göstermektedir.	Hayır	0	
	Evet	1	
10.5.4. Kullanım Amacı	Ön çalışmalar (denek seçimi, madde havuzu oluşturma vb.)	1	
	Araştırma amaçlarına cevap vermek	2	
10.5.5. Gözlem Türü	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
10.5.5.1. Gözlem Türünün Belirlenmesi:			
10.5.6. Gözlemcilerin Eğitilmesi	Gözlemin kim tarafından yapıldığı açık değil	0	
	Araştırmacı gözlemi sadece kendisi yapmış	1	
	Dışarıdan eğitilmiş gözlemci kullanmış	2	
	Dışarıdan kullanılan gözlemcilerin eğitimi konusunda bilgi verilmemiş	3	
10.5.7. Gözlem Kayıtlarının Tutulma Şekli	Belirtilmemiş	0	
	Form	1	
	Video	2	
	Ses Kaydı	3	
	Not Alma	4	
"Gözlem Formu Geliştirme Adımları" ile ilgili kodlamalar yapılırken adımlar şu şekilde kabul edilecektir: 1. Gözlem formunun oluşturulması 2. Olgunun çok yönlü gözlenmesine olanak verecek şekilde gözlem boyutlarını belirleme 3. Fiziksel ortamı tanımlama 4. Sosyal ortamı tanımlama (ortamdaki kişiler arası ilişkiler) 5. Ortamda gözlenen etkinlikleri tanımlama 6. Ortamda oluşan dilin gözlenmesi (sözel ve sözel olmayan iletişimler) 7. Gözlem formunun uzman görüşüne sunulması 8. Deneme yapılması (farklı zaman / farklı gözlemci) 9. Formda düzenlemelere gidilmesi ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi			
10.5.8. Gözlem Formu Geliştirme Adımları	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
10.5.8.1. Geliştirme adımları tamdır.	Hayır	0	
	Evet	1	
10.5.8.2. İlk adım: "Gözlem formunun oluşturulması"	Eksik vardır.	0	
	Eksik yoktur.	1	
10.5.8.2.1. Eksikliğin belirlenmesi	Eksik alt adımın/adımların kodu:		
10.5.8.3. İkinci adım: "Gözlem formunun uzman görüşüne sunulması"	Eksik vardır.	0	
	Eksik yoktur.	1	
10.5.8.4. Üçüncü adım: "Deneme yapılması (farklı zaman/farklı gözlemci)"	Eksik vardır.	0	
	Eksik yoktur.	1	
10.5.8.5. Dördüncü adım: "Formda düzenlemelere gidilmesi ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmesi"	Eksik vardır.	0	
	Eksik yoktur.	1	
10.5.9. Gözlem formunun güvenirliği	Belirtilmemiş	0	
	Belirtilmiş	1	
	Yanlış Belirtilmiş	2	

KODLAMA KATEGORİSİ		KODLAMA		AÇIKLAMA
10.5.9.1. Türü, Uygunluğu ve Düzeyi				
10.5.9.1.1. Gözlemler arası güvenirlik	10.5.9.1.1.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.5.9.1.1.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	.
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.5.9.1.2. Gözlemciler arası güvenirlik	10.5.9.1.2.1. Kestirilme durumu	Kestirilmemiş	0	
		Kestirilmiş	1	
	10.5.9.1.2.2. Uygunluğu ve düzeyi	Kestirilmediği için değerlendirilememiştir.	0	.
		Türü uygun ve düzeyi yüksek	1	
		Türü uygun ancak düzeyi düşük	2	
		Türü uygun değil	3	
		Düzeyi hakkında bilgi yok	4	
10.5.10. Gözlem formunun geçerliği		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
		Yanlış Belirtilmiş	2	
"Gözlem Adımları" ile ilgili kodlamalar yapılırken aşağıdaki adımlar kabul edilecektir: 1. Gözlemin organize edilmesi (randevu, yer, zaman) 2. Hazırlıkların yapılması (kayıtla ilgili, ortamın hazırlanması) 3. Gözlemin gerçekleştirilmesi				
10.5.11. Gözlem Adımları		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
10.5.11.1. Gözlem adımları tamdır.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.5.11.1.1. Eksik adım		Eksik adım kodu/kodları:		
10.5.11.2. Gözlem adımları doğrudur.		Hayır	0	
		Evet	1	
10.5.11.2.1. Yanlış adım:				
10.5.12. İzin Durumu		Ne gözlem izni, ne de kayıt izni alınmış	0	
		Yalnızca gözlem izni alınmış	1	
		Yalnızca kayıt izni alınmış	2	
		Hem gözlem izni, hem de kayıt izni alınmış	3	
EK AÇIKLAMA:				
10.6. HAZIR VERİ				
10.6.2. Hangi kurum ve/veya kaynaktan verinin alındığı:				
10.6.3. Hazır veriye ilişkin izin alma durumu		Belirtilmemiş	0	
		Belirtilmiş	1	
EK AÇIKLAMA:				
10.7. BELGESEL TARAMA				
10.7.2. Belge türü				
10.7.3. Belgenin güvenirliğine ilişkin kanıtın sunulma durumu		Sunulmamış	0	
		Sunulmuş	1	
10.7.3.1. Güvenirliğe ilişkin kanıt				
10.7.4. İzin Durumu		Gerekli Belirtilmemiş	0	
		Gerekli Belirtilmiş	1	
		Gerekli Değil	2	
EK AÇIKLAMA:				

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA		AÇIKLAMA
11. Verilerin Çözümlenmesi / Analizi ve Yorumlanması			
11.1.Başlık	Doğru yazılmıştır.	1	
	Farklı yazılmıştır.	2	
	Yok	0	
11.2.Başlık içerik tutarlılığı	Başlıkla tutarlıdır.	1	
	Başlıkla tutarlı değildir.	2	
	Başlık olmadığı için değerlendirilememiştir.	0	
11.3. İçerik	Sadece veri çözümleme tekniklerinin adı yazılmıştır.	1	
	Gerekçe belirtilmesine ihtiyaç olmadığı için sadece veri çözümleme tekniklerinin adı yazılmıştır. (frekans, yüzde vb.)	2	
	Veri çözümleme teknikleri gerekçeli olarak açıklanmıştır.	3	
	Veri çözümleme tekniklerine değinilmemiştir.	0	
11.4.1. Manidarlık düzeyi	Doğru yerde (veriler ve çözümlenmesi başlığı altında) belirtilmiştir.	1	
	Kabul edilen manidarlık düzeyi belirtilmesi gerekirken belirtilmemiştir.	3	
	Belirtilmesi gerekli değildir.	0	
11.4.2.Manidarlık düzeyinin belirtilmes	Kabul edilen manidarlık düzeyi doğru belirtilmiştir.	1	
	Kabul edilen manidarlık düzeyi yanlış belirtilmiştir. (AÇ)	2	
	Kabul edilen manidarlık düzeyi belirtilmesi gerekirken belirtilmemiştir.	3	
	Manidarlık düzeyinin belirtilmesi gerekli değildir.	0	

Amacı araç geliştirme ya da uyarlama olan tezlerde psikometrik niteliklerin belirlenmesine yönelik analizler bu bölümde işaretlenecektir.				
11.5. Kullanılan analiz teknikleri				
11.5.1. Teknik	Frekans ve Yüzde	1	0	
11.5.1.1 Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.5.1.2. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.5.2. Teknik	Merkezi eğilim	1	0	
11.5.2.1. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur.	1	0	
11.5.2.2. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.5.3.Teknik	Merkezi yayılma	1	0	
11.5.3.1. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur.	1	0	
11.5.3.2. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.5.4. Teknik Adı:				
11.5.4.1. Sayıltı	Tümü denenmiştir.		1	
	Eksik denenmiştir.		2	
	Denenmemiştir.		0	
11.5.4.2. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur.	1	0	
11.5.4.2. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur.	1	0	
11.5.5. Teknik Adı:				
11.5.5.1. Sayıltı	Tümü denenmiştir.		1	
	Eksik denenmiştir.		2	
	Denenmemiştir.		0	
11.5.5.2. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.5.5.3. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.5.6. Teknik Adı:				
11.5.6.1. Sayıltı	Tümü denenmiştir.		1	
	Eksik denenmiştir. (AÇ)		2	
	Denenmemiştir.		0	
11.5.6.2. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.5.6.3. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	

Amacı araç geliştirme ya da uyarlama olmayan tezlerde, verilerin çözümlenmesi başlığı altında açıklanan analizler bu bölüme işlenecektir.				
11.6. Kullanılan analiz teknikleri				
11.6.1. Teknik	Frekans ve Yüzde	1	0	
11.6.1.1 Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.6.1.2. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.6.2. Teknik	Merkezi eğilim	1	0	
11.6.2.1. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur.	1	0	
11.6.2.2. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA			AÇIKLAMA
11.6.3. Teknik	Merkezi yayılma	1	0	
11.6.3.1. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.6.3.2. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.7.Teknik Türü	Parametrik teknik	1	0	
11.7.1. Teknik Adı:				
11.7.1.1. Sayıltı	Tümü denenmiştir.		1	
	Eksik denenmiştir.		2	
	Denenmemiştir.		0	
11.7.1.2. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur.	1	0	
11.7.1.3. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.7.2. Teknik Adı:				
11.7.2.1.Kullanılan teknik	Doğru belirlenmiştir.		1	
	Yanlış belirlenmiştir.		2	
	Belirtilmemiştir.		0	
11.7.2.1. Sayıltı	Tümü denenmiştir.		1	
	Eksik denenmiştir.		2	
	Denenmemiştir.		0	
11.7.2.2. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.7.2.3. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.7.3. Teknik Adı:				
11.7.3.1. Sayıltı	Tümü denenmiştir.		1	
	Eksik denenmiştir.		2	
	Denenmemiştir.		0	
11.7.3.2. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur.	1	0	
11.7.3.3. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur.	1	0	

11.8.Teknik türü	Parametrik olmayan teknik	1	0	
11.8.1. Teknik Adı:				
11.8.1.1. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.8.1.2. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.8.2. Teknik Adı:				
11.8.2.1. Kullanılan tekniğin verinin tür ve düzeyine uygunluğu	Uygundur .	1	0	
11.8.2.2. Kullanılan tekniğin amaca uygunluğu	Uygundur .	1	0	

11.9. Betimsel /içerik	Nitel Betimsel/ İçerik	1	0	
11.10.Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanmasına İlişkin Ek Açıklamalar:				

12. Bulgular ve Yorumlar			
12.1. Başlık	Doğru yazılmıştır.	1	
	Farklı yazılmıştır.	2	
	Yok	0	
12.2. Bulgu / yorum sunumu	Sadece bulgular verilmiştir.	1	
	Bulgular ve yorumlar verilmiştir.	2	
	Bulgulara ve yorumlara diğer başlıklar altında yer verilmiştir.	3	
	Çalışmada herhangi bir bulgu ve yorum yoktur.	0	
12.3.1. Bulgu-amaç uygunluk sırası	Bulgular / yorumlar amaca uygun sırada yazılmıştır.	1	
	Amaca uygun sırada yazılmamıştır.	2	
	Alt amaçlar / problemler olmadığından sıralama değerlendirilememiştir.	3	
	Bulgular belirtilmediği için değerlendirilememiştir.	0	
12.3.2. Bulgu-amaç içerik tutarlılığı	Amaçlara göre uygun bulgulara yer verilmiştir.	1	
	Amaçlarda yer almayan bulgulara yer verilmiştir.	2	
	Amaçlara göre bulgulara eksik yer verilmiştir.	3	
	Alt amaçlar / problemler olmadığından tutarlılık değerlendirilememiştir.	4	
	Bulgular belirtilmediği için değerlendirilememiştir.	0	

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA			AÇIKLAMA
12.4. İstatistiksel analiz	İstatistiksel analiz yapılmıştır.	1	0	
12.4.1. İstatistiksel analizlere ilişkin yorumlar	İstatistiksel analizlere ilişkin yorum yapılmıştır.	1	0	
12.4.2. İstatistiksel analizlere uygun yorum	İstatistiksel analizlere uygun yorumlar yapılmıştır.	1	0	
12.4.3. Kabul edilen manidarlık düzeyine göre yorum	Kabul edilen manidarlık düzeyine göre yorum yapılmıştır.	1	0	
12.4.4. Nitel analizlere ilişkin yorumlar	Nitel analizlere ilişkin yorum yapılmıştır.	1	0	
12.4.5. Nitel analizlere uygun yorum	Nitel analizlere uygun yorum yapılmıştır.	1	0	
12.5.1. Başlık	Doğru başlık altında bulgulara ilişkin tartışma / yorum yapılmıştır.		1	
	Bulgulara ilişkin tartışma / yorum diğer başlıklar altında yapılmıştır.		2	
	Doğru başlık altında bulgulara ilişkin tartışma / yorum yapılmamıştır.		3	
	Başlık olmadığı için değerlendirilememiştir.		0	
12.6. Literatüre dayalı tartışmalar	"Bulgular ve yorumlar" başlığı altında literatüre dayalı tartışmalar/ yorumlar yapılmıştır.		1	
	Literatüre dayalı tartışmalar/ yorumlar diğer başlıklar altında yapılmıştır.		2	
	Literatüre dayalı tartışma/yorum yapılmamıştır.		0	
12.7. Verilerin çözümleme-bulgu tutarlılığı	Verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen analizler eksik yapılmıştır.		1	
	Verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen tüm analizler yapılmıştır.		2	
	Verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilmeyen analizler de yapılmıştır.		3	
	Verilerin çözümlenmesi bölümünde belirtilen analizlerin hiçbiri yapılmamıştır.		0	
12.8. Bulgular ve Yorumlara İlişkin Ek Açıklamalar:				
13. Sonuç ve Öneriler				
13.1. Başlık	Doğru yazılmıştır.		1	
	Farklı yazılmıştır.		2	
	Yok		0	
13.2. Sonuç sunumu	Tümüyle bulguların tekrarı niteliğindedir.		1	
	Kısmen bulguların tekrarı, kısmen probleme cevap niteliğindedir.		2	
	Problemin bütününe cevap niteliğindedir.		3	
	Ne bulguların tekrarı ne de probleme cevap niteliğindedir.		4	
	Problem açık olmadığı için değerlendirilememiştir.		5	
	Bölüm olmadığı için değerlendirilememiştir.		0	
13.3. Öneriler	Önerilere yer verilmiştir.	1	0	
13.3.1. Öneri-bulgu uyumu	Öneriler bulgulara uygun yazılmıştır.	1	0	
13.3.2. Önerilerin niteliği	İleriye dönük araştırmalar için yazılmıştır.	1	0	
13.3.3 Önerilerin niteliği	Uygulamaya dönük öneriler yazılmıştır.	1	0	
Ek Açıklamalar:				
14. Araştırmanın Başlığı				
14.1.Tez başlığına göre düzey	Okulöncesi		1	
	İlköğretim		2	
	Ortaöğretim		3	
	Yükseköğretim		4	
	Mesleki öğretim		5	
	Yetişkin Eğitimi		6	
	Özel Eğitim		7	
	Örgün Eğitimin Dışındaki Yaygın Eğitim		8	
	Eğitim dışı		9	
14.2.Tez başlığına göre bilgi toplama kaynağı	Öğrenci		1	
	Öğretmen		2	
	Yönetici		3	
	İdari Personel		4	
	Aile-veli		5	
	Materyal		6	
	Akademik Personel		7	
	Müfettiş		8	
	Rehberlik Uzmanı		9	
	Diğer		10	

KODLAMA KATEGORİSİ	KODLAMA		AÇIKLAMA
14.3. Tez başlığına göre hedef konu	Öğrenci	1	
	Öğretmen	2	
	Yönetici	3	
	İdari Personel	4	
	Aile-veli	5	
	Fiziksel ve çevresel olanaklar/koşullar	6	
	Akademik Personel	7	
	Müfettiş	8	
	Rehberlik Uzmanı	9	
	Materyal	10	
	Rehberlik ve psikolojik danışma yöntemleri	11	
	Öğrenme, öğretme yöntemleri (teknikleri/stratejileri/stil)	12	
	Ölçme ve değerlendirme teknikleri	13	
	Ölçek geliştirme-Uyarlama- Geniş ölçekli testlerin teknik incelemeleri-Kuramlara göre karşılaştırmalar	14	
	Diğer	15	
14.4. Tez başlığına göre değişken	Akademik Başarı	1	
	Tutum	2	
	Görüş	3	
	Demografik özellikler	4	
	Bireye ilişkin fiziksel-sağlıkla ilgili	5	
	Psikometrik Özellikler	6	
	Fiziksel ve çevresel olanaklar/koşullar	7	
	Hazırbulunuşluk	8	
	Yetenek	9	
	Yaratıcılık	10	
	Performans	11	
	Psikolojik özellikler	12	
	Diğer	13	
14.5. Yapılan İşlem	Tekil Tarama	1	
	Karşılaştırma	2	
	Etki	3	
	İlişki	4	

EK 2
TEZLERDE TERMİNOLOJİ İNCELEME FORMU

İnceleme Kategorisi	Kodlama
1. Dilde Bir Örneklik	□ Hata gözlenmemiştir. □ Hata gözlenmiştir.
2. Veriler ve Toplanmasına İlişkin Terminoloji	
2.1.1. Başlık Adlandırması	□ "Veriler ve Toplanması" şeklinde adlandırılmıştır. □ Farklı adlandırılmıştır. □ Başlık olmadığı için değerlendirilememiştir.
2.1.2. Başlık Sırası	□ Hata gözlenmemiştir. □ Alt/üst başlıklarla yer değiştirmiştir. □ Üst başlık bulunmamaktadır. □ Başlık olmadığı için değerlendirilememiştir.
2.1.3. Başlık İçeriği	□ Hata gözlenmemiştir. □ Hata gözlenmiştir. □ Başlık olmadığı için değerlendirilememiştir.
2.2. Terimlerin Farklı Kullanımı	□ Farklı kullanım gözlenmemiştir. □ Farklı kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve farklı kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve farklı kullanım gözlenmemiştir. □ İçeriğe ilişkin bilgi olmadığı için değerlendirilememiştir.
2.3. Terimlerin Yanlış Kullanımı	□ Yanlış kullanım gözlenmemiştir. □ Yanlış kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve yanlış kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve yanlış kullanım gözlenmemiştir. □ İçeriğe ilişkin bilgi olmadığı için değerlendirilememiştir.
2.4. Terimlerin Yabancı Dilde Kullanımı	□ Yabancı dilde kullanım gözlenmemiştir. □ Yabancı dilde kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve yabancı dilde kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve yabancı dilde kullanım gözlenmemiştir. □ İçeriğe ilişkin bilgi olmadığı için değerlendirilememiştir.
3. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanmasına İlişkin Terminoloji	
3.1.1. Başlık Adlandırması	□ "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması" şeklinde adlandırılmıştır. □ Farklı adlandırılmıştır. □ Başlık olmadığı için değerlendirilememiştir.
3.1.2. Başlık Sırası	□ Hata gözlenmemiştir. □ Alt/üst başlıklarla yer değiştirmiştir. □ Üst başlık bulunmamaktadır. □ Başlık olmadığı için değerlendirilememiştir.
3.1.3. Başlık İçeriği	□ Hata gözlenmemiştir. □ Hata gözlenmiştir. □ Başlık olmadığı için değerlendirilememiştir.
3.2. Terimlerin Farklı Kullanımı	□ Farklı kullanım gözlenmemiştir. □ Farklı kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve farklı kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve farklı kullanım gözlenmemiştir. □ İçeriğe ilişkin bilgi olmadığı için değerlendirilememiştir.
3.3. Terimlerin Yanlış Kullanımı	□ Yanlış kullanım gözlenmemiştir. □ Yanlış kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve yanlış kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve yanlış kullanım gözlenmemiştir. □ İçeriğe ilişkin bilgi olmadığı için değerlendirilememiştir.
3.4. Terimlerin Yabancı Dilde Kullanımı	□ Yabancı dilde kullanım gözlenmemiştir. □ Yabancı dilde kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve yabancı dilde kullanım gözlenmiştir. □ Başlık yoktur, ancak içerik vardır ve yabancı dilde kullanım gözlenmemiştir. □ İçeriğe ilişkin bilgi olmadığı için değerlendirilememiştir.

EK 3
TEZ ÖZETİ İNCELEME FORMU

İnceleme Kategorisi		Kodlama Evet	Hayır
1. Rapor Türü			
1.1. Araştırma Raporu Türü	Görgül araştırma raporu türündedir.	□	□
	Değerlendirme araştırma raporu türündedir.	□	□
	Kuramsal araştırma raporu türündedir.	□	□
	Yöntembilimsel araştırma raporu türündedir.	□	□
2. Genel Özellikler			
2.1. Doğruluk	Amaç başlıkla tutarlıdır.	□	□
	İçerik başlıkla tutarlıdır.	□	□
2.2. Kendi İçinde Yeterlik	Kısaltma bulunmaktadır.	□	□
	Kısaltma ve kısa adlar tanıtılmıştır.	□	□
	Veri toplama araçlarının açık isimleri yazılmıştır.	□	□
2.3. İfadelendirme	Giriş cümlesi amaca ilişkin bilgi içermektedir.	□	□
	Giriş cümlesi en önemli sonuç bilgisini içermektedir.	□	□
	Giriş cümlesi başlığın tekrarı değildir.	□	□
	En önemli kavram, bilgi veya sonuçların en fazla beş tanesine yer verilmiştir.	□	□
2.4. Nesnellik	Bilgiler, yorumlanmadan ve değerlendirilmeden bildirilmiştir.	□	□
2.5. Anlam Bütünlüğü ve Okunabilirlik	Sonuçların sunumunda geniş zaman kipi kullanılmıştır.	□	□
	Testler ve değişkenlerle ilgili bilgilerin sunumunda geniş zaman kipi kullanılmıştır.	□	□
	Anlatımda üçüncü tekil şahıs kullanılmıştır.	□	□
	Bilgi içermeyen ifadelerden kaçınılmıştır.	□	□
3. Biçimsel Özellikler			
3.1. Sözcük Sayısı	…….....		
3.2. Sayıların Yazımı	Metin içinde sayılar Arap rakamlarıyla yazılmıştır.	□	□
3.3. Dilde Bir Örneklik	Terimlerin kullanımında dilde bir örneklik vardır.	□	□
4. İçerik			
4.1. Anahtar Kelimelerin Kullanımı	Anahtar kelimeler bulunmaktadır.	□	□ .
	Anahtar kelimelere içerikte yer verilmektedir.	□	□
4.2. Araştırmanın Amacı	Araştırmanın amacına yer verilmiştir.	□	□
4.3. Yöntem	Araştırma modeline yer verilmiştir.	□	□
	Araştırma verilerinin elde edildiği kaynaklar belirtilmiştir.	□	□
	Verilerin toplandığı kaynakların özellikleri tanıtılmıştır.	□	□
	Veri toplama süreci açıklanmıştır.	□	□
	Veri toplama araçlarına yer verilmiştir.	□	□
	Veri çözümleme teknikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.	□	□
4.4. Bulgular	Araştırma bulgularına yer verilmiştir.	□	□
4.5. Sonuç ve Öneriler	Araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.	□	□
	Sonuçlara dayalı önerilere yer verilmiştir.	□	□

EK 5

MALİ BİLANÇO VE AÇIKLAMALAR

"Eğitim Bilimleri Enstitülerinde Tamamlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi" konulu, 09B5250006 numaralı proje kapsamında "makine donanım", "sarf malzemesi", "hizmet alımı" ve "yolluk (yurtiçi/yurtdışı)" kalemleri için toplam 27804 TL tutarında bütçe ayrılmıştır.

Araştırmada lisansüstü tezlere içerik ve betimsel çözümleme yapıldığından, bu çözümlemelerle elde edilen olan verilerin kaydedilmesi, çözümlenmesi ve raporlaştırılması, verilerin geçerlik ve güvenirliklerin analizinde ortak ve ayrışan çözümlemelerin belirlenebilmesi için bir adet dizüstü bilgisayar disk ve bir projeksiyon cihazı; nitel verilerin çözümlenmesi sürecinde kullanılmak üzere NVivo paket programı; proje süresince ve nihai raporun hazırlanmasında kullanılmak üzere bir adet yazıcı ve yapılan çalışmaların yedeklenmesi için bir adet harici hard-disk alımı yapılmıştır. Dizüstü bilgisayarın alımı Ankara Üniversitesi Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'nin alım usulleri doğrultusunda DMO'dan yapılmış; yazıcı, projeksiyon cihazı, harici disk ve NVivo paket programının alımı ise Ankara Üniversitesi Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi kanalı ile ihale yoluyla gerçekleşmiştir.

Nitel araştırma yaklaşımıyla yapılmış olan bu projede tez inceleme formlarının ve güvenirlik çalışmasından kullanılan tezlerin çoğaltılması, güvenirlik çalışmalarında verinin kaydedilmesi, kaydedilen verinin paylaşılması, yedeklenmesi ve arşivlenmesi vb. için fotokopi, kâğıt, cd vb. sarf malzemelerine ihtiyaç duyulmuş ve toplam (%20 gelir vergisi stopajı dâhil) **2640 TL** tutarında sarf malzeme kaleminden ödenek alınmıştır. Nitel araştırmanın çözümlenmesi süreci uzun zaman aldığından bu projeden elde veriler toplanırken eş zamanlı olarak veri girişinin yapılabilmesinde hizmet alımına ihtiyaç duyulmuş ve veri girişi için üç lisansüstü öğrencisinden destek alınmıştır. Araştırma kapsamında veri girişini; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ölçme ve Değerlendirme doktora programı öğrencisi Ufuk Akbaş ile yüksek lisans programı öğrencileri Esra Kınay ve Hakan Koğar yapmışlardır. Araştırma kapsamında incelenen yüksek lisans ve doktora düzeyinde 852 teze ait verilerin girişi için toplam (%20 gelir vergisi stopajı dâhil) **11625 TL** ödenek alınmıştır.

"Sarf malzemesi" ve "hizmet alımı" kalemlerine ilişkin "Eğitim Bilimleri Enstitülerinde Tamamlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi" konulu proje kapsamında Ankara Üniversitesi Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'nden toplam (%20 gelir vergisi stopajı dâhil) **14265 TL** ödenek alınmış ve yukarıda belirtilen harcamalar doğrultusunda kullanılmıştır.

EK 6

MAKİNE VE TEÇHİZATIN KONUMU VE İLERİDEKİ KULLANIMINA DAİR AÇIKLAMALAR

"Eğitim Bilimleri Enstitülerinde Tamamlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi" konulu, 09B5250006 numaralı proje kapsamında; lisansüstü tezlere içerik ve betimsel çözümleme yapıldığından, bu çözümlemelerle elde edilen olan verilerin kaydedilmesi, çözümlenmesi ve raporlaştırılması, verilerin geçerlik ve güvenirliklerin analizinde ortak ve ayrışan çözümlemelerin belirlenebilmesi için bir adet dizüstü bilgisayar disk ve bir projeksiyon cihazı; nitel verilerin çözümlenmesi sürecinde kullanılmak üzere NVivo paket programı; proje süresince ve nihai raporun hazırlanmasında kullanılmak üzere bir adet yazıcı ve yapılan çalışmaların yedeklenmesi için bir adet harici hard-disk alımı yapılmıştır.

Alınan makine ve teçhizatların tümü Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ayniyatına kaydedilmiştir. Makine ve teçhizatlar, Ölçme ve Değerlendirme Bölümü bünyesinde muhafaza edilmektedir.

Proje kapsamında belirli ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılan dizüstü bilgisayarın, Ölçme ve Değerlendirme Bölümü'nün genel amaçlarının yanı sıra bölüme ait derslerde de kullanılmasına devam edilecektir. Projeksiyon cihazı, bölüme ilişkin toplantıların ve lisansüstü derslerin yapıldığı "Ölçme ve Değerlendirme Bölümü Seminer Dersliği"nde kullanılmak üzere konumlandırılmıştır. Proje kapsamında alınan ve proje süresince kullanılan yazıcı da, bölüm akademisyenlerinin ihtiyaçları doğrultusunda ortak kullanıma imkân verecek şekilde yine "Ölçme ve Değerlendirme Bölümü Seminer Dersliği"nde konumlandırılmıştır. Bölüm akademisyenlerinin diğer araştırmalarında kullanmaları ve nitel araştırma dersinde uygulama yapmak amacıyla NVivo paket programı ve harici disk Ölçme ve Değerlendirme Bölümü Başkanlığına teslim edilmiştir.

EK 7

PROJE BAĞLANTILI YAYINLAR

Tavşancıl, E., Çokluk, Ö., Gözen-Çıtak, G., Şekercioğlu, G., Erdem, D., Büyükturan, E. B., Kezer, F., Bilican, S., Yıldırım, Ö. ve Yalçın, N. (19-21 Ekim 2009). *Eğitim bilimleri enstitülerinde tamamlanmış lisansüstü tezlerin bilimsel yöntemin aşamalarına uygunluğunun incelenmesi.* IV. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. (Projenin ön çalışması niteliğinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.) Baskıda.

Tavşancıl, E., Gözen-Çıtak, G. ve Kezer, F. (29 April-2 May 2010) *Ölçme ve değerlendirme alanında tamamlanmış lisansüstü tezlerin özetlerinin incelenmesi.* II. International Congress of Educational Research, Antalya. (Sözlü bildiri olarak sunulmuştur.) Baskıda.

Tavşancıl, E., Gözen-Çıtak, G., Erdem, D., Büyükturan, E. B., Kezer, F., Bilican, S., Yıldırım, Ö. ve Yalçın, N. (2-5 Mayıs 2010). *Eğitim bilimleri enstitülerinde tamamlanmış yüksek lisans tezlerinin ölçme ve değerlendirme terminolojisinin kullanımı ve bir örnekliği açısından incelenmesi.* II. Ulusal Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Kongresi. Mersin Üniversitesi, Mersin. (Sözlü bildiri olarak sunulmuştur.)

Tavşancıl, E., Erdem, D., Yalçın, N., Yıldırım, Ö. ve Bilican, S. (29-31 October 2010). *Examination of data analyses used for master's theses in educational sciences*. World Conference on Learning, Teaching and Administration, Cairo, Egypt. (Sözlü bildiri olarak sunulmuştur.) Baskıda.